

UNIVERSITAT
POLITÈCNICA
DE VALÈNCIA

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE VALÈNCIA

Escola Tècnica Superior d'Arquitectura

L'herència arquitectònica d'Eduardo Alegre Fayos

Treball Fi de Grau

Grau en Fonaments de l'Arquitectura

AUTOR/A: Saúco Rosa, Glòria

Tutor/a: Iborra Bernad, Federico Javier

CURS ACADÈMIC: 2023/2024

RESUM

El treball analitza la trajectòria i l'estil d'Eduardo Alegre Fayos, arquitecte valencià nascut el 1906. Es contextualitza la seua figura i s'analitzen les seues obres conegudes accessibles.

La seua obra s'emmarca entre els 50 i 60, una època marcada per la postguerra i on l'arquitectura imperant és historicista, i com és natural, la seua figura evoluciona passant per la combinació del casticisime i la modernitat, i acabant amb la modernitat pura. Aquesta transició reflecteix la seua capacitat de créixer junt a l'estil del país però sense abandonar les seues arrels.

L'obra d'Alegre Fayos inclou edificis públics, habitatge col·lectiu i habitatge unifamiliar i es troben sobretot a Castelló de la Ribera i a València, encara que també en trobem d'altres a Tavernes de la Valldigna i a San Antonio de Benagéber. Entre els seus projectes més destacats trobem el *Cinema Rex*, la *Cambra Agrària* o l'*Ajuntament de Castelló de la Ribera*.

Aquest treball suposa una monografia parcial de l'obra d'Eduardo Alegre Fayos, per deixar constància de la seua contribució a l'arquitectura valenciana del segle XX.

ABSTRACT

The work analyses the trajectory and style of Eduardo Alegre Fayos, a Valencian architect born in 1906. His figure is contextualized and his known accessible works are analysed.

His work is framed between the 1950s and 1960s, an era marked by the post-war period and where the prevailing architecture is historicist, and as is natural, his figure evolves through the combination of casticisimo and modernity and ending with the pure modernity. This transition reflects its ability to grow together with the style of the country but without abandoning its roots.

Alegre Fayos' work includes public buildings, collective housing, and single-family homes, primarily found in Castelló de la Ribera and Valencia, though there are also examples in Tavernes de la Valldigna and San Antonio de Benagéber. Among his most notable projects are the *Rex Cinema*, the *Chamber of Agriculture* and the *City Hall of Castelló de la Ribera*.

This work represents a partial monograph of Eduardo Alegre Fayos' oeuvre, documenting his contribution to 20th-century Valencian architecture.

MOTIVACIÓ

La motivació per realitzar aquest Treball Fi de Grau (TFG) prové de la meua connexió amb Castelló de la Ribera, el meu poble, i el descobriment de la figura d'Eduardo Alegre, ja que la majoria d'edificis als que jo he entrat i visitat en algun moment de la meua vida al municipi han sigut dissenyats per ell, cosa que va despertar el meu interès per la seva obra.

Em va sorprendre com un sol arquitecte havia contribuït tant al paisatge urbà de Castelló de la Ribera, el que em va portar a valorar més profundament el patrimoni arquitectònic del meu entorn i a voler investigar i documentar la seva contribució.

Amb aquest TFG, pretenc explorar la vida i l'obra d'Eduardo Alegre, analitzar els seus dissenys i comprendre com la seva visió ha influït en el meu poble. Vull reconèixer i compartir la seva importància amb la comunitat, contribuint així a la preservació de la seva memòria i al meu propi coneixement en el camp de l'arquitectura.

Índex

1. Objectius	4
2. Metodologia	4
3. Context històric	5
3.1. <i>Espanya del 1900 al 1990</i>	5
4. Antecedents	7
4.1. <i>Primer terç de segle (1900-1930)</i>	7
4.1.1. <i>Nacionalisme i regionalisme a Espanya: 1900-1930</i>	7
4.1.2. <i>Noucentisme: 1906-1930</i>	11
4.1.3. <i>València: 1909-1930</i>	12
4.2. <i>Modernitat (1925-1939)</i>	14
4.2.1. <i>Generació del 25: 1925-1939</i>	14
4.2.2. <i>Evolució cap a la modernitat a València: 1930-1939</i>	17
4.3. <i>Postguerra (1939-1960)</i>	19
4.3.1. <i>Postguerra I: 1939-1954</i>	19
4.3.2. <i>Postguerra II: 1954-1960</i>	23
4.3.3. <i>Postguerra a València: 1939-1960</i>	25
5. Eduardo Alegre Fayos	29
5.1. <i>Biografia</i>	29
5.2. <i>Estil i influències</i>	31
5.3. <i>Obra</i>	33
5.3.1. <i>Obra a València (1948-1957)</i>	33
5.3.1. <i>Obra a Castelló (1950-1961)</i>	122
6. Conclusions	222
7. Bibliografia	224

1. Objectius

Els objectius específics d'aquest treball són:

- Donar a conèixer la vida i obra d'Eduardo Alegre Fayos, un arquitecte desconegut per al públic general.
- Analitzar les influències arquitectòniques i estilístiques que van marcar el seu treball.
- Examinar la seva contribució a l'arquitectura de Castelló de la Ribera i València.

Aquest enfocament permetrà oferir una nova perspectiva sobre un arquitecte no tan conegut però que va tenir un paper significatiu en l'arquitectura d'una regió i època determinades.

2. Metodologia

El treball es divideix en dos blocs: el primer contextualitza el moment històric i el moment arquitectònic en el que va viure i es va formar Eduardo Alegre Fayos; en el segon s'exposen i s'analitzen els projectes arquitectònics que va dur a terme a València i a Castelló de la Ribera.

S'inicia la búsqueda de la informació amb la recerca al web per saber si existeix algun rastre de l'arquitecte i es troben alguns documents relacionats amb ell que donen peu a seguir una investigació.

Seguidament, es va fer una visita a l'Arxiu Històric Municipal de València, a l'Arxiu Històric Municipal de Castelló de la Ribera, a l'Arxiu Històric del Col·legi Territorial d'Arquitectes de València i també es va establir contacte amb un familiar, concretament amb un nebot (fill d'un germà) i cronistes de diferents municipis per trobar informació sobre la seua obra. Una vegada amb aquesta informació, es va anar a les ubicacions de cada obra per fer les fotos necessàries.

Tota aquesta informació s'ha plasmat al treball mitjançant una sèrie de fitxes que conformen una monografia de la seua obra.

Finalment, per formar la biografia es va contactar amb l'Arxiu Històric Nacional (del Ministeri de Cultura) i amb l'Arxiu General i Històric de Defensa (del Ministeri de Defensa). També es va contactar amb l'Arxiu de Documents Administratius de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona i amb l'Arxiu General de l'Administració (del Ministeri de Cultura) a través de l'Escola Tècnica Superior de Madrid, per accedir a l'expedient de concessió del títol de l'arquitecte.

3. Context històric

3.1. Espanya del 1900 al 1990

Espanya entra al segle XX immersa en una crisi política i social deguda a la pèrdua de les colònies de Cuba, Puerto Rico i les Filipines l'any 1898, fet que va generar una corrent literària (Generació de 1898) que busca la regeneració moral, social i cultural d'Espanya.

A principis de segle, Alfons XIII es converteix en el rei d'Espanya, iniciant una etapa que durarà fins 1931 i que es caracteritza per la intervenció del monarca en la vida política, fet que debilita a poc a poc el sistema de torn de partits instaurat des de 1875 i açò de forma paral·lela provoca que les forces contràries a aquest sistema (com són els republicans, partits nacionalistes a Catalunya i País Basc i el moviment obrer) vagen agafant cada vegada més força social. Es conviu entre una estructura econòmica de base agrícola i latifundista (sud d'Espanya) i dues zones industrialitzades (Catalunya i el País Basc), fet que genera importants desequilibris regionals. Augmenta la conflictivitat social, motivada per l'auge del moviment obrer que tindrà especial importància entre 1918 i 1923, amb ocupacions de terres per part de llauradors a Andalusia, i continus atemptats entre anarquistes i empresaris a Catalunya (pistolerisme).

Aquesta conflictivitat social i aquests problemes colonials per l'anomenada Guerra d'Àfrica, van desencadenar el colp d'estat de Primo de Rivera en setembre de 1923, que va comptar amb el recolzament del monarca i que va derivar en una dictadura militar que va aconseguir resoldre el conflicte existent amb les tribus rifenyes i que va durar fins a principis de 1930. Seguidament, va vindre un any de governs curts, en mans del general Berenguer, primer, que buscava mantenir el sistema, i de l'almirall Aznar, després, que va intentar retornar al sistema polític anterior a 1923. Amb aquest objectiu, es van convocar eleccions municipals per al 12 d'abril de 1931, on l'àmplia victòria de partits republicans a les grans ciutats i la por infundada per l'entorn d'Alfons XIII el van dur a abdicar i marxar a l'exili. Dos dies després, el 14 d'abril, es va proclamar la Segona República Espanyola.

La Segona República (1931-1936) va començar amb l'elaboració d'una nova Constitució, que convertia Espanya en un estat integral, laic, que incloïa el vot femení..., i que es divideix en tres fases: govern de Manuel Azaña, de tendència progressista (1931-1933); govern d'Alejandro Lerroux, de tendència conservadora (1934-1936); govern del Front Popular, de tendència progressista i revolucionària (febrer de 1936 al colp d'estat).

El 18 de juliol de 1936, un grup de militars es van alçar en armes contra el govern del Front Popular, duent a terme un colp d'estat que va derivar en una guerra civil fins l'abril de 1939. Després de la guerra, comença la dictadura franquista. A partir d'aquest moment un partit únic (FET de las JONS) controla tots els aspectes de la societat espanyola, creant un estat regit per Lleis fonamentals. En l'àmbit econòmic, primer es va buscar, en la mesura que va ser possible, l'autosuficiència econòmica (autarquia) per a després introduir mesures pròpies del liberalisme. En l'aspecte social, convé assenyalar la pèrdua de drets i llibertats d'una societat espanyola controlada per la censura i la repressió del règim franquista. I en el plànol internacional, es va passar de l'aïllament, a ser un aliat d'EEUU en el context de la Guerra Freda.

L'any 1975, amb la mort del dictador, s'inicia un procés de transició a la democràcia, on podem destacar l'elaboració i l'aprovació de la Constitució de 1978, entre altres esdeveniments rellevants.

4. Antecedents

Aquest treball se centra específicament en els corrents arquitectònics que van influir en les obres de postguerra. Tot i que el modernisme és un corrent molt conegut i amb una notable importància històrica, la seva vigència va ser relativament breu. Per aquesta raó, i per mantenir un enfocament més acurat en l'objecte d'estudi, s'ha optat per no incloure una anàlisi detallada del Modernisme.

Aquest treball, per tant, es dedicarà a explorar les influències i transformacions arquitectòniques posteriors que van marcar significativament el desenvolupament arquitectònic de la postguerra i de l'arquitectura d'Eduardo Alegre.

4.1. Primer terç de segle (1900-1930)

4.1.1. Nacionalisme i regionalisme a Espanya: 1900-1930

Després del desastre del 98 (a causa de la pèrdua dels territoris d'ultramar i la independència de Cuba) Espanya va voler recuperar la fortalesa de nou a través d'una mirada al passat esplendorós. En l'arquitectura sorgeix un corrent nacionalista que posteriorment dona lloc al regionalista. Tots dos es caracteritzen per una tornada a l'estil del segle XVI i XVII, cultivant el neoplateresc, neobarroc i neoherrerianisme, entre d'altres, que en definitiva donen lloc a una arquitectura plena d'historicismes. A la vegada que l'arquitectura vivia aquesta etapa de retorn a nivell nacional, s'estava assajant la nova tecnologia del ferro en ponts, estacions i mercats, fet que va produir entre ambdós successos una fusió que va donar lloc a l'eclecticisme, mostra d'una època tolerant que permetia integrar en els projectes elements heterodoxes.¹

¹ Navascués Palacio, P. (1985). Regionalismo y Arquitectura en España (1900-1930). *Arquitectura y vivienda*, (n. 3), pp. 28-35; específicament p. 28. Disponible a https://oa.upm.es/6595/1/Navascues_19.pdf. Consultat el 20 de maig de 2024.)

La base de les tendències utilitzades té com a referent a Lluís Domènech i Montaner al seu llibre *En busca de una arquitectura nacional* (1878), on aborda la qüestió de com Catalunya pot desenvolupar una arquitectura que reflexe la seua identitat nacional i proposa que s'ha de basar en un estudi profund de les tradicions arquitectòniques considerades genuïnament catalanes, de forma que s'extrapole pels arquitectes a l'àmbit nacional. Un altre referent va ser Vicente Lampérez i Romea amb els seus escrits elaborats a finals del segle XIX i principis del segle XX, en contra de l'arquitectura que provenia de l'estranger, la qual cosa el va convertir en un gran impulsor del nacionalisme.

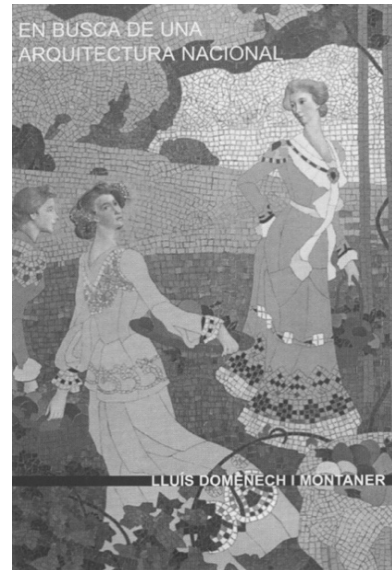

Figura 1. Portada del llibre "En busca de una arquitectura nacional" de Lluís Domènech Montaner.

Aquesta reacció a l'arquitectura forastera s'anomena casticisme i s'oposa concretament a les modes i als costums de la nació veïna, França. Incorporaven elements que feien referència a la història, cultura i identitat espanyoles, com per exemple l'ús de taulells decoratius, reixes de ferro forjat amb motius locals, detalls escultòrics inspirats en la natura i tradició...

De tota manera, la identificació d'aquest estil Nacional es va consagrar al *Pavelló d'Espanya* de Juan Urioste per a l'*Exposició Universal de París* en 1900, un edifici inspirat en el Col·legi Major de Sant Ildelfons a Alcalà d'Henares (1499) i el Palau de Monterrey a Salamanca (1539), que semblava una adaptació als mòduls urbans. En aquesta exposició el Comité Organitzador

Figura 2. José Urioste, El Pavelló d'Espanya, Exposició Universal de París, 1900.

va demanar als països participants que s'inspiraren en les característiques de

l'arquitectura nacional de cadascun d'ells i això és el que va fer Urioste, ressuscitar l'arquitectura de Carlos V. Aquest estil d'Urioste es va repetir també en blocs d'habitatges, els quals es revestien amb les decoracions plateresques que eren un conjunt de components mudèjars, gòtics i de l'arquitectura renaixentista italiana.²

En 1913, Maura llança un projecte de llei (Real Decret del 18 de desembre de 1913), en què s'autoritzava la formació de Mancomunitats de Províncies. Aquest fet va despertar el pensament de les regions com a unitat diferenciada d'una altra i els va animar a fer la seua pròpia arquitectura, per tant, comencen a buscar les seues pròpies senyes d'identitat. A partir d'aquest moment el Regionalisme era una espècie de fase final de les Arquitectures Nacionals, ja que quan es reflexiona sobre aquesta idea, es fa referència al paisatge i a la història local per poder utilitzar els elements característics, més que a la història de l'estat en general.

El Nacionalisme i el Regionalisme comparteixen manifest, expressat en 1915 al Congrés Nacional d'Arquitectura celebrat en San Sebastian. Allí es van trobar dos arquitectes destacats de en l'època: Leonardo Rucabado, de l'Escola Muntanyesa, i Aníbal González, de l'Escola Andalusà. Tots dos arquitectes van fer una ponència en la qual tractaven la forma de ressorgir l'Arquitectura Nacional i degut al seu to es va considerar una declaració de principis i intencions. La seua postura va ser discutida per Demetrio Ribes, qui defensava que l'arquitectura havia d'expressar la llibertat artística de cadascú al marge dels estils tradicionals perquè li preocupava més la funcionalitat i el problema constructiu. Rucabado va contestar amb un article anomenat *La tradición en la arquitectura*, marcat pel seu plantejament conservador. Ribes, de nou, li respon "en aquello que es accesorio, en lo que está en nuestra mano tratar con mayor libertad, nos orientemos en el sentido de que queden en los edificios de la época presente muestras del nivel alcanzado por las restantes artes plásticas y de los progresos que nuestra civilización ha aportado al desarrollo de las

² Navascués. Regionalismo... (1985), p. 2.

artes decorativas”.³ També Torres Balbás en la revista *Arquitectura* (1918), expressa la seua opinió en contra d’imitar obres d’altres artistes, que considera que no van ser castissos ja que, aquells no es van inspirar en l’arquitectura tradicional o anterior a ells, estaven innovant.⁴

Tractant amb més detall la figura de Rucabado, cal mencionar que va guanyar el Primer Saló Nacional d’Arquitectura l’any 1911, un concurs sobre tipologies d’habitatges que havien de projectar-se en un estil “tradicional” i van donar pas al reconeixement de l’Arquitectura Muntanyesa. Pel que fa a la seua gramàtica trobem torres, ràfecs, porxos i domini de la pedra amb entramats de fusta.

D’altra banda, el Regionalisme Andalus té un altre punt de partida. L’Ajuntament de Sevilla va convocar un concurs l’any 1912 de construcció i reforma de façanes d’estil sevillà. Amb aquesta proposta es buscava unificar els criteris i començar a fer una arquitectura estètica i amb caràcter perquè els visitants de la gran Exposició, tant en l’etapa Hispano-Americana (des de 1911) com en l’etapa Ibero-Americana (1922-1929), pogueren identificar-la com una arquitectura tradicional sevillana. La figura d’Aníbal González, en quant als seus projectes per a la Exposició, evolucionen de la mateixa manera que els criteris de la corrent; comença amb una imatge pintorescament neohistoricista, millora amb el Pavelló Mudèjar i corona amb la Plaça d’Espanya (1914-1928), inspirada amb el Renaixement espanyol. Pel que fa als elements de la seua gramàtica trobem rajoles amb un aparell molt acurat, taulells ceràmics de colors, fisonomia mudèjar i cultismes del Renaixement i Barroc.⁵ Vicent Traver Tomàs, arquitecte nascut a Castelló de la Plana, va desenvolupar gran part de la seua obra a la ciutat de Sevilla i va ser un dels impulsors d’aquesta Exposició de 1929. Va construir diversos pavellons, restaurants i galeries comercials per a aquesta, i l’any 1926 després de la dimissió d’Aníbal González com arquitecte director de les

³ Ribes Marco, D. (1918). La tradición en la arquitectura. *Arquitectura y Construcción*, (n. 35), pp. 21-28. (Citat per Navascués. Regionalismo... (1985) p. 3.)

⁴ Torres Balbás, L. (1918). Mientras labran los sillares. *Arquitectura*, 1 (n. 2), pp. 17-21. (Citat per Navascués. Regionalismo... (1985), p. 5.)

⁵ Navascués. Regionalismo... (1985), p. 4.

obres, va ser nomenat com a substitut Traver.⁶ L'any 1933 torna a la seua terra i portarà l'estil del qual es va impregnar, el neobarroc andalús, arquitectures d'aspecte palatí, un exemple seu a València, encara que de 1941, és el Palau Arquebisbal.⁷

Com hem vist, els concursos van servir per a estimular l'enteniment i la coherència entre els arquitectes d'un mateix estil, fet que va provocar que es proliferara per totes les regions del país amb concursos per a edificis públics, en concret edificis per a Correus. També, la Companyia Telefònica Nacional d'Espanya es va fundar en ple regionalisme i per guanyar-se la voluntat d'institucions va proposar que faria les façanes de cada ciutat en base al caràcter de cadascuna, per exemple en l'edifici de Santander va utilitzar l'estil muntanyés, en Barcelona, Saragossa i Bilbao un estil més sobri i clàssic.

Finalment, aquesta etapa acaba amb la Guerra Civil però, uns anys abans sorgeix una nova corrent, la de la Generació del 25, de la qual en parlarem més avant.

4.1.2. Noucentisme: 1906-1930

Mentrestant, a Catalunya la corrent imperant és el noucentisme, encapçalat per la burgesia, que té la voluntat d'actualitzar la cultura catalana per construir un país autònom, modern i més europeu. A diferència del Modernisme, però, aquest corrent té una intenció socialment activa i l'exemple són nombroses renovacions d'infraestructures docents i culturals, grans obres públiques com el metro, el ferrocarril, la creació d'una xarxa primària de carreteres de qualitat, etc.

El noucentisme va sorgir com a resposta de l'excessiva ornamentació i complexitat estètica del Modernisme i es caracteritza per ser un retorn al model

⁶ Pérez Morales, J. C. (2011). *Vicente Traver Tomás. Un arquitecto entre Sevilla y Castellón*. Universitat Jaume I. Diputació Castelló.

⁷ Roso Pascual, J. (1998). Dos espacios lúdicos para la Exposición del 29. Casino y Teatro. *Laboratorio de Arte*, (n. 11), pp. 337-359; específicament p. 339 (Disponible a <https://dialnet.unirioja.es/servlet/arPculo?codigo=635737> . Consultat el 23 de juliol de 2024.)

Clàssic (prenent com a referent el món Mediterrani, inspirant-se en la Grècia i la Roma clàssiques) amb els ordres, l'harmonia, les proporcions..., però de forma més racional, front a l'impuls del Romanticisme, en quant a originalitat i a inspiració, que suposava el modernisme. Es buscava una estètica més depurada.

Els arquitectes noucentistes van treballar en projectes institucionals promoguts per la Mancomunitat i altres entitats governamentals, qui buscaven una arquitectura més estructural i formalment clara.⁸

Es volia conservar també la identitat pròpia cultural, tenia una gran component nacionalista catalana i per això sorgeixen tendències neopopulars i regionals per defensar l'estil tradicional propi. Podem diferenciar entre una primera tendència, protagonitzada pels deixebles de Gaudí, que proposen una continuació del Modernisme i una segona tendència caracteritzada per la creació d'obres per connectar amb l'arquitectura i l'urbanisme europeus, amb Puig i Cadafalch al seu capdavant, qui estaven al corrent de les tendències internacionals i buscaven integrar-les al seu treball.⁹

4.1.3. València: 1909-1930

A València es va celebrar la Exposició Regional en 1909 i va marcar un dels grans moments del segle XX. Es van produir millores urbanes en tota la ciutat i així com també es van urbanitzar i enjardinar molts espais. L'arquitectura que es va utilitzar per a l'Exposició estava en concordança amb les que s'havien celebrat anteriorment, com la del 1900 a París, però l'edifici que més impacte va causar va ser el Palau Municipal de Francisco Mora, una construcció que s'inscriu en la línia del

⁸Solà-Morales Rubió, I. (1976). Sobre noucentisme y arquitectura: notas para una historia de la arquitectura moderna en Cataluña: 1909-1917. *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo*, (n. 113), p. 23; (Disponible a <https://www.raco.cat/index.php/CuadernosArquitecturaUrbanismo/arPcle/view/121681/256789> . Visitat el 20 de juliol de 2024.)

⁹ Solà-Morales. Sobre noucentisme... (1976), p. 26.

gòtic floral, de molt d'èxit en aquella època.¹⁰ Amb aquest estil recarregat es pretenia evocar la riquesa de la qual gaudia València a finals de l'edat mitjana. Es pot considerar, com hem vist en els apartats anteriors, que a València se seguia la corrent regionalista.

Figura 3. Imatge del Palau Municipal de Francisco Mora, Exposició 1909.

També destaca la construcció de dos mercats, el Mercat Central, projectat per dos joves arquitectes catalans, Alejandro Soler i Francisco Guardia, i les obres dirigides pel valencià Enrique Viedma Vidal en 1919, qui va introduir algunes modificacions acabant-les en 1928. Aquest edifici amb estructura de ferro, vitralls en la part superior i paraments de rajola recoberts de taulells ceràmics, evoca al gòtic civil centreeuropeu i constitueix una mostra de les millors arts aplicades de València. L'altre edifici és el Mercat de Colom, amb característiques similars, projectat en 1913 per Francisco Mora, en el disseny del qual també hi va intervenir Demetrio Ribes.

Demetrio Ribes va ser un arquitecte molt important per a la València del segle XX. A ell se li atribueix la construcció de l'Estació del Nord en el carrer de Xàtiva en la que combina elements de Modernisme austríac amb motius emblemàtics referits a València com les fulles dels tarongers i les taronges, juntament amb motius també de prosperitat de la Companyia de ferrocarrils del Nord. Ribes va anar a poc a poc

¹⁰ Benito Goerlich, D. (2000). 1900-1919: Arquitectura y Ciudad, Valencia en el siglo XX. En D. Benito, et alii, *Arquitectura del siglo XX en València: actas del Seminario realizado en el Centre València de Cultura Mediterrània-La Beneficència, entre los días 8 y 30 de mayo de 2000*, (pp. 13-31); específicament pp. 27-28. Valencia: Institució Alfons el Magnànim.

rebutjant el Modernisme i les influències de l'estranger perquè les considerava "colonialisme arquitectònic" i va proposar la recerca d'una arquitectura pròpia amb forts matisos regionalistes.¹¹ Aquest va protagonitzar una polèmica amb Rucabado (anomenat anteriorment), i és que arran de la ponència d'aquest últim *Orientaciones para el resurgimiento de una arquitectura nacional*, en què s'animava a utilitzar una tradició inspirada en els estils històrics nacionals, Ribes afirma que l'ús d'historicismes descontextualitzats li resta valor i bellesa a l'arquitectura i que, per tant, no s'haurien d'utilitzar.¹² A més, advoca per la llibertat ornamental i que allò que realment preocupa ha de ser la qüestió constructiva i material.

A partir dels anys 20 es proposen els primers plans d'eixample de València, amb el Pla de reformes de l'arquitecte Carlos Carbonell a la vegada que també s'anaven ocupant noves parcel·les a l'horta. Era un moment de gran densificació edificatòria i la imatge urbana de la ciutat comença a canviar.

4.2. Modernitat (1925-1939)

4.2.1. Generació del 25: 1925-1939

La Generació del 25 fa al·lusió als arquitectes titulats entre 1918 i 1925, encara que bé és cert que fins el 1927 no apareixen els primers exemples construïts. Aquest grup va tenir un paper crucial en la implantació del racionalisme europeu en l'escena espanyola que, en general, fins ara havia estat bastant reticent als postulats de la Bauhaus i de Le Corbusier (encara que, personalitats com García Mercadal i Sert ja eren coneixedors d'aquesta tendència). La Generació està íntimament lligada a la literària del 27 i es va gestar durant la dictadura de Primo de Rivera per desplegar les seues ales a la Segona República. En formen part arquitectes Fernando García Mercadal (citada anteriorment), Rafael Bergamín, Luis Blanco-Soler, Manuel Sánchez Arcas, Casto Fernández-Shaw, Agustín Aguirre, Luis Lacasa, i Carlos Arniches, entre d'altres.

¹¹ Benito. 1900-1919: Arquitectura... (2001), p. 30.

¹² Benito. 1900-1919: Arquitectura... (2001), p. 31.

El debat de l'escena espanyola comença a fer un gir i es troben noves preocupacions, a banda de les merament estètiques o estilístiques, com és l'estudi tipològic de caràcter escolar, l'actualització de les teories de l'urbanisme i l'arquitectura que s'estan debatent en Europa, més concretament a Alemanya, i gradualment es van allunyant dels excessos ornamentals.¹³

Els principals objectius d'aquesta corrent fan referència al seu propi nom, el racionalisme, que es caracteritza per l'ús de formes geomètriques simples i netes, simplificant l'arquitectura al màxim i el funcionalisme, amb una voluntat de projectar les formes prioritzant i pensant abans la funció que anava a albergar, ja que la forma segueix la funció. És un llenguatge que nega els anteriors, no en suposa una evolució, és una corrent de ruptura. Tot i així, però, el racionalisme no es va imposar de sobte, sinó que va anar evolucionant des d'una base eclecticoclàssica que va derivar en eclecticoracional, la qual combinava en certs aspectes la tradició amb una morfologia de modernitat, amb arquitectes com Secundino Zuazo, Fernández Balbuena, Luis Guitiérrez Soto, etc., que en parlarem més endavant.¹⁴

D'altra banda, en la visió més pura del Racionalisme trobem a la figura de Garcia Mercadal, el qual va ser de gran importància per al desenvolupament d'aquest nou estil, ja que va esdevenir un gran divulgador de les noves idees a través de les publicacions a la revista *Sociedad Central de Arquitectos* entre els anys 1927 i 1929. Va publicar cròniques sobre el que s'estava fent al món i també va organitzar conferències en les quals van vindre personalitats com Le Corbusier, Doesburg, Gropius, Mendelsohn... En 1928 va ser convidat, juntament amb Juan de Zavala, al CIRPAC (Comité Internacional per a la Resolució dels Problemes de l'Arquitectura Contemporània) que es va crear per organitzar els CIAM. També en aquest any es va crear el GATCPAC (Grup d'Arquitectes i Tècnics Catalans per al Progrés de

¹³ Baldellou Santolaria, M. Á. (1995). Hacia una arquitectura racional española. En M. Á. Baldellou Santolaria, *Arquitectura española del siglo XX*, (pp 7-354); específicament p. 7. Espasa-Calpe. (Disponible en https://oa.upm.es/47674/2/1995_racional_MAB_2.pdf . Visitat el 20 de maig de 2024.)

¹⁴ Baldellou. Hacia... (1995), p. 174.

l'Arquitectura Contemporània), un moviment arquitectònic que treballava en transmetre els corrents avantguardistes europeus del moment seguint el dogma de l'arquitectura racionalista de forma fidel i, seguidament en l'any 1930, es va crear el GATEPAC (Grup d'Arquitectes i Tècnics Espanyols per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània), la versió que abasta tot l'àmbit espanyol. Hi havia 3 grups en aquest corrent més pur: el grup català estava format per arquitectes com Josep Lluís Sert, Sixt Illescas, Antoni Bonet, entre d'altres; el grup del centre estava compost per Garcia Mercadal, Santiago Esteban de la Mora...; i del grup del nord en formaven part Luis Vallejo, Jose Manuel Aizpurúa i Joaquín Labayen.

En aquest marc temporal trobem dos projectes fita; en primer lloc el *Rincón de Goya* (1927) als afores de Saragossa, projectat per García Mercadal per a la commemoració del centenari de la mort de Francisco Goya, que consta d'una sèrie de volums purs i juxtaposats, cada un dels quals presentava els murs pintats d'un color diferent per ressaltar la seua radicalitat volumètrica, precedits d'una pèrgola plana.¹⁵ En segon lloc el Club Nàutic de Donostia (1929) projectat per Aizpurúa i Labayen, un volum molt net i blanc amb coberta plana, una estructura de pilotis cada 6 metres, finestres corregudes..., tot un símbol d'arquitectura moderna.¹⁶

Com s'ha deixat entreveure, el racionalisme es materialitza en dues vessants diferents que conviuen juntes fins al 1939, una amb un corrent més radical i un altre de més moderat. En el primer, trobem als arquitectes tractats en aquests dos últims paràgrafs, els del GATEPAC, que segueixen les normes de forma rígida, al marge d'historicismes i, d'altra banda, en el corrent més moderat, podríem incloure aquells que segueixen els postulats dels arquitectes de la Generació del 25, que es permetien certes llicències, com hem comentat abans, amb un estil eclecticoracional. Un

¹⁵ Martínez Verón, J. (2016, 25 d'agost). Rincón de Goya. *Zaragoza. Arquitectura. Siglo XX*. (Disponible a <https://zaragozarquitecturasigloxx.com/2016/08/25/rincon-de-goya/> . Visitat el 20 de juliol de 2024.)

¹⁶ Sanz Esquide, J. A. (1996). *Real club náutico de San Sebastián, 1928-1928. José Manuel Aizpurúa y Joaquín Labayen*. Archivos de arquitectura.

exemple d'aquesta és la Casa de les Flors (1931) de Secundino Zuazo a Madrid, la qual combina una estètica arrelada a la tradició constructiva amb eixa utilització de la rajola vista i un llenguatge modern pel tractament dels seus elements. De fet, la majoria d'edificis públics de la República pertanyen a aquesta visió.¹⁷

En definitiva, aquest corrent es va reflectir i adaptar als diferents contextos i necessitats d'Espanya, sense ser mai homogeni, amb múltiples mirades per respondre les particularitats de l'entorn de cada racó. Amb l'arribada de la Guerra Civil, el 1936, les campanyes constructores van concloure el seu treball. Posteriorment amb l'aparició de la Dictadura Franquista, la modernitat va acabar ja que es va associar a l'inventari i a la ideologia d'aquest període, fet que va esdevenir en dures represàlies per a la majoria dels arquitectes avantguardistes i, fins i tot, en l'exili d'alguns d'ells.

4.2.2. Evolució cap a la modernitat a València: 1930-1939

Aquesta etapa es caracteritza pel creixement de la ciutat i la monumentalització del centre urbà com, per exemple, ho mostra l'actual plaça de l'Ajuntament amb edificis oficials de gran escala amb prolongació de l'altura amb torretes i edicles, fent referències al barroc valencià dins del marc del casticisme, és a dir, amb l'ús de nombrosos elements decoratius, l'ús d'ordres i l'ornamentació en relació a la riquesa agrícola.¹⁸

Amb la proclamació de la Segona República a poc a poc l'arquitectura s'anirà acostant a un llenguatge més proper al racionalisme, i encara que, la majoria d'arquitectes no es va alinear completament amb els ideals de les avantguardes arquitectòniques internacionals, van haver excepcions, com és el cas de Ricardo Roso, qui va tindre vincles al GATCPAC i va implementar principis racionalistes als seus

¹⁷ Baldellou. Hacia... (1995), pp. 176-177.

¹⁸ Taberner Pastor, F. (2001). *1920-1939: La Construcción de la nueva imagen urbana*. En D. Benito, et alii, *Arquitectura del siglo XX en Valencia: Actas del Seminario realizado en el Centre Valencià de Cultura Mediterrània-La Beneficiència, entre els dies 8 i 30 de maig de 2000* (pp. 51-61); específicament p. 58. Centre Valencià de Cultura Mediterrània-La Beneficiència.

projectes, l'Edifici Llopis¹⁹, al carrer de Sant Vicent Màrtir, n'és un exemple. Aquest compta amb una façana llisa sense cap ornament i amb amplis finestrals horitzontals. Un altre exemple són Luis Albert amb l'Edifici Alonso²⁰ al cantó entre el carrer de Sant Vicent Màrtir i el carrer de Xàtiva, dotant a l'emplaçament d'una referència amb l'expressionisme alemany amb l'èmfasi de les línies horitzontals corbes, però la modernitat de l'edifici no es qüestiona, ja que altres aspectes la reforcen com el protagonisme de les superfícies vidrades. De tota forma, no va arribar a ser dominant al panorama valencià.

Figura 4. Edifici Llopis.

Figura 5. Edifici Alonso.

Des del novembre de 1936 a octubre de 1937, València va ser capital de la República i va acollir reunions d'Estat. Va sofrir nombrosos bombardejos aeris i des del mar, fet que va causar, entre d'altres morts i ferits, la destrucció de 930 edificis. És per aquest motiu que es va començar a generar una important obra de

Figura 6. Rètol refugi antiaeri de València.

¹⁹ Aragó L., Azkárraga J. M., Salazar J. (2010). *Guía Urbana. Valencia 1931-1939. La ciudad en la II República* (2ª ed.) (p. 112). Universitat de València.

²⁰ Aragó, Azkárraga, Salazar. *Guía...* (2010), p. 108.

protecció antiaèria, la funció de la qual era atenuar l'impacte dels projectils i se'n van construir per tota la ciutat i també a les escoles. L'espai del refugi quedava soterrat però s'anunciava a l'exterior amb una retolació identificadora, que a més de recordar a la ciutat la situació dramàtica, indicava una aposta per les formes modernes, un intent de dignificar l'arquitectura pública en uns temps potser poc propensos a l'experimentació formal.²¹

4.3. Postguerra (1939-1960)

4.3.1. Postguerra I: 1939-1954

Durant el transcurs de la Guerra Civil ja es va percebre que s'havia de donar resposta a les necessitats causades pel conflicte. I és per aquest motiu que, des del bàndol franquista, el 30 de gener de 1938 es va crear el Servei Nacional de Regions Devastades i Reparacions (SNRDR), estructura que depenia del Ministeri de l'Interior i, poc abans d'acabar l'enfrontament, es va establir també l'Institut de Crèdit per a la Reconstrucció Nacional, una entitat que finançava i gestionava aquest nou servei.²²

Una vegada finalitzada la Guerra, comença l'etapa autàrquica del Règim i el SNRDR inicia la seua activitat amb aquells pobles i ciutats on la destrucció superava més del 75% del volum de les seues construccions, com és l'exemple de Belchite, Brunete, Torrent, Sagunt... En aquestes reconstruccions s'empraven materials i sistemes constructius locals així com també mà d'obra comarcal.

El règim franquista buscava consolidar i demostrar el seu poder a través de l'arquitectura monumental i de gust clàssica. És per això que aquest període es caracteritza per una tornada al classicisme, a l'ús d'elements tradicionals, casticismes, eclecticismes i es produeix també un ressorgiment de l'herrerianisme que és l'estil propi de Juan de Herrera, conegut per la seua obra a El Escorial, però

²¹ Taberner. *1920-1939: La Construcción de...* (2001), p. 61.

²² Moleón Gavilanes, P. (2000). *La arquitectura oficial en las décadas de 1930 y 1940.* (p. 61) Instituto Juan de Herrera.

s'utilitza de forma actualitzada. Aquest fet va suposar, en certa mesura, una continuïtat amb el pensament de la dècada dels 1910.

A través del classicisme es buscava simbolitzar la restauració dels valors tradicionals amb l'ús de conceptes com la simetria o l'ús d'elements com les columnes, els frontons, les grans portalades...

L'enfocament cap a una arquitectura monumental es reflecteix en edificacions com l'edifici del Ministeri de l'Aire (inici 1943, Madrid), dissenyat per Luis Gutiérrez Soto, i la Universitat Laboral de Gijón (1945), obra de Luis Moya. Aquestes estructures destaquen per ser de gran escala i per utilitzar elements d'estil neoherrerians, simbolitzant el poder i l'autoritat de l'Estat franquista. Aquesta monumentalitat no sols es limitava als edificis governamentals, sinó que també s'estenia a altres àrees públiques i privades.

Figura 7. Ministeri de l'Aire.

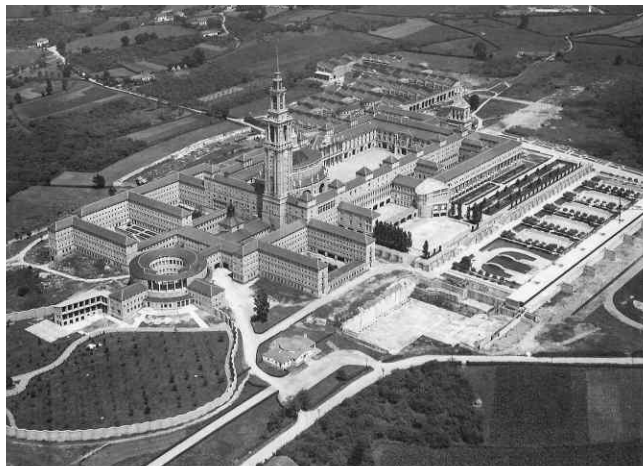

Figura 8. Universitat Laboral de Gijón.

Els intents de mantenir la tradició mentre s'adapta als temps actuals no eren una cosa nova, perquè ja s'havien produït abans, en el primer terç del segle. Alguns escriptors, com Torres Balbás, insisteixen en la necessitat de buscar allò que és més

permanent en la nostra tradició arquitectònica, allò que és essencialment autèntic i invariant al llarg del temps.²³

A partir d'aquestes idees, Fernando Chueca escriu l'any 1947 l'assaig *Invariantes castizos de la arquitectura española*. Chueca, al igual que Balbás i Unamuno, entén el casticisme des d'una mirada orientada cap al futur, utilitzant l'assaig com a guia i considerant el passat per preparar-se per al futur. Els invariants es determinen basant-se en l'arquitectura religiosa i reial però es pot traslladar i aplicar també a l'arquitectura quotidiana. En primer lloc, s'exposen els que tenen relació amb la condició tridimensional (espai i volum):

1. "*Espacio compartimentado*". Aquest és un aspecte predominant al llarg de l'arquitectura espanyola, un exemple és el cas dels habitatges, que compten amb innumerables sales dedicades a usos específics.
2. "*Fachadas y portadas con antecapilla*". En el cas concret de l'arquitectura religiosa.
3. "*Espacio cueviforme*". De la mateixa manera que en el primer punt hem explicat la compartimentació de les plantes, ací passa el mateix amb la suma d'alçades, fet que dona lloc a sostres baixos i pesats. És per aquest motiu que és comú veure canvis d'altures en els forjats dels habitatges en diferents punts de la mateixa planta.
4. "*Composiciones trabadas y asimétricas de directriz quebrada*". La presència d'espais fragmentats amb sostres en diferents alçades dona lloc a articulacions complexament entrelaçades.

²³ Moleón Gavilanes, P. (2000). *Tercera restauración del clasicismo en España: La arquitectura oficial en las décadas de 1930 y 1940*. Instituto Juan de Herrera, Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Madrid; p. 16 (Disponible a https://oa.upm.es/76793/1/2000_ArquitecturaOficial_PM.pdf . Consultat el 15 de maig de 2024.)

5. *“Sinceridad de volúmenes”*. La composició d'espais dona lloc a conjunts màgics que, a més, es manifesten externament.

I en relació a la bidimensionalitat (plans i decoració):

6. *“Planitud y geometrismo en la decoración”*. La decoració típica espanyola es caracteritza per ser fina, de poc relleu i abstracta, sobretot amb una geometria d'angle recte, amb requadres que enquadrenen els espais.
7. *“Cuadrality y horizontalidad en las proporciones arquitectónicas”*. La tendència és utilitzar rectangles de proporcions quasi quadrades.
8. *“Decoración suspendida”*.²⁴ És refereix a la decoració ubicada en les parts altes, la que no te contacte amb el sòl, centrada en les zones de major importància. Podria ser un exemple l'ornamentació especial que es fa a les cornises del edificis.

Els invariants de Chueca van tenir repercussió als anys 40. Posteriorment, van adquirir un plànol més teòric, i especialment, als anys 50 i 60 es mesclarien i modificarien en certa mesura amb les influències estrangeres a causa de l'obertura del país.

Com a figures clau que van produir arquitectura, trobem a arquitectes com Gutiérrez Soto i Luis Moya, mencionats anteriorment, i a Francisco Cabrero, els quals destaquen per les seues contribucions a l'estil de la dècada. Mentre que Gutiérrez Soto va treballar en la monumentalitat i l'urbanisme, Moya va combinar tradició i innovació tècnica i Cabrero va promoure una arquitectura funcional i sincera. Tots tres van ajudar a definir l'arquitectura de la postguerra, reflectint i influenciant les circumstàncies socials, polítiques i econòmiques del seu temps.

²⁴ Chueca Goitia, F. (1947). *Invariantes castizos de la arquitectura española*, pp. 151-153. Dossat.

Després de la Segona Guerra Mundial, des del règim es van donar alguns passos importants en l'apertura cap al món exterior. L'any 1948, Gutiérrez Soto va assistir al Congrés Panamericà de Lima, on els estudiants d'arquitectura van criticar durament la seva obra. Aquest fet el va portar a trencar radicalment amb l'arquitectura historicista quan va tornar a Espanya, i va intentar recuperar la via funcionalista d'abans de la guerra. Un exemple que il·lustra aquesta transició és l'Edifici Richmond (1953).

És per aquest fet que es considera que en aquest moment finalitza l'etapa tradicionalista i es van començar a introduir certs pensaments de modernitat. El problema era que no hi havia un consens entre els arquitectes sobre com introduir o implementar aquesta nova tendència.

4.3.2. Postguerra II: 1954-1960

A Espanya, aquesta etapa està marcada per un augment de la construcció, especialment d'habitatges. A l'inici dels anys 50, no hi havia cap normativa que regulara el creixement dels nous barris perifèrics a les ciutats, fet que va provocar un caos urbanístic. Per això, de la mà de l'INV (*Instituto Nacional de la Vivienda*) es va crear una legislació destinada a la promoció i protecció de l'habitatge i es van introduir conceptes de superfícies mínimes i aspectes constructius i econòmics, amb l'objectiu d'abaratir els costos sense sacrificar la qualitat de la construcció. La primera llei, del 1954 (el mateix any en el que l'economia autàrquica acaba) preveia la construcció de 10.000 habitatges anuals d'aquesta índole. La següent llei, promulgada aquest mateix any, ja proposava un pla de construcció de 20.000 habitatges anuals com a mínim.

També es va viure una etapa de recuperació i modernització en l'arquitectura, caracteritzada per la reincorporació de tècniques existents abans de la Guerra Civil, juntament amb l'adopció de noves tecnologies. Els arquitectes van adoptar dues postures diferents respecte a les tècniques constructives: alguns advocaven per

elevant el nivell tècnic de la construcció, mentre que altres acceptaven les limitacions existents sense qüestionar-les.

Hi havia una opinió unànime sobre la impossibilitat econòmica d'utilitzar acer laminat en la construcció d'habitatges, que quedava reservat per a edificis representatius de l'Estat. De fet, aquest material va estar restringit a causa del Decret del Consell de Ministres de l'11 de març de 1941, que prohibia el seu ús en projectes de l'Estat i entitats públiques, limitant-lo a casos excepcionals i estrictament regulats. Aquesta restricció responia a l'escassetat de ferro i la necessitat de destinar-lo a la reconstrucció i altres indústries essencials després de la Guerra Civil Espanyola i la Segona Guerra Mundial. Tot i que les restriccions van començar a relaxar-se després de 1945, seguien sent estrictes fins ben entrada la dècada de 1950. Per això, l'estructura de formigó armat, pel seu cost i disponibilitat, era tant comuna.

Als anys 50 i 60, el formigó armat es va convertir en un material més fiable gràcies a la comercialització dels redons corrugats. Van sorgir nombrosos productes constructius innovadors, com fusteries d'alumini, nous aïllants a base de poliestirè expandit i envans lleugers, etc.²⁵

L'expansió turística, que es va començar a produir-se als inicis dels 60, va provocar una forta activitat constructora en diversos punts de la costa espanyola, cosa que es va reflectir en edificis residencials amb façanes sòbries i grans terrasses. Aquests edificis, generalment, utilitzaven també estructures de formigó armat.

Els arquitectes d'aquest moment es poden dividir en una generació madura i una d'altra de jove. La primera és la que segueix els postulats més tradicionals, com Gutiérrez Soto o Moya, però la realment modernitzada davant de l'historicisme i

²⁵ Azpilicueta Astarloa, E. (2004). *La construcción de la arquitectura de postguerra en España (1939-1962)* p. 390. [Tesis de doctorat, Universidad Politécnica de Madrid]. Repositorio Digital de la Universidad Politécnica de Madrid. (Disponible a https://oa.upm.es/23197/1/t1_pro.pdf. Visitat el 25 de maig de 2024.)

l'eclecticisme són els joves, encara que tampoc proposen una arquitectura radical mentre aquests postulats estan vigents. Cabrero, Aburto, Sáenz de Oíza i Laorga proposen models d'arquitectura moderats, sense llenguatges acadèmics però recolzant els valors tradicionals.

El formigó armat es va convertir en un material més fiable gràcies a la comercialització dels redons corrugats. Van sorgir nombrosos productes constructius innovadors, com fusteries d'alumini, nous aïllants a base de poliestirè expandit i envans lleugers, etc.²⁶

Aquesta dècada es pot considerar un període de transició en el qual es buscava modernitzar l'arquitectura però mantenint elements tradicionals i clàssics, adaptant-los a les noves possibilitats tècniques i estètiques de l'època.

4.3.3. Postguerra a València: 1939-1960

Molts arquitectes valencians van ser depurats i/o represaliats després d'acabar la Guerra Civil i, per aquest motiu, molts altres arquitectes van anar renunciant als compromisos amb la modernitat que havien tingut durant la Segona República per tal d'adaptar-se al nou estil imposat pel règim.²⁷

Entre 1939 i 1949, degut a les mesures econòmiques autàrquiques, va tenir lloc un descens de l'activitat arquitectònica valenciana i la que hi havia se centrava en tres aspectes: glorificació dels vencedors de la guerra, per exemple, amb la construcció de monuments dedicats als cabdills i als soldats, així com edificis que combinaven funcionalitat amb una imatge de poder i autoritat; projectes d'origen estatal, impulsats directament pel règim com els Plans de Reconstrucció de Zones Devastades i edificis públics; i construccions d'origen privat amb un estil més

²⁶ Azpilicueta. *La construcción...* (2004), p. 390

²⁷ Llopis Alonso, A. (2001). *1940-1959: Arquitectura moderna en Valencia*. En D. Benito, et alii, *Arquitectura del siglo XX en Valencia: Actas del Seminario realizado en el Centre Valencià de Cultura Mediterrània-La Beneficiència, entre els dies 8 i 30 de maig de 2000* (pp. 63-95); específicament pp. 65-66. Centre Valencià de Cultura Mediterrània-La Beneficiència.

conservador i amb un èmfasi amb la funcionalitat i la simplicitat, ja que les limitacions econòmiques feien que els arquitectes se centraren en solucions pràctiques i segures, limitant-se a complir els requisits bàsics, per això no es produeixen grans avanços.²⁸

L'any 1949, van tenir lloc una sèrie d'Assemblees sobre arquitectura, en què es van presentar les "Tendències actuals de l'arquitectura" existents en països com Argentina, Itàlia, Alemanya, Anglaterra, Holanda, Suïssa, Estats Units i Espanya. A més, es van establir dues corrents arquitectòniques, una favorable a la continuïtat i l'altra, a la ruptura.²⁹

De forma paral·lela, en la ciutat de València es va aprovar un *Plan General de Ordenación de Valencia y su cintura*, document urbanístic que contempla la ciutat completa per primera vegada en la història i presenta una aproximació a la ciutat contemporània, als problemes de l'urbanisme modern representats pel CIAM IV i a les conclusions recollides per Le Corbusier en la Carta d'Atenes de 1941. En canvi, a pesar de tenir aquesta component tant moderna, la memòria gràfica que acompanya als plànols d'ordenació té un gran component historicista.³⁰

A principi de la dècada de 1950 van tenir lloc dos importants concursos de caràcter nacional que van mostrar la diferència doctrinària dels arquitectes valencians que van guanyar el concurs.

1. El primer concurs va consistir en unes idees per a una futura urbanització de la Plaça de la Reina (1951). Les 18 propostes presentades, de tendència historicista, trencaven amb els edificis històrics i buscaven crear una gran plaça rectangular que donava una imatge forta i unitària. L'arquitecte

²⁸ Llopis. *1940-1959: Arquitectura...* (2001), p. 66.

²⁹ Llopis. *1940-1959: Arquitectura...* (2001), p. 67.

³⁰ Llopis. *1940-1959: Arquitectura...* (2001), p. 68.

guanyador (Vicente Figuerola Benavent) va dissenyar un espai marcat per la monumentalitat, amb un llenguatge neoherrerrià i casticista.³¹

2. El segon concurs es va centrar en la Delegació d'Hisenda de València (1953). Destaquen els arquitectes més joves, que aposten per un diàleg entre historicisme i modernitat. En aquest concurs es van presentar 32 propostes i el projecte guanyador, firmat per Francisco Echenique i Luis Calvo, transmet una imatge monumental, amb un classicisme moderat que no amaga referències als règims italià i alemany.³²

Durant el franquisme, el procés de producció d'habitatges urbans, que abasta les prèvies a la postguerra i el desenvolupament immobiliari de la dècada de 1950, comença a presentar tècniques que s'estaven posant en pràctica a Europa des de feia temps, però encara, sense deixar de banda els elements tradicionals.³³ Alguns exemples d'habitatges urbans que tenim a València són els següents:

1. Grup d'habitatges "Federico Mayo", de l'arquitecte Javier Goerlich. Es va construir al Districte Marítim entre 1950 i 1953, una zona castigada en la Guerra Civil i, per això, va ser una de les elegides per a construir apartaments mínims, ja que

Figura 9. Grup d'habitatges "Federico Mayo".

precisava una reconstrucció urbana. Es tracta d'una agrupació singular de 140 habitacles protegits, disposats en forma d'illa tancada amb un pati interior enjardinat. Presenta un aspecte sobri, amb elements clàssics com la simetria, la divisió de la façana en tres fases, cornises... però combina tècniques més

³¹ Llopis. 1940-1959: *Arquitectura...* (2001), p. 69.

³² Llopis. 1940-1959: *Arquitectura...* (2001), pp. 71-72.

³³ Llopis. 1940-1959: *Arquitectura...* (2001), p. 73.

modernes de concepció racionalista i, actualment, presenta un acceptable estat de conservació.

2. Edifici Renfe-Aragó de l'arquitecte Fernando Ruiz Jaime, construït entre 1953 i 1954. És un grup de 78 habitatges protegits, projectat com un bloc exempt i amb disposició planimètrica (compta amb un cos longitudinal de 7

Figura 10. Edifici Renfe-Aragó.

altures i cossos transversals de 6 altures i amb 7 habitatges per planta). D'altra banda, presenta una façana sense decoració, d'estil neoracionalista.³⁴

3. Grup l'Illa Perduda, construït en dues fases entre 1954 i 1960 per l'equip tècnic de l'INV. Pretenia acabar amb el barraquisme i enllaçar la ciutat amb els poblats marítims. La primera parcel·la compta amb 456 habitatges i 32 locals comercials, definits per

Figura 11. Grup l'Illa Perduda.

quatre blocs idèntics de 8 i 9 altures; la segona parcel·la té 300 habitatges dins d'una illa rectangular entre 7 i 9 altures. Va ser construït sota la supervisió de José Cort i compta amb una discreta arquitectura amb certs trets clàssics i de monumentalitat, però també de racionalitat, que han permès integrar l'edifici en el context urbà actual, en què s'han construït edificis per a classes benestants.³⁵

³⁴ Llopis. 1940-1959: *Arquitectura...* (2001), p. 75.

³⁵ Llopis. 1940-1959: *Arquitectura...* (2001), p. 76.

En la dècada de 1950, l'arquitectura va adoptar un nou ordre, motivat pel Pla d'Estabilització de 1959, que va eliminar les idees lligades a l'autarquia. A més, a finals d'aquesta dècada, les conseqüències de la riuada de 1957 van suposar una acceleració del pla de transformació de la ciutat de València i l'arquitectura pren consciència del que està passant a l'exterior i s'encamina més el rumb dels pròxims edificis construïts cap a les influències de Le Corbusier i Mies Van Der Rohe.³⁶

5. Eduardo Alegre Fayos

5.1. Biografia

Eduardo Alegre Fayos era fill d'Eduardo Alegre Mayans i Josefa Alegre, terratinents amb propietats a la Pobla del Duc i d'un important poder econòmic. Va nàixer el 17 d'abril de 1906 a València i va morir en 1989 a la mateixa ciutat. Va obtenir el títol de Batxiller expedit per la Universitat de València l'any 1922. Més tard, va començar a estudiar arquitectura l'any 1927 a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Entre 1934 i 1943 va haver una interrupció dels seus estudis i el curs 1943-1944 va acabar l'últim any de la carrera.

El 7 de setembre de 1936 es va afiliar al *Sindicato Técnicos Arquitectura Ingenieros* de la UGT, en què consta que el seu domicili era a la Plaça de la Comunió de Sant Esteve número 1, a València. Aquesta organització sindical va fer una crida a tots els tècnics de la construcció per a un Batalló de Fortificacions. Alegre va anar al Batalló de Gandia com a alferes però, va tornar prompte a València ja que el seu pare va faltar. Més tard va intentar no tornar a la capital de la Safor i el van destinar com a Ajudant de Topògraf al port de Contreras on va fer treballs sense categoria militar fins 1937. De febrer a juny el Tinent de Fortificacions li va encarregar treballs de direcció de les fortificacions del sector de Mora de Rubielos – Valbona i la construcció d'una pista des de Cedrillas fins Valbona. Després de fer aquestes tasques i pels coneixements que tenia, el van pujar a la categoria de Capità³⁷ amb un sou de 70

³⁶ Llopis. *1940-1959: Arquitectura...* (2001), p. 85.

³⁷ Diario oficial del Ministerio de Defensa Nacional. València 31 de mayo de 1937 (p. 498).

pessetes. Va destacar a Castelló de la Plana, on va romandre fins que va ser ocupada pels franquistes (1938). La seua finalitat al Batalló era el reclutament de personal administratiu i la seua organització. En 1938 el jutgen per adhesió a la rebel·lió, però, més tard, l'absolen i en 1955 arxiven la causa.

Com que es va graduar l'any 1944 comença a tenir obra construïda al 1948. L'any 1952 comença a treballar a l'Ajuntament de Castelló de la Ribera com a arquitecte municipal; així queda reflectit al Llibre d'Actes d'aquest municipi el dia 30 de desembre de 1951. També hi consta que va ser elegit Degà del Col·legi Provincial d'Arquitectes, i que per aquest nomenament li van donar un vot de gràcia el dia 26 de maig de 1971. Sempre va combinar el càrrec que tenia a cada moment amb la professió lliure de l'arquitectura.

Trobem obra seua a: la Pobla del Duc, on va redactar el Pla Director d'aquest municipi de 1973 i va reconèixer haver destruït el patrimoni històric de la Pobla però, estava dins de la legalitat urbanística del moment³⁸; a Castelló de la Ribera on va construir nombrosos edificis públics, va pavimentar molts carrers i va elaborar un Pla General d'Ordenació Urbana, i a banda de ser arquitecte municipal, va exercir com a arquitecte professional ja que la majoria de veïns del poble el contractaven per a obres personals com ampliacions i reformes de cases, de magatzems, la construcció dels seus propis habitatges i inclús d'estables, és a dir, tot tipus de treballs; a València, la seua ciutat natal on es troben nombrosos edificis d'habitatges dissenyats per ell a barris de tot arreu i cal fer menció especial al concurs de projectes guanyat, juntament amb l'arquitecte Víctor Bueso, al barri de la Malvarrosa l'any 1949, projectant 342 habitatges i finalment construint-se'n 456, degut a la suma d'una altura més³⁹; a Tavernes de la Valldigna sabem que va fer un projecte per a un Teatre (1949), encara que no s'ha pogut accedir a la totalitat dels seus plànols però existeix

³⁸ Alegre Fayos, E. (1975). Alegrías y tristezas de un poblano. *Fiestas patronales Puebla del Duc*.

³⁹ Gaja Diaz, F. (1989). *La promoción pública de la vivienda en Valencia (1939-1976)* [Tesis de doctorat, Universitat Politècnica de València], pp. 128-131. RiuNet. (Disponible a <https://personales.upv.es/fgaja/publicaciones/vivienda.pdf>.)

una entrada web a la E.T.S.A-València en la que es troba el plànol d'una planta⁴⁰; també a San Antonio de Benagéber on va construir l'anomenada "Colònia San Marcelino", una residència per a ancians per a l'organització de Càritas, al qual tampoc s'ha pogut accedir a la documentació però sabem que existeix gràcies a una entrada web a unes targetes postals amb la imatge del projecte⁴¹; i finalment, també se sap que es va presentar al concurs per al Teatre de la Banda Primitiva de Lliria (1949), però no va ser el projecte guanyador, i malauradament no s'ha pogut trobar la documentació completa, però hi ha una entrada web amb un article sobre aquest teatre en el que es menciona el projecte d'Eduardo Alegre.⁴² A l'apartat 5.3.*Obra* es comentarà amb més profunditat aquesta.

5.2. Estil i influències

Eduardo Alegre al llarg de la seua carrera va mostrar una evolució estilística que reflecteix les seues influències i les necessitats pràctiques de la postguerra espanyola. A continuació, comentarem amb més detall aquest progrés.

A l'inici de la seua vida activa, entre el 1950 i el 1955, mostra un llenguatge clàssic i castís que intenta integrar-se amb el seu entorn urbà i cultural, destacant elements com:

- Simetria: l'ús de la simetria és recurrent en tots els seus projectes.
- Detalls ornamentals clàssics: tot i que de forma simplificada, utilitza pilastres, cornises, balustrades, motlures i la divisió tripartita de la façana en la que trobem el basament, el cos central i la coronació.

⁴⁰ *Teatro Capitol Tavernes: Planta de cubiertas 1:100 (copia del original)*. Riunet UPV. (Disponible a <https://m.riunet.upv.es/bitstream/handle/10251/84575/Teatro%20Capitol%20Tabernes%20planta%20de%20cubiertas%201.100%20copia%20del%20original.pdf?sequence=8&isAllowed=y>)

⁴¹ Todocolección. *Valencia - Caritas Diocesanas Colonia San Marcelino arquitecto Eduardo Alegre Fayos*. Todocolección. (Disponible a <https://www.todocoleccion.net/postales-comunidad-valenciana/valencia-caritas-diocesanas-colonia-san-marcelino-arquitecto-eduardo-alegre-fayos~x459318252>.)

⁴² Baró J., Gasent-Blesa J. L., Iborra F., Oliver P. (2021). Joaquín Rieta y el teatro de la Banda Primitiva de Lliria. *Archivo de arte valenciano*, Vol. 102, (pp. 235-250). (Disponible a https://www.researchgate.net/publication/357701263_Joaquin_Rieta_y_el_teatro_de_la_Banda_Primitiva_de_Lliria.)

- Detalls ornamentals castissos: basant-se en l'arquitectura popular utilitza cornises rematades amb teules roges, cobertes a dues vessants i balcons de ferro.
- Materials: utilitza materials comuns com el formigó o el morter per als acabats en façana, que sovint imiten la pedra.

També hi ha en els seus dissenys un funcionalisme de postguerra, influenciat per les necessitats de construcció ràpida, econòmica i funcional. És per això que utilitza el formigó armat per a les estructures, moltes vegades en la construcció l'ornamentació minvava i la distribució era pràctica, optimitzava l'espai interior per maximitzar les superfícies amb l'ús d'espais com el menjador com a zones de pas.

L'ús a la vegada d'aquests estils diferents s'anomena eclecticisme, per tant, també està present a les seues obres, combinant els elements segons les necessitats del projecte.

A mesura que passen els anys, i sobretot, a partir de 1957, tota aquesta ornamentació va disminuint, es va simplificant i es combina un estil més proper a la modernitat, amb recursos com:

- La sinceritat dels materials constructius: deixa la rajola a cara vista en molts dels casos, i també en altres, mostra l'estructura en façana.
- Ruptura amb la composició tripartita, el neoherrerianisme i les pilastres i motlures.
- Simetria: la segueix conservant però, a poc a poc, intenta desdibuixar-la fent en alguns casos amb alguna xicoteta variació.
- Introducció de nous tipus d'estructures: en un cas concret innova amb pòrtics de formigó de bigues corbes, utilitzades en l'arquitectura del Moviment Modern, i també utilitza voltes *tabicades*, que deriven de les experiències constructives de Luis Moya.
- Finestres de sòl a sostre, típiques també de la modernitat dels anys 50.

En definitiva, té un estil molt influenciat pel casticisme espanyol al llarg de tota la seua obra. A mesura que evoluciona, combina aquesta tradició amb la modernitat que s'introdueix al país en aquell moment, mantenint-se en sintonia amb els canvis estilístics i les condicions socials.

5.3. Obra

5.3.1. Obra a València (1948-1957)

S'ha acotat la producció arquitectònica d'Eduardo Alegre Fayos perquè s'ha partit de la llista elaborada per David Sánchez Muñoz a la seua Tesi Doctoral que comprén fins l'any 1957.⁴³

A continuació es mostra el llistat de les obres d'Eduardo Alegre Fayos a València i la seua data de projecte:

1. Edifici Alegre-Martínez (1948)
2. Edifici Galiana (1949)
3. Edifici Alegre I (1950)
4. Edifici Alegre II (1950)
5. Edifici Alegre III (1950)
6. Edifici Carles (1952)
7. Edifici Gómez I (1955)
8. Edifici Gómez II (1955)
9. Habilitació per al Sanatori Quirúrgic *San Rafael* S.L. (1957)

5.3.2. Obra a Castelló (1950-1961)

A continuació es mostra el llistat de les obres d'Eduardo Alegre Fayos al municipi de Castelló i la seua data de projecte:

⁴³ Sánchez Muñoz, D. (2011). Arquitectura en Valencia (1939-1957) [Tesis doctoral, Universitat de València]. Servei de Publicacions de la Universitat de València. Recuperat de <https://roderic.uv.es/bitstream/10550/23479/1/sanchez.pdf>

a) Edificis públics:

1. Cinema Rex (1950)
2. Bar del Cinema Rex (1950)
3. Cambra agrària (1952)
4. Ajuntament i Casa Social per a la Reial Séquia Escalona (1953)
5. Cinema d'estiu (1953)
6. Escorxador (1957)
7. *Hermanidad Sindical de Labradores y Ganaderos* (1960)

b) Habitatges:

1. Cases en filera Califòrnia (1950)
2. Casa Martorell (1950)
3. Casa Piqueras (1956)
4. Casa Beltrán (1958)
5. Casa Emilio Gallego (1960)
6. Casa Manuel Gallego (1961)

A continuació es mostraran les fitxes d'anàlisi de cadascun dels edificis, primerament els de València i seguidament els de Castelló:

OBRA A VALÈNCIA
1948-1957

obra Edifici Alegre-Martínez

Edifici Alegre-Martínez

any 1948

localització Carrer del pintor Salvador Abril, 48, L'Eixample, 46005 València

promotor/s Eduardo Alegre Fayos i Miguel Martínez Ortega.

tipologia Habitatge col·lectiu

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Casticisme

situació L'edifici se situa al barri de L'Eixample, conformat per una seqüència d'illes quadrades d'uns 100m de llarg. Es troba al carrer paral·lel d'una de les avingudes més rellevants de València, la de Peris i Valero.

En 1948 aquesta zona era la perifèria de València, ja que els barris contigus pel Sud encara no estaven construïts i el sòl era agrícola i productiu.

estructura Porticada de formigó armat

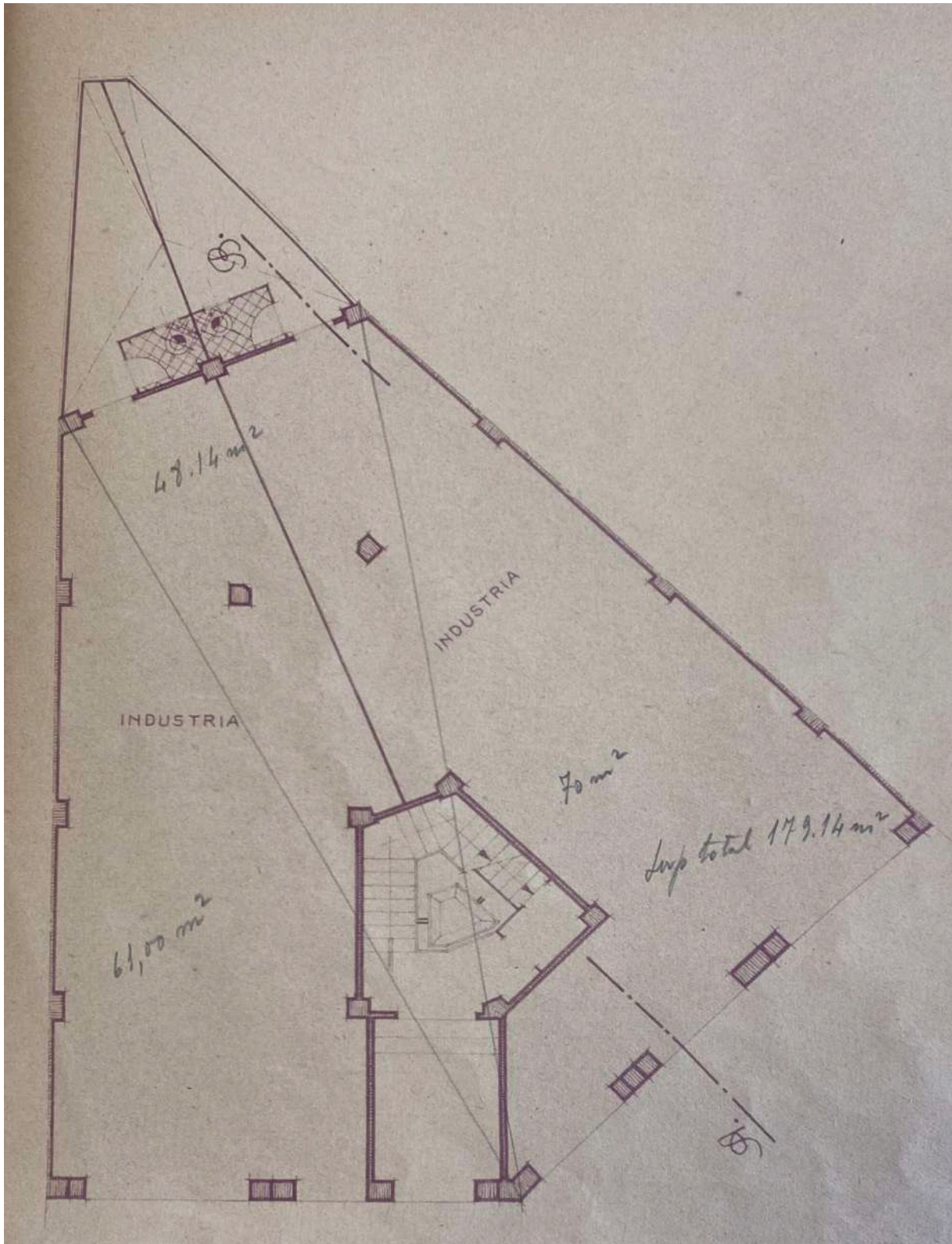
nº habitatges 14

superfície útil 65m²

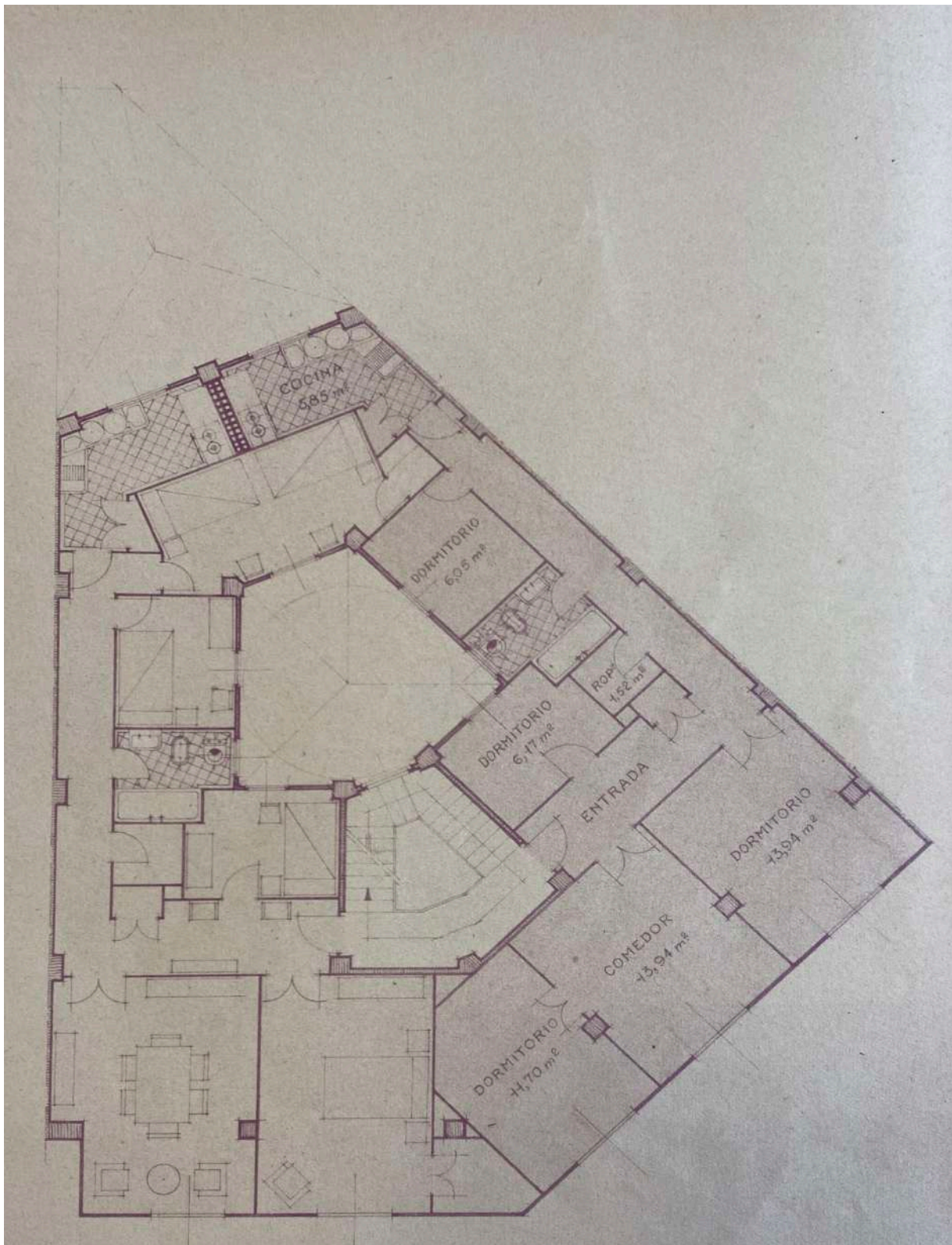
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de València (AHMV). Fomento. Ensanche 1948, caja 4, exp. 12197 RG.

altres L'edifici contigu, situat al Carrer de Matías Perelló 12, és idèntic a aquest, amb una habitació més, per tant, s'ha decidit tractar sols un d'ells per no duplicar la informació. S'adjunta una fotografia.

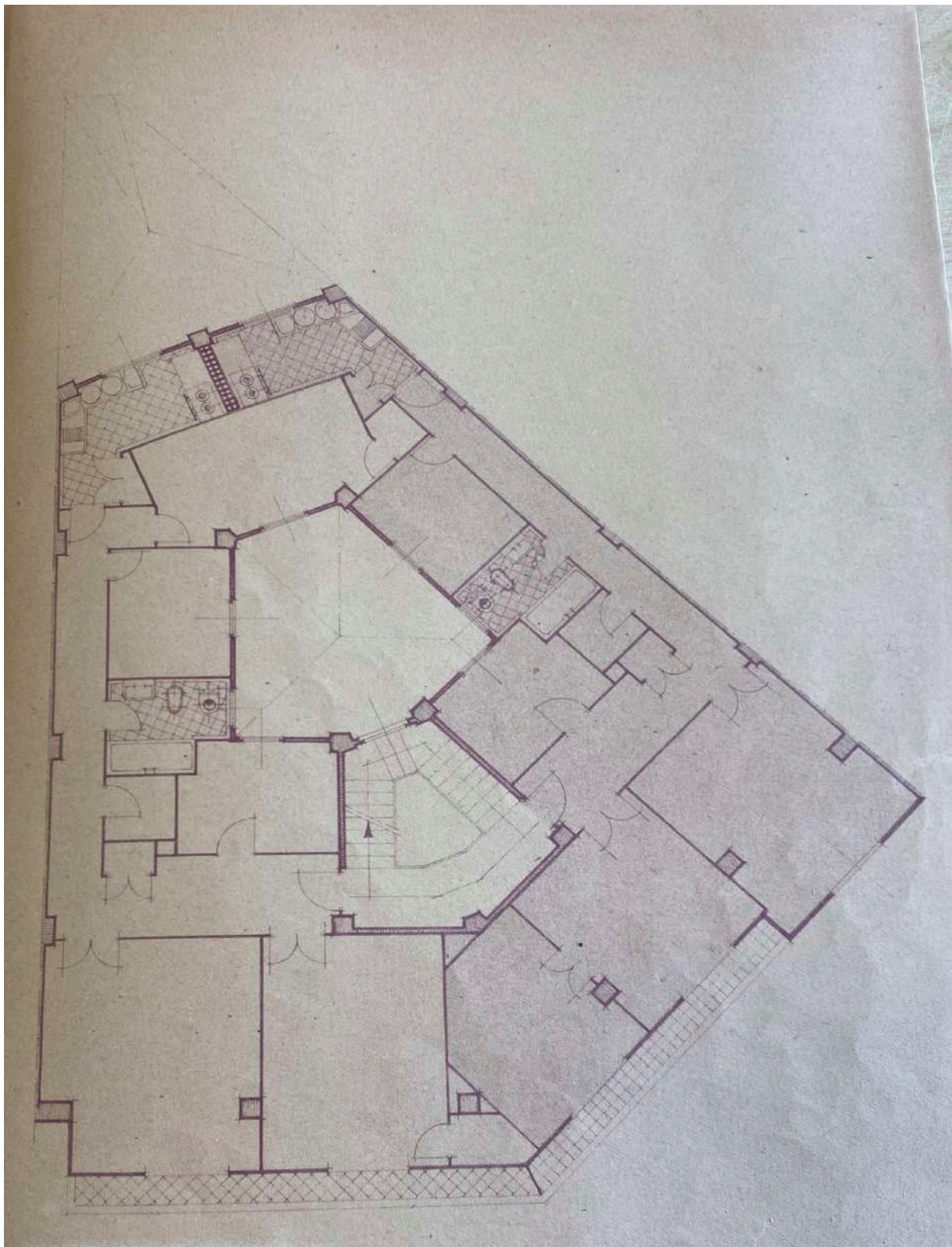
plànols

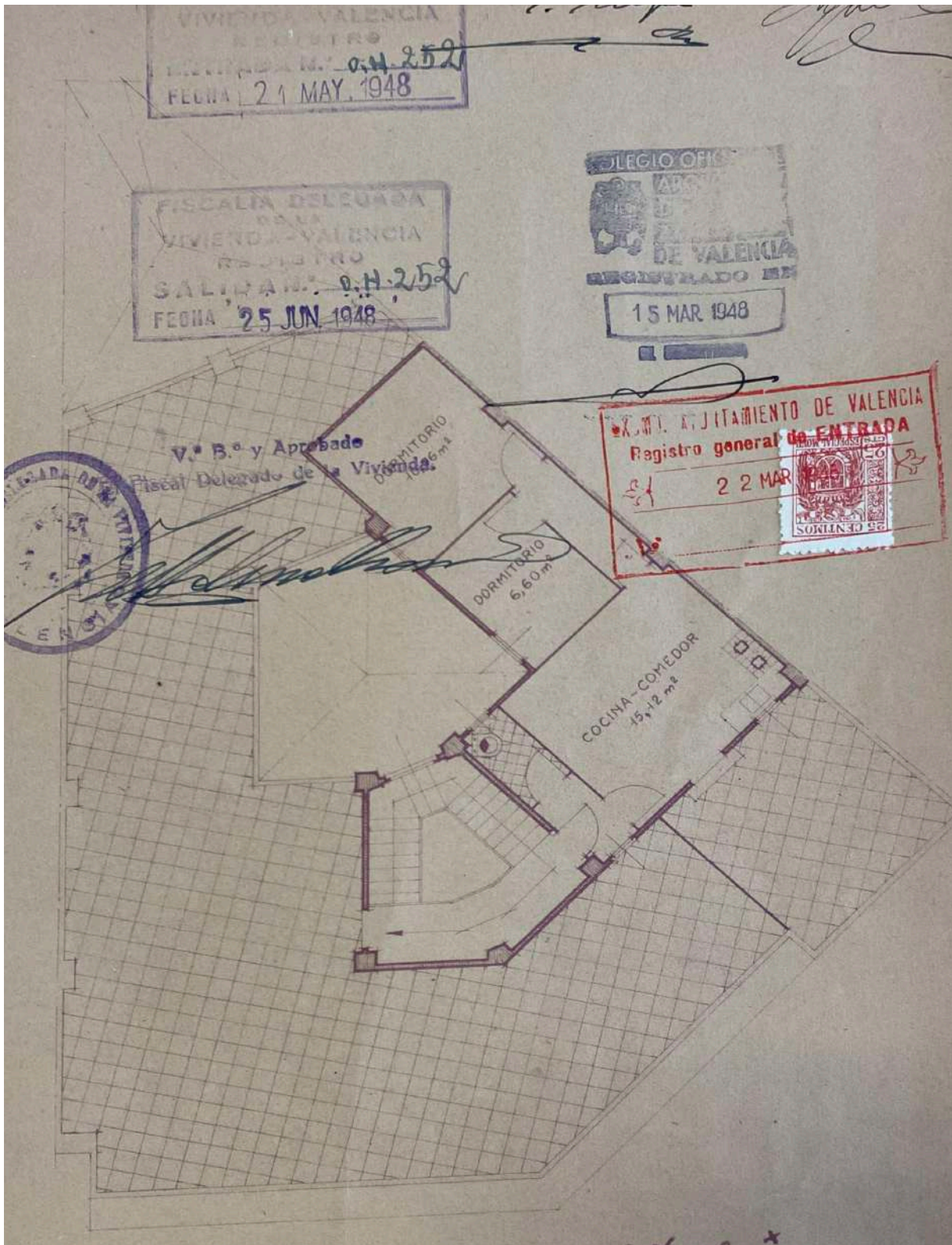
planta baixa

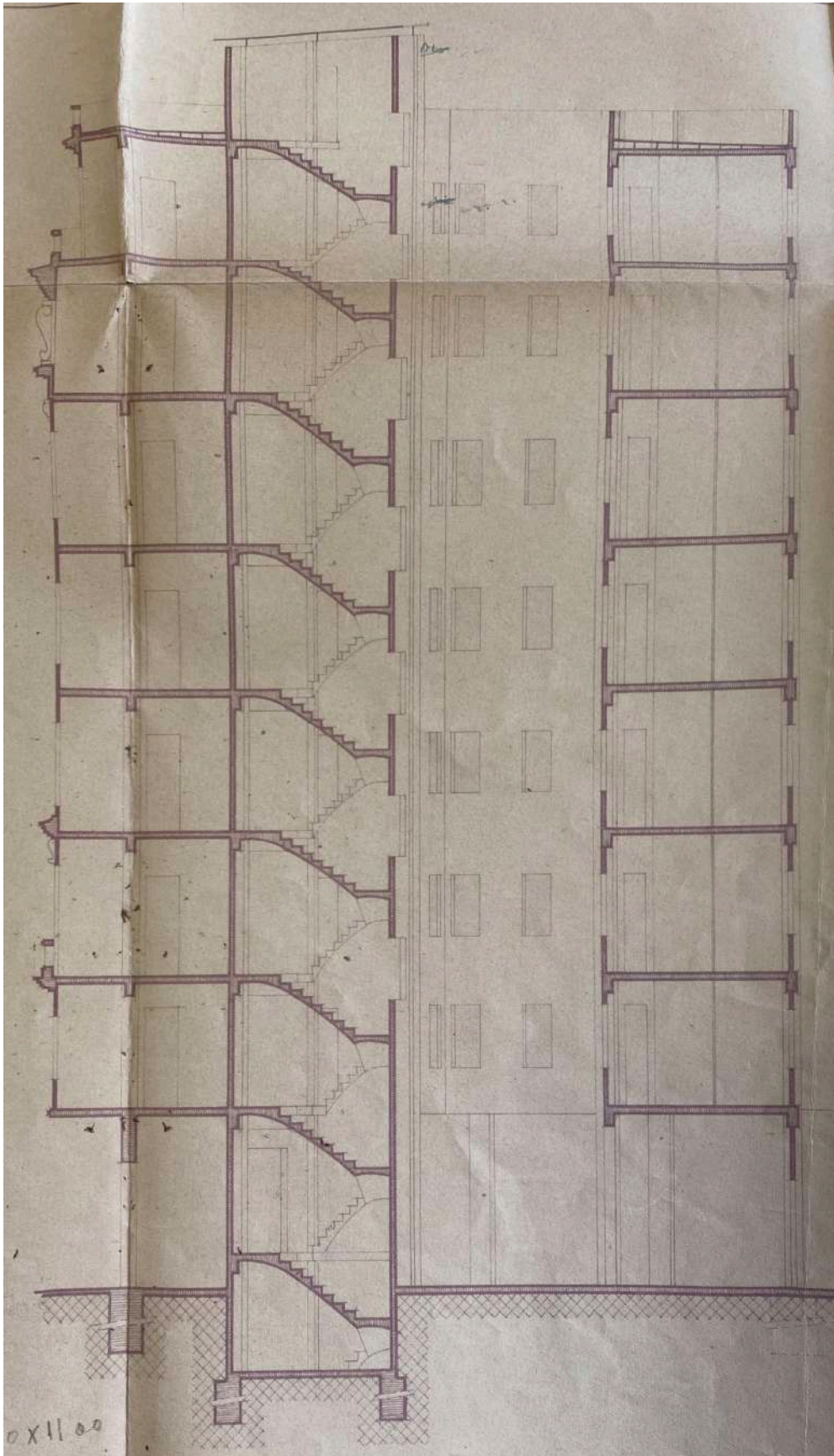
planta tipus

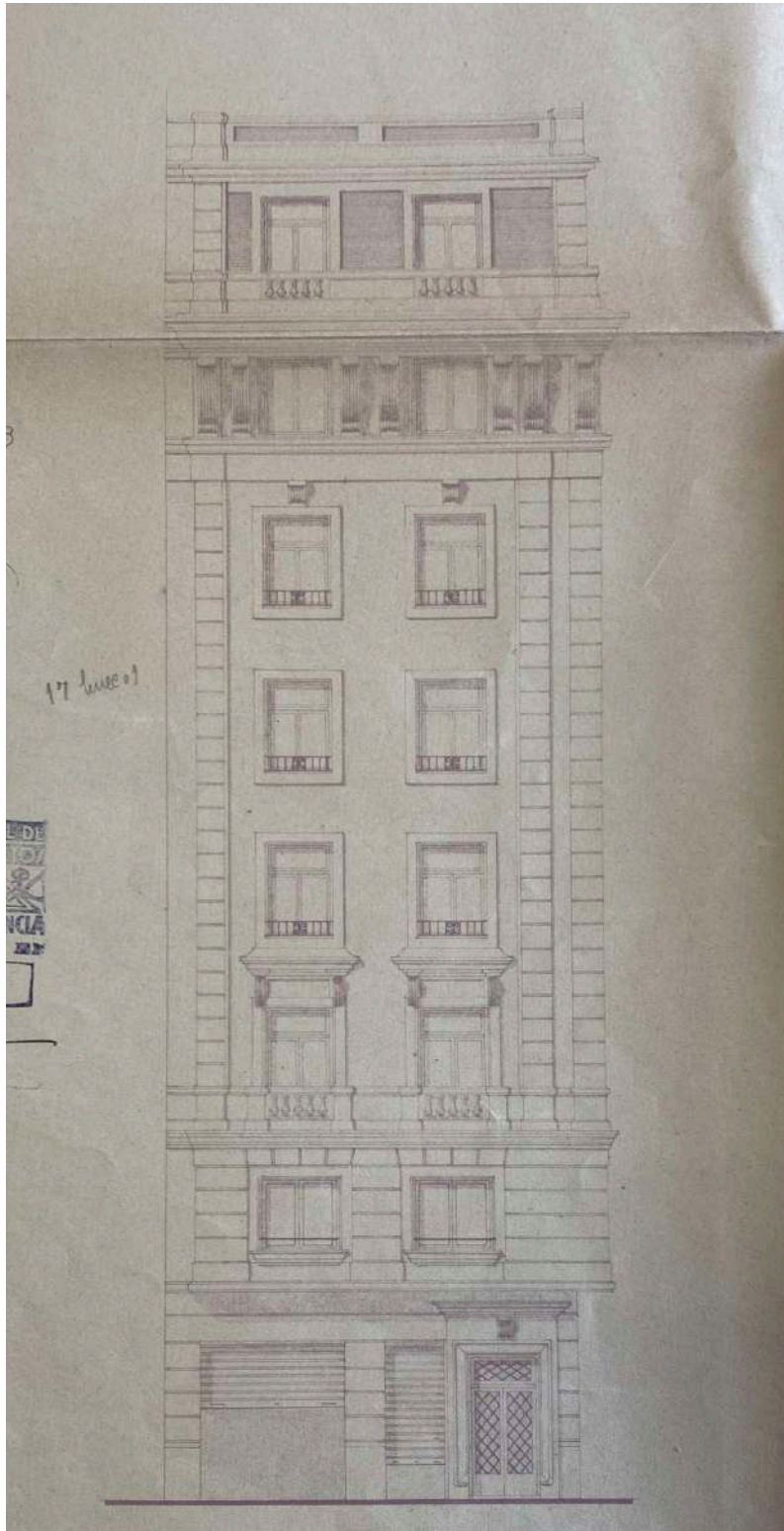
planta última

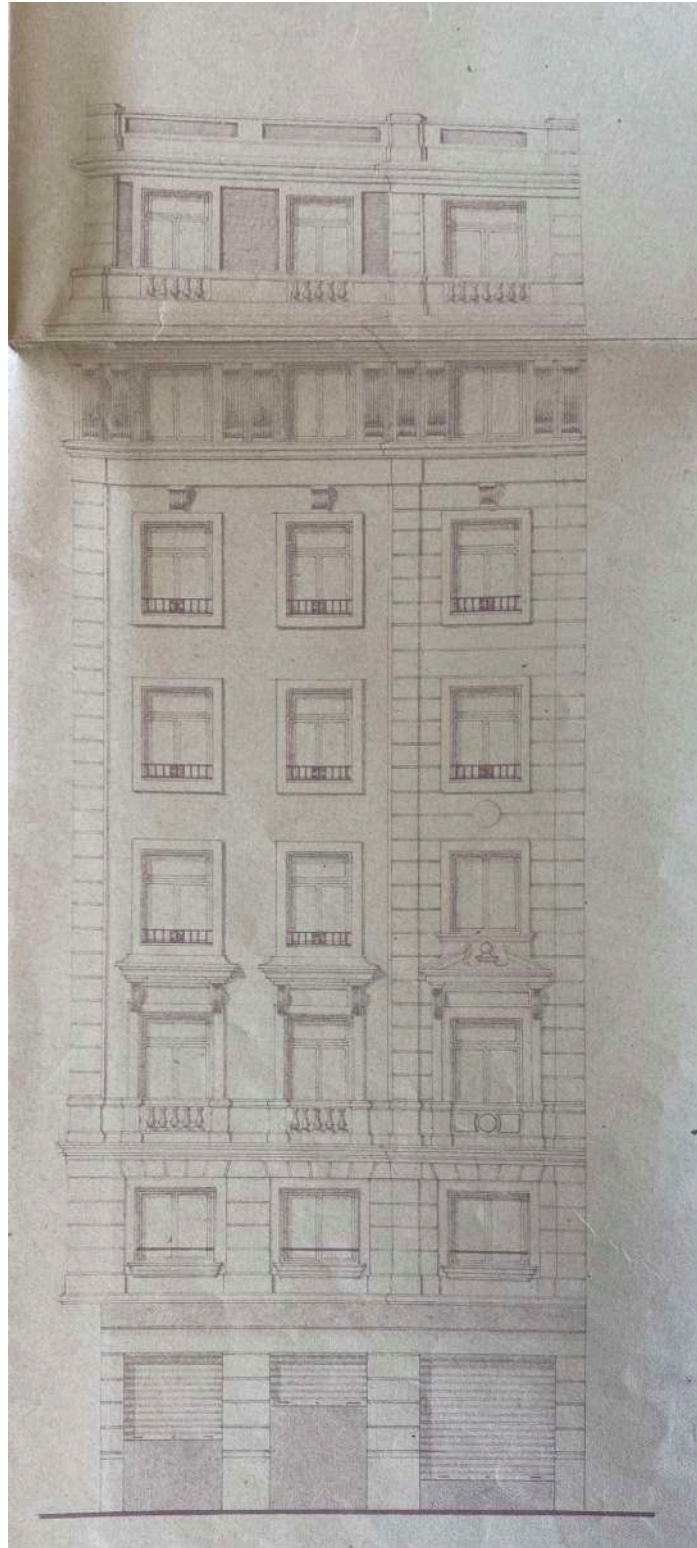
planta de cobertes i porteria

secció

alçat Carrer Matías Perelló

alçat xamfrà

descripció

1. Introducció:

Aquest bloc, de promoció privada, ocupa una parcel·la amb una forma poc comú, una espècie de triangle, que ocupa mig espai del xamfrà de l'illa.

2. Descripció interior:

L'edifici està compost d'una planta baixa, destinada a usos industrials, i 7 altures amb dos habitatges per planta, per tant, compta amb 14 habitatges.

Es resol amb un pati de llums central ubicat darrere de la caixa de la comunicació vertical, per tal d'aportar llum als espais de circulació i un altre pati a l'extrem interior del solar, que junts atenen a les necessitats de ventilació dels habitatges. Cada habitatge és d'uns 65m² de superfície útil.

L'esquema d'habitatges és el mateix per a cada planta i entre elles varien molt poc, ja que tenen el mateix programa: 4 habitacions, un menjador, un bany i una cuina.

La distribució de l'habitatge es basa en un passadís que dona pas a les diferents sales. Un dormitori (o en l'altre cas, dos dormitoris) i el menjador estan ubicats en la façana que dona a l'exterior. La resta de dormitoris i el bany ventilen al pati central, i finalment la cuina al pati de l'extrem. La zona de circulació es col·loca al costat de la mitjanera.

3. Estructura:

L'estructura és porticada amb pilars, jàssenes i entramats de formigó armat.

4. Descripció exterior:

En quant a la façana, és important mencionar que els resultats construïts difereixen bastant dels plànols, probablement per raons econòmiques.

Per una banda, la dels dibuixos és una façana bastant clàssica, simètrica, amb una textura dels paraments que imiten materials nobles, amb pilastres, cornises, balaustrades, en un cas determinat un frontó partit, mènsules clàssiques... una gran quantitat de relleus.

La realitat és que es construeix una façana amb moltes menys motlures, però segueixen havent-ne, també pilastres entre finestres i a l'aresta del gir de la façana, i cornises. Els materials que utilitza no són nobles, ni l'imiten.

En definitiva, continuen havent elements clàssics però de forma més austera.

obra Edifici Galiana

Edifici Galiana

any 1949

localització Carrer Gaspar Torrella, 12, Patraix, 46017 València

promotor/s José María Galiana Sala

tipologia Habitatge col·lectiu

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Casticisme

situació El carrer s'ubica al barri de Favara, en la zona sud del districte de Patraix. Se situa prop de l'Avinguda Gaspar Aguilar, que limita el barri per l'est, i compta amb l'Avinguda de les Tres Creus com a límit meridional. És un barri de la perifèria de València, comunicat per la banda sud amb la zona de cultiu productiva.

estructura Porticada de formigó armat

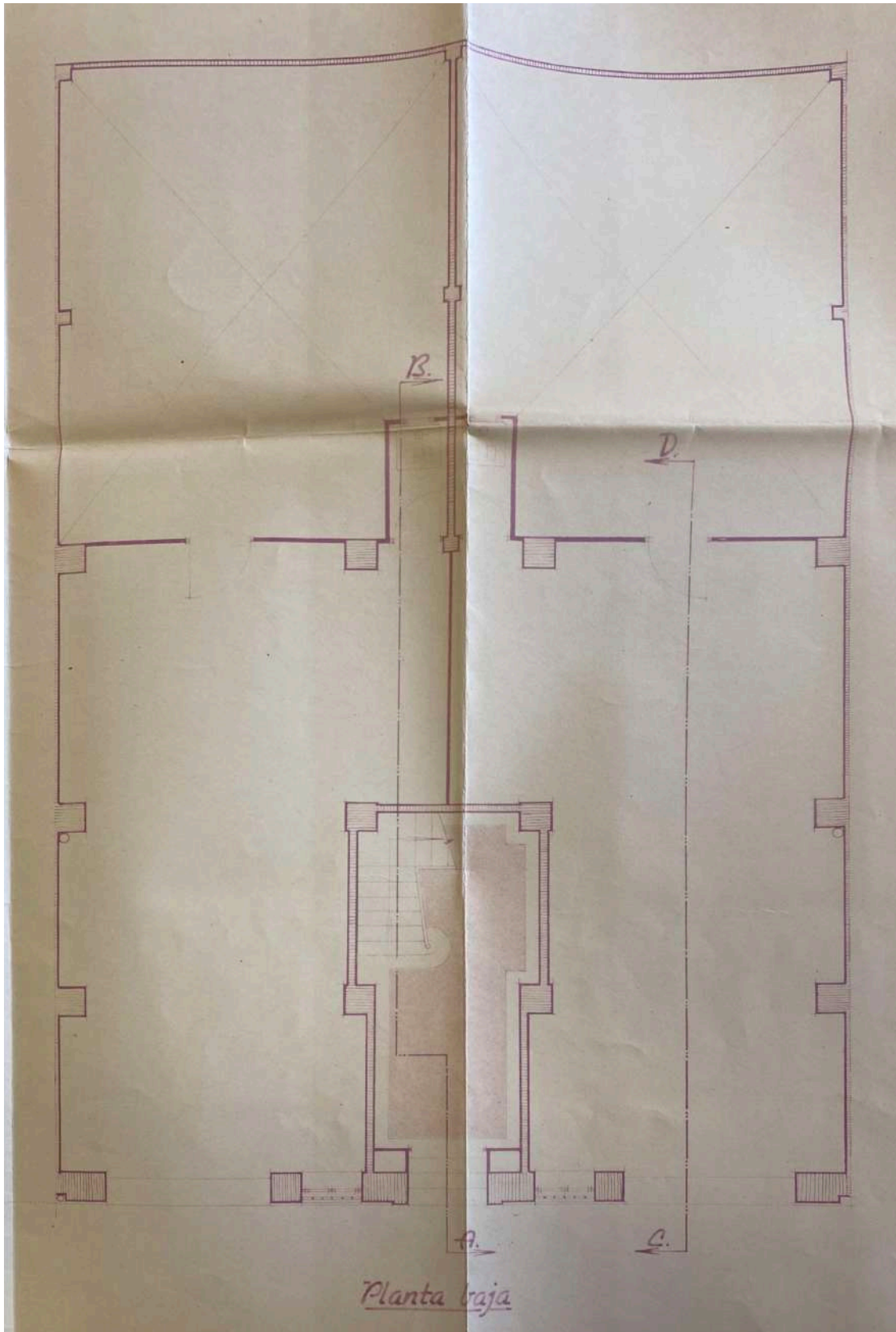
nº habitatges 6

superfície útil 53m²

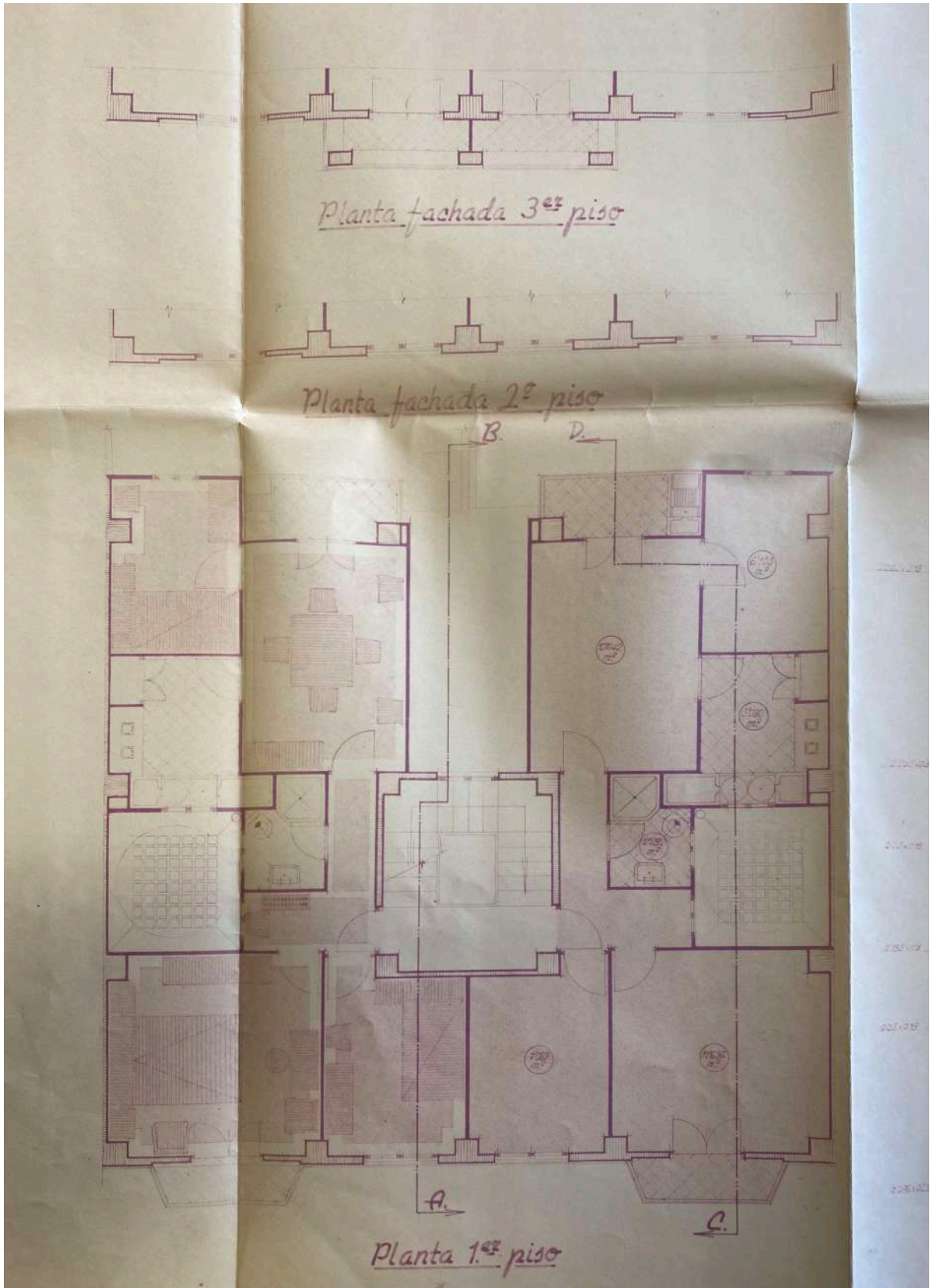
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de València (AHMV). Fomento. Policia urbana 1949, caja 7, exp. 31454 RG.

altres L'edifici no ha sigut construït i la foto mostra la parcel·la on hauria d'estar ubicat.

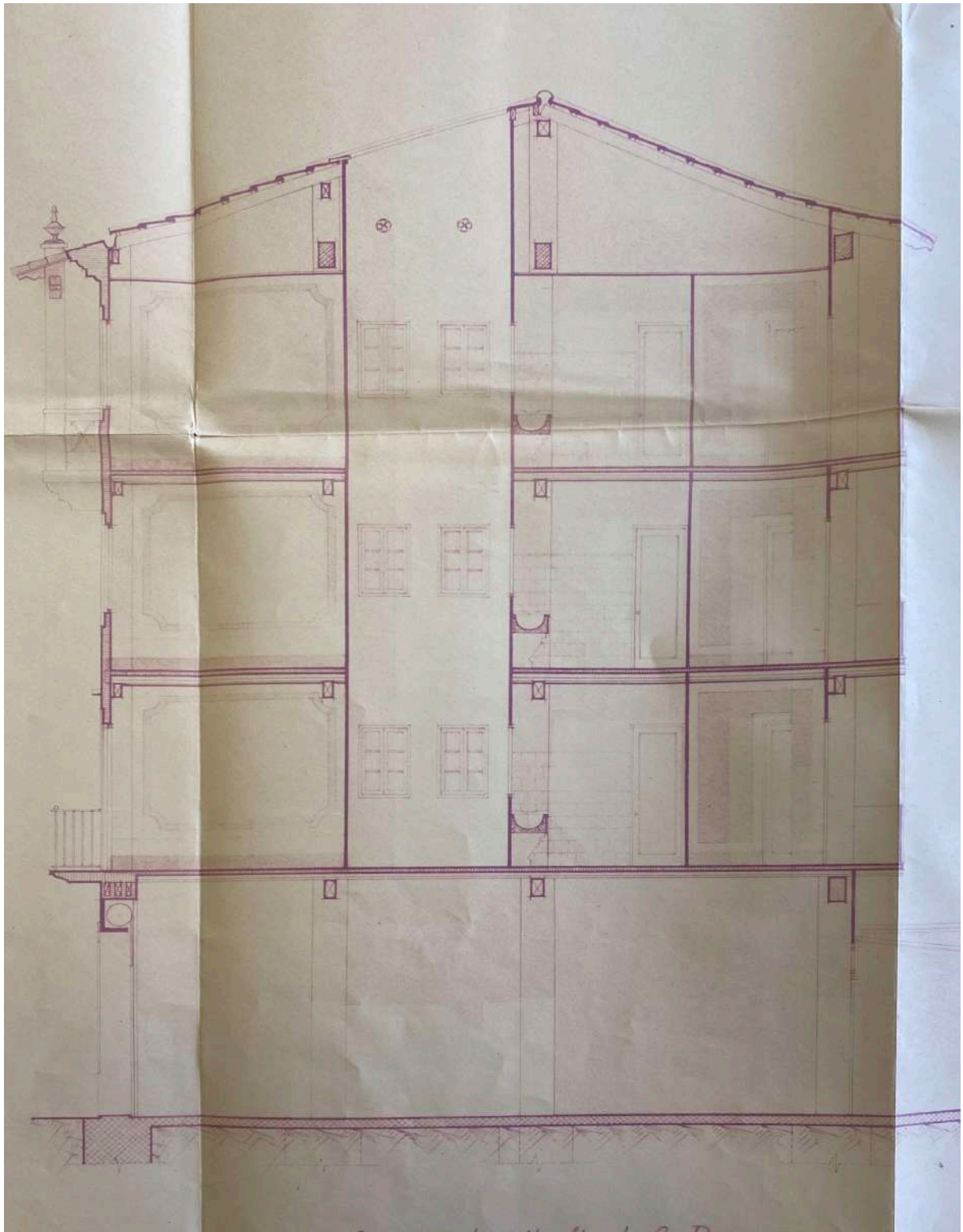
plànols

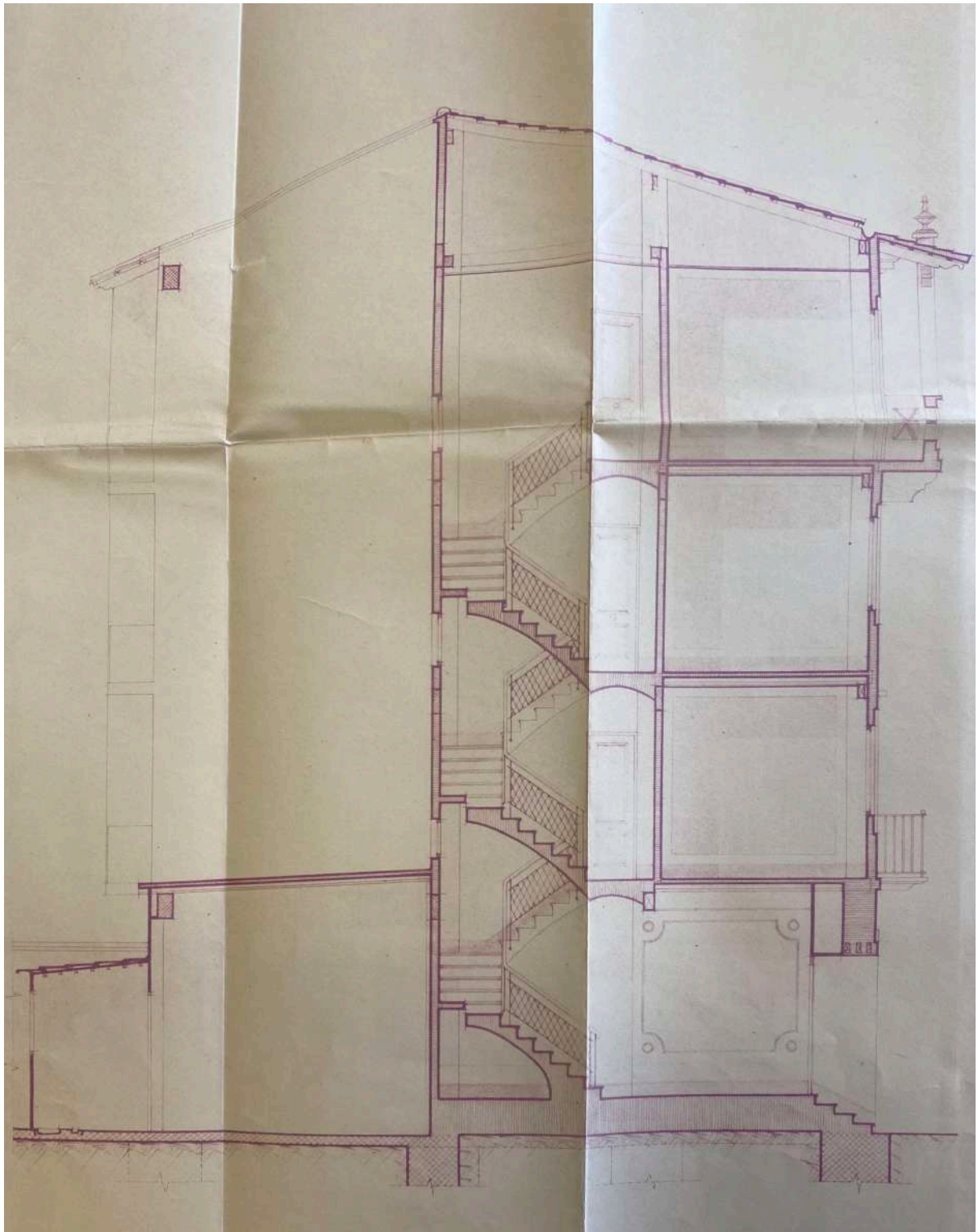
planta baixa

planta 1, 2 i 3

secció transversal

secció longitudinal

alçat

1. Introducció:

Aquest bloc, de promoció privada, se situa sobre el solar de José María Galiana Sala, destinat a habitatges d'alquiler assequible per a la classe treballadora.

S'acull a les ajudes, tant econòmiques com de subministrament de materials proporcionats per l'Estat, que s'arreglen en la Llei del 19 de Novembre de 1948 sobre Habitatges Bonificables. Aquesta normativa aborda la necessitat de construir i promoure habitatge assequible en la postguerra.

2. Descripció interior:

L'edifici està format per una planta baixa amb dos locals destinats a l'emmagatzematge o a la indústria i tres altures amb dos habitatges per planta, formant un total de 6 habitatges.

Es resol amb un gran pati de llums ubicat en la part interior del solar que també travessa entre els dos habitatges per donar llum a la comunicació vertical, situada a la part central entre els dos habitatges. A més, a l'interior dels habitatges, junt a cada mitjanera, també es col·loca un pati menor per aportar llum i ventilació als nuclis humits i al rebedor. Cada habitatge és d'uns 53m² de superfície útil.

L'esquema d'habitatges és el mateix per a cada planta i entre elles són simètriques, ja que tenen el mateix programa: 3 habitacions, un menjador, un bany i una cuina.

La distribució de l'habitatge se centra en un passadís que connecta amb les diferents estances. Dos dels dormitoris es troben a la façana exterior, mentre que el tercer dormitori i el menjador donen al gran pati interior (s'accedeix al dormitori a través del menjador). La cuina i el bany, tal com s'ha esmentat abans, reben llum i ventilació del pati menor.

3. Estructura:

L'estructura és porticada amb pilars i murs de rajola i jàssenes i entramats de maderes.

4. Descripció exterior:

La façana té una essència clàssica ja que presenta una simetria molt evident.

Cada planta està formada per quatre finestres, 8 del mateix tamany i unes altres 4 del mateix tamany. Totes elles compten amb uns requadres que les remarquen.

Podem dividir-la en tres bandes:

La primera està formada per la planta baixa, la qual es diferencia de la resta per ser d'un color diferent i comptar amb una motllura horitzontal al nivell de planta. Aquesta banda forma el basament de l'edifici.

La segona està formada per les dues primeres plantes. En la primera d'elles apareixen dos balcons als extrems amb una barana de ferro coberts amb dos files de teules roges, un element inspirat en l'arquitectura popular. Al igual que en l'altre cas, aquesta banda es diferencia de les altres parts amb una motllura horitzontal al nivell del tercer forjat.

La tercera la forma l'última planta i al seu mig apareix un balcó amb tres pilars i tres mènsules. L'edifici es corona amb una teulada a dos vessants que s'extén en la banda d'aquest últim balcó. Constitueix el remat de l'edifici.

En general és una façana senzilla amb un gust clàssic, però també amb elements tradicionals de l'arquitectura popular, propi de l'arquitectura castissa.

obra Edifici Alegre I

any 1950

localització Carrer Mossén Fenollar, 6, Patraix, 46007 València

promotor/s Eduardo, Josefa, Emilia, Desamparados, José i Enrique Alegre Fayos

tipologia Habitatge col·lectiu

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Casticisme

situació El carrer s'ubica al barri de Patraix, pertanyent al districte homònim. Es troba entre l'Avinguda Tres Forques (al nord) i el carrer de Fontanars dels Alforins (al sud). A la zona est, tenim el carrer de Jesús, que comunica el barri amb l'Avinguda de l'Oest, i l'Avinguda Gaspar Aguilar, que connecta amb altres barris perifèrics pertanyents al districte de Patraix. Era un barri situat als afores de València i molt proper al sòl productiu.

estructura Porticada de formigó armat i façana de mur de càrrega

nº habitatges 8

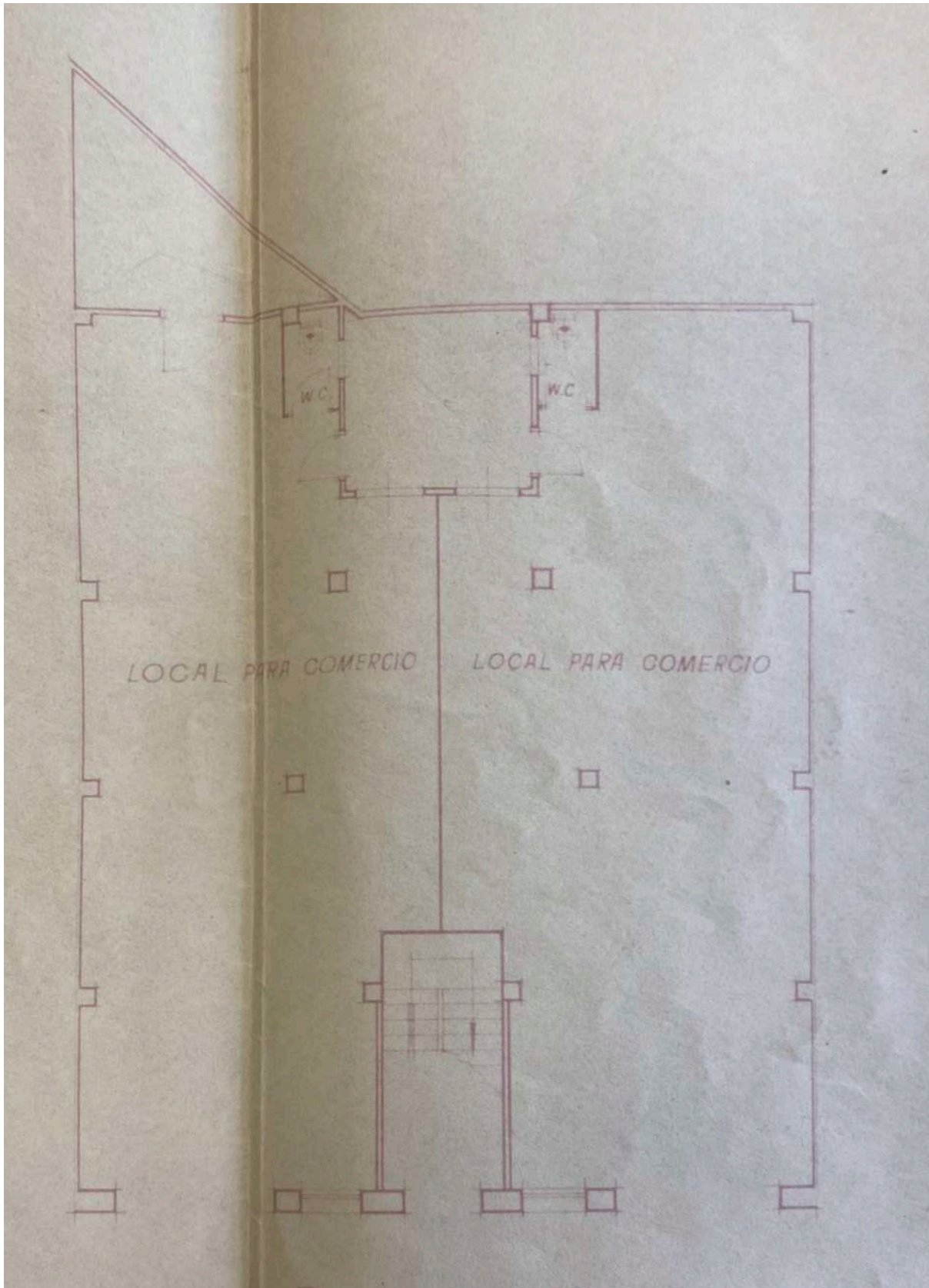
superfície útil 60m²

fonts primàries Arxiu Històric Municipal de València (AHMV). Fomento. Policia urbana 1950, caja 12, exp. 15439 RG.

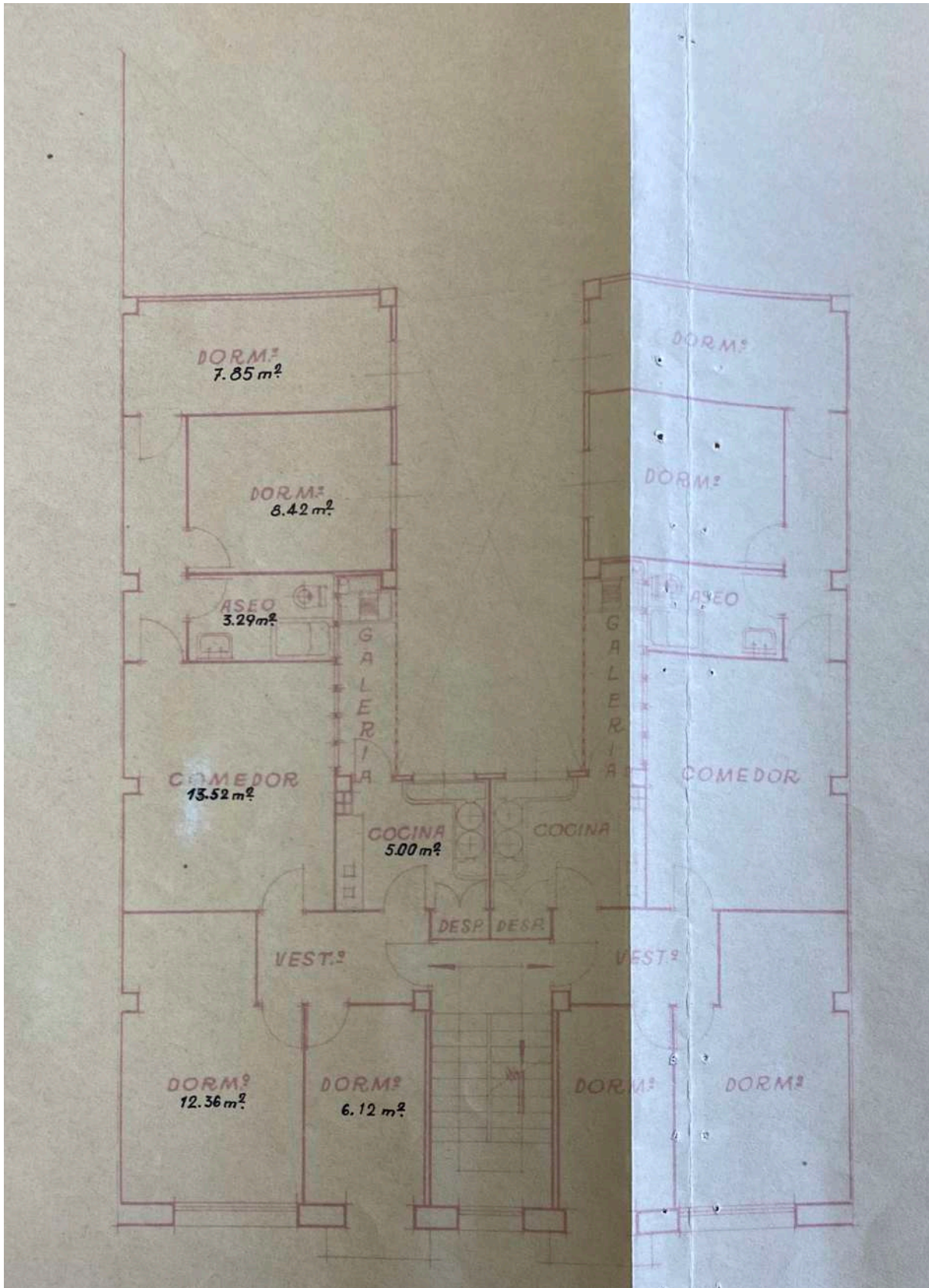
altres L'edifici no ha sigut construït i la foto mostra la parcel·la on hauria d'estar ubicat.

Memòria extraviada.

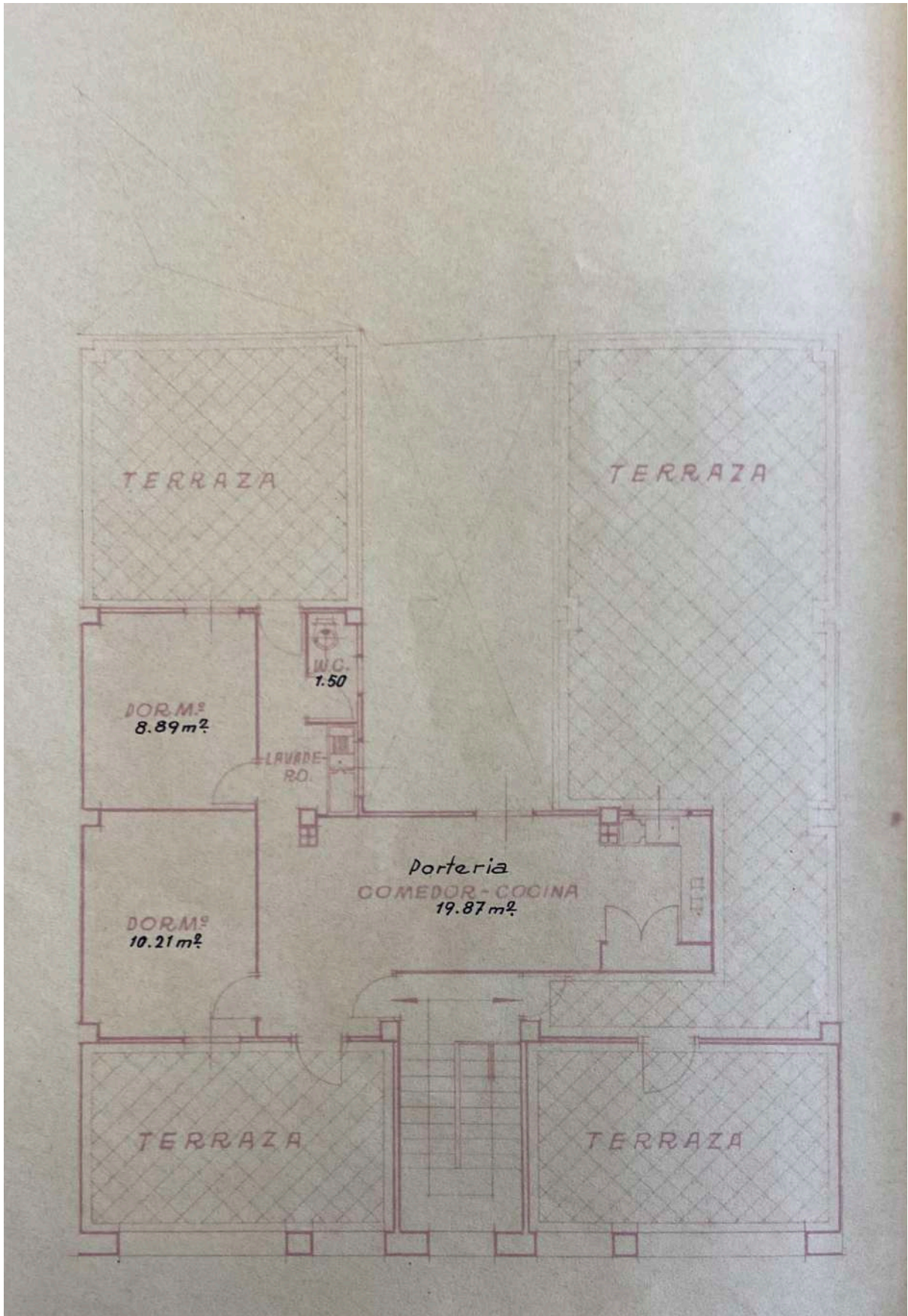
plànols

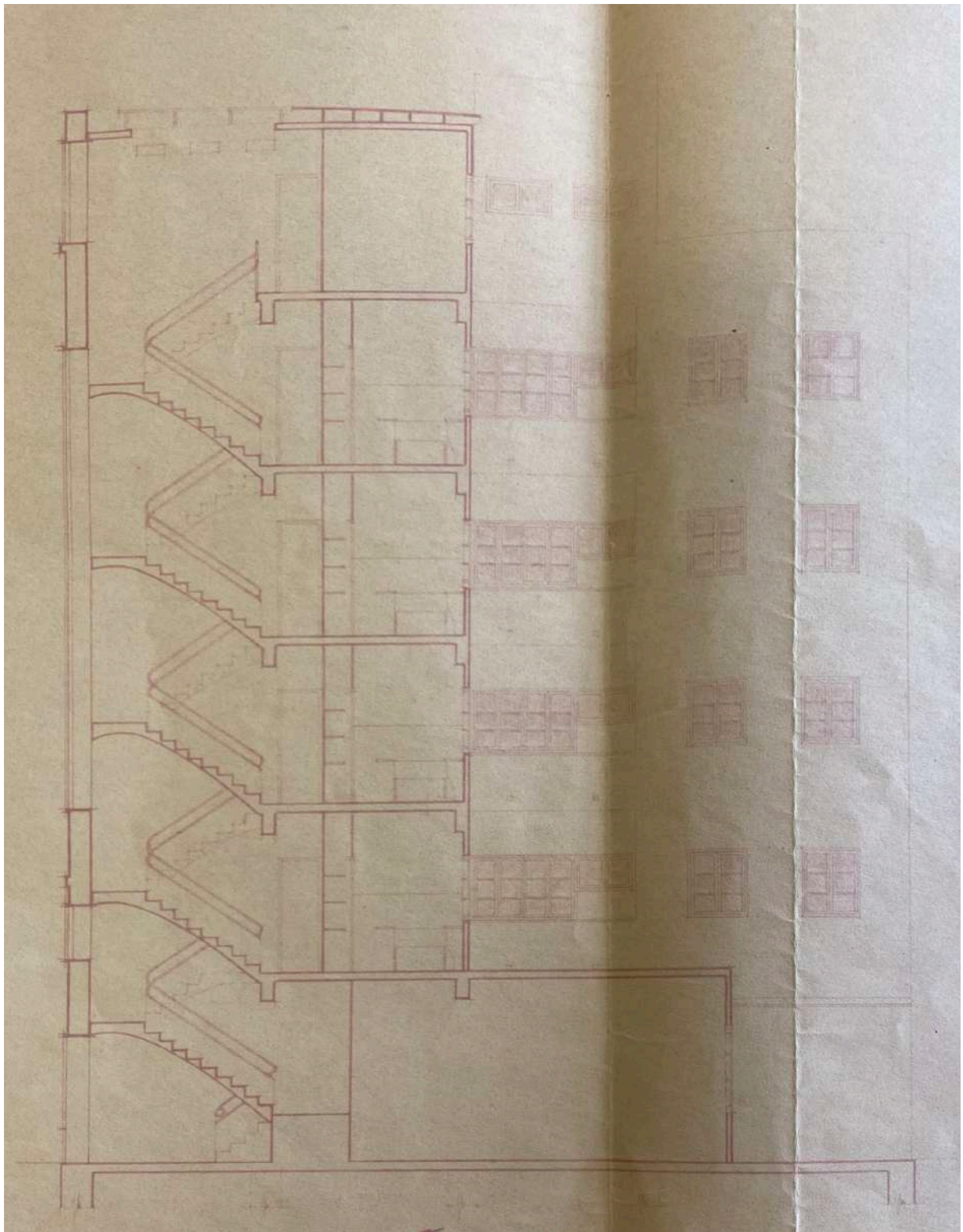
planta baixa

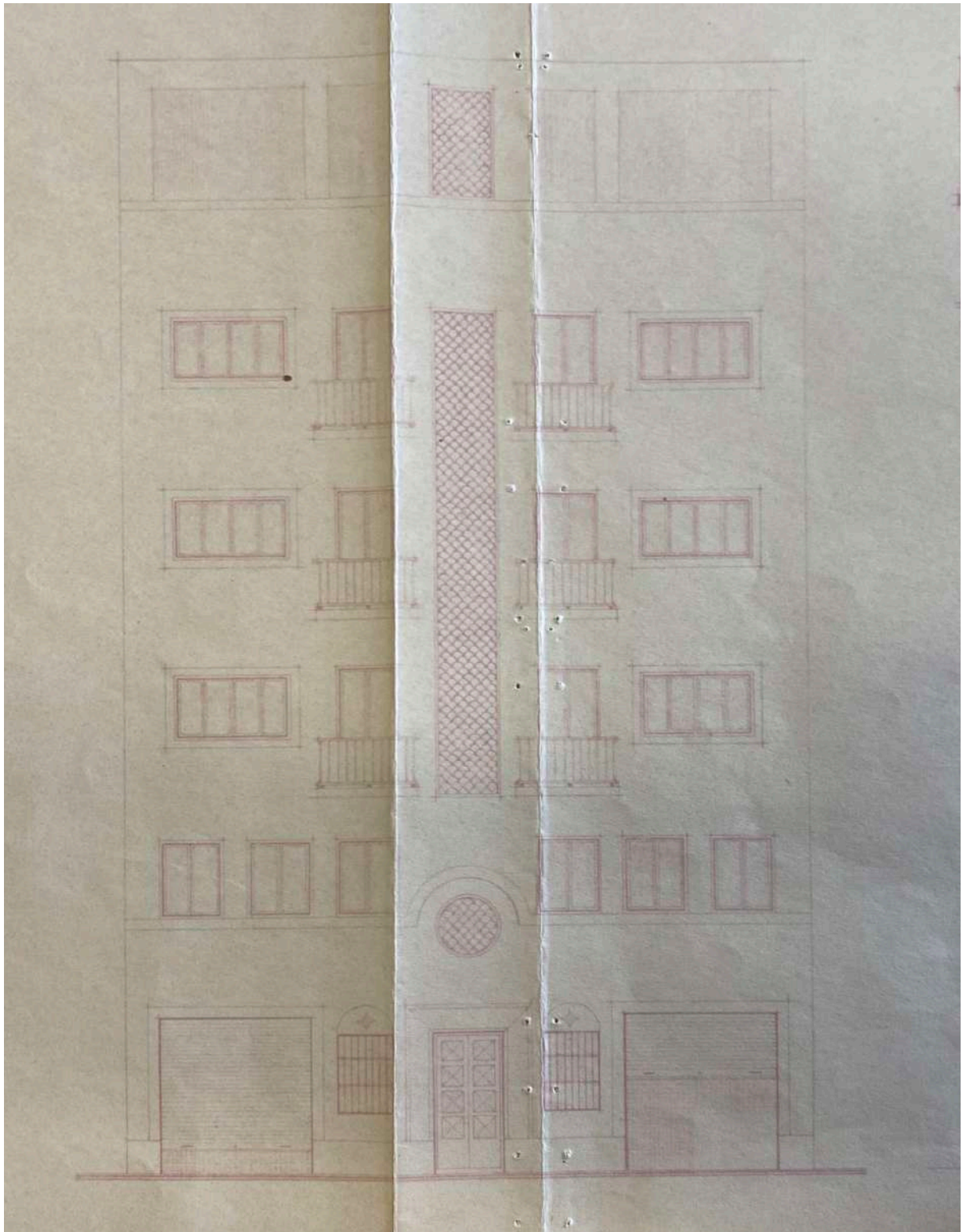
planta tipus

planta porteria i terrasses

secció transversal

alçat

descripció

1. Introducció:

Els promotors d'aquest bloc són els germans Alegre Fayos i el propi arquitecte.

2. Descripció interior:

L'edifici està format per una planta baixa amb dos locals comercials, quatre plantes amb dos habitatges cadascuna, i una quinta planta per a la porteria i terrasses, formant un total de 8 habitatges més la porteria.

Es resol amb un pati de llums ubicat entre els dos habitatges. El nucli de comunicació vertical se situa contigu a la façana donant pas a cada costat a un habitacle, com per exemple passa al grup d'habitatges de la "Virgen de la Fuensanta". La superfície útil de cadascun és d'uns 60m².

L'esquema d'habitatges és el mateix per a cada planta i entre ells són simètrics, ja que tenen el mateix programa: 4 dormitoris, un menjador, un bany, una cuina i una galeria.

En quant a la distribució de l'habitatge, el que es pretén és reduir al màxim l'espai de circulació utilitzant el menjador com una zona de pas. Per tant, a través del vestíbul s'accedeix a la cuina, dos dormitoris i el menjador, i a través del menjador s'accedeix a través d'un xicotet passadís als altres dos dormitoris i al bany. Solament dos dormitoris donen a l'exterior i la resta a l'interior.

3.Estructura:

L'estructura és porticada de formigó armat i façana de mur de càrrega.

4. Descripció exterior:

La façana té una essència clàssica ja que presenta una simetria molt evident. També és molt senzilla i amb poca ornamentació.

Es pot dividir en 3 bandes: la primera, la planta baixa formant el basa-

ment de l'edifici; la segona, les plantes intermèdies, amb una banda vertical de vidre al centre, un balcó a cada costat de barana metàl·lica i les finestres a la part exterior; i finalment la tercera banda on es troba la porteria i les terrasses, formant el remat de l'edifici.

En general és d'un estil bastant proper a la modernitat per la seua austeritat i llenguatge constructiu.

any 1950

localització Plaça de la Comunió de Sant Esteve, 1, Ciutat Vella, 46003 València

promotor/s José, Josefa, Emilia, Desamparados, Enrique i Eduardo Alegre Fayos

tipologia Habitatge col·lectiu

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Eclecticisme

situació La plaça es troba al centre de la ciutat de València, en el barri de La Seu (districte de Ciutat Vella). A l'oest, immediatament, trobem la Plaça de la Mare de Déu i la Catedral de València, un dels llocs més concorreguts del centre. A més, tenim l'antic llit del Túria (al nord), la Plaça Tetuán (a l'est) i el Carrer de la Pau (al sud), un lloc privilegiat en la ciutat.

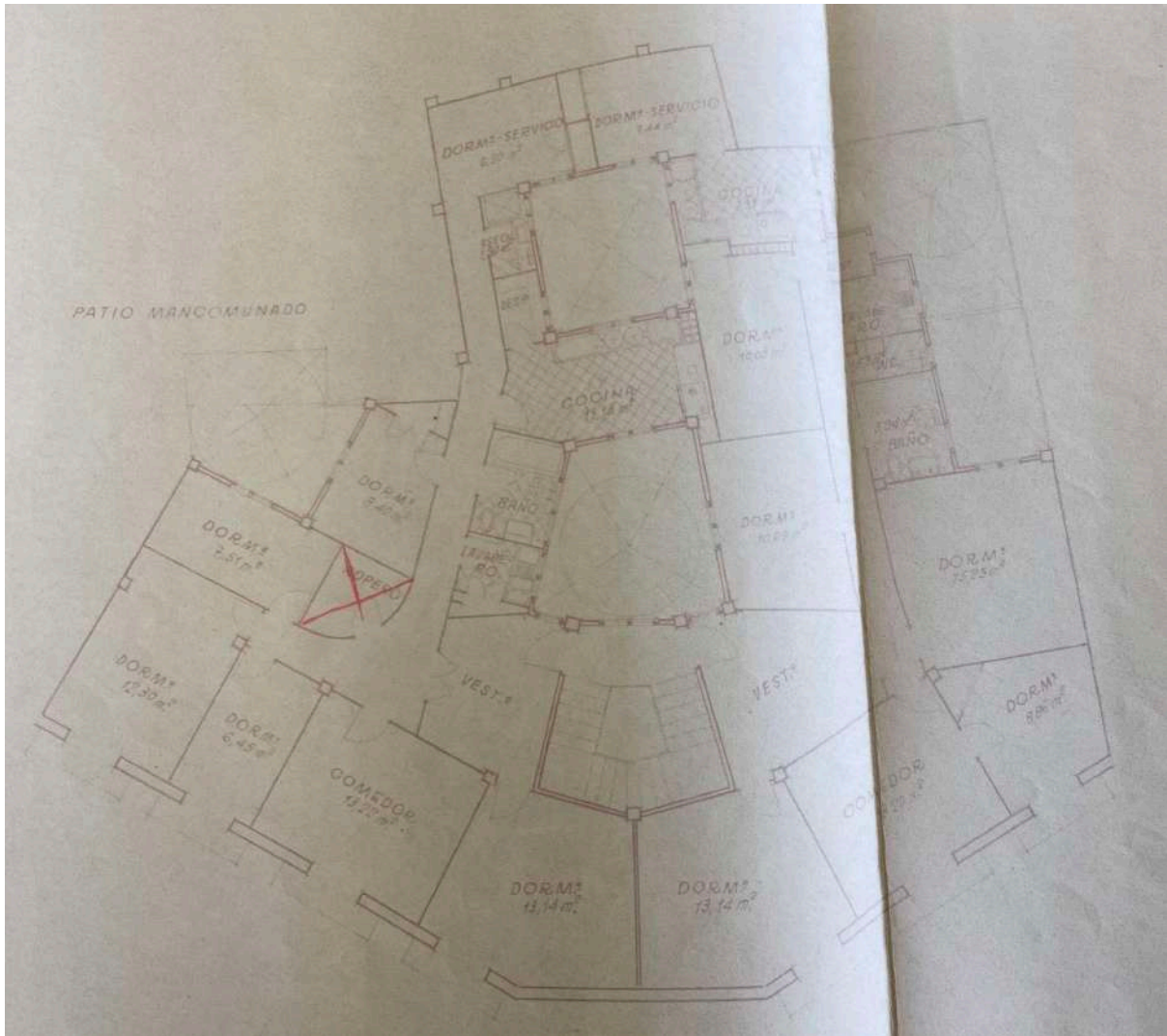
estructura Porticada de formigó armat

nº habitatges 10

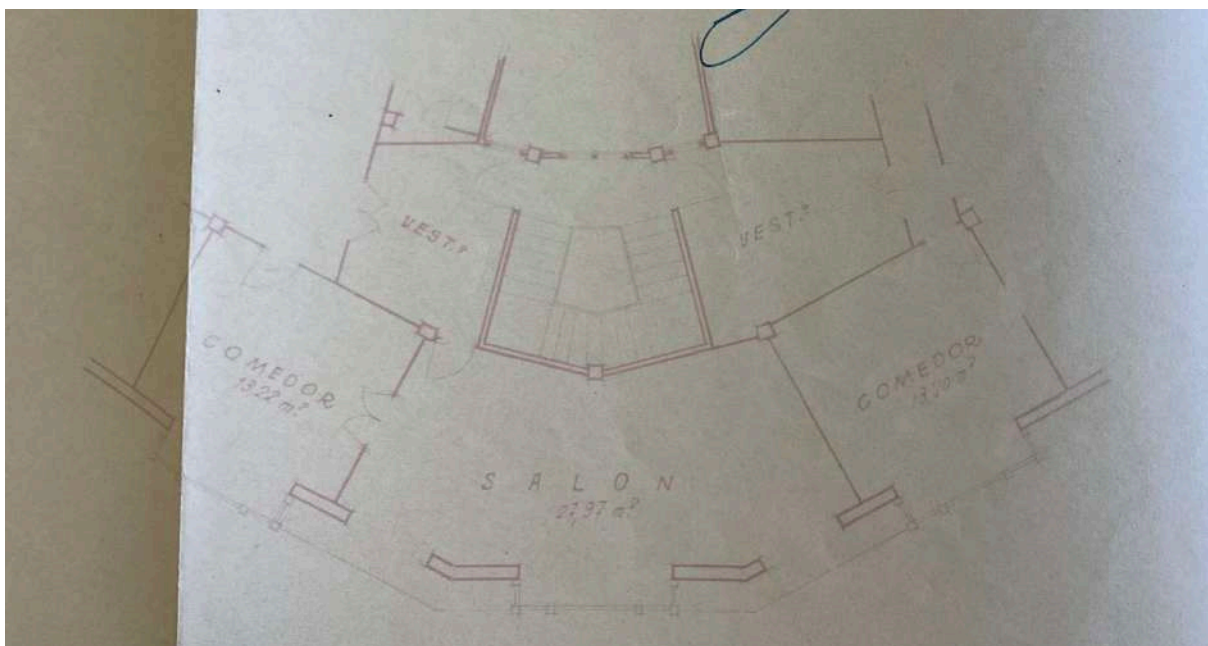
superfície útil 80-90m²

fonts primàries Arxiu Històric Municipal de València (AHMV). Fomento. Policia urbana 1950, caja 18, exp. 15437 RG.

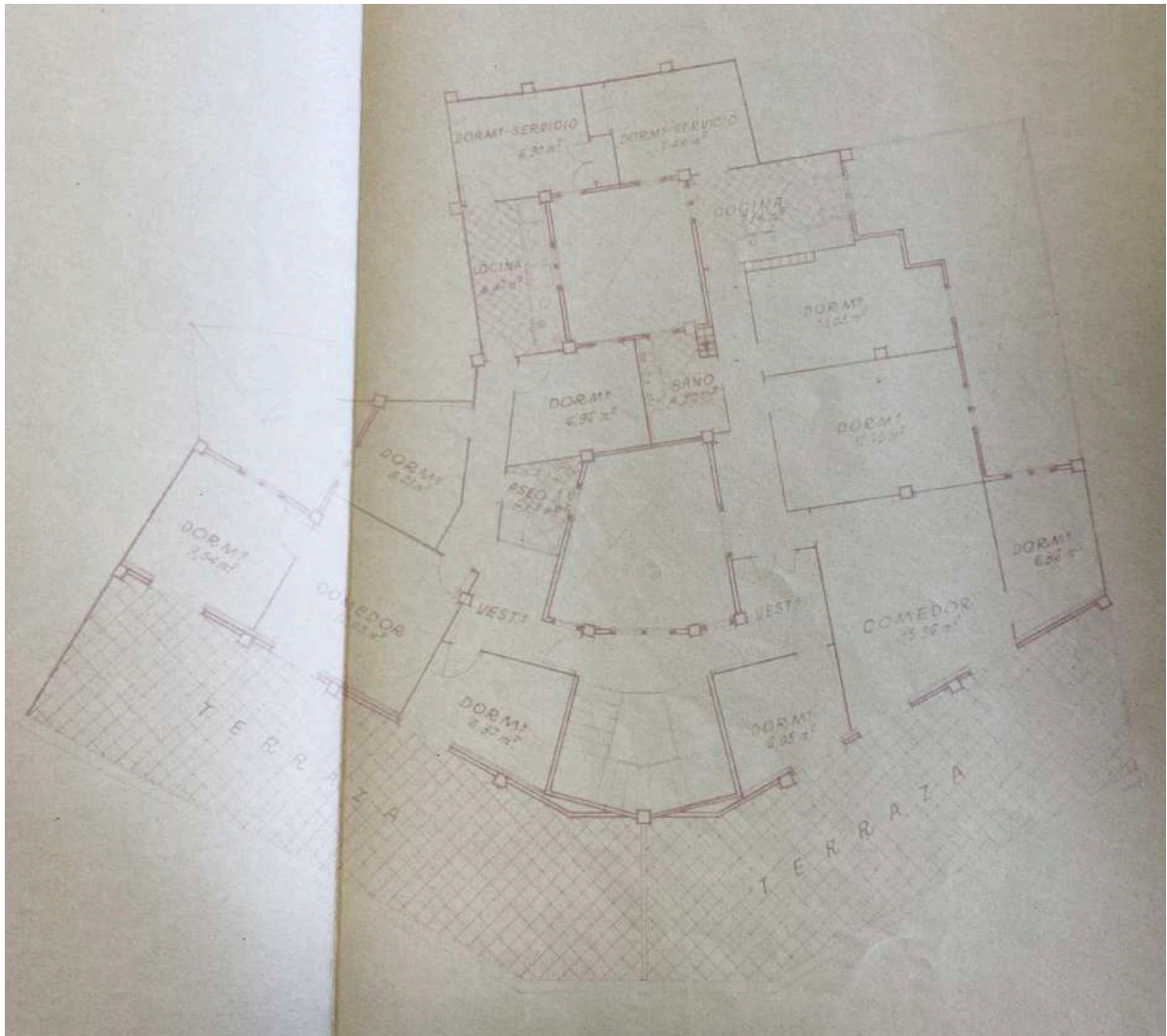
altres L'edifici no ha sigut construït i la foto mostra la parcel·la on hauria d'estar ubicat.

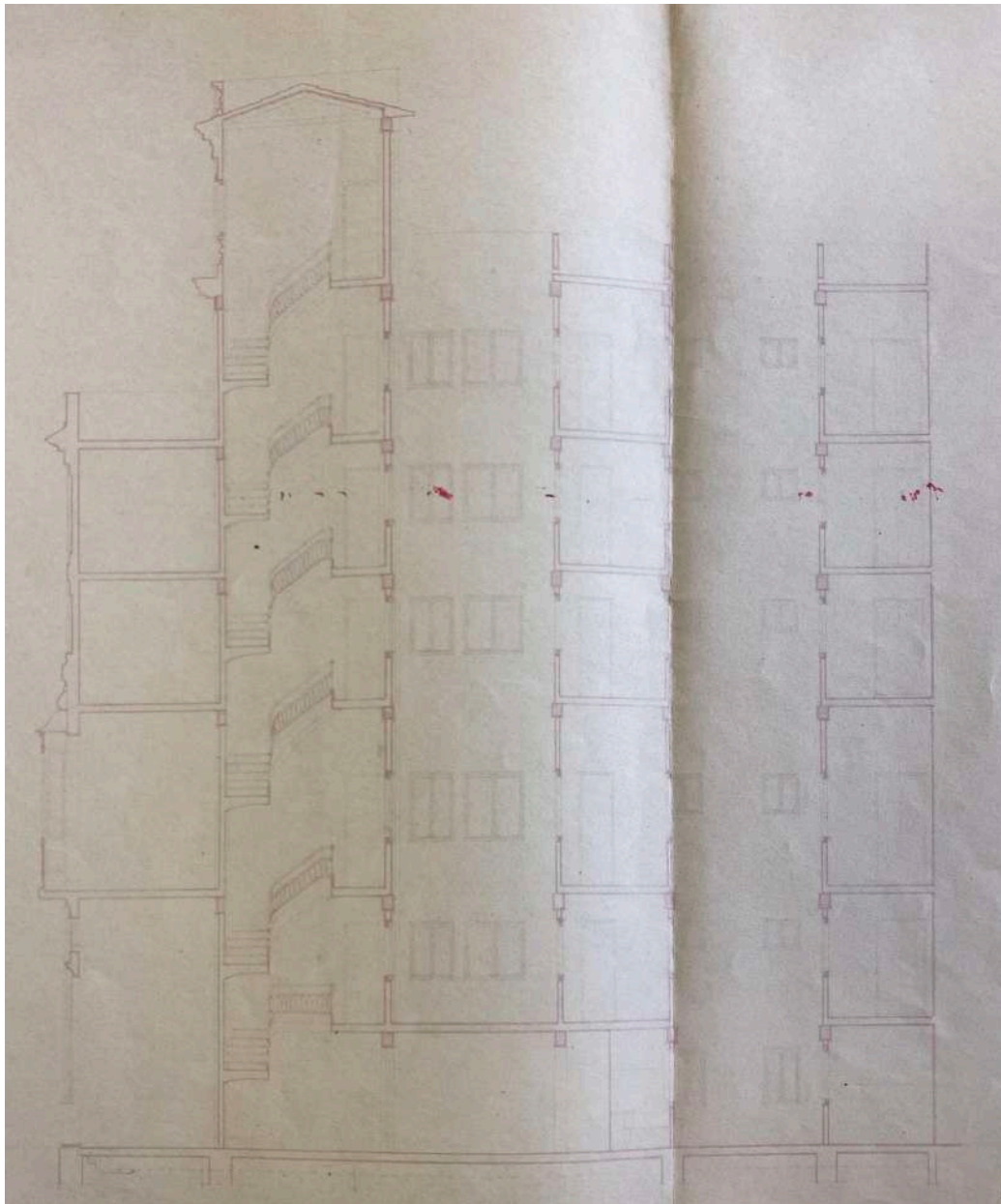
planta tipus

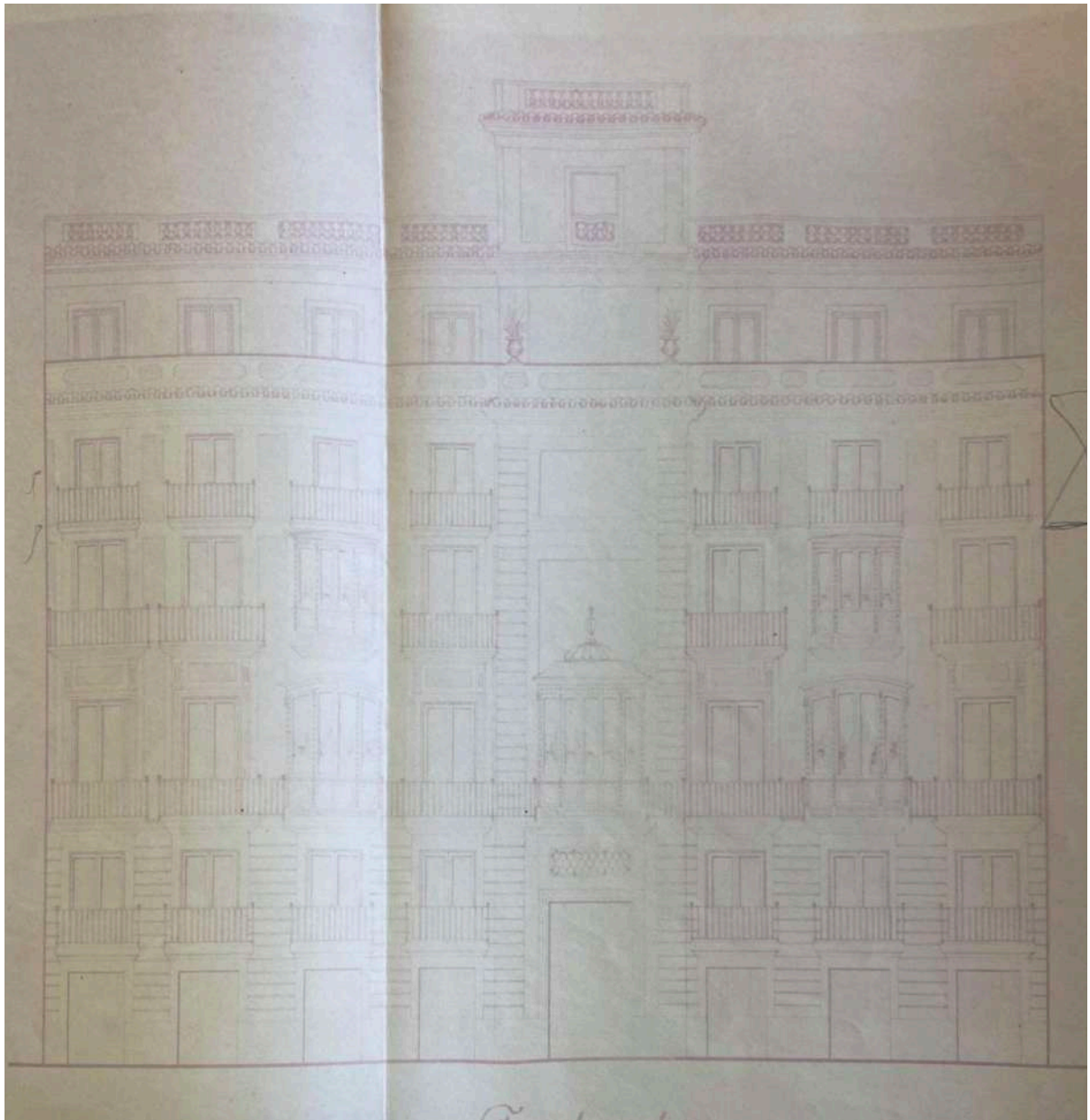
variant planta tipus

planta d'àtics

secció transversal

secció transversal

descripció

1. Introducció:

Com podem observar als plànols, és un edifici destinat a la burgesia acomodada, ja que compta amb espais per al servei domèstic i la seua façana que recorda a les grans residències burgeses i als palaus del centre de València de finals del segle XVIII com podríen ser la ubicada a la Plaça Cisneros, 7 o el Palau de Jaúdenes. En aquest projecte, Alegre, decideix adaptar-se a l'estil de l'entorn abans que seguir la corrent imperant del moment.

2. Descripció interior:

L'edifici està format per una planta baixa, amb dos locals comercials i la porteria, i cinc altures amb dos habitatges per planta, formant un total de 10 habitatges.

Es resol amb dos patis de llums ubicats en la part interior del solar, entre els dos habitatges per donar llum a la comunicació vertical i ventilar els nuclis humits i dormitoris per al servei domèstic. A més d'aquests patis, en trobem un a cada extrem junt a la mitjanera amb la parcel·la del costat. El tamany dels habitatges varia entre els 80-90m² de superfície útil.

Troblem tres tipus d'esquema d'habitatges que seguidament es comentaran amb deteniment. En el primer cas, la planta tipus, en el següent cas, la variant de la planta tipus i per últim, la planta d'àtics. Totes elles tenen un programa semblant: un vestíbul, 5 o 6 habitacions (una d'elles per al servei), un menjador, un bany, un aseo i una cuina. En alguns casos compten amb un llavador i en el cas de la variant (situada a la segona planta) inclou un gran saló a costa de perdre una habitació en cada habitatge, però sols gaudeix d'aquest un d'ells.

La distribució se centra en un passadís que connecta amb les diferents estances. Els dormitoris es troben a la façana exterior i al pati interior dels extrems, mentre que el del servei dona al pati central on s'ha comentat que ventilen els nuclis humits, a més, en algun cas per a accedir a ells s'ha d'atravessar la cuina.

3. Estructura:

L'estructura és porticada amb pilars de formigó armat.

4. Descripció exterior:

La façana té una essència clàssica ja que presenta una simetria molt evident i també, els detalls decoratius reforcen un caràcter acadèmicista i eclèctic.

Es pot dividir en 3 bandes:

La primera, la part baixa i la primera planta, les quals es diferencien de la resta per un tractament d'encoixinat que les ocupa en la seua totalitat. També, la porta principal ocupa una alçada que dona a entendre que són un conjunt.

La segona, el cos central, està formada per les quatre plantes següents. Trobem balcons a tota la façana formats per baranes de ferro forjat amb una distribució regular de finestres. Destaquen en alguns punts miradors, sent el més important el que se situa dalt de la porta principal.

I per últim, la tercera està formada per l'última planta i el coronament. Destaca el balcó corregut degut al retranqueig de la planta d'àtics.

En general, com a elements ornamentals i estilístics trobem: cornises inspirades en teules, típic de la tradició popular, motlures amb motius geomètrics que aporten ordre i una gran simetria que aporten elegància.

És una façana que intenta integrar-se amb el paisatge del barri i per això adopta el gust clàssic i acadèmicista, però tot i això, l'arquitecte incorpora els seus propis tocs.

obra Edifici Alegre III

Edifici Alegre III

any 1950

localització Avinguda Peris i Valero, 183, L'Eixample, 46005 València

promotor/s José, Josefa, Emilia, Desamparados, Enrique i Eduardo Alegre Fayos

tipologia Habitatge col·lectiu

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Casticisme

situació L'edifici se situa al barri de L'Eixample, conformat per una seqüència d'illes quadrades d'uns 100m de llarg. Es troba al carrer paral·lel d'una de les avingudes més rellevants de València, la de Peris i Valero.

En 1948 aquesta zona era la perifèria de València, ja que els barris contigus pel Sud encara no estaven construïts i el sòl era agrícola i productiu.

estructura Porticada de formigó armat amb façana de mur de càrrega

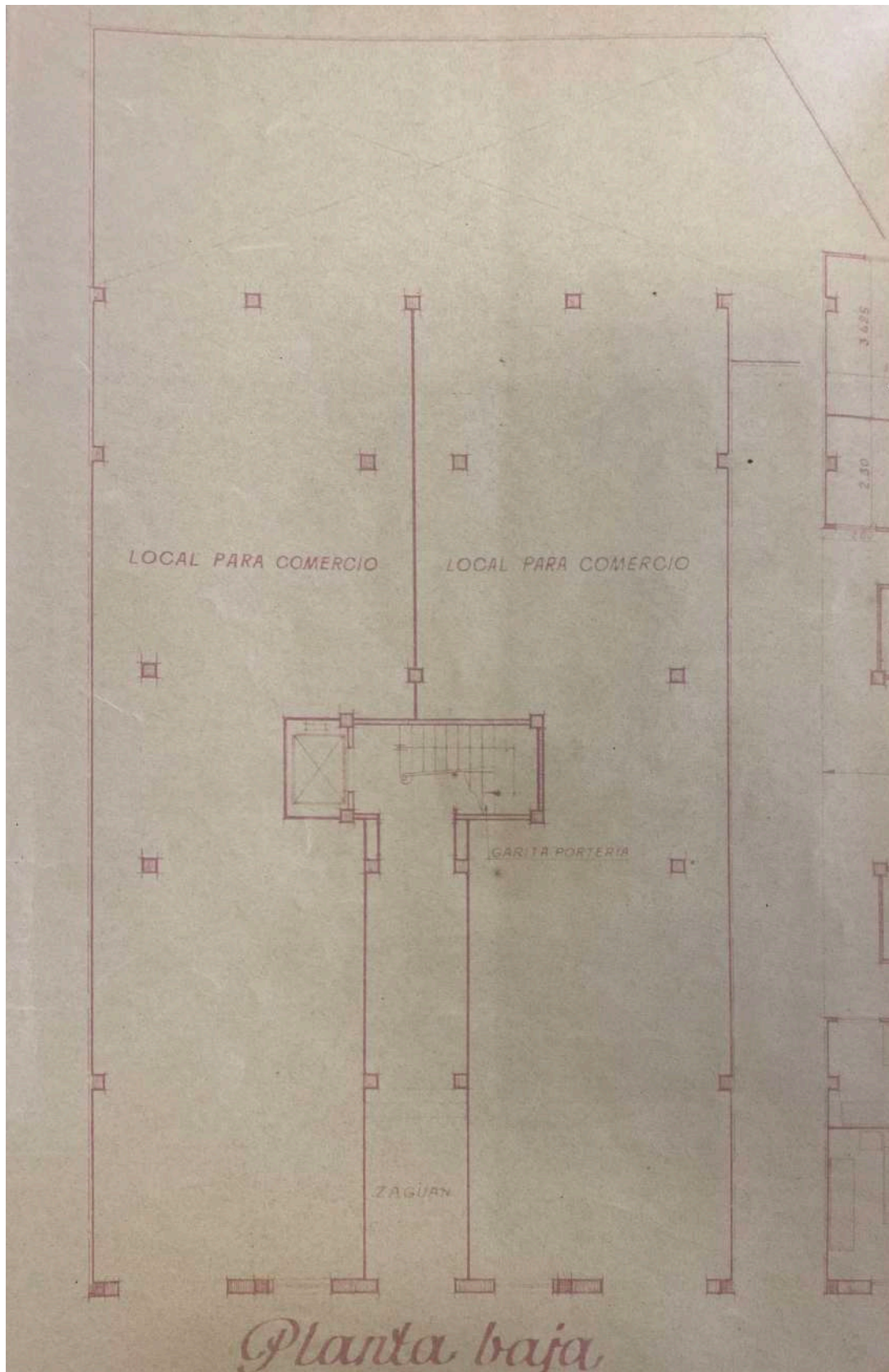
nº habitatges 32

superfície útil 50m²

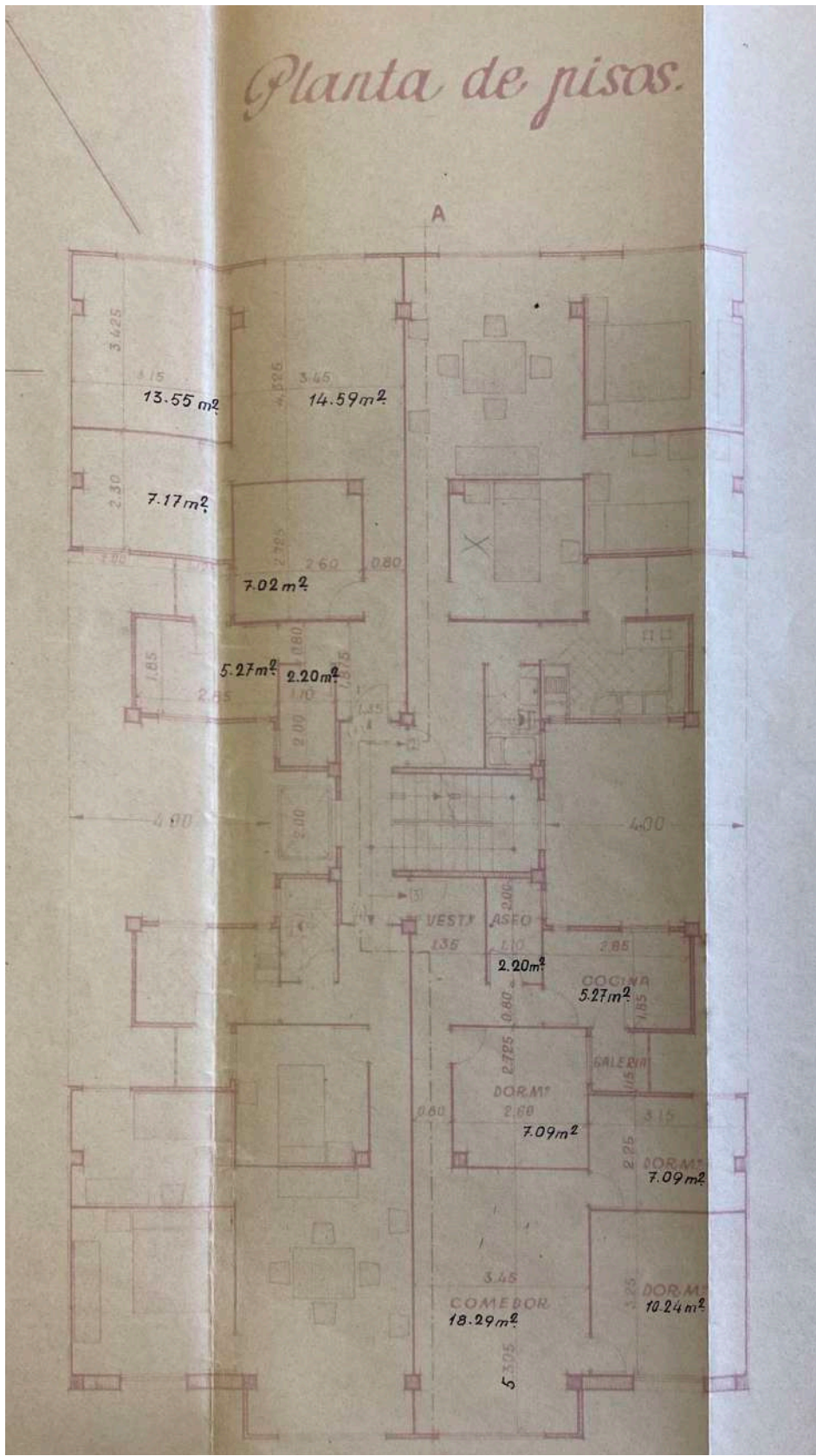
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de València (AHMV). Fomento. Ensanche-cajas blancas 1955, caja 6, exp. 263.

altres

plànols

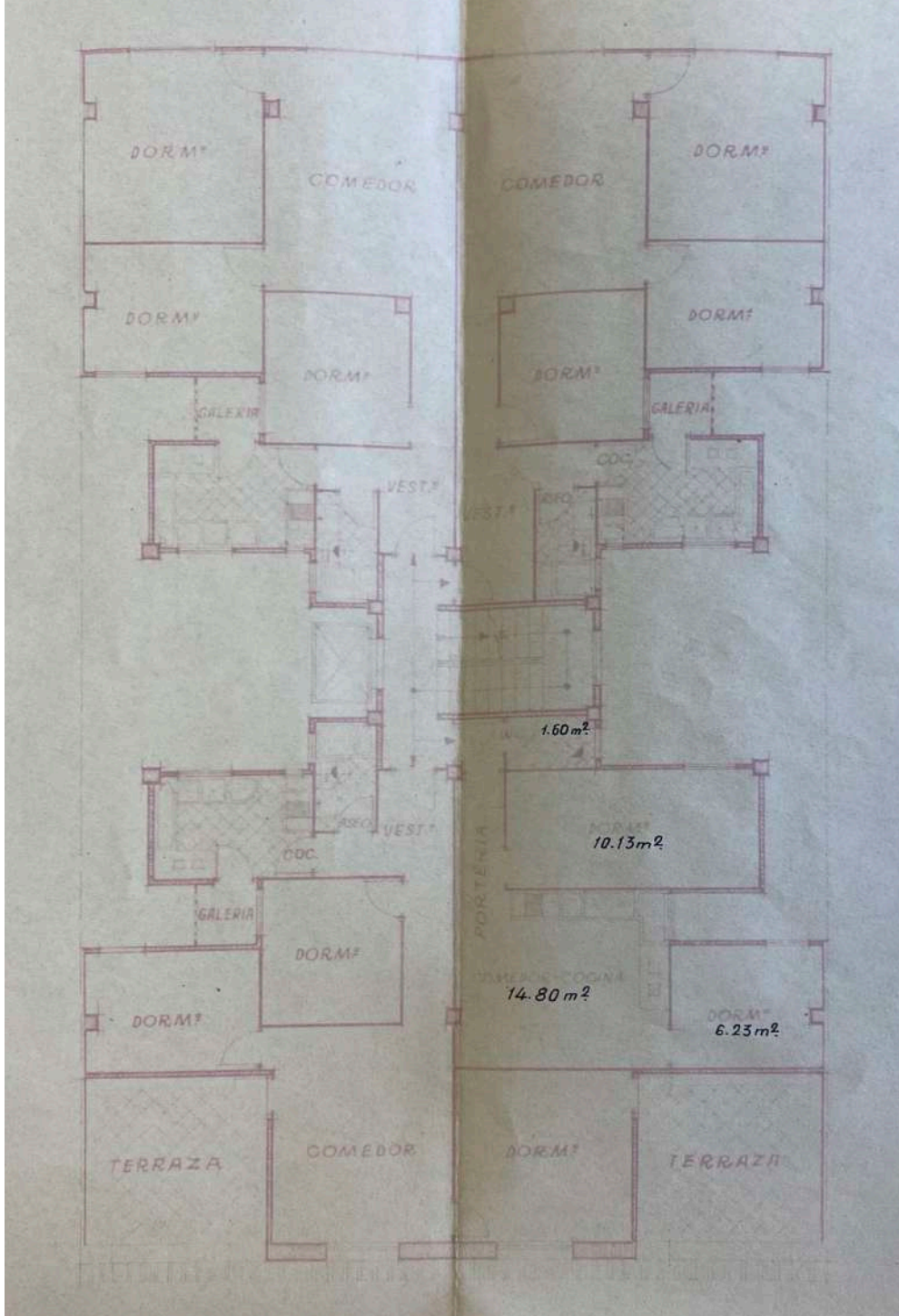

planta baixa

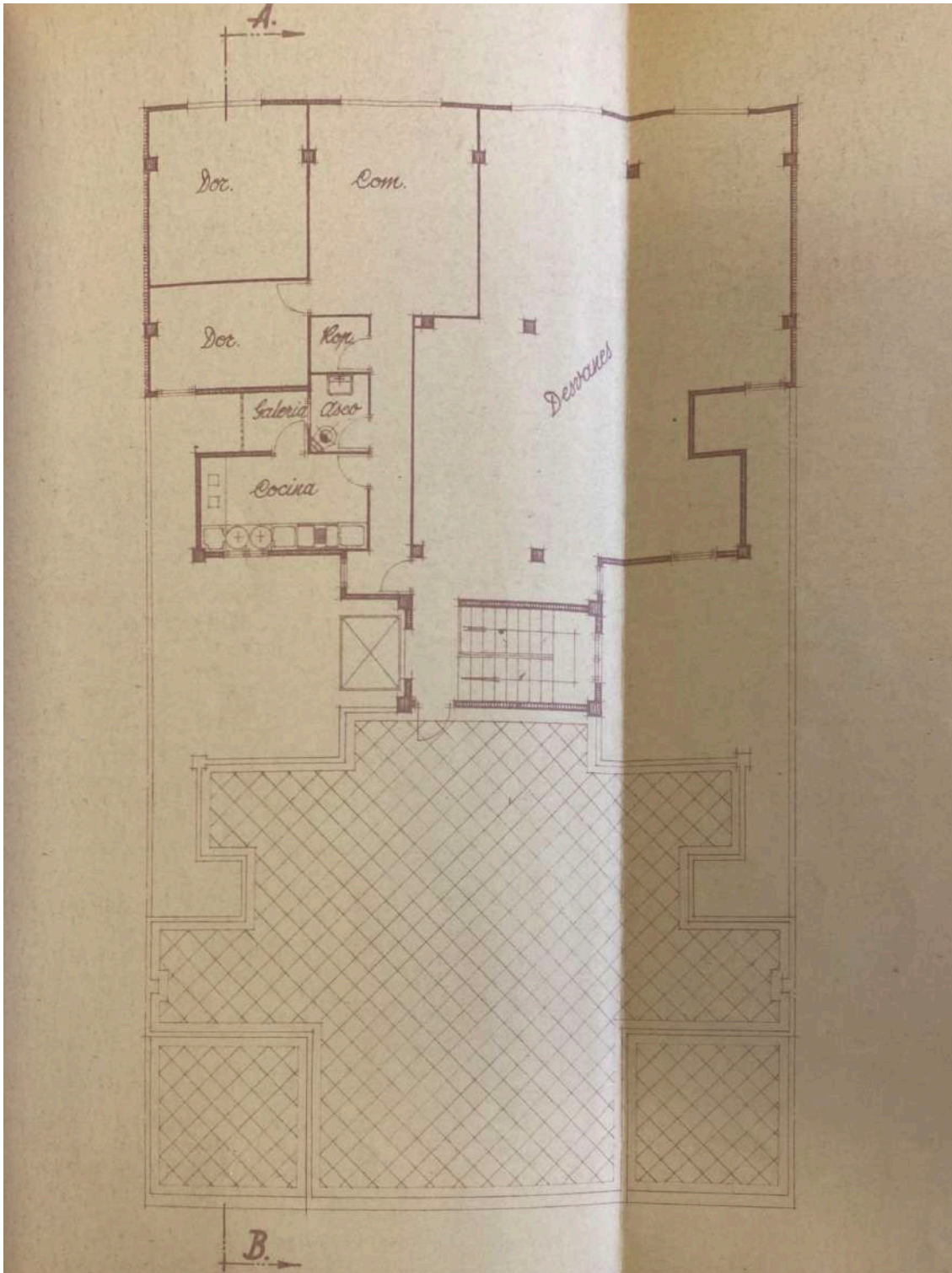

planta tipus

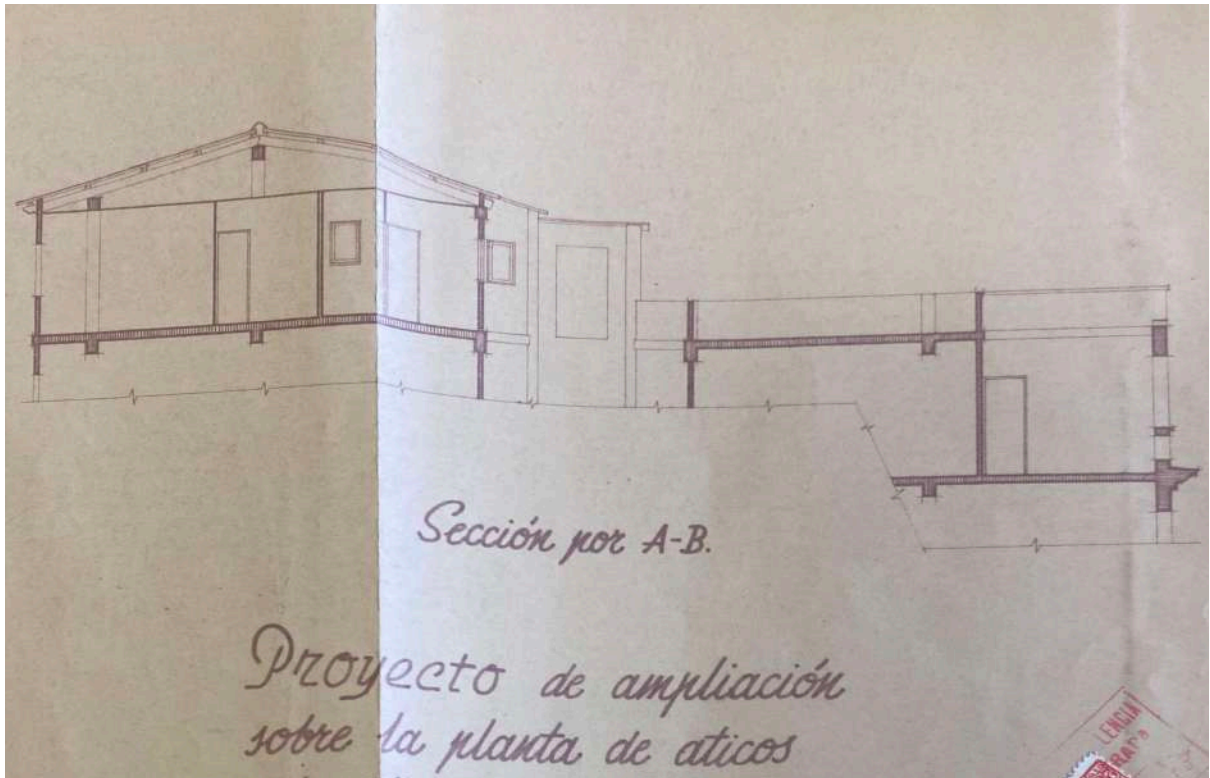
Planta de áticos y PORTERIA.

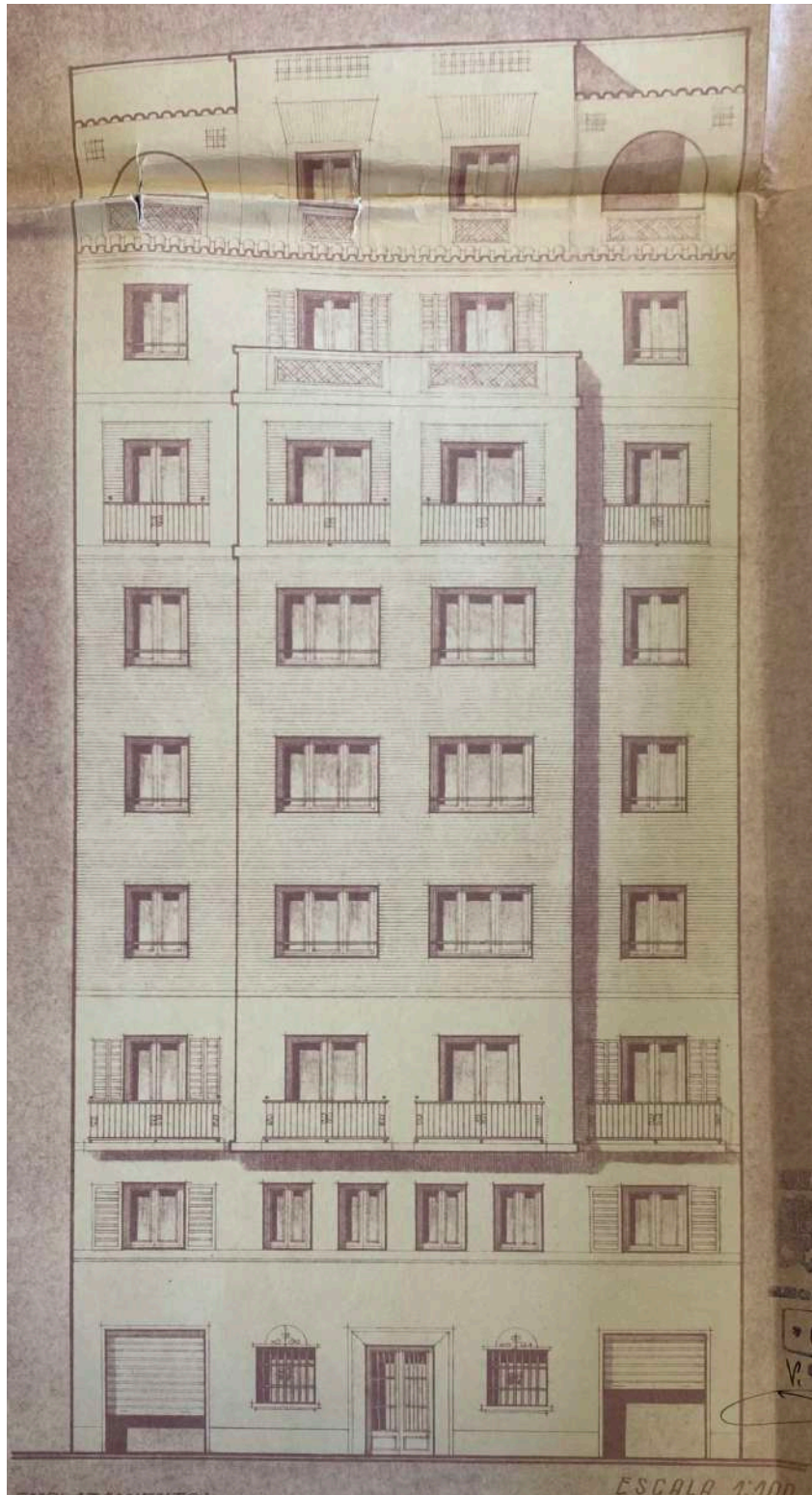
planta àtics

planta porteria i terrat

projecte d'ampliació sobre la planta d'àtics

alçat Avinguda Peris i Valero

descripció

1. Introducció:

Els promotors d'aquest bloc són els germans i el propi arquitecte Eduardo Alegre.

S'acull a les ajudes, tant econòmiques com de subministrament de materials proporcionats per l'Estat, que s'arreglen en la Llei del 19 de Novembre de 1948 sobre Habitatges Bonificables. Aquesta normativa aborda la necessitat de construir i promoure vivendes assequibles en la postguerra.

2. Descripció interior:

L'edifici consta d'una planta baixa amb dos locals comercials, huit plantes amb quatre habitatges a cadascuna i una última planta que inclou la porteria i les terrasses, sumant un total de 32 habitatges més la porteria.

Compta amb dos habitatges que donen a l'exterior i dos habitatges a l'interior amb un gran pati de llums d'illa. També a cada banda de la mitjanera col·loca un pati per ventilar els nuclis humits en general, i en algun cas, un dormitori. La caixa de comunicació vertical se situa al mig de l'interior donant pas a cada costat a dos habitacles, els quals són d'uns 50m² de superfície útil.

L'esquema d'habitatges és el mateix per a cada planta i entre elles són simètriques, ja que tenen el mateix programa: 3 dormitoris, un menjador, un bany, una cuina i una galeria (llevat de la planta d'àtics que un habitatge compta amb un dormitori menys i una altra amb un menjador-cuina unit).

Pel que fa a la distribució de l'habitatge, l'objectiu és minimitzar l'espai destinat a la circulació. Per aconseguir-ho, s'utilitza el menjador com a zona de pas. Així, es pot accedir a dos dormitoris a través del menjador i a la resta de les habitacions per un xicotet passadís. Es dona prioritat a l'exterior (o al gran pati en el cas dels habitatges interiors) tant al menjador com al dormitori principal.

3. Estructura:

L'estructura és porticada de formigó armat amb un mur de càrrega en façana.

4. Descripció exterior:

La façana té una essència clàssica ja que presenta una simetria molt evident. També és bastant senzilla, amb poca ornamentació.

Es pot dividir en 3 bandes:

La primera és la planta baixa i la primera planta, ambdues enrasades, sense volums que sobreixen. Formen el basament de l'edifici.

La segona, les plantes intermèdies, on trobem un volum que sobreix, i alguns balcons en determinats punts, amb barana metàl·lica. En la part més alta d'aquesta banda trobem una fila de teules roges, que delimiten l'espai i també és un element inspirat en l'arquitectura popular.

I la tercera seria l'última planta amb dues obertures semicirculars que enmarquen les terrasses dels àtics. Aquestes recorden en certa forma a la del Cinema Metropol de Javier Goerlich. També, la coronació del mur està coberta per una cornisa rematada en teules.

Cal comentar que el resultat construït difereix un poc, ja que no es van col·locar finalment els balcons i totes les finestres tenen la mateixa mida, amb una proporció més quadrada que la dels dibuixos.

En general, el resultat és d'un estil bastant auster, sense apenes decoració.

obra Edifici Carles

Edifici Carles

any 1952

localització Plaça Juan Antonio Benlliure, 8, Poblats Marítims, 46011 Valencia

promotor/s Manuel Carles Carabal

tipologia Habitatge col·lectiu

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Casticista

situació La plaça es localitza al barri de El Grau, al districte de Poblats Marítims. Concretament, es troba limitada per l'Avinguda del Port (al sud), el carrer de la Serradora (a l'oest) i el Carrer Dr José Juan Domine, que separa la plaça i el barri del port de València.

estructura Porticada de formigó armat amb façana de mur de càrrega

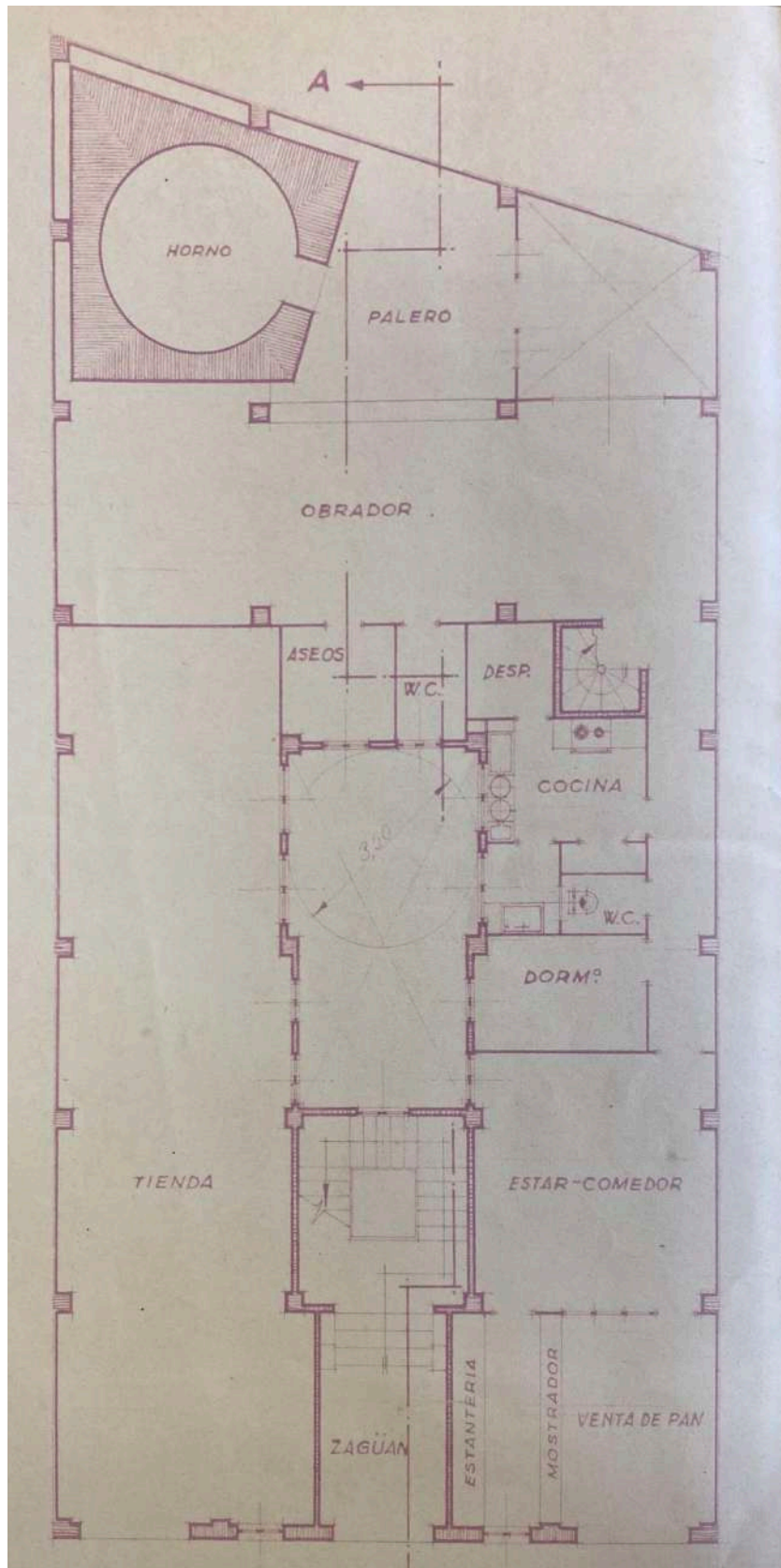
nº habitatges 10

superfície útil 100m²

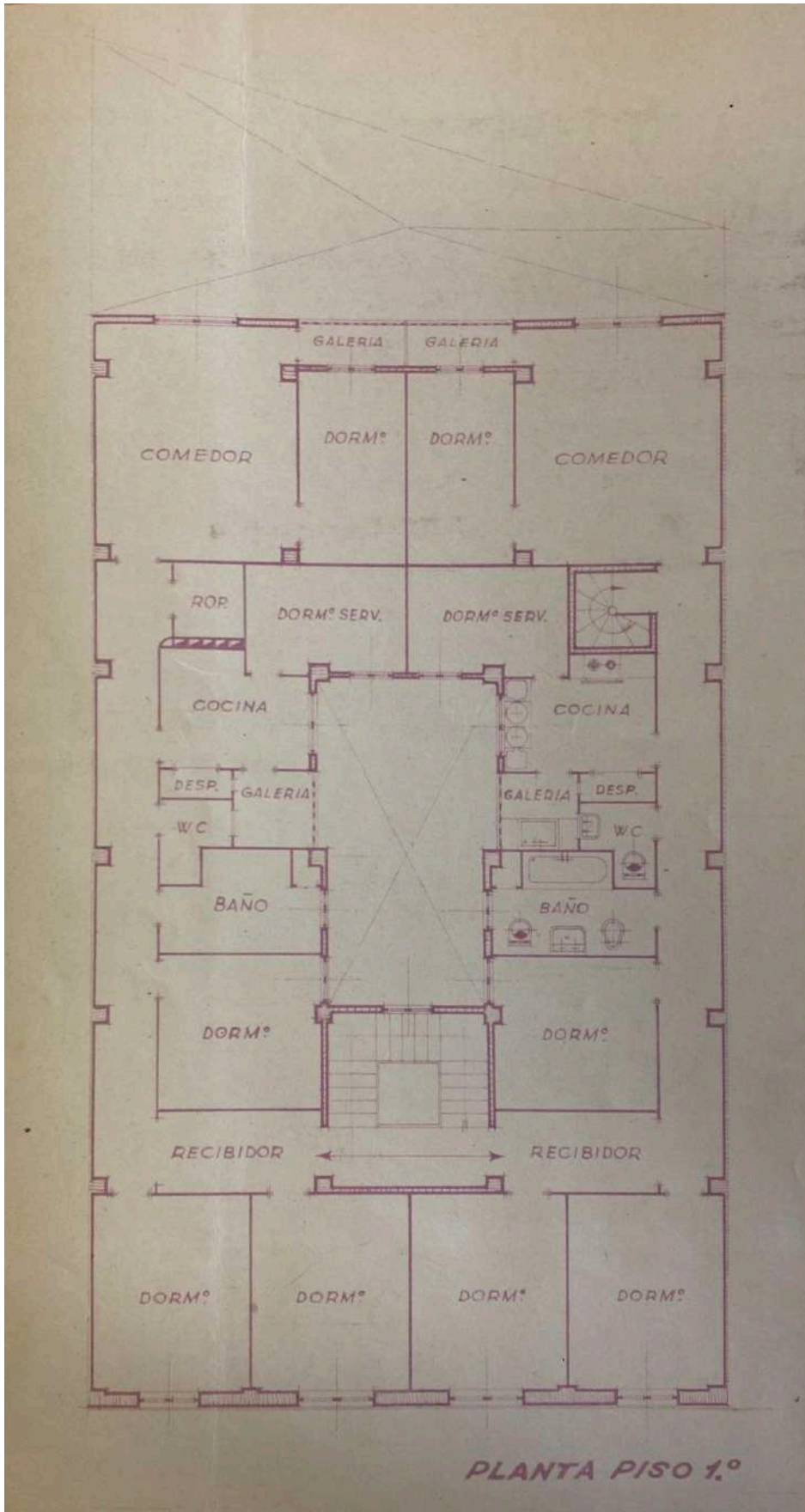
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de València (AHMV). Fomento. Policia urbana 1953, caja 9, exp. 3048 RG.

altres L'edifici no ha sigut construït i la foto mostra la parcel·la on hauria d'estar ubicat.

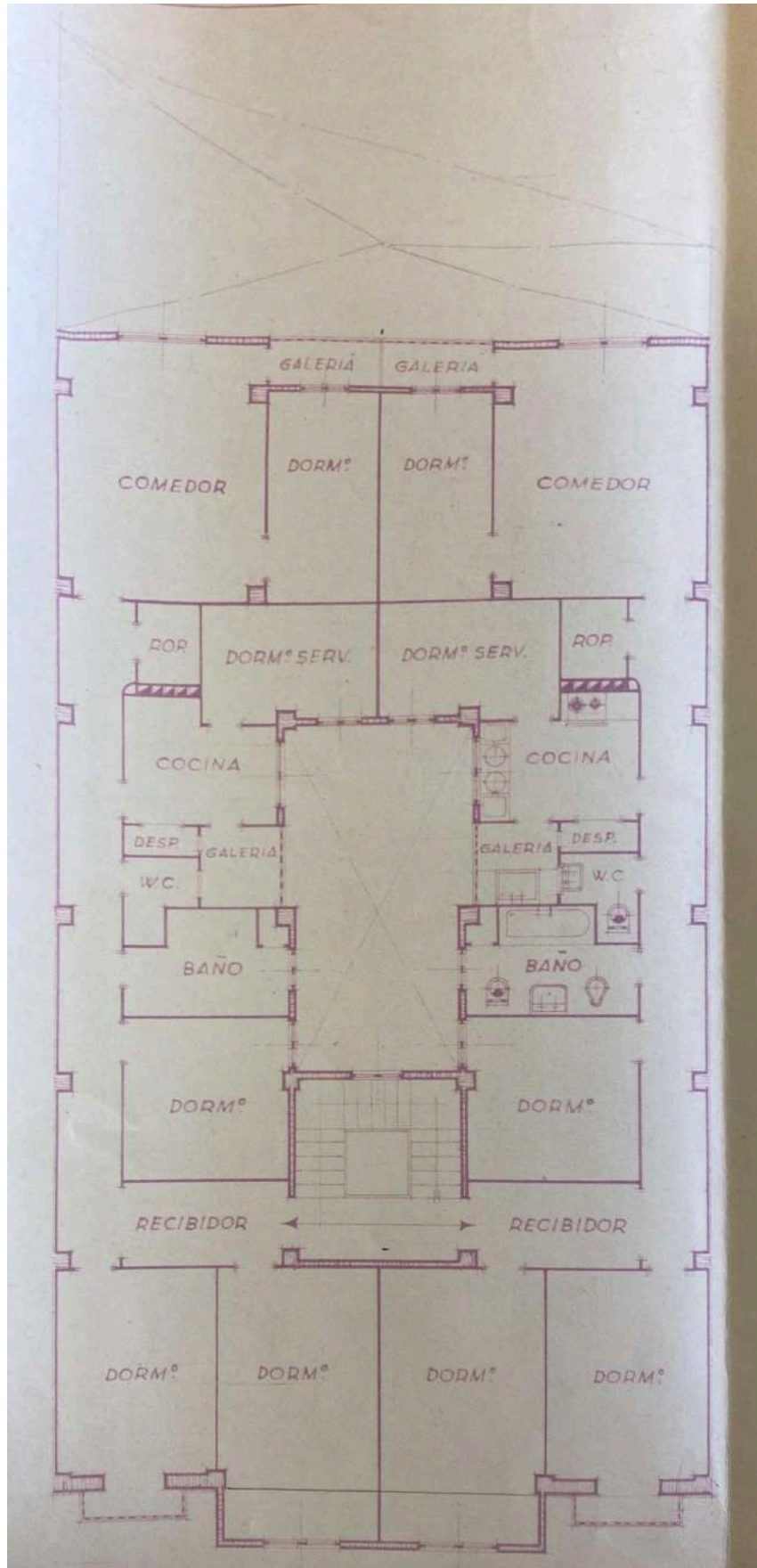
plànols

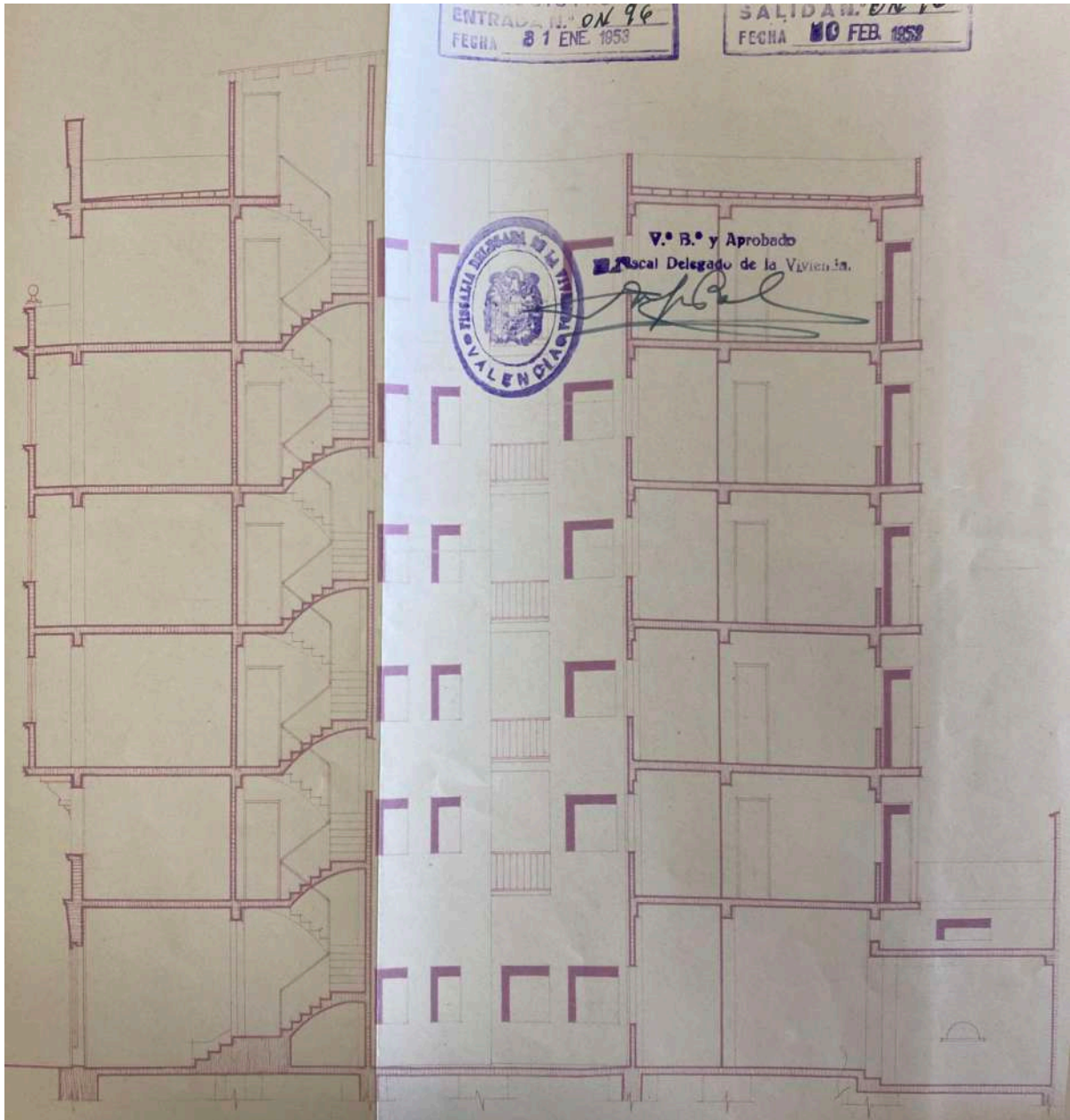
planta baixa

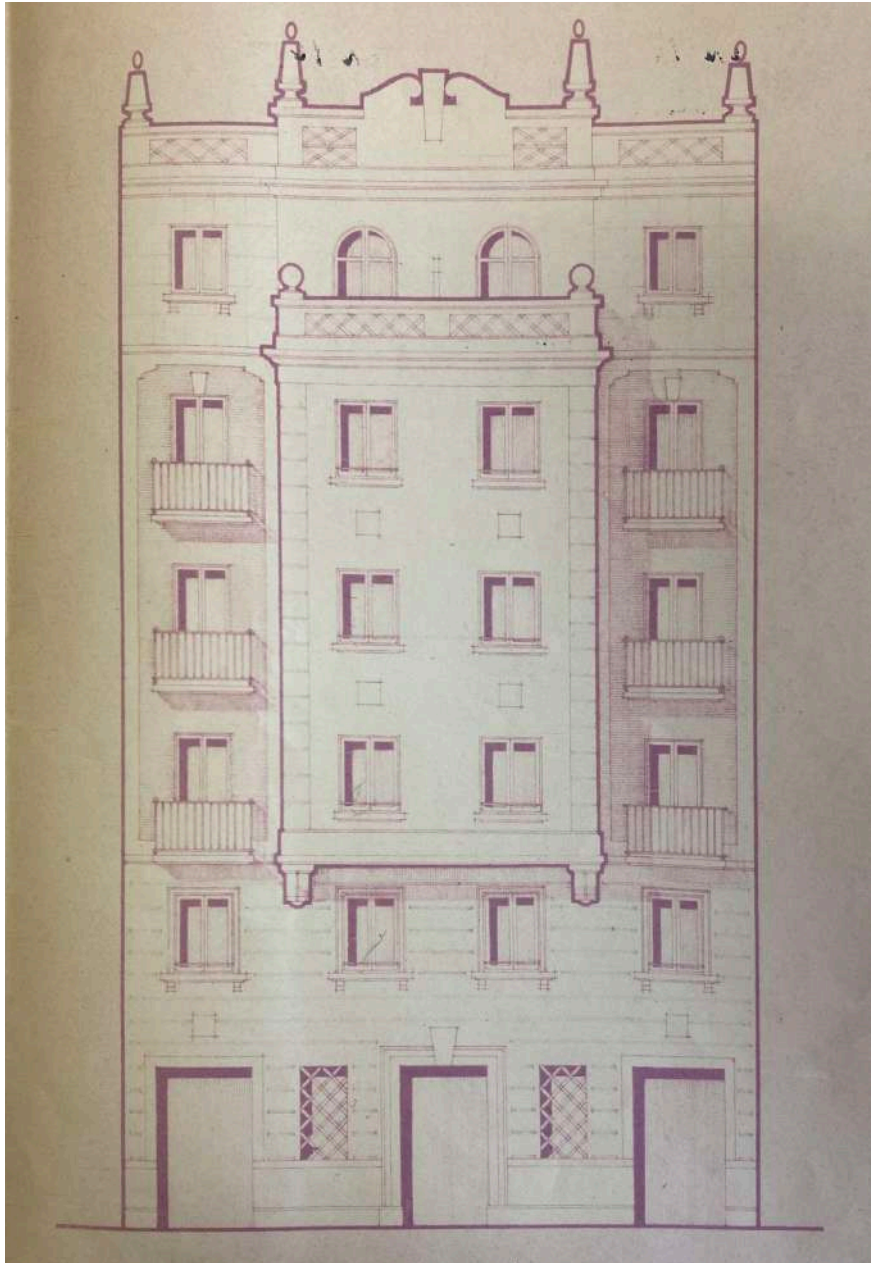
planta primera

planta tipus

secció transversal

alçat plaça Juan Antonio Benlliure

1. Introducció:

Sobre un solar adquirit a l'Ajuntament de València, situat en la zona de nova urbanització en aquell moment, anomenada "Façana al Port", al Grau de València. Es beneficia de les ajudes del Decret del 15 de desembre de 1939, que permet obtenir suport econòmic per construir en solars de les noves urbanitzacions als propietaris d'edificis danyats per la guerra que han perdut els seus edificis per les noves urbanitzacions. Es tracta d'habitatges amb una mida considerablement gran, encara que inferior a la mitjana de la de la burgesia d'aquest període que oscil·laba entre els 125 i 150m².

2. Descripció interior:

L'edifici consta d'una planta baixa amb dos locals comercials (un destinat a un forn) i cinc plantes amb dos habitatges a cadascuna, sumant un total de 10 habitatges d'uns 100m² de superfície útil.

S'estructura en un pati d'illa al fons, i un altre pati a l'interior entre els dos habitatges, darrere just d'on col·loca la caixa de comunicació vertical.

L'esquema dels habitatges és idèntic en cada planta i aquests són simètrics entre ells, ja que tenen el mateix programa: un vestíbul, cinc dormitoris (un d'ells per al servei domèstic), un menjador, un bany complet, un bany amb un inodor, una cuina i una galeria.

Pel que fa a la seua distribució, s'estructura a partir d'un passadís que connecta totes les sales. No obstant això, al dormitori del servei s'accedeix a través de la cuina. I, una vegada més, el menjador actua com a zona de pas i permet accedir a un altre dormitori.

Dos dormitoris donen a la façana exterior, al pati central ventilen els nuclis humits i un dormitori, i finalment, al pati d'illa ventilen el menjador i un darrer dormitori a través de la galeria.

3. Estructura:

És porticada de formigó armat amb façana de mur de càrrega.

4. Descripció exterior:

La façana presenta una essència clàssica, destacant per la seua evident simetria. És d'un estil clàssic amb certa ornamentació, encara que força moderada, característica dels edificis de la burgesia valenciana.

Es pot dividir en 3 bandes:

La primera és la planta baixa i la primera planta, ambdues enrasades, sense volums que sobreixen i amb un encoixinat comú. Formen el basament.

La segona, les plantes intermèdies, on trobem un volum que sobreix i balcons als extrems amb baranes metàl·liques senzilles. Aquest volum està emmarcat per unes pilastres que donen pas a la part més baixa a dues carteles i en la part superior, passant pel balcó, acaben amb unes boles típiques de l'estil herrerianà.

La tercera banda, el remat, en la que trobem un canvi en la seqüència de finestres ja que les dos centrals són arquejades i no rectangulars com totes les altres, i per últim, en la coronació de l'edifici també trobem uns pinacles que sobreixen de la línia horitzontal del balcó del terrat.

Aquest edifici reflecteix un estil arquitectònic clàssic amb influències herrerianes, destacant per l'elegància que vol mostrar i per les proporcions equilibrades.

obra Edifici Gómez I

any 1955

localització Travesia Cura Planells, 23, Poblats Marítims, 46011 València

promotor/s Jaime Gómez Peris

tipologia Habitatge col·lectiu

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Moviment Modern

situació L'edifici es troba al barri de "El Cabanyal-El Canyamelar", un barri mariner el qual pertany al districte dels Poblats Marítims. La trama de la barriada es caracteritza per ser una trama reticular paral·lela al mar. Aquest edifici en concret es localitza al cantó entre Travesia Cura Planells i Carrer del Pare Lluís Navarro, aquest últim paral·lel a un dels carrers més importants del barri, Carrer de la Reina. La seua orientació es Sud i Est, respectivament.

estructura Porticada de formigó armat amb façana de mur de càrrega

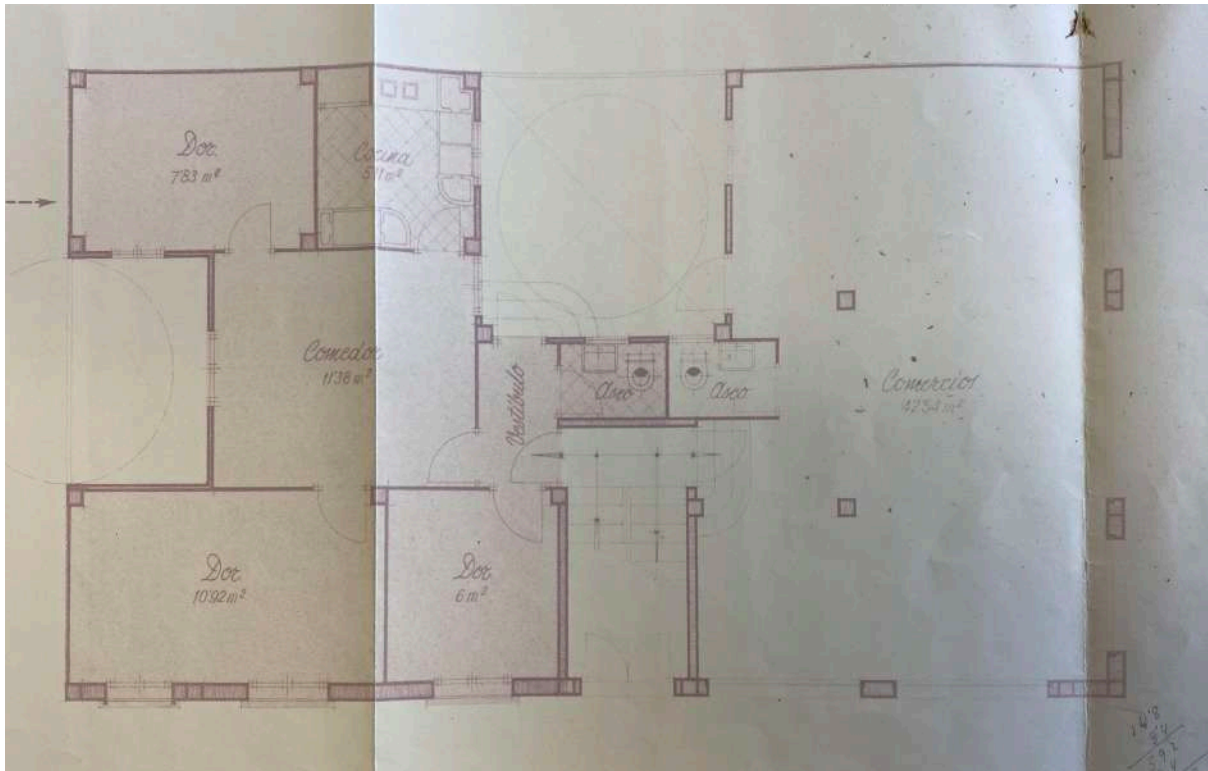
nº habitatges 9

superfície habitatge 45m²

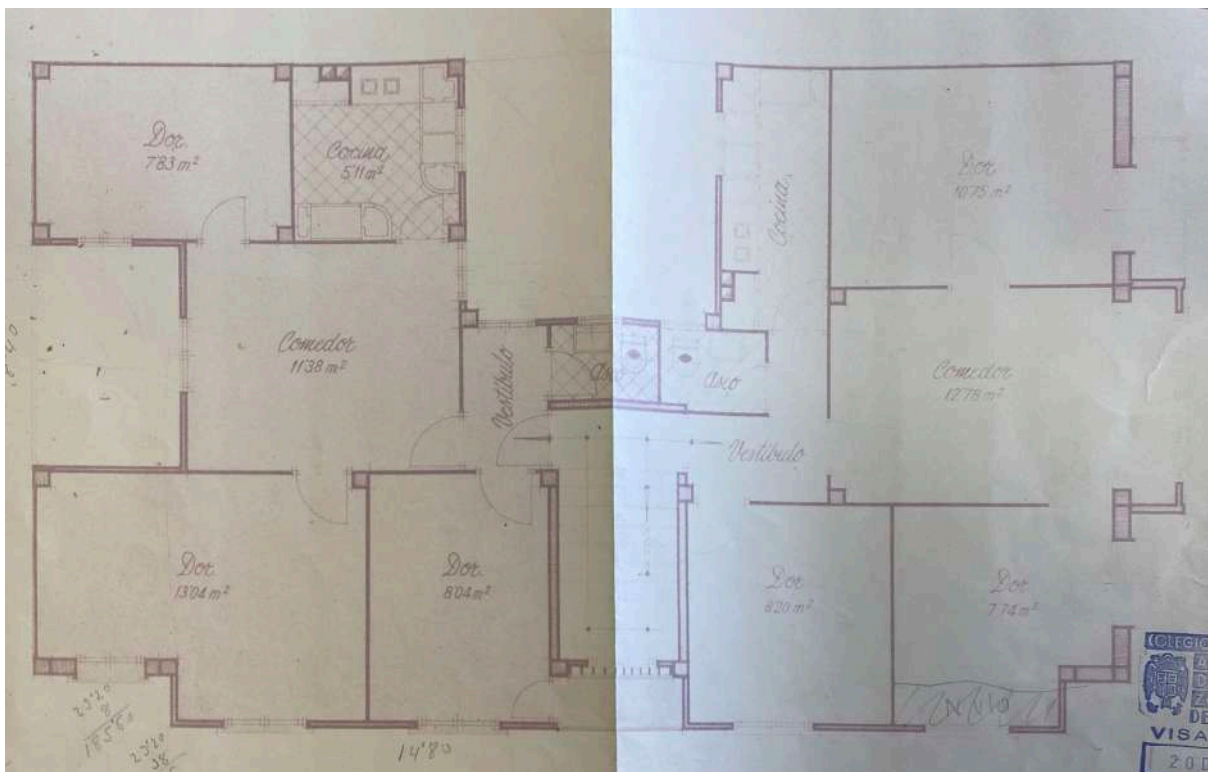
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de València (AHMV). Fomento. Urbanismo 1956, caja 5, exp. 6537 RG.

altres

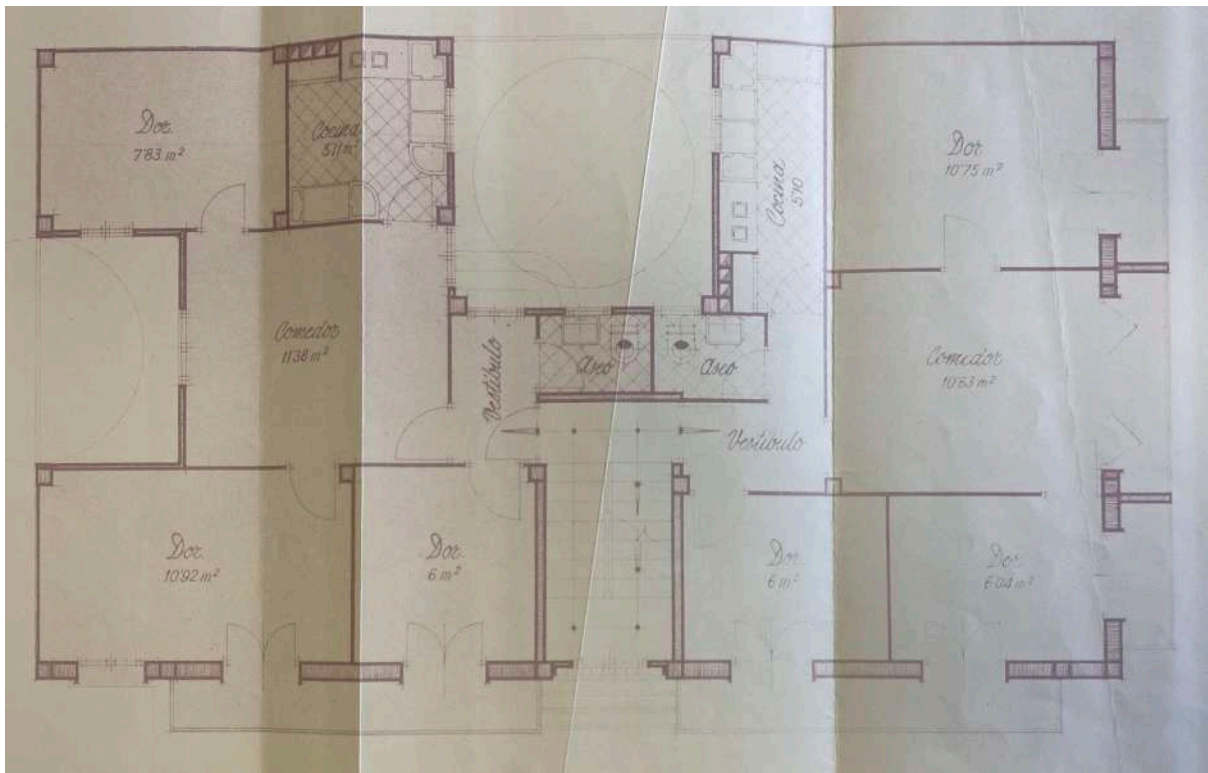
plànols

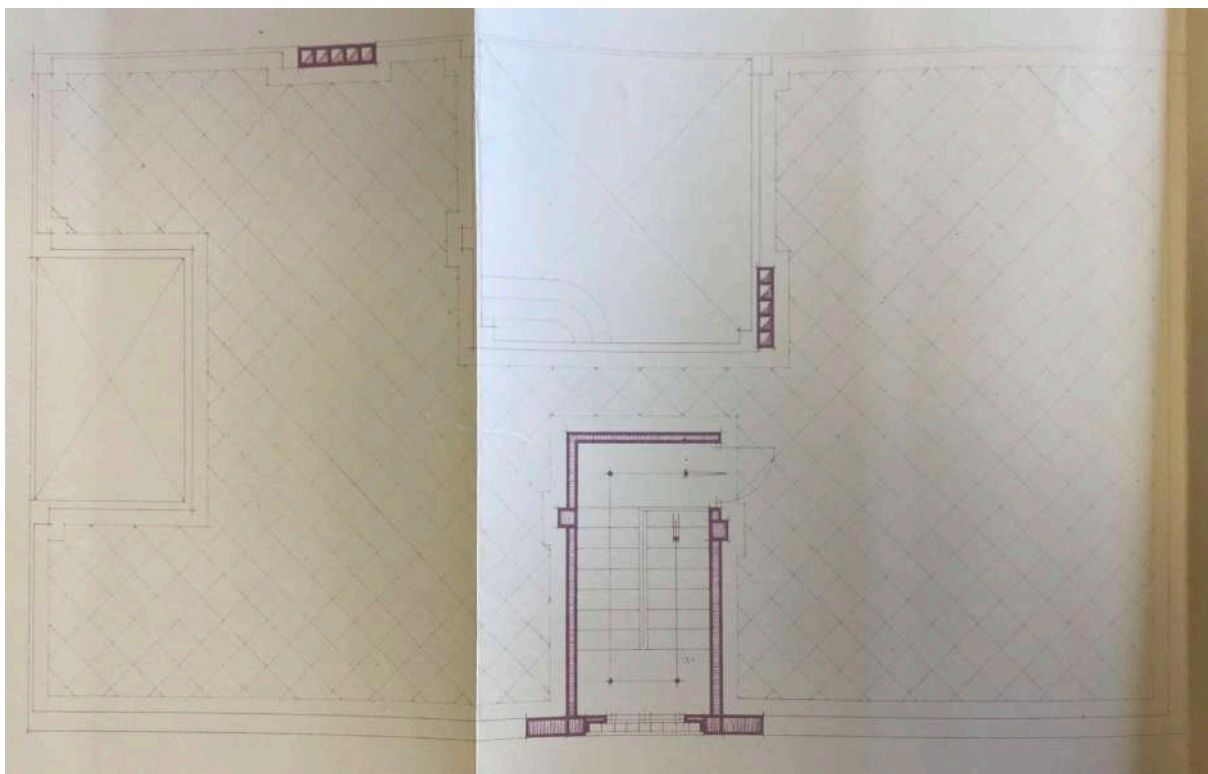
planta baixa

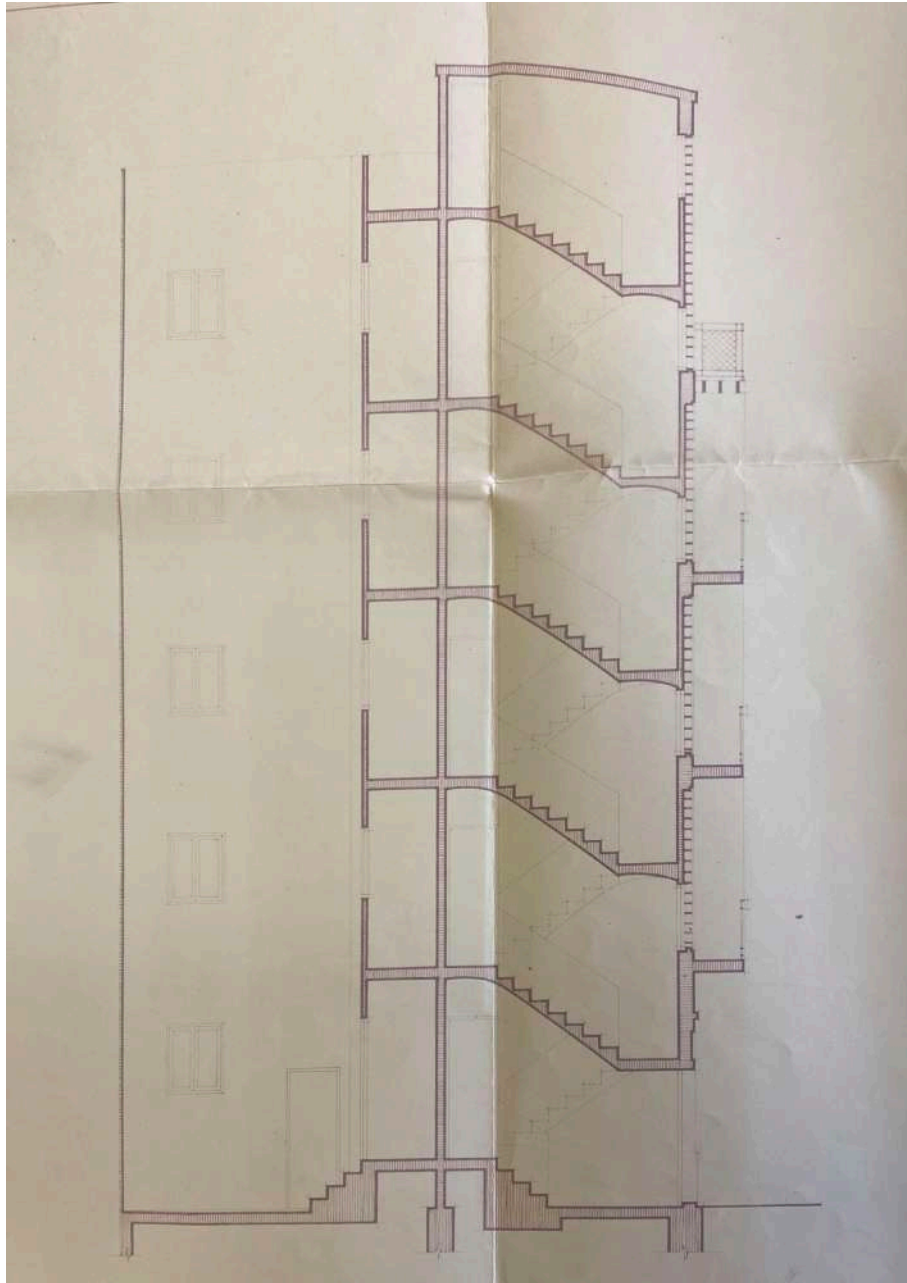
planta 1ª, 2ª i 3ª

planta última

terrat

secció

planta 1, 2 i 3

Edifici Gómez I

alçat travesia Cura Planells

alçat carrer del Pare Lluís Navarro

descripció

1. Introducció:

Aquest bloc, de promoció privada, està projectat en base a la Llei de 15 de juliol de 1954, amb una qualificació de “Habitatge de Renta Reduïda”.

José Fonseca (arquitecte que va dirigir la secció d'arquitectura dins de l'INV) i el seu equip van elaborar el primer programa del Pla Sindical d'Habitatge de Francisco Franco per tal d'abaratir el cost de l'habitatge sense restar qualitat de construcció.

2. Descripció interior:

En aquest cas ens trobem davant d'un edifici de 4 altures (9 habitatges i 1 baix comercial) amb terrat que compta amb un nucli de comunicació vertical central que dona pas a cada costat a un habitatge, per tant, en trobem dos per planta (d'uns 45m² de superfície útil), llevat de la planta baixa on trobem a la esquerra un habitatge i a la dreta un baix comercial. L'esquema s'estructura en 2 patis de llums, el primer està ubicat entre els dos habitatges (pati de major tamany) i el segon, a la meitat de la banda esquerra, mitjanera amb l'edifici contigu (pati esquerre).

Tots els habitatges són aproximadament iguals, destacant la utilització del vestíbul i del menjador com a espais de circulació per poder eliminar els passadissos. Com a programa compten amb 3 dormitoris, un bany, una cuina i un menjador, i encara que no tenen diferències destacables en quant a aquest aspecte, sí que hi ha diferències en quant a la orientació de la ventilació de les estances i per tal d'explicar-ho, es divideixen els tipus d'habitatges en “A” i “B”, depenent de l'esquema de ventilació.

En primer lloc, en l' “Habitatge A” el vestíbul dona pas al menjador (ventila al pati esquerre), al bany (ventila al pati de major tamany) i a un dormitori (ventila a l'exterior, a la Travesia Cura Planells). A partir del menjador, s'accedeix als altres dos dormitoris (un ventila al mateix carrer que l'anterior i l'altre al pati esquerre) i a la cuina (ventila al pati de major tamany).

En segon lloc, en l' "Habitatge B" el vestíbul dona pas al menjador (ventila al Carrer del Pare Lluís Navarro), al bany (ventila al pati de major tamany), a un dormitori (ventila a la Travesia Cura Planells) i a la cuina (ventila al pati de major tamany). Des del menjador es pot accedir als altres dos dormitoris que ventilen al mateix carrer que el primer.

Cal mencionar que aquesta diferència entre l'orientació dels menjadors es deu a la simetria de les plantes.

Aquest esquema de distribució el trobem en edificis coetànis com el de l' "Edifici d'habitatges Renfe" (1950-54) de Fernando Ruiz Jaime, on s'accedeix a totes les habitacions a través del menjador i és que, en definitiva, és un esquema senzill, que minimitza l'àrea de circulació per poder proporcionar espais amb la màxima dimensió possible.

3. Estructura:

En quant a l'estructura, és porticada però les façanes exteriors són murs de càrrega.

4. Descripció exterior:

Les façanes tenen una essència clàssica amb una simetria marcada, tot i que la de la travessia Cura Planells mostra més finestres al costat dret, i per tant, una lleugera extensió en eixe costat.

Podem dividir-la en tres parts:

La primera és la planta baixa que conforma la base de l'edifici.

La segona la formen les plantes intermèdies, en les que el pla de façana s'avança formant miradors i en la última d'aquestes, formant un balcó. Conformen el cos principal.

I finalment, la tercera és la coronació de l'edifici que destaca per dues cornises que l'enmarquen.

Pel que fa a l'ornamentació, és escassa. Cal comentar que sí que trobem en certs punts, com s'ha exposat algun tipus d'ornament com el cas de les cornises a les arestes del volum i formant les línies que delimiten cada planta però, es pot considerar que es un estil que s'acosta a la modernitat espanyola per la seua austeritat i senzillesa.

obra Edifici Gómez II

Edifici Gómez II”

any 1955

localització Carrer Gil i Morte, 9, Extramurs, 46007 València

promotor/s Jaime Gómez Peris

tipologia Habitatge col·lectiu

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Casticista

situació Aquesta obra del districte d'Extramurs es troba concretament al barri d'Arrancapins. S'ubica a les immediacions de les vies de ferrocarril de l'Estació del Nord a l'Est i entre dues grans avingudes al Nord i al Sud: Gran Via de Ramón i Cajal i d'altra banda, Avinguda de Giorgeta. Un barri que gaudeix d'una gran vida.

estructura Porticada de formigó armat amb façana de mur de càrrega

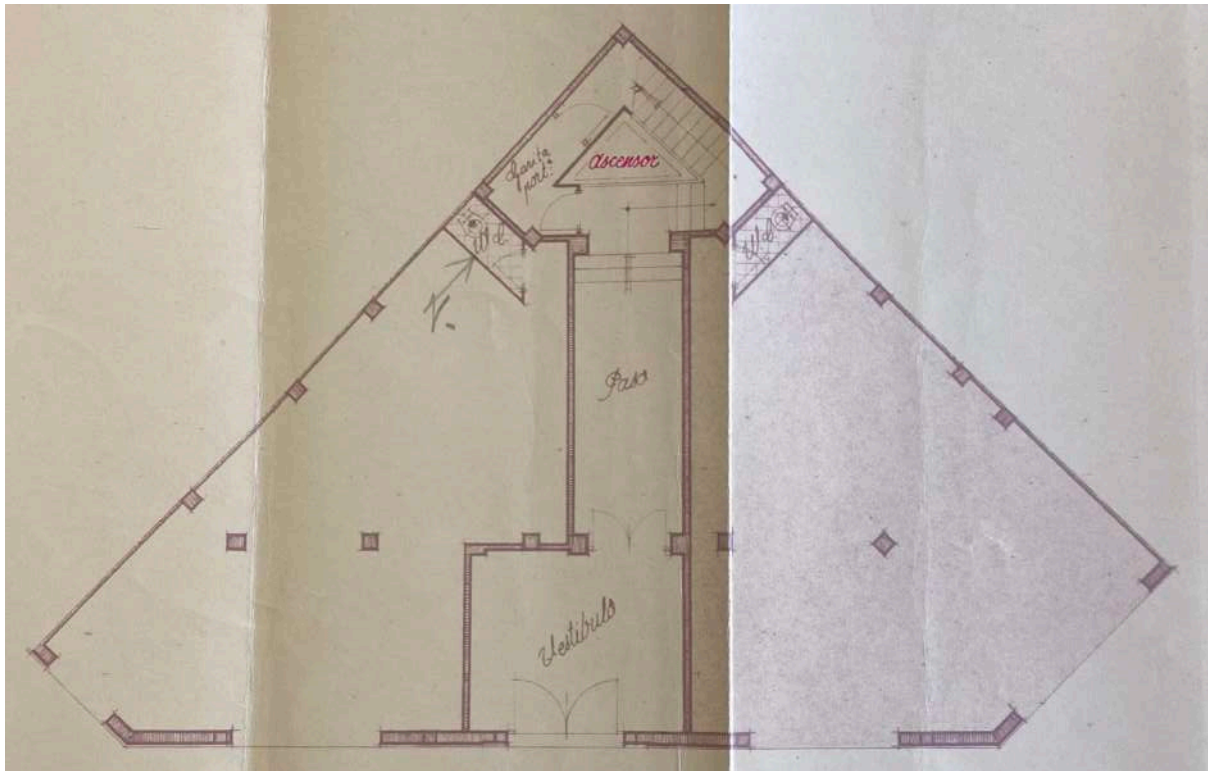
nº habitages 14

superfície habitatge 50m²

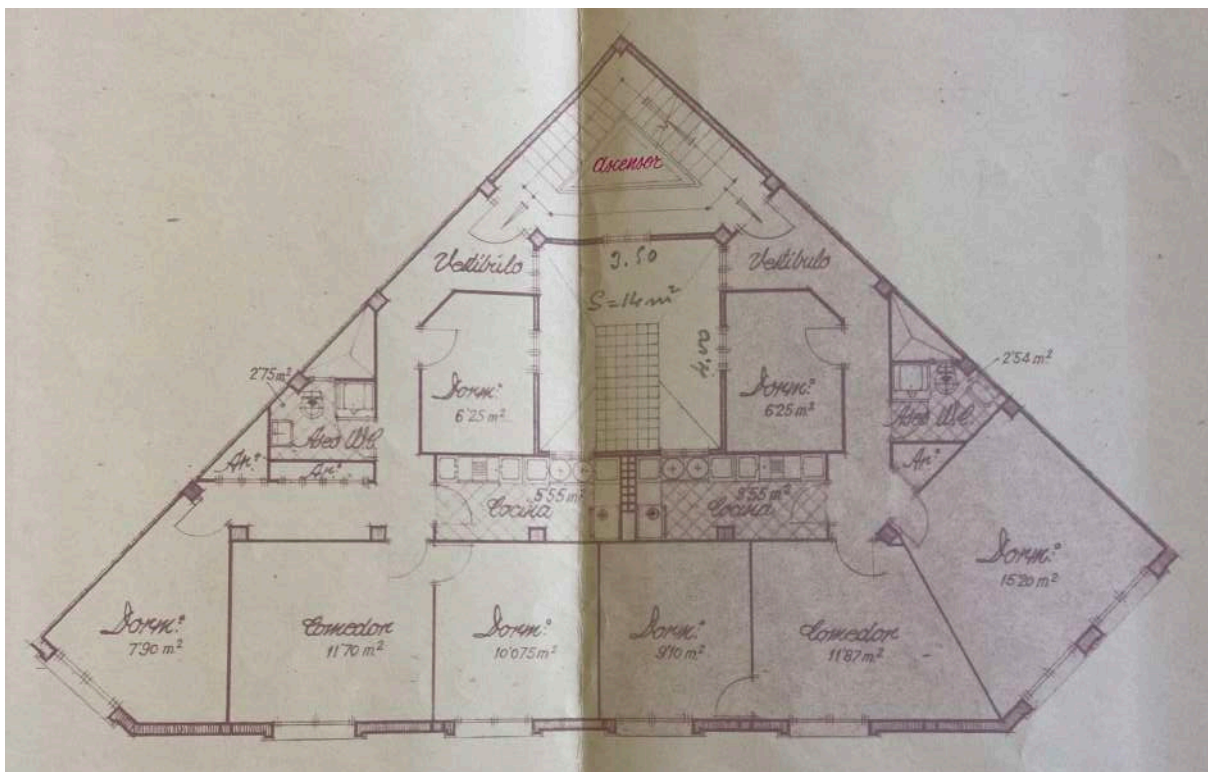
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de València (AHMV). Fomento. Ensanche-cajas blancas 1955, caja 13, exp. 37449 RG.

altres

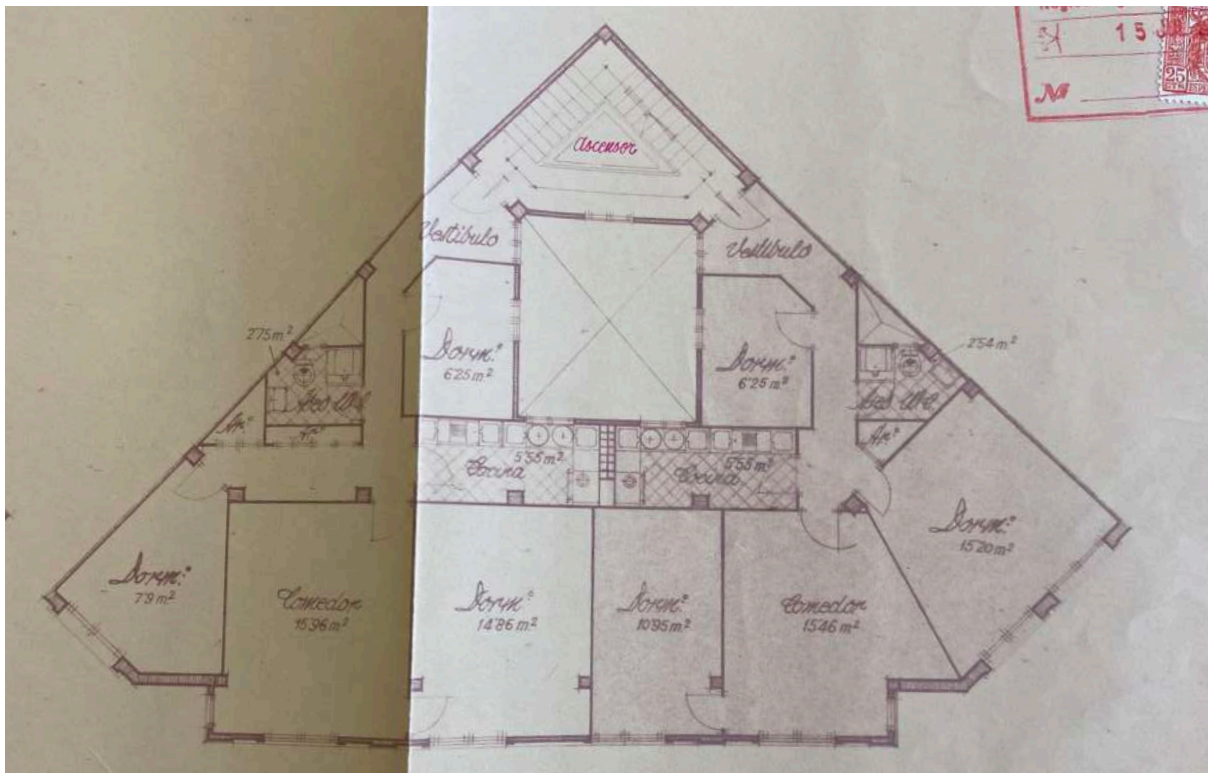
plànols

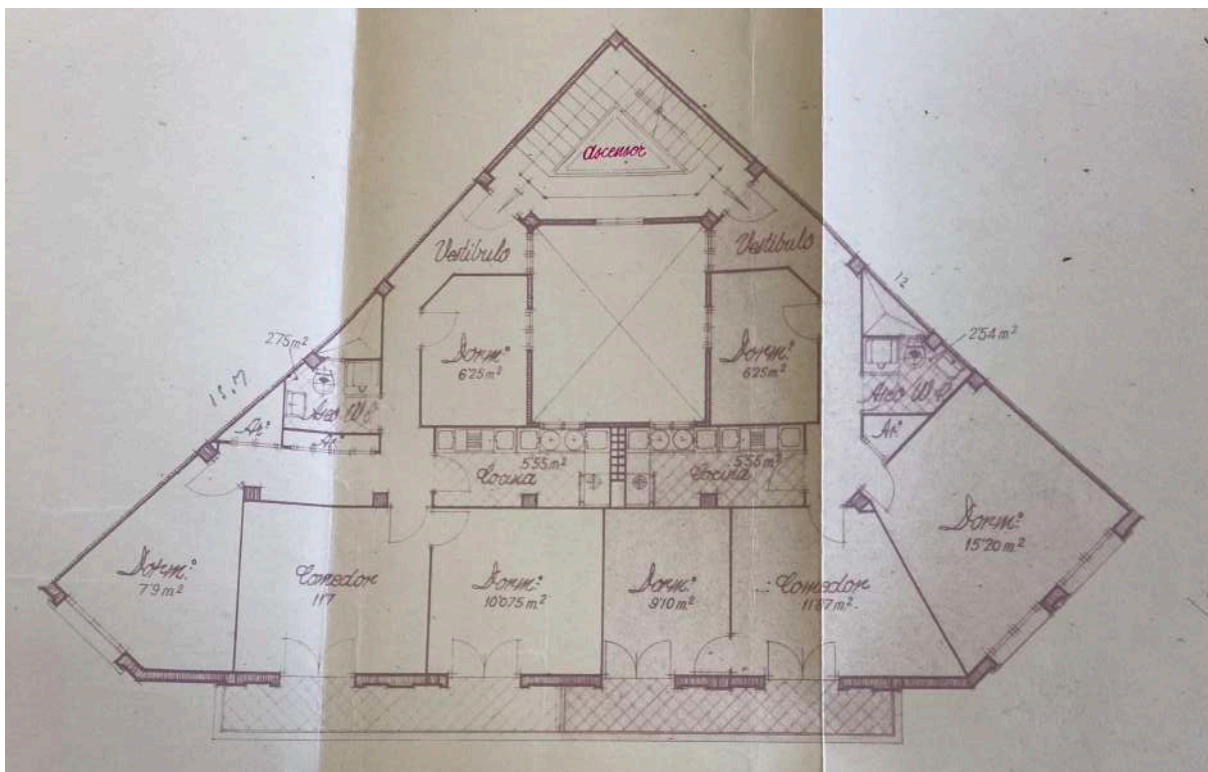
planta baixa

planta primera

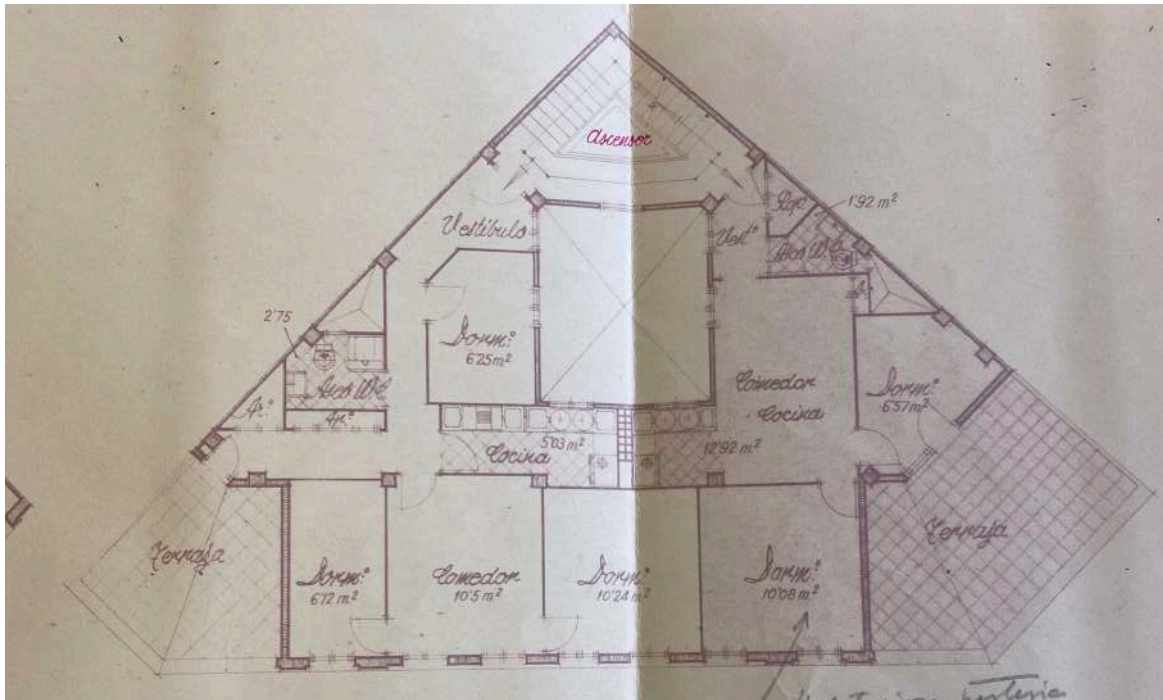

planta 2ª, 3ª, 4ª i 5ª

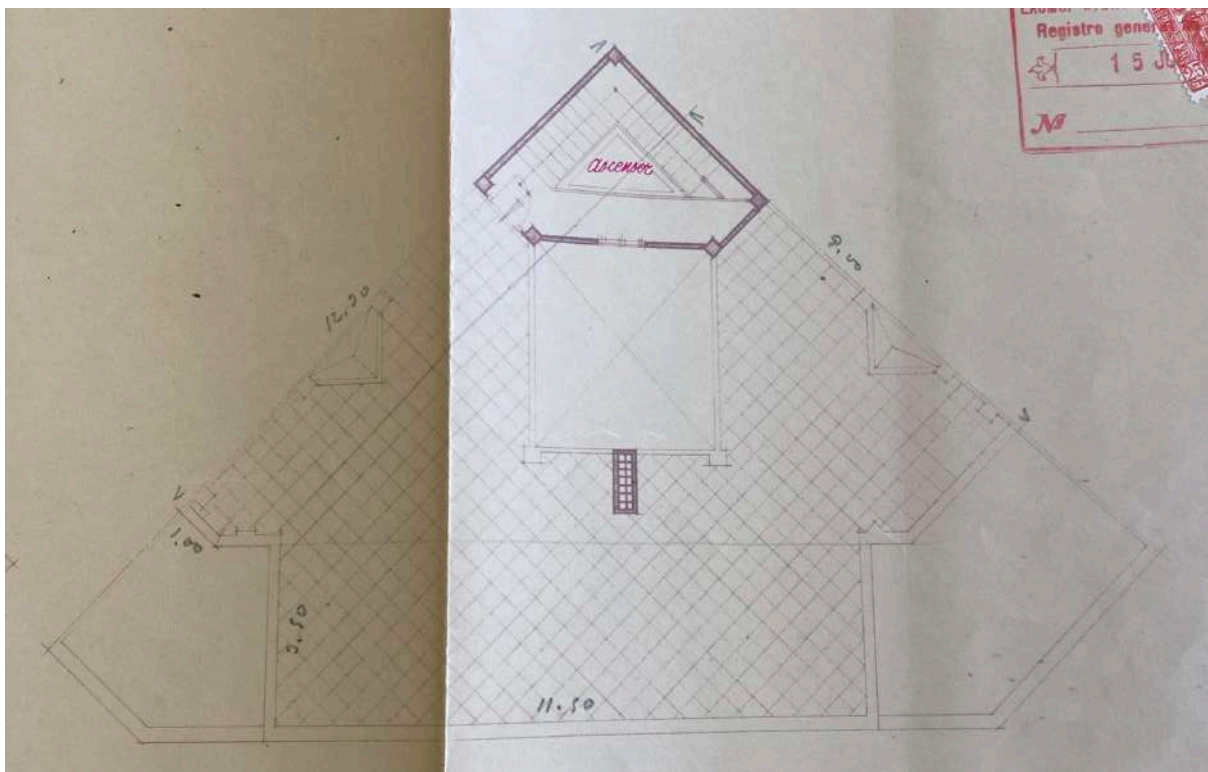

planta sisena

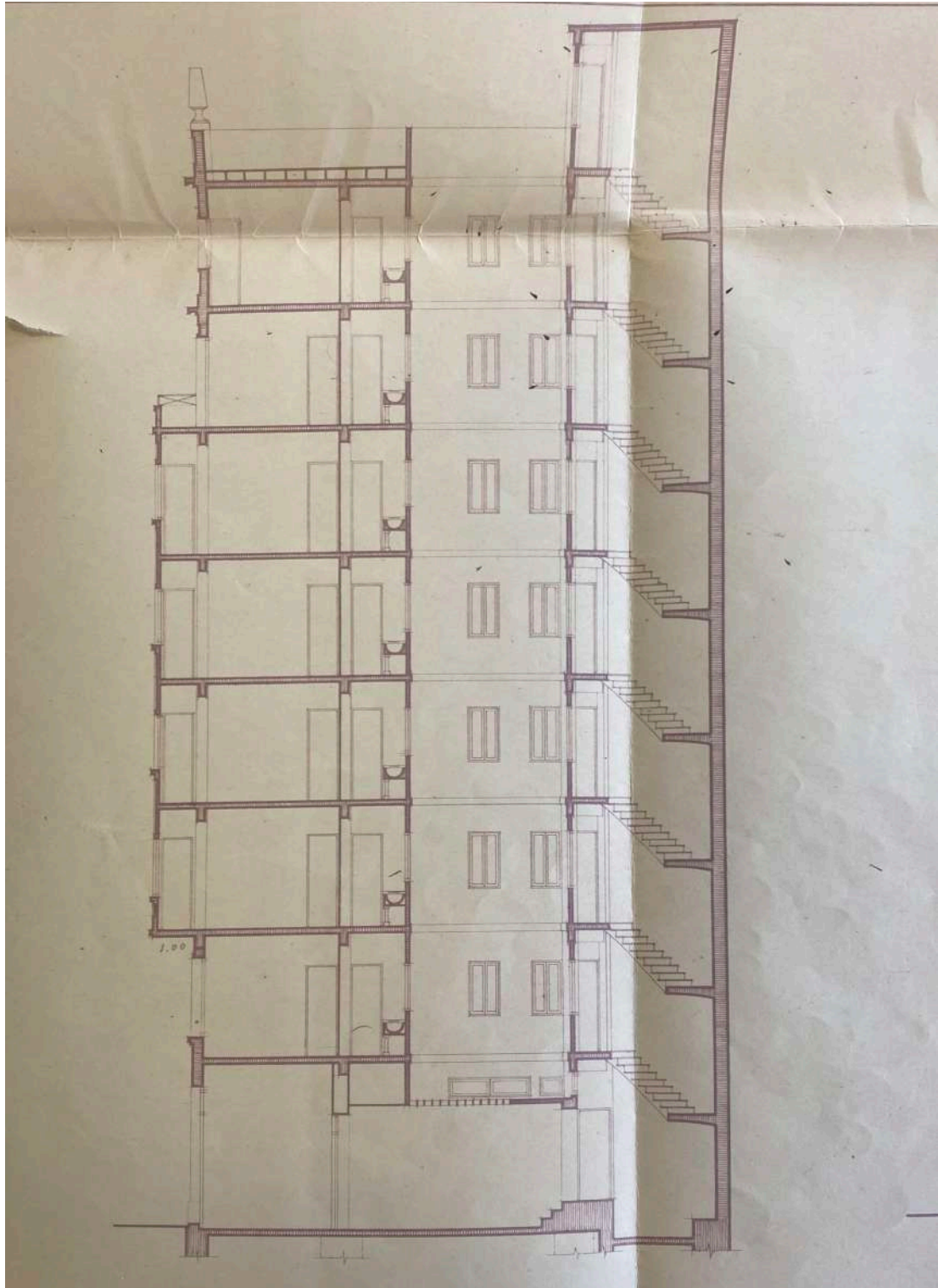
plànols

planta d'àtics

planta terrat

secció

alçat

descripció

1. Introducció:

Aquest bloc és de promoció privada. Va ser construït en conformitat amb el Decret-Llei del 27 de novembre de 1953, que reestablia les condicions del Decret de 19 de novembre de 1948 sobre habitatges bonificables. Segons la Jefatura del Estado (1953), aquesta legislació promovia la construcció d'habitatges assequibles mitjançant incentius i bonificacions, amb l'objectiu de facilitar l'accés a habitatges dignes per a persones amb recursos limitats. Gràcies a aquestes mesures, l'edifici va ser dissenyat i construït per complir amb els estàndards de qualitat i accessibilitat establerts en la normativa.

2. Descripció interior:

En aquest cas ens trobem davant d'un solar triangular que completa el cantó d'una illa, un punt que sovint presenta certa dificultat.

L'edifici consta de 7 altures, format per 14 habitatges i 2 baixos comercials, amb terrat i porteria. D'aquests habitatges, 2 són àtics. S'estructura a partir d'un nucli de comunicació vertical central junt a un ascensor situats al cantó interior del triangle, la zona més fosca i difícil per encaixar qualsevol peça, i a més, col·loca un pati de 3,5m x 4m a la banda del replanell de l'escala, dignificant i aportant llum a aquesta zona, el qual estarà compartit amb alguns espais dels habitatges.

L'escala dona pas a dos habitatges per planta d'entre uns 50m² i 60m² de superfície útil, llevat de la planta baixa on trobem dos baixos comercials.

El programa es comú per a tots els habitatges a excepció de la planta d'àtics, i també l'orientació n'és comuna: vestíbul, cuina, bany, menjador i 3 dormitoris, dels quals 2 donen al carrer, mentre que l'altra mira al pati interior.

Totes aquestes sales estan connectades per un passadís, excepte un dormitori al qual s'accedeix a través del menjador. En alguns racons es col·loquen armaris per regularitzar els espais, i també es creen xicotets

patís per conduir les baixants dels banys, així com les de la cuina.

A la planta d'àtics també s'ubiquen dos habitatges, però la diferència és que una compta amb 3 dormitoris i l'altra amb 2, tots ells de menor dimensió que els anteriors, però a canvi disposen d'una terrassa.

A l'habitatge de 2 dormitoris, el saló queda mirant al pati interior però a més, trobem una modificació que resulta novedosa, una cuina oberta al menjador.

3. Estructura:

En quant a l'estructura, és porticada amb una façana exterior formada per murs de càrrega.

4. Descripció exterior:

La façana té una essència clàssica: presenta una simetria molt evident, encara que no és exactament igual el que passa a l'extrem esquerre que al dret, ja que duplica les finestres en aquest últim, però en línies generals és simètrica ja que a primer cop d'ull dona aquesta sensació i és el que es vol produir.

Podem dividir-la en tres parts: la primera és la planta baixa i la primera, aquestes formen un parament amb un acabat d'aplatat ceràmic gris, establint la base de l'edifici; la segona la formen les plantes intermèdies, en les que el pla de façana s'avança formant miradors i en la última d'aquestes, formant un balcó, aquest és el cos principal; i finalment, la tercera és la planta d'àtics amb la coronació, en aquesta banda torna a enrasar-se la façana amb la planta baixa i la culminació de l'edifici recorda en certa forma a un entaulament. deixant entreveure eixe gust clàssic.

En quant a l'ornamentació, és escassa, sí que trobem a partir de la segona planta unes pilastres planes a façana, col·locades entre finestres, als extrems i a les arestes d'aquesta, però en definitiva cal dir que és bastant austera i senzilla.

obra Habilitació per al *Sanatori Quirúrgic San Rafael S.L.* en Avinguda Doncel Luis Felipe García Sanchís - Camí Fondo del Grau

any 1957

localització Carrer Illes Canàries, 45 i 47, Camins al Grau, 46023 València

promotor/s Sanatori Quirúrgic San Rafael S. L.

tipologia Clínica

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Casticista

situació L'edifici es troba entre l'actual Avinguda del Port (coneguda durant l'època franquista com Avinguda Doncel Luis Felipe García Sanchís) i l'actual Carrer de les Illes Canàries (abans conegut com Camí Fondo del Grau). Està situat al barri de Camins al Grau, anomenat així perquè tots els camins des del centre de la ciutat conduïen cap al mar.

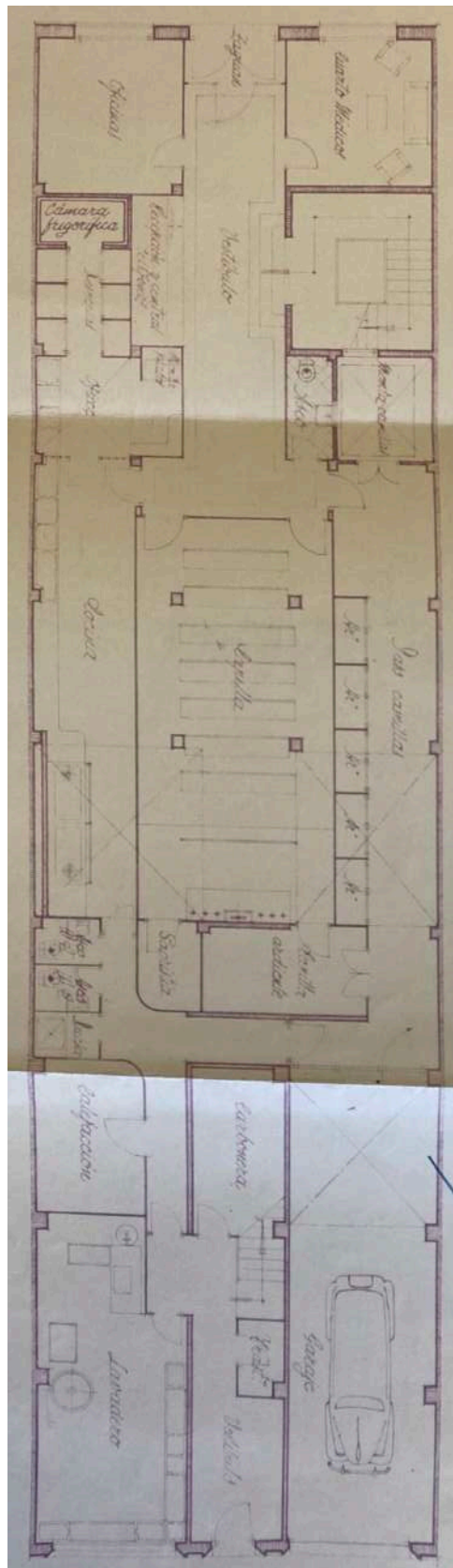
Aquesta és una de les artèries més rellevants de la ciutat que connecta amb el port i ha estat objecte de diverses renovacions urbanístiques al llarg del temps.

estructura Porticada de formigó armat amb façanes de mur de càrrega.

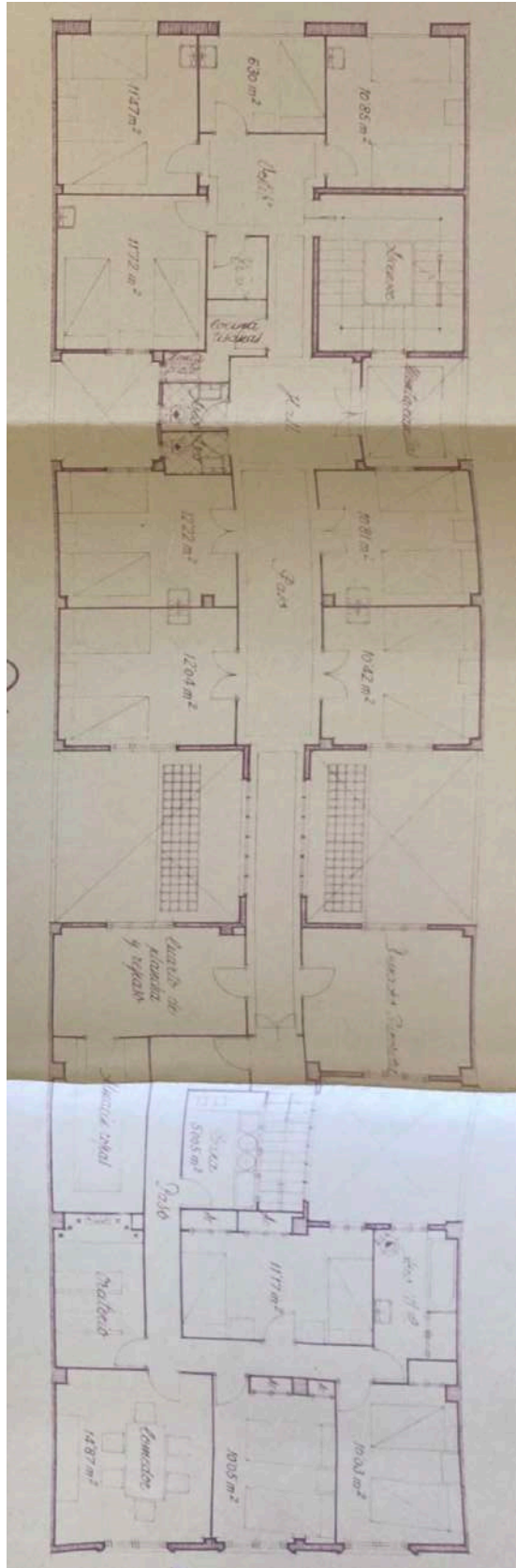
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de València (AHMV). Fomento. Urbanismo 1957, caja 8, exp. 36011 RG.

altres La façana principal es troba a l'Avinguda del Port 70, però com que el projecte d'Alegre es troba a la façana secundària, s'ha elegit la secundària com a portada.
Plànols extraviats de les plantes segona, tercera i quarta.

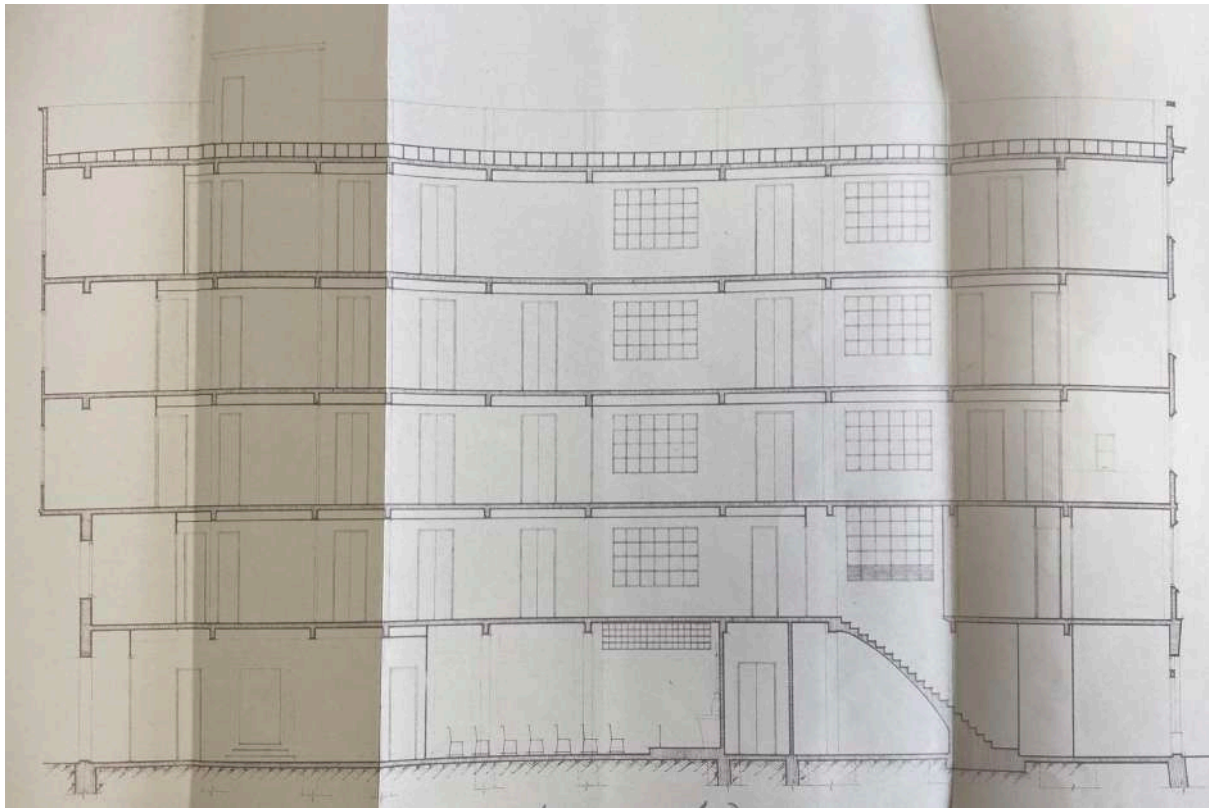
plànols

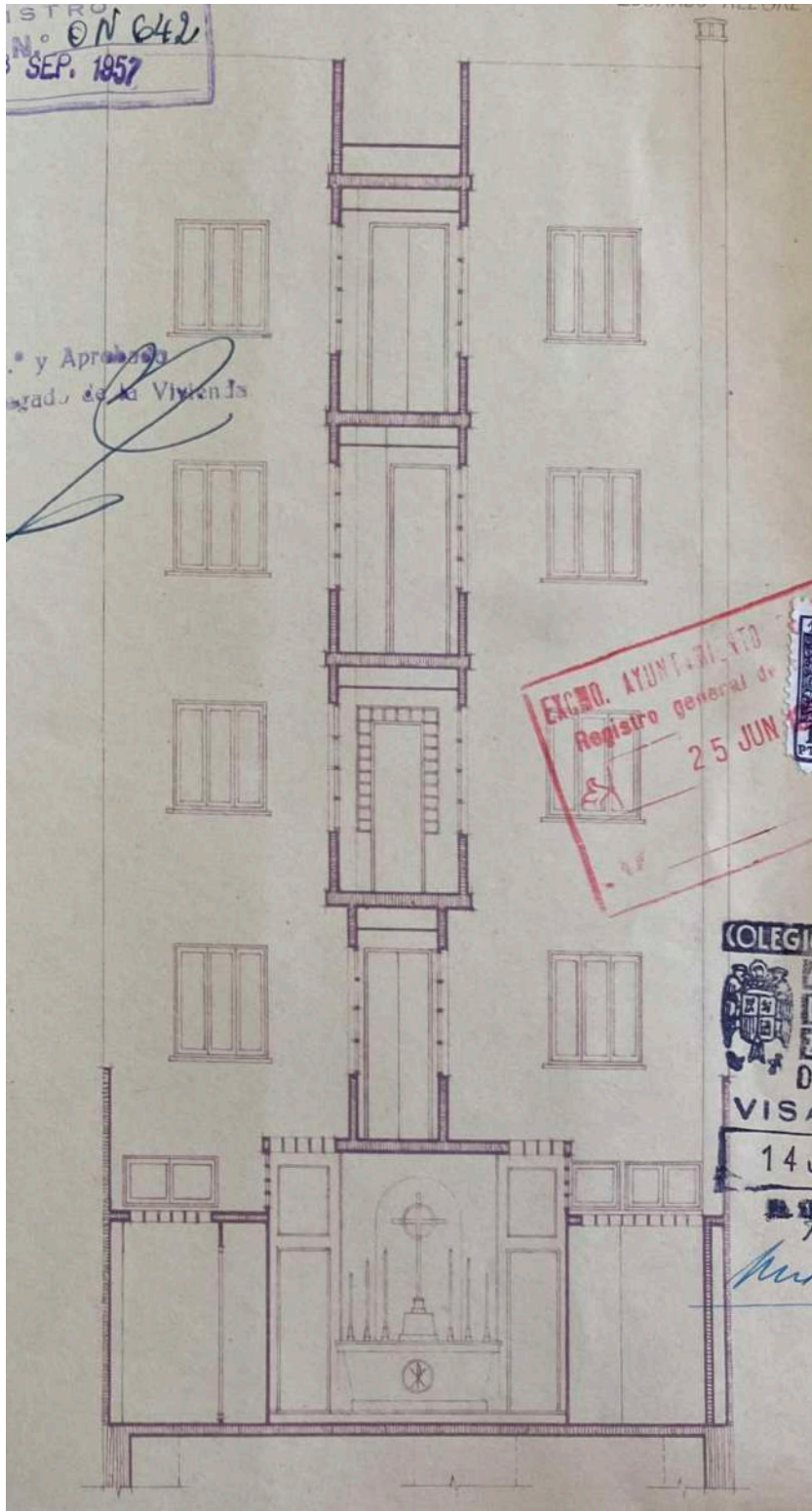
planta baixa

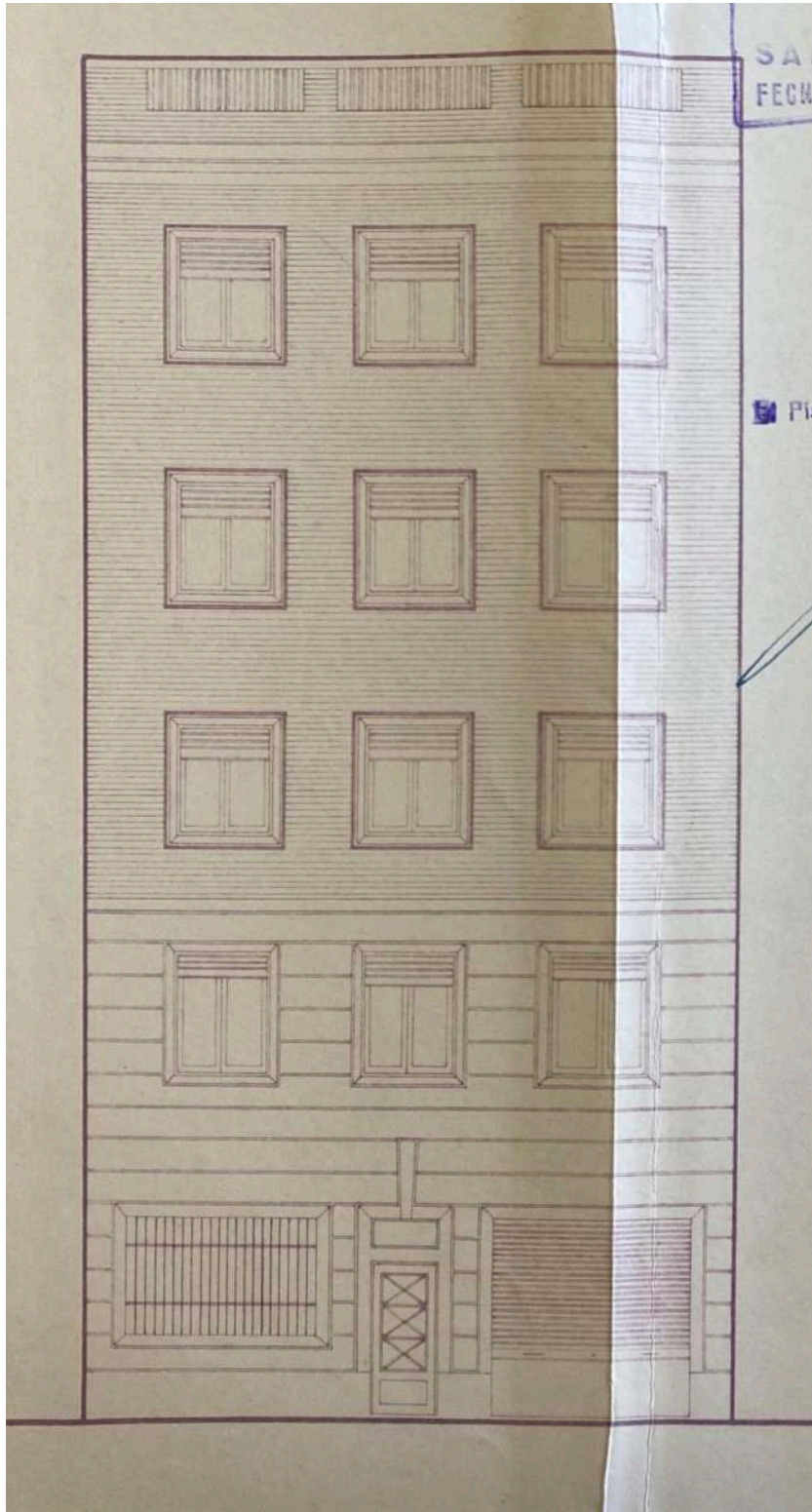
planta primera

secció longitudinal

secció transversal

alçat Carrer de les Illes Canàries (antic Camí Fondo del Grau)

1. Introducció:

L'entitat "Sanatorio Quirúrgico San Rafael S.L.", propietària de l'edifici que es trobava en la parcel·la en qüestió, té la voluntat de demuir part d'ell i reedificar-lo de forma que la part antiga i la nova puguin habilitar-se conjuntament com a sanatori quirúrgic.

2. Descripció interior:

Es demolen les quatre últimes crugies de l'edifici, les més properes al Camí Fondo del Grau. S'alcen una planta baixa més quatre altures per igualar el nivell amb la part no demolida.

Per una part, la façana situada en l'Avinguda del Port, la principal, dona accés totes aquelles persones que puguin ser ingressats pel seu propi peu. La façana que recau al Camí Fondo del Grau, la posterior, dona accés per la porta més gran a les ambulàncies i cotxes de transport de malalts, i per la més menuda, dona entrada al personal de servei i materials de qualsevol índole.

En la planta baixa es troben prop de la porta principal les dependències generals amb major relació amb el públic, com són el vestíbul, la recepció, les oficines, la sala de metges, la capella, la sagristia, la sala de defuncions. D'altra banda, prop de l'entrada secundària es troben els espais més privats com són el vestibul del servei, l'escala de servei, un llavador i secador, una cuina amb rebost i cambra frigorífica, una carbonera, una sala per a la calefacció, el garatge, banys, armaris i trasters.

A la primera planta, la façana principal agrupa set habitacions per a malalts, l'habitació del practicant de guàrdia, els banys, la cuina de tisanes, l'escala principal i el muntacàrregues que connecta amb el vestíbul. A la façana posterior, es troba la residència de les monges, que consta de tres cel·les, el despatx de la Superiora, l'oratori, el menjador, la cuina i el bany, a més del saló de planxa i el magatzem de roba.

A la resta de plantes no s'ha pogut tindre accés perquè els plànols no

s'han trobat.

3.Estructura:

Estructura porticada de formigó armat amb façana de mur de càrrega.

4. Descripció exterior:

La façana té una essència clàssica ja que presenta una simetria molt evident. És molt senzilla, amb poca ornamentació.

Es pot dividir en 3 bandes:

La primera és la planta baixa i la primera planta, ambdues amb la mateixa textura en façana. La planta baixa consta d'una reixa a l'esquerra, una porta estàndard al mig i una porta gran per a entrada de vehicles, en canvi la primera planta està formada per tres finestres. Aquesta banda suposa el basament de l'edifici.

La segona, les plantes intermèdies, una vegada més, amb la mateixa textura d'acabat, però, diferent a l'anterior. Es compon de tres finestres per planta.

I la tercera seria la coronació de la façana, diferenciada de la banda anterior per una motllura horitzontal, encara que la textura de l'acabat de la façana és el mateix amb un patró de rectangles.

L'absència d'elements decoratius elaborats o balcons ressalta la funcionalitat i la simplicitat del disseny de l'edifici.

5.3.2. Obra a Castelló (1950-1961)

A continuació es mostra el llistat de les obres d'Eduardo Alegre Fayos al municipi de Castelló i la seua data de projecte:

a) Edificis públics:

1. Cinema Rex (1950)
2. Bar del Cinema Rex (1950)
3. Cambra agrària (1952)
4. Ajuntament i Casa Social per a la Reial Séquia Escalona (1953)
5. Cinema d'estiu (1953)
6. Escorxador (1957)
7. Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos (1960)

b) Habitatges:

1. Cases en filera Califòrnia (1950)
2. Casa Martorell (1950)
3. Casa Piqueras (1956)
4. Casa Beltrán (1958)
5. Casa Emilio Gallego (1960)
6. Casa Manuel Gallego (1961)

Les fitxes d'anàlisi de cadascun dels edificis:

OBRA A CASTELLÓ
edificis públics
1950-1960

any 1950

localització Carrer Major, 21, 46270 Castelló (València)

promotor/s Empresa Hergray

tipologia Cinema

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Clasicista

situació El cine se situa al centre del poble, en el carrer Major. Es troba al mig entre l'Església i l'Ajuntament, passant per altres edificis i llocs rellevants de la població.

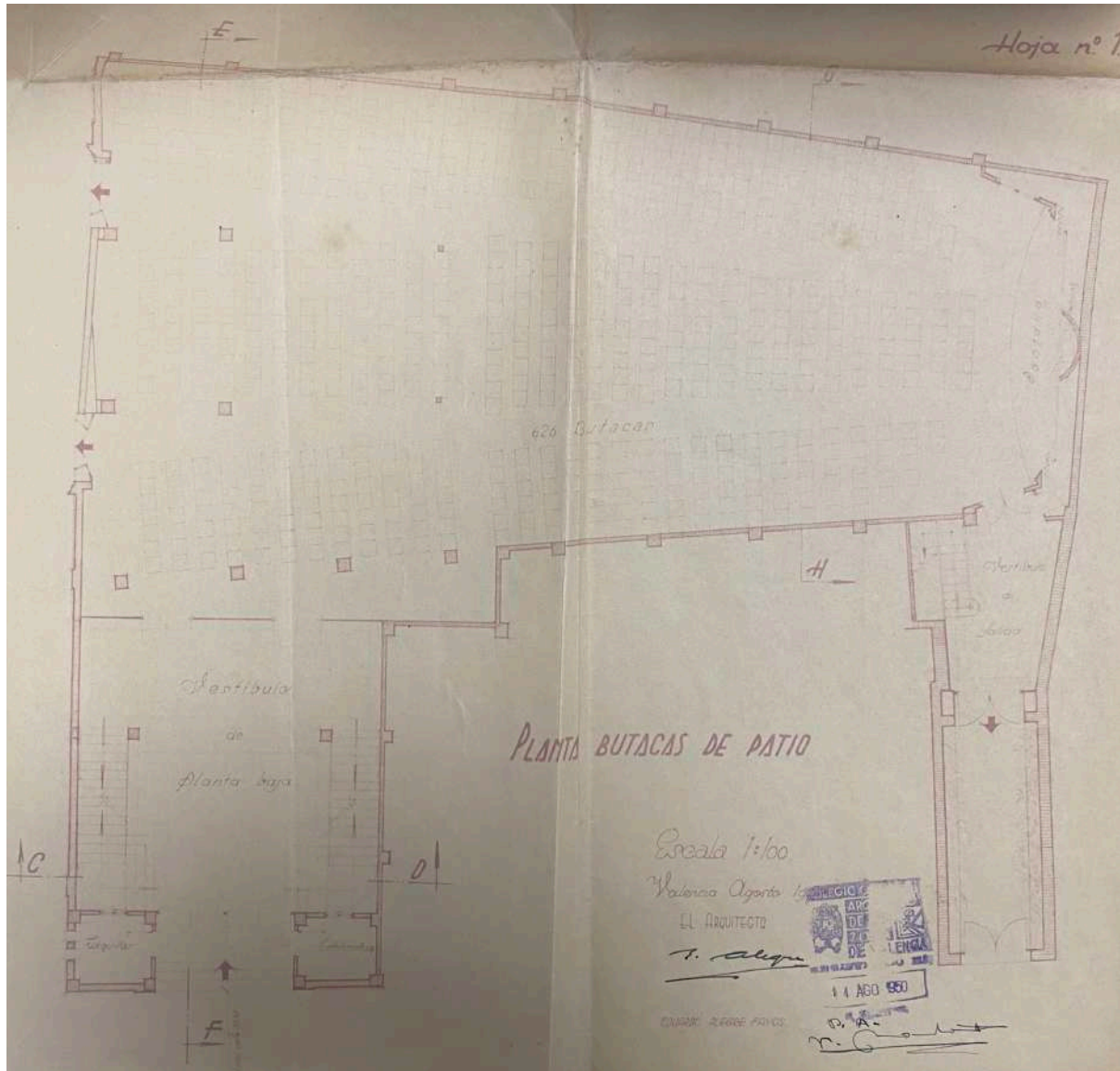
estructura Porticada de formigó armat

capacitat 966 butaques

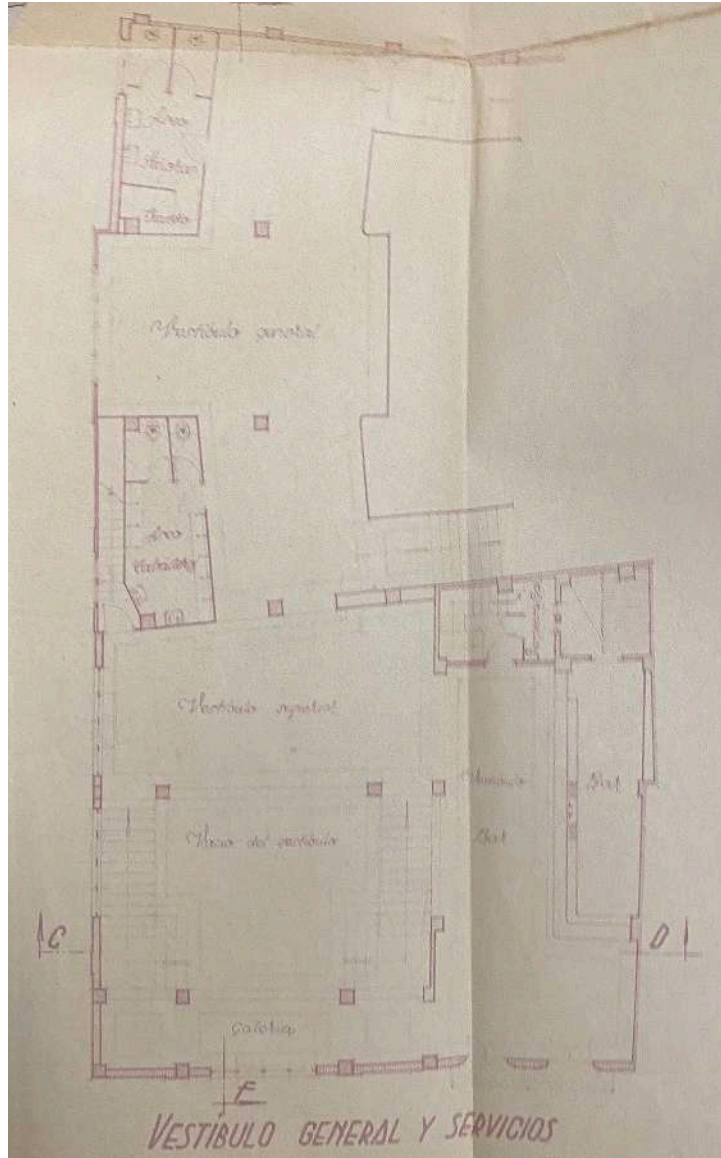
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de Castelló de la Ribera

altres La fotografia és de l'any 1982. Memòria extraviada. Actualment l'edifici ha estat rehabilitat i convertit en un auditori municipal.

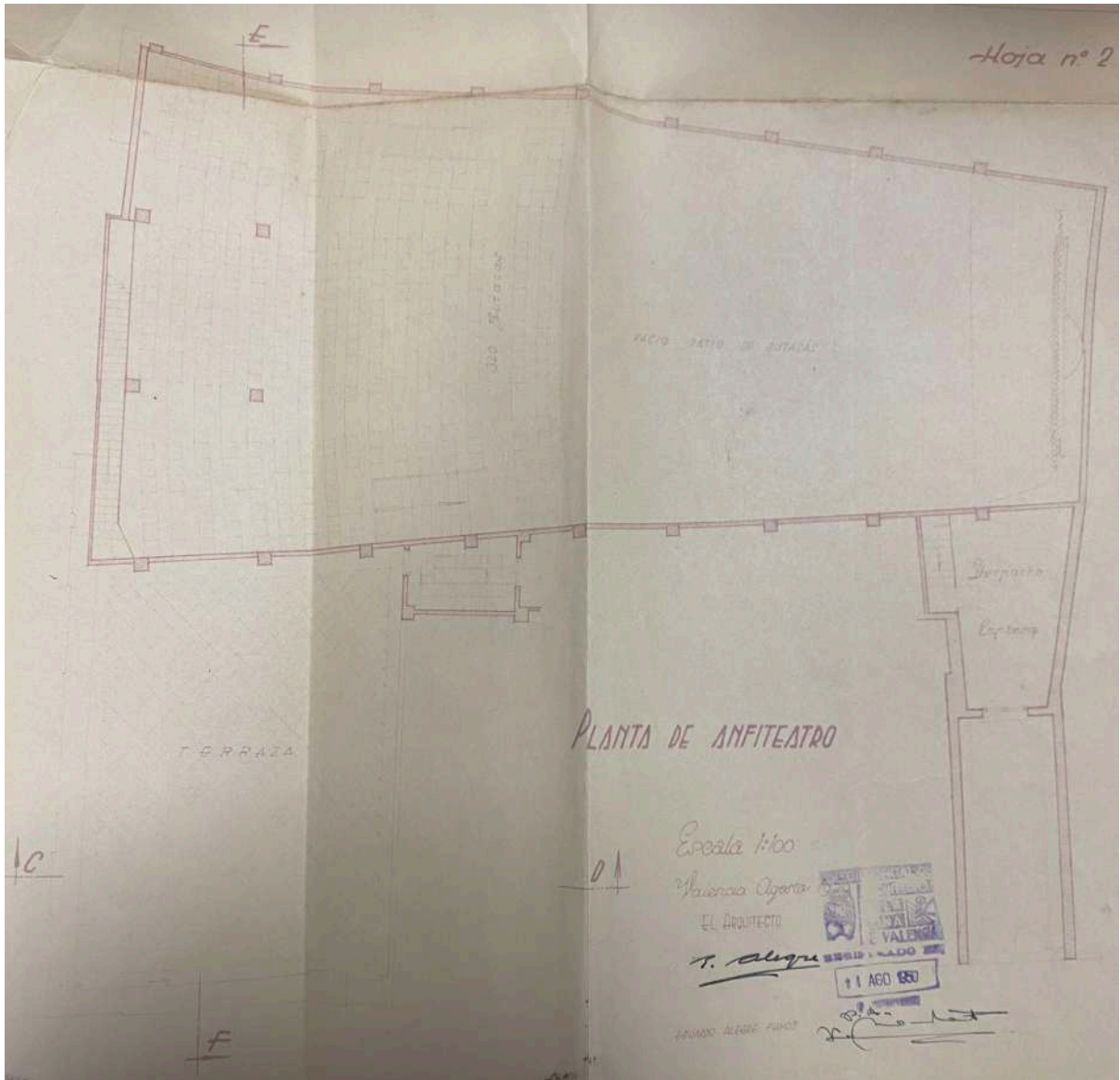
plànols

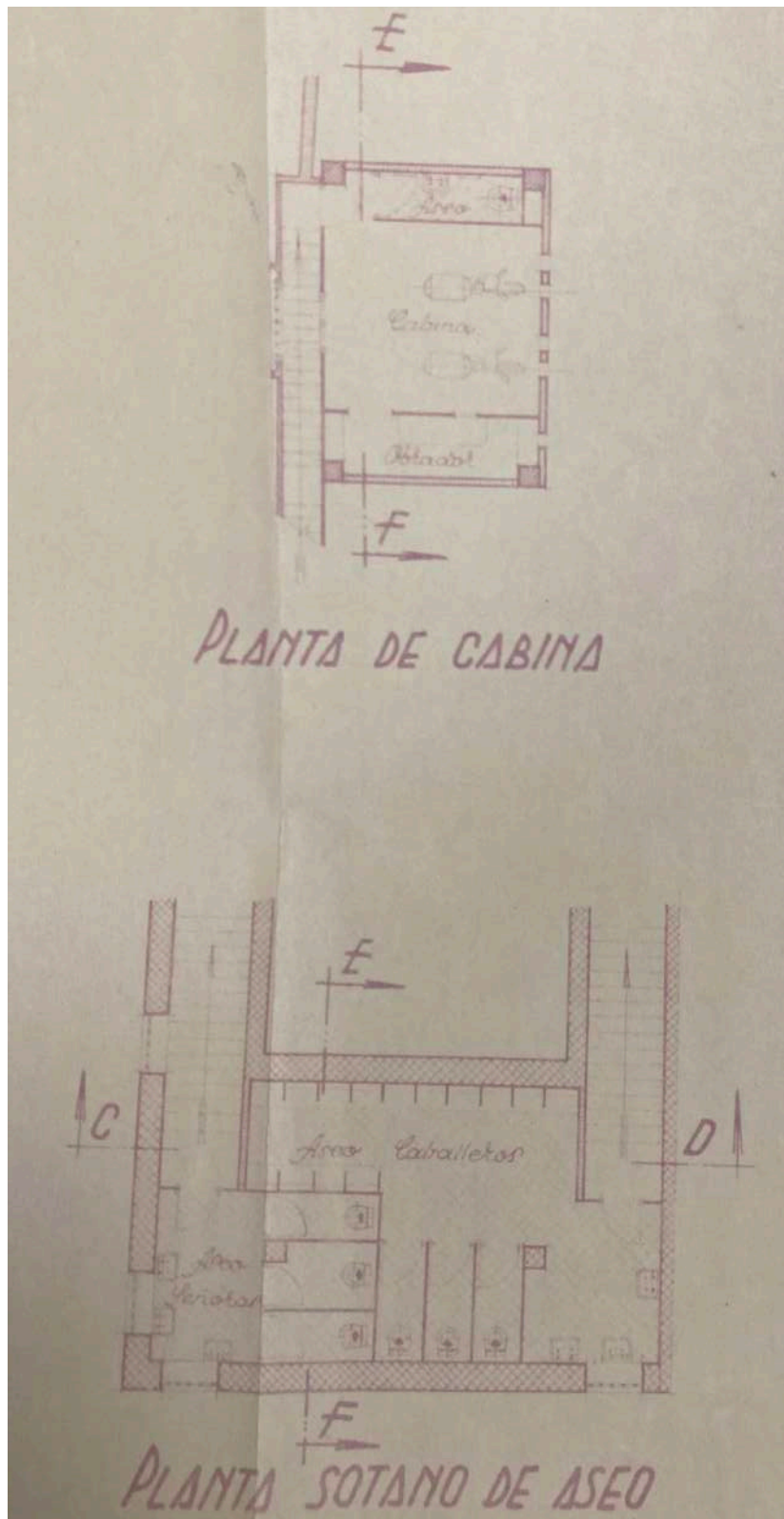
planta baixa

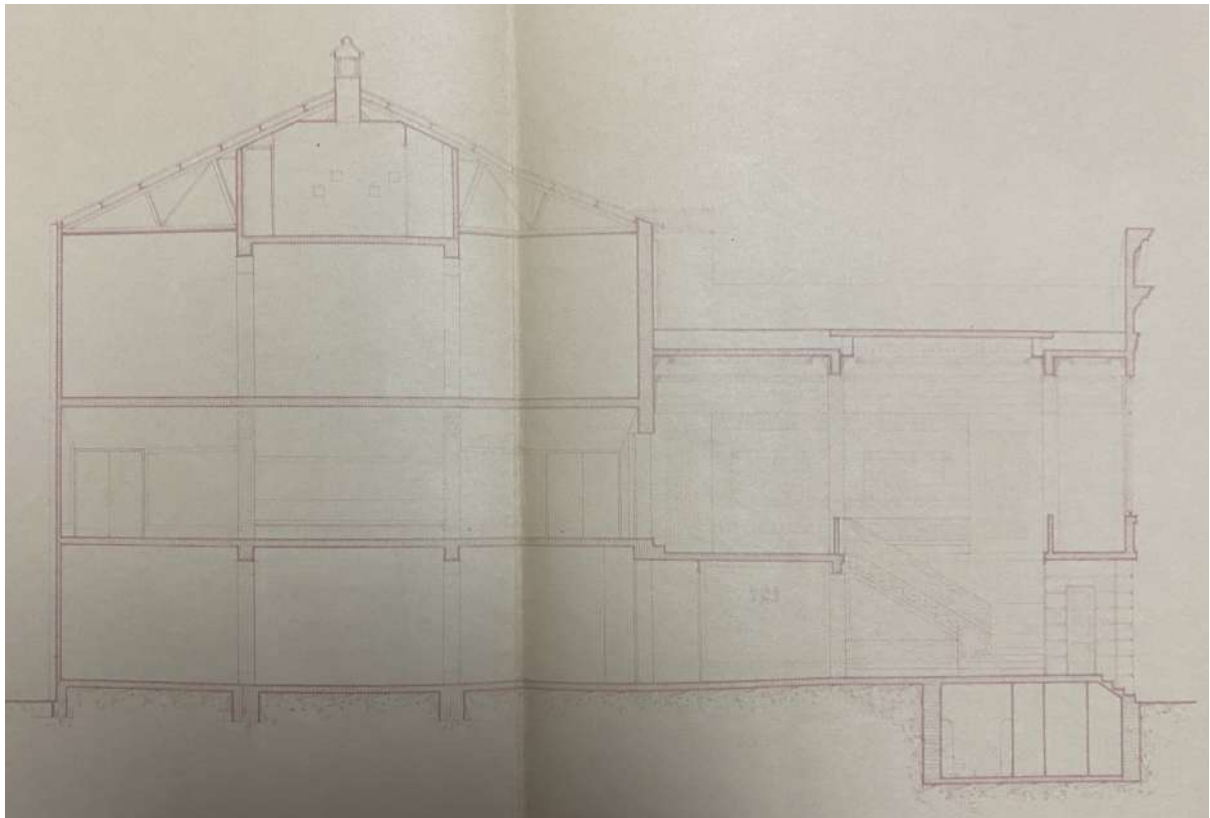
planta primera

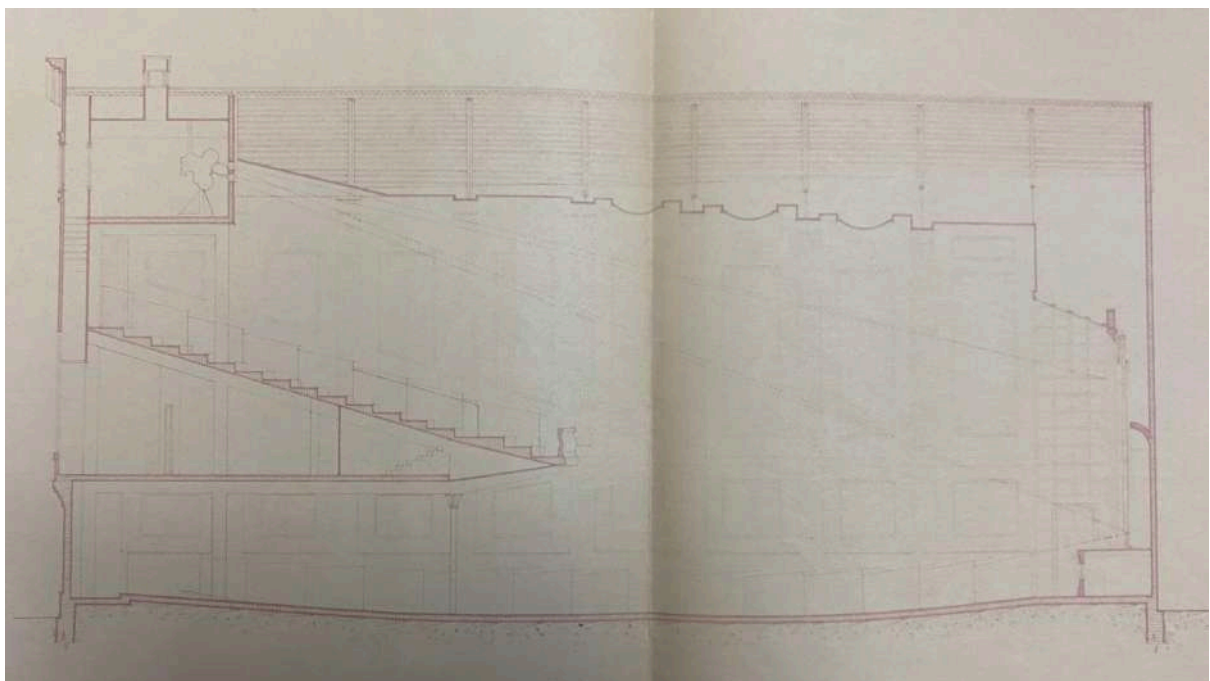
planta segona

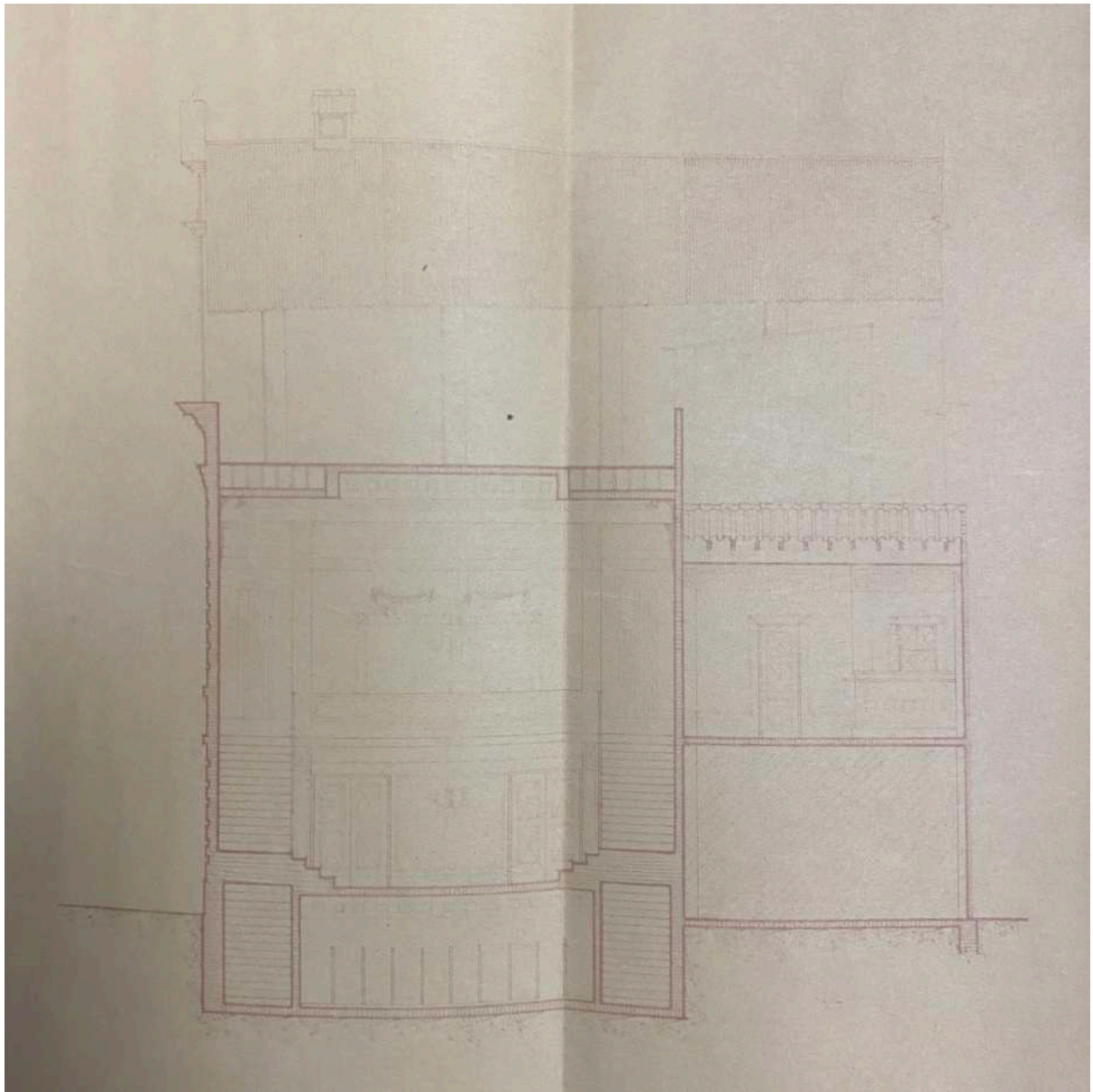
planta cabina i soterrani

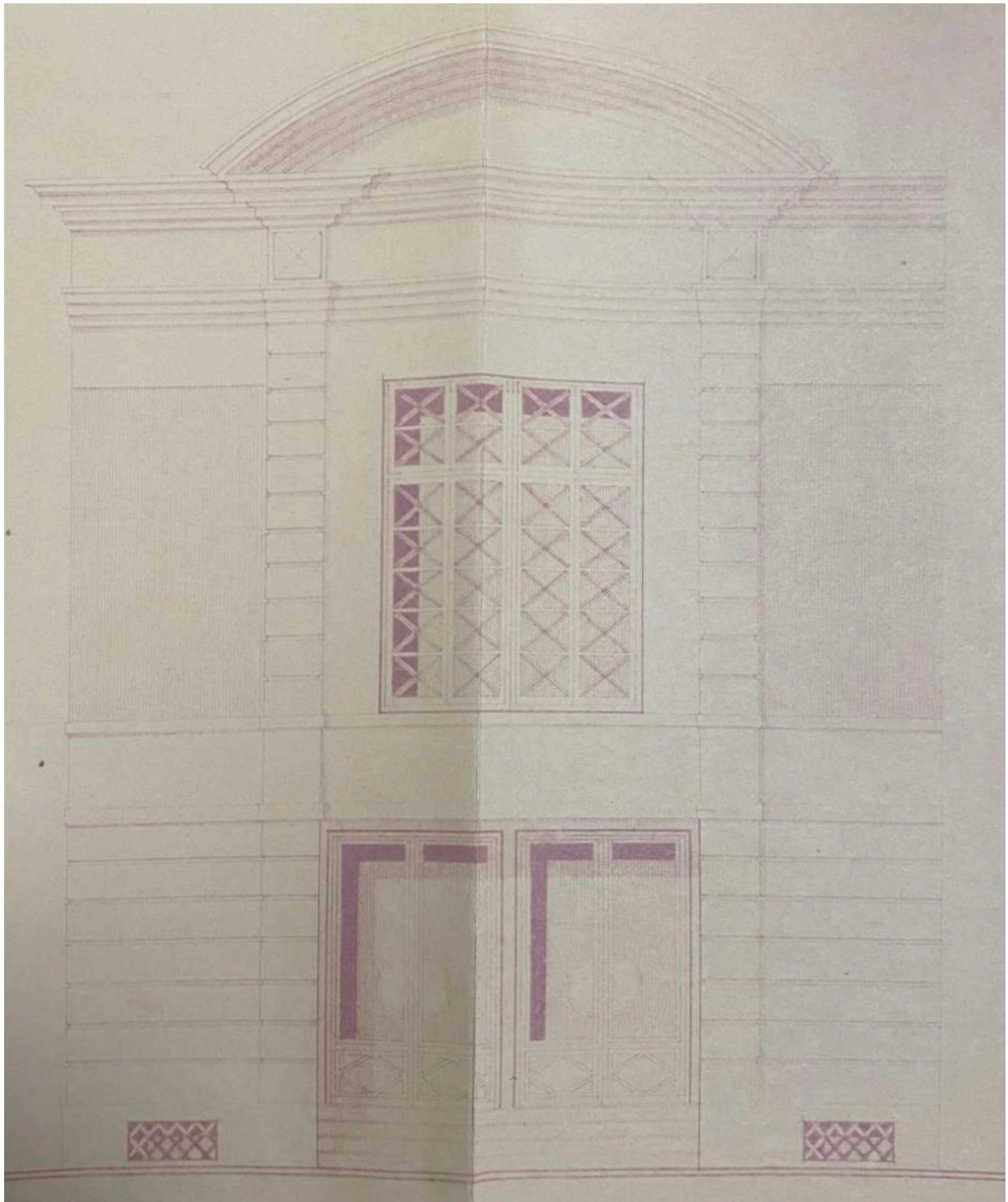
secció transversal E-F

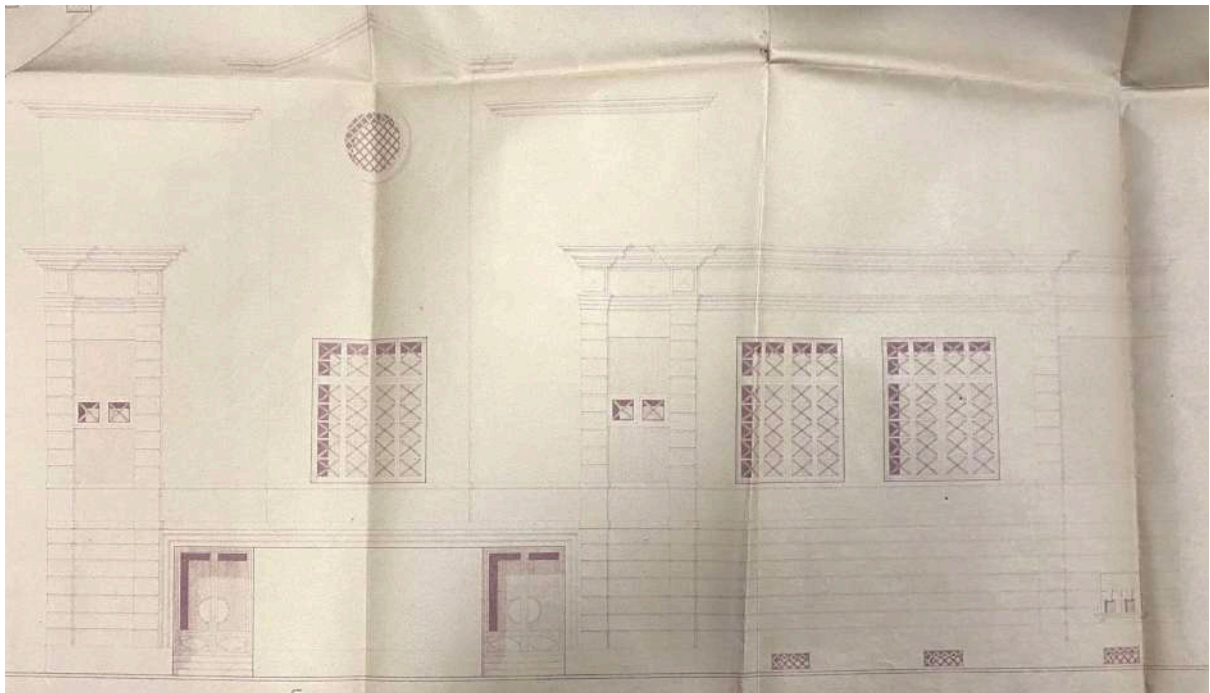
secció longitudinal

secció longitudinal C-D

alçat carrer Major

alçat carrer de Vicent Ignasi Franco

fotografia estat actual carrer Major

fotografia estat actual carrer Vicent Ignasi Franco

1. Introducció:

El Cinema Rex va ser el primer que es va construir al poble, i per aquesta raó, se li té un especial afecte amb a caràcter general a l'edifici.

2. Descripció interior:

L'edifici té una entrada principal al carrer Major, número 21, i dues eixides, una al número 27 del mateix i una altra pel carrer de Vicent Ignasi Franco. El programa de l'edifici consta d'un pati de butaques a diferents altures, un bar, banys i espais auxiliars a la tipologia.

Des de l'entrada principal, s'accedeix al vestíbul, passant per la taquilla i la infermeria, deixant als laterals de la sala dues escales simètriques per accedir a la planta superior. A través del vestíbul, es pot arribar a la part posterior del pati de butaques a la planta baixa, que compta amb 626 butaques. Trobem dues formes d'eixir, com hem mencionat abans, una és en aquesta part posterior, que dona al carrer de Vicent Ignasi Franco, i l'altra possibilitat és al final de la sala a la dreta on es troba la pantalla, allí es troba una eixida més estreta.

A aquesta segona planta trobem un vestíbul superior que dona accés a un bar (formava part de la planta superior de la casa contigua però la va cedir per al cinema), també a un bany de dones i un altre d'homes que estan enfrontats a les dues escales que puguen a la planta d'anfiteatre, la qual compta amb 340 butaques més. Trobem una escala més per la banda dreta, que puja per dalt dels volums dels banys que dona accés a la sala de projeccions.

Cal afegir que, baix de les escales dels extrems es troben unes altres que donen accés a la planta de soterrani on s'ubica un bany per a dones i un altre per a homes, un en cada escala.

3. Estructura:

L'estructura és porticada amb pilars de formigó armat i cintres d'acer.

4. Descripció exterior:

Les façanes tenen una essència clàssica: presenten una distribució simètrica.

Podem dividir-les en tres parts:

La primera és la planta baixa on trobem unes juntes horitzontals que simulen un material noble, a mode d'encoixinat, formant el basament.

La segona la formen les següents altures amb les finestres, que són de grans dimensions, formant el cos de l'edifici.

I finalment, el remat de l'edifici es produeix amb unes cornises horitzontals i a sobre un frontó corb al centre de la façana, en el cas de la del carrer Major (que finalment no va ser construït), i en el cas de la del carrer de Vicent Ignasi Franco, sobreix un volum rectangular amb una coberta a dues vessants i dos altres volums als extrems d'aquest amb la coberta plana.

Les grans finestres rectangulars il·luminen els vestíbuls tant en planta baixa com en planta primera. Les finestres quadrades xicotetes ventilen els banys de la primera planta i les que es troben al nivell del sòl ventilen els banys del soterrani i totes elles compten amb reixes de ferro. També trobem pilastres al voltant de totes les façanes de sòl a sostre. Les motlures horitzontals recorren tota la façana, destacant les divisions entre la planta baixa i la planta superior.

En definitiva és una façana d'estil classicista, ja que utilitza els elements típics, però en certa forma reinterpretats en un context més actual.

obra Bar del Cinema Rex

Bar del Cinema Rex

any 1950

localització Carrer Major, 23, 46270 Castelló (València)

promotor/s José Alfredo Hervás Romero i Eliseo Granero Bataller

tipologia Comerç

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Arquitectura popular

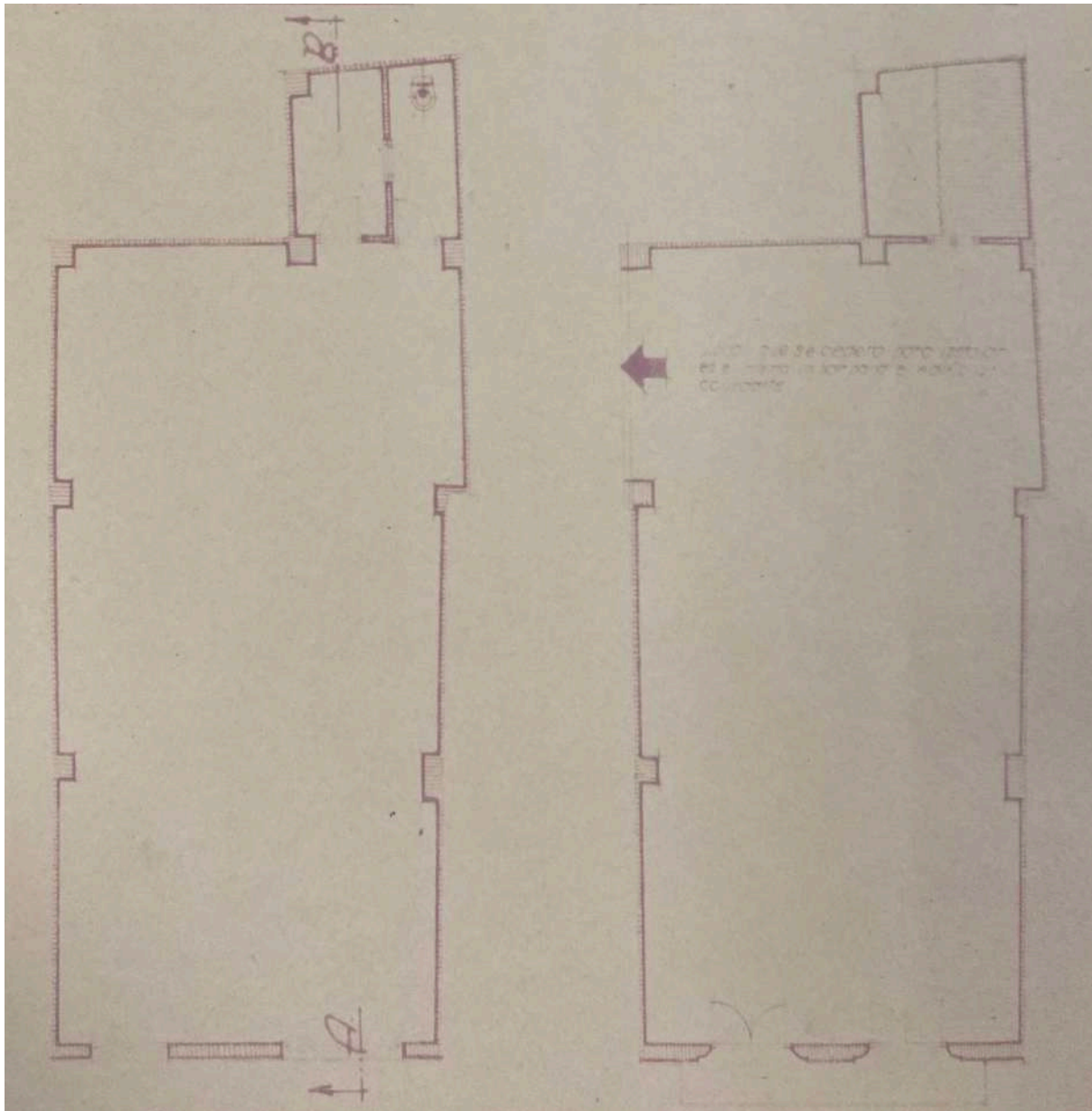
situació El bar del cinema se situa a la parcel·la contigua a aquest, al centre del poble, en el carrer Major. Es troba al mig entre l'Església i l'Ajuntament, passant per altres edificis i llocs rellevants del poble.

estructura Pilars de rajola, bigues de formigó armat i forjat de formigó alleugerat amb ceràmica buida.

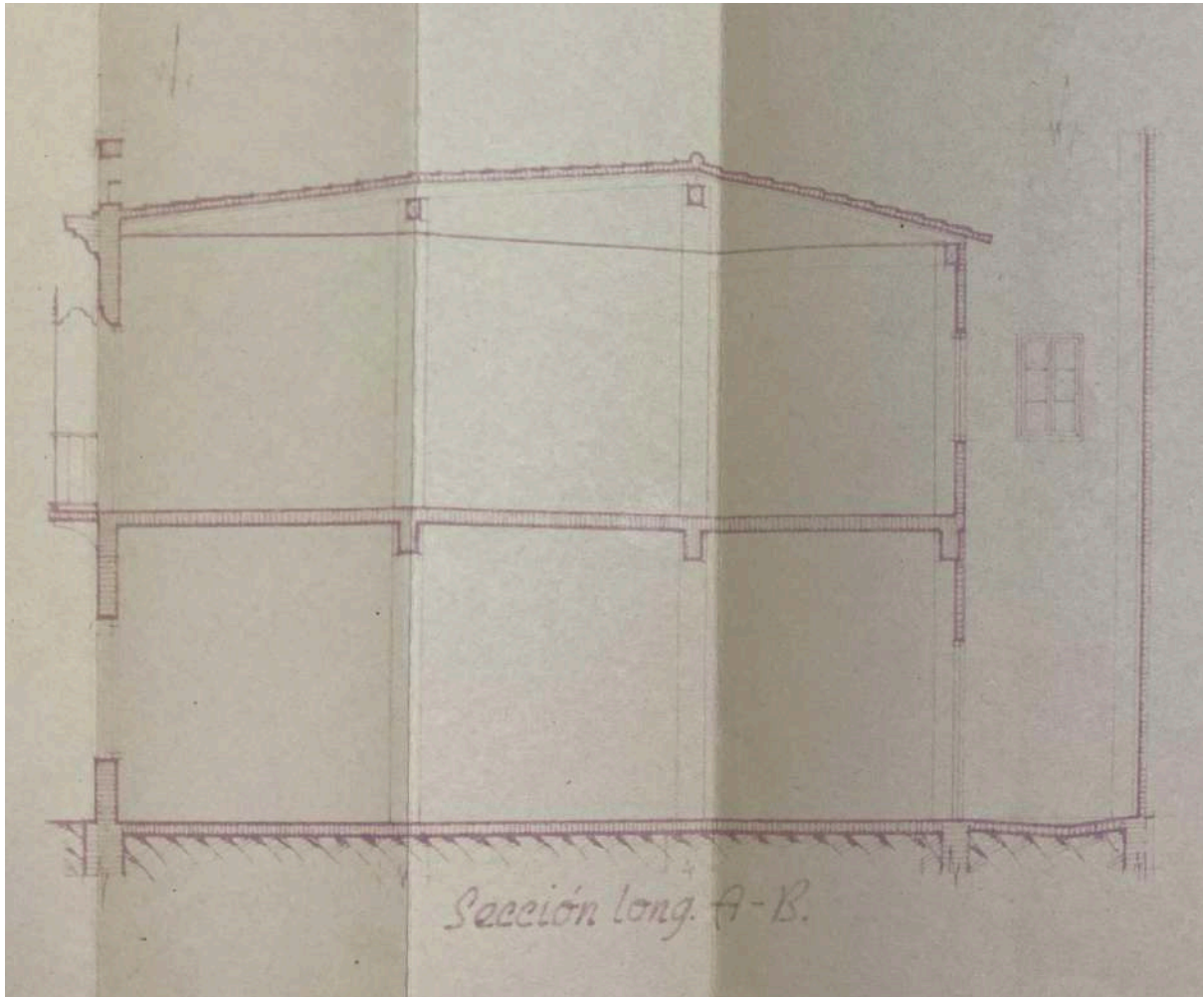
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de Castelló de la Ribera.

altres ...

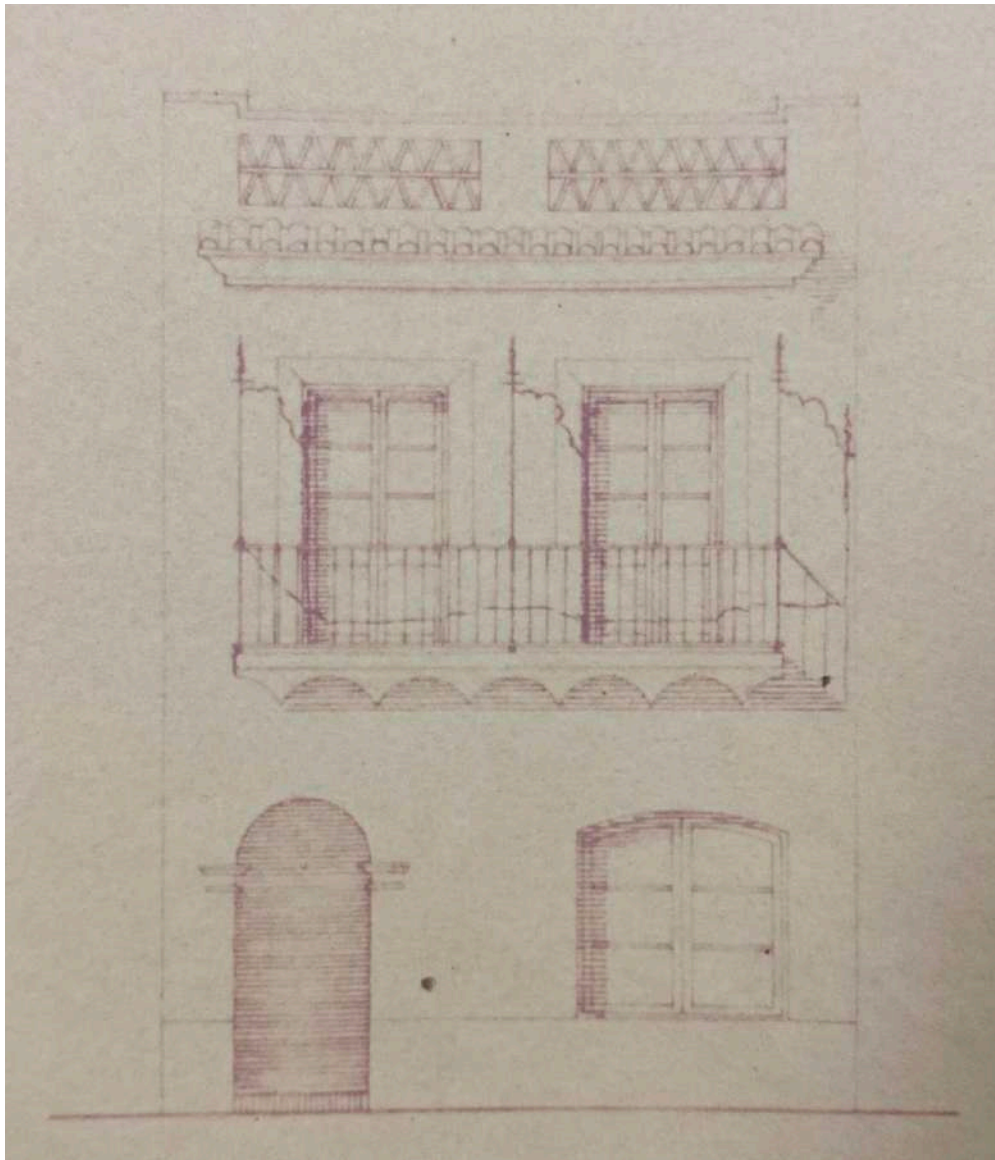
plànols

planta baixa i planta primera

secció longitudinal

alçat

descripció

1. Introducció:

Al solar contigu del Cinema Rex, els propietaris, José Alfredo Hervás Romero i Eliseo Granero Bataller, van decidir elevar un edifici de nova planta destinat al comerç. Les plantes no estan relacionades entre elles per cap escala ja que la planta baixa s'utilitzarà per al comerç i la primera serà alquilada per establir un bar al Cinema.

2. Descripció interior:

Les plantes són molt senzilles. A la planta baixa s'accedeix a través de la porta que dona directament al carrer. Disposa també d'una àmplia finestra i dues portes a l'interior que condueixen a un pati interior i a un bany que ventilarà en aquest pati.

A la planta primera s'accedeix a través del Cinema Rex. Aquest espai compta amb un balcó amb dues portes d'eixida i també compta amb una finestra que recau al pati de llums anteriorment comentat, per aportar il·luminació.

3. Estructura:

Els pilars són de rajola, les bigues de formigó armat i el forjat de formigó alleugerat amb ceràmica buida.

4. Descripció exterior:

La façana projectada presenta trets de l'arquitectura popular (difereix de la construïda). Les obertures en planta baixa són arquejades, les de la primera planta que donen accés al balcó són rectangulars. El balcó està suportat per unes voltes a la seua part interior, la barana és de ferro i sobreixen uns suports, també de ferro que enmarquen les obertures de la façana.

Inmediatament abans de l'ampit que corona l'edifici, trobem una cornissa rematada amb teules roges.

En definitiva, mostra un estil eclèctic típic de l'arquitectura popular del moment.

obra Cambra agrària

Cambra agrària

any 1952

localització Carrer de Remigio Sanchis, 23, 46270 Castelló (València)

promotor/s *Hermanidad Sindical de Labradores y ganaderos*

tipologia Càmbra agrària

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut

estil Racionalista (degut a la sobrietat constructiva)

situació Aquest edifici es localitzen a la zona de l'eixample est del poble i presenten un traçat perpendicular entre les principals avingudes i el terme municipal.

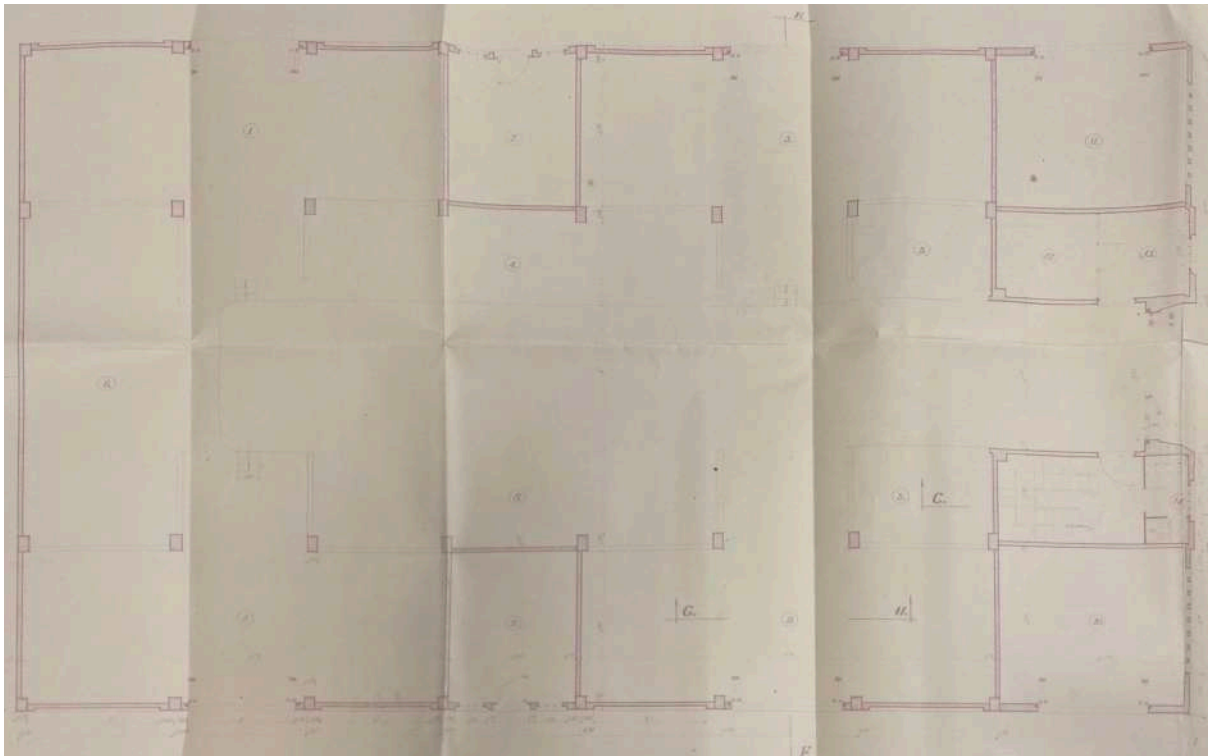
estructura Porticada de formigó armat

superfície útil Volum major 640m² i volum menor 110m² per planta

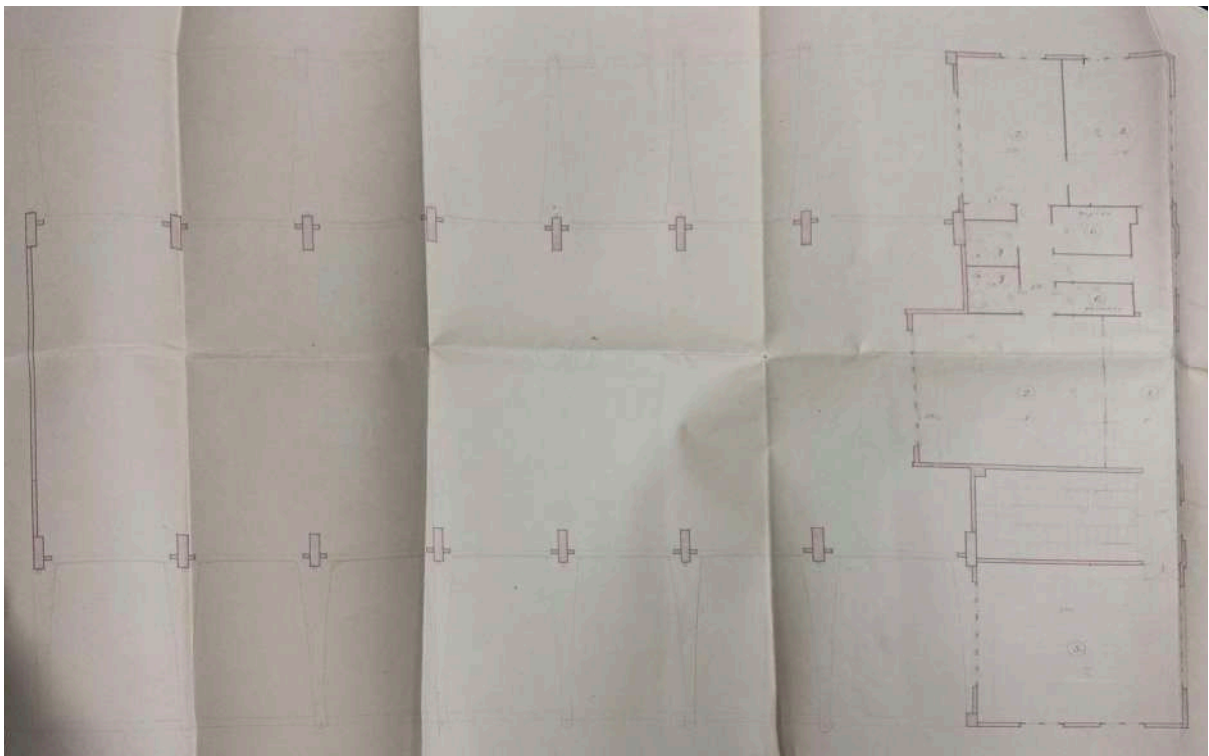
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de Castelló de la Ribera.

altres Edifici construït junt a l'enginyer José García García.

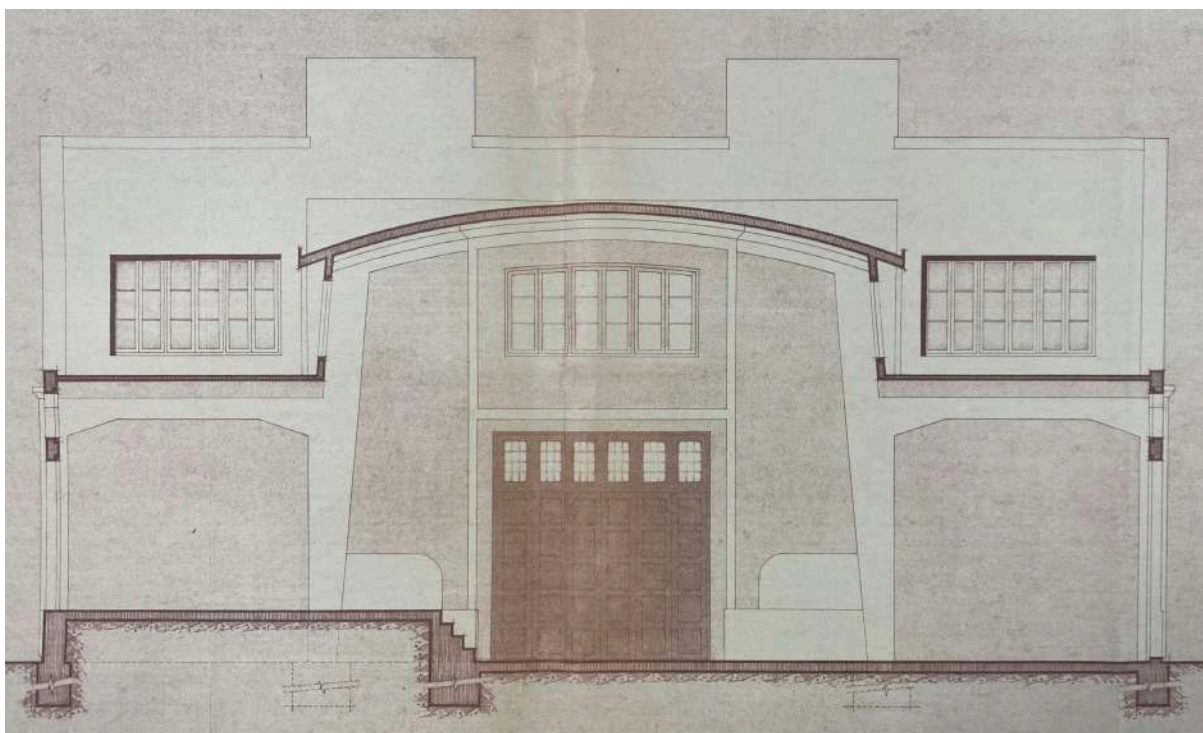
plànols

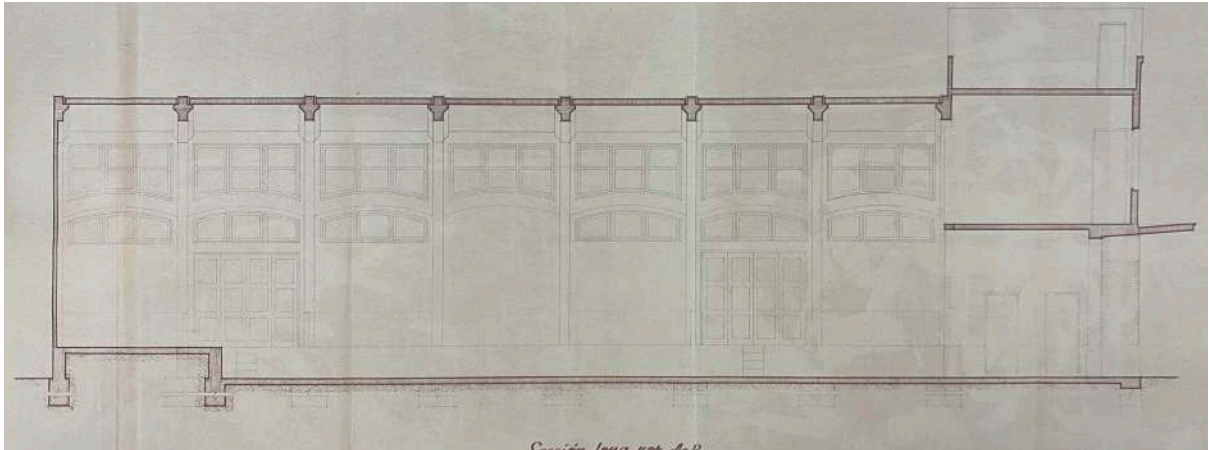
planta baixa

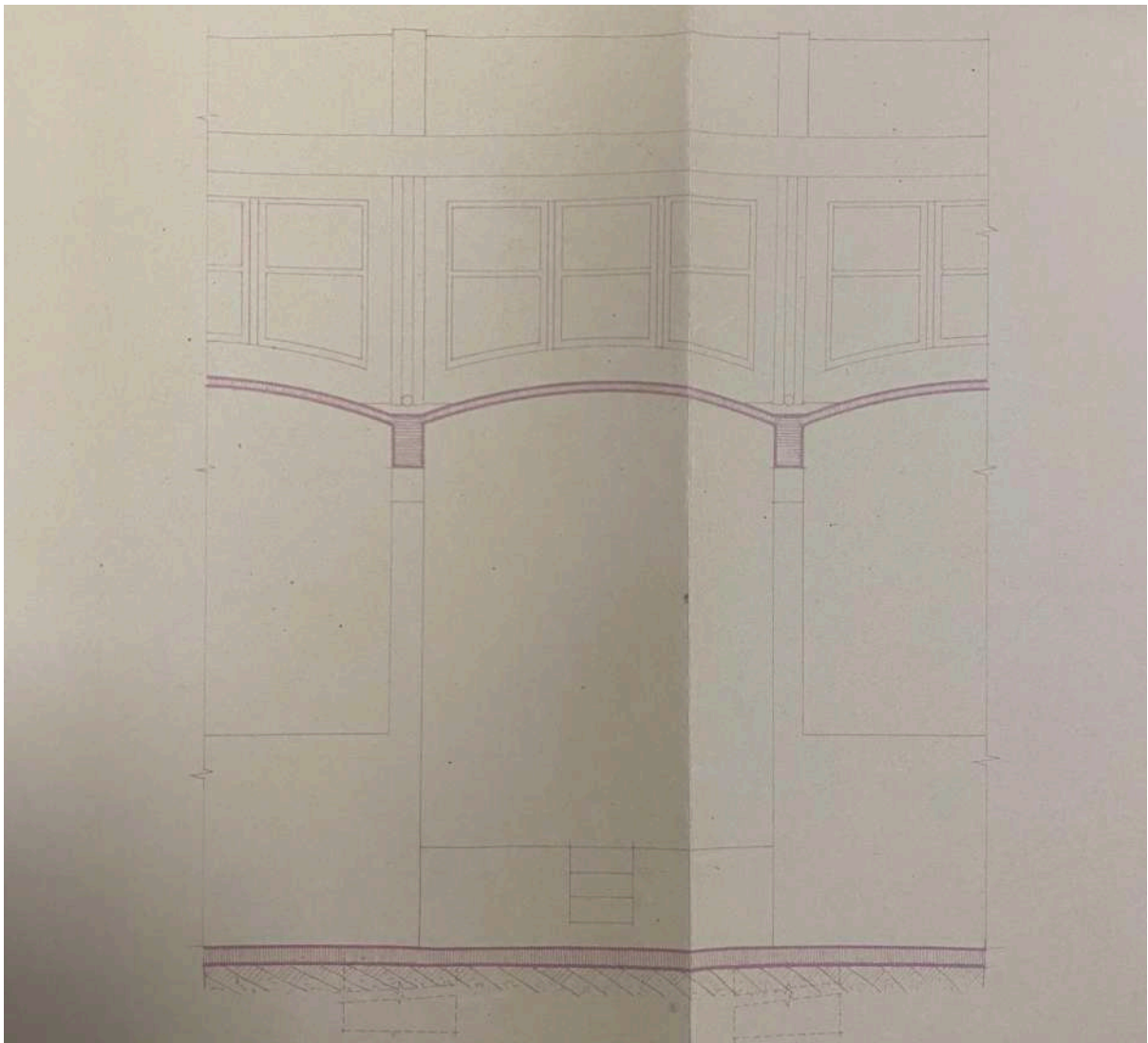
planta primera

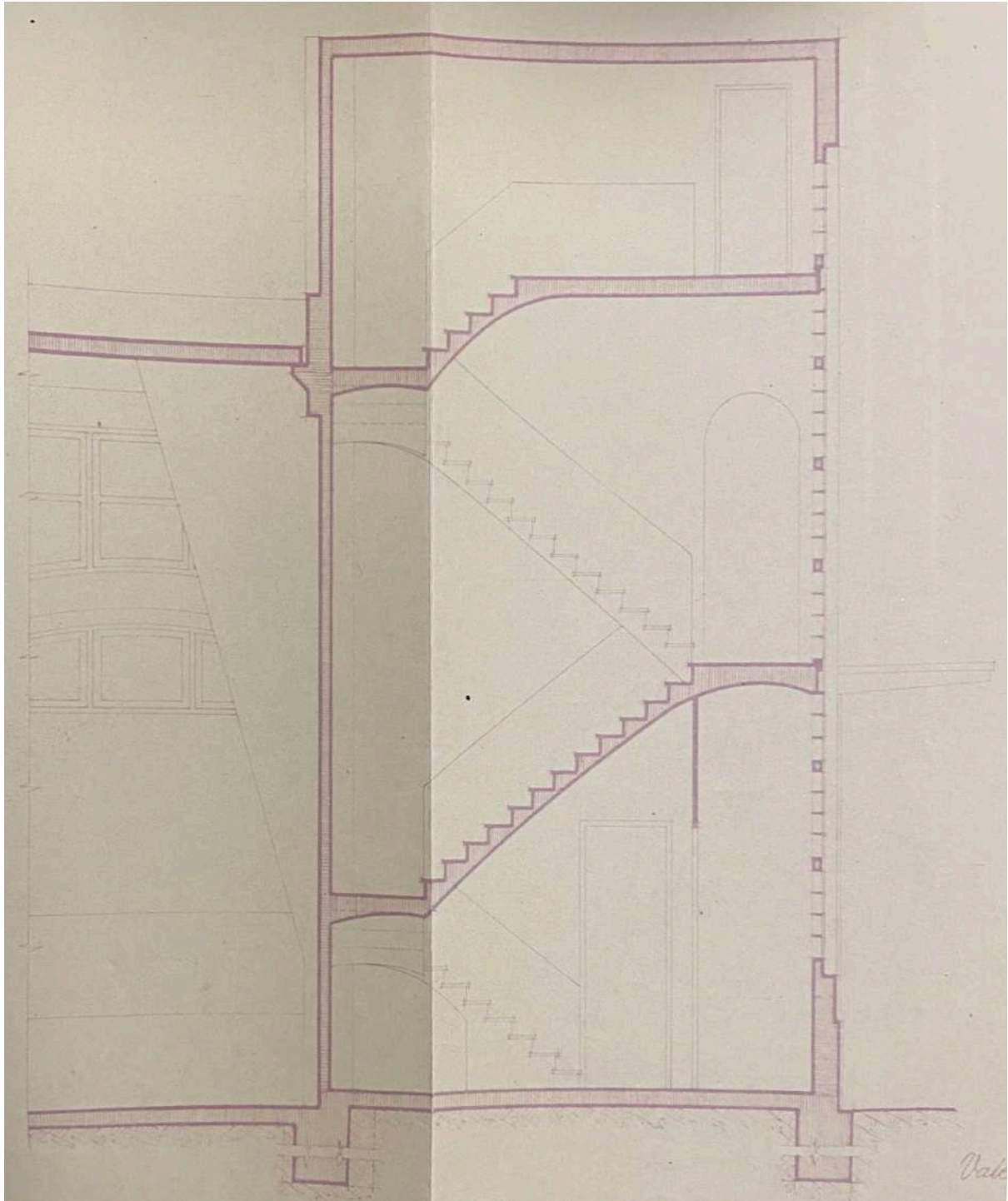
secció transversal

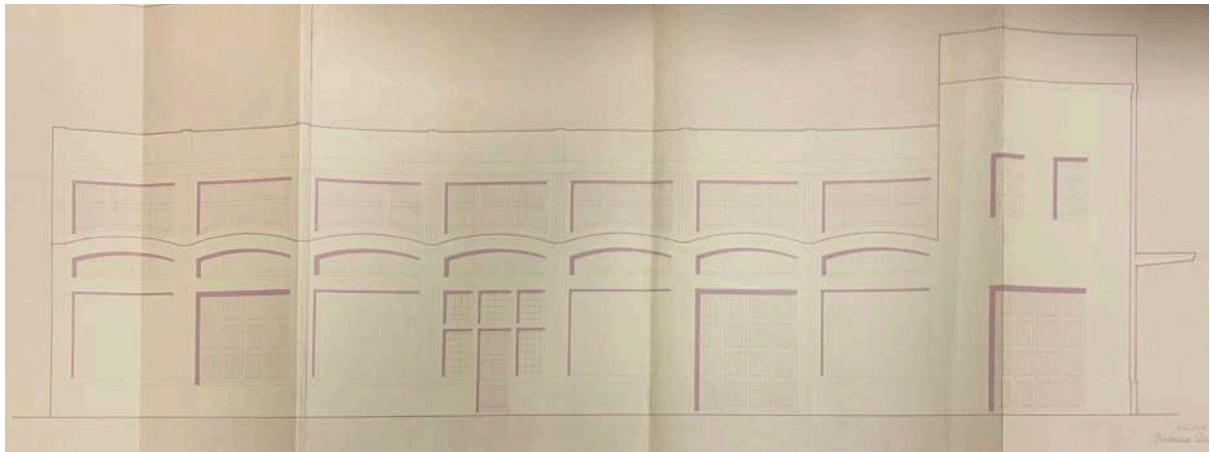
secció longitudinal completa

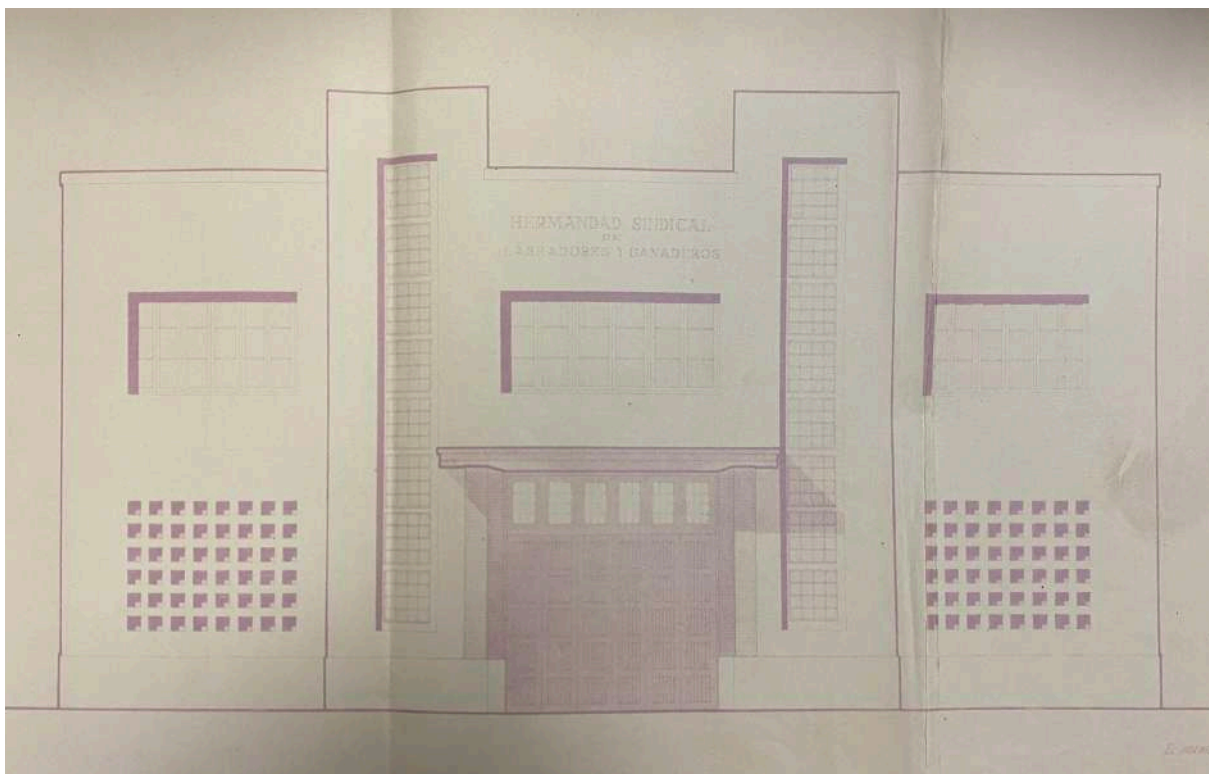
secció longitudinal tipus

secció longitudinal extrem exterior

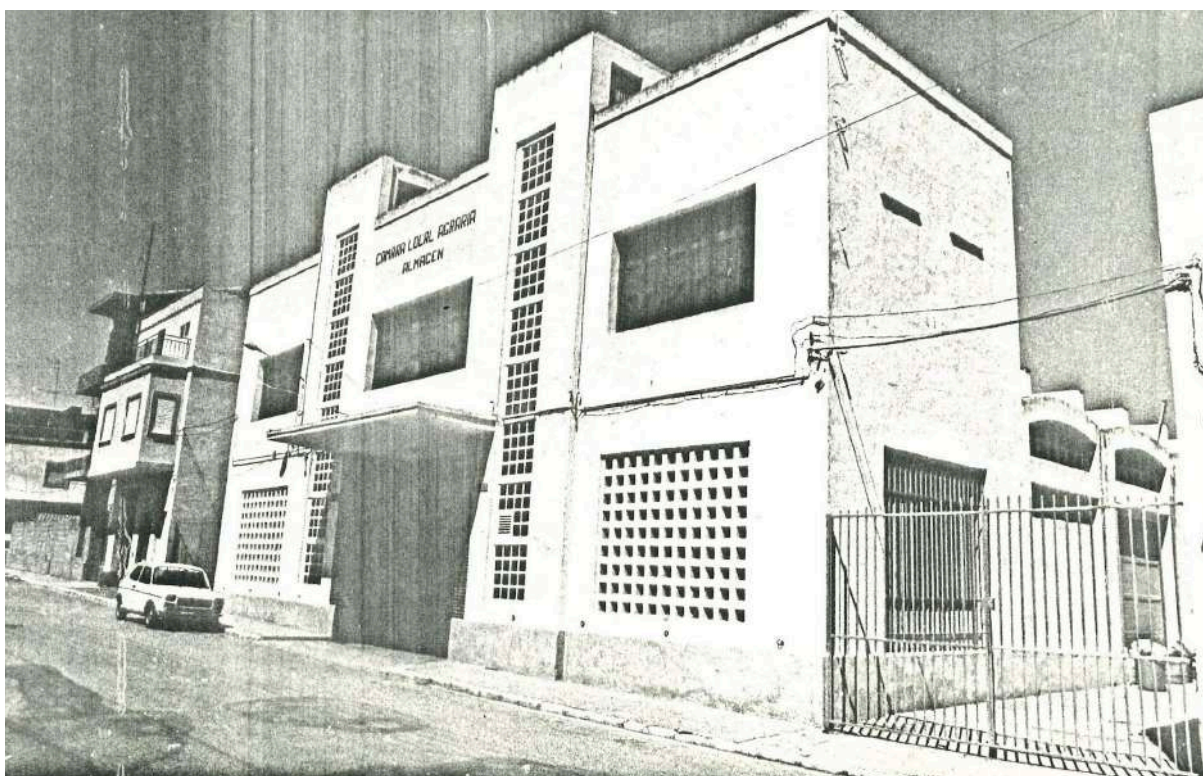
alçat lateral

alçat principal

fotografia interior

fotografia exterior de l'any 1982

1. Introducció:

Es construeix un magatzem de guanos i altres materials agrícoles amb l'ajuda del Ministeri d'Agricultura per a atendre les necessitats de la *Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos* de Castelló.

2. Descripció interior:

A cada lateral de l'edifici es deixa un carrer particular per poder introduir els vehicles.

El magatzem consta d'un cos dividit en tres naus i un altre cos annex a la banda de l'entrada amb dues plantes. El primer cos ocupa una superfície total de 640m² i l'annex 110m² per planta.

La nau central és més alta que les laterals, la qual cosa permet la il·luminació i ventilació del local a través d'uns finestrals situats lateralment. El sòl d'aquesta està al mateix nivell que el del carrer i el de les naus laterals, un costat està també al mateix nivell i l'altre es troba 90 cm elevat, ja que funciona com a moll de descàrrega.

En quant al cos annex, trobem en planta baixa amb diferents espais per emmagatzemar eines de treball, insecticides, pinso, llavors, maquinària, una habitació per al vigilant i els serveis sanitaris necessaris.

La planta primera consta de tres dependències, una en la que s'instal·larà la venda d'insecticides i llavors en xicotets recipients, una altra on s'emmagatzemen aquests recipients i una tercera on s'allotgen materials explosius i verinosos.

Totes les portes són de gran altura per poder introduir vehicles de gran volum per a la càrrega i descàrrega, si fora necessari.

3. Estructura:

L'estructura està formada per pòrtics triples, que com hem comentat anteriorment, el central és el de més altura.

Les cobertes de la nau central estan formades per un forjat d'elements prefabricats recolzats de pòrtic a pòrtic i les de les naus laterals, de voltes tabicades recolzades pòrtic a pòrtic també, igual que les de la Universitat Laboral de Zamora, de Luís Moya.

Malgrat d'utilitzar materials tradicionals com és la rajola, la seua disposició i disseny li proporciona una estructura robusta que a més és estètica.

4. Descripció exterior:

La façana principal està dividida en tres bandes verticals, separades per dues caixes de comunicació vertical, amb obertures de pavés, que sobreixen de la línia de la façana.

Les dues bandes dels extrems estan formades per un gran quadrat, en planta baixa, compost de xicotets forats per a la ventilació, i en primera planta, per una finestra rectangular de fusta.

La banda del mig, en planta baixa, està formada per una gran porta, la qual està coberta per una peça de formigó armat atirantada perquè no siga necessari col·locar pilars que puguen ser un obstacle per a l'entrada i eixida d'allò emmagatzemat. En primera planta, igual que les dues bandes dels costats, té una finestra rectangular de fusta.

En les façanes laterals es veuen les voltes de les naus dels extrems amb les grans finestres de fusta. També es veu la part que sobreix de la nau central, amb les seues respectives obertures també, que coincideixen unes amb altres de forma esquemàtica i repetitiva. En aquesta, els pilars sobreixen de la línia de la façana.

En quant a l'ornamentació, és escassa, encara que conserva alguns trets clàssics com la simetria, però és molt racional i s'acosta a la modernitat per les seues formes i elements constructius d'avantguarda.

obra Ajuntament i Casa Social per a la Reial Séquia Escalona

any 1953

localització Plaça de l'Ajuntament, 8, 46270 Castelló (València)

promotor/s Ajuntament i Reial Séquia Escalona

tipologia Edifici administratiu

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut

estil Neoherreriana

situació L'Ajuntament es troba al centre-nord del poble. Prop d'ell es troba la línia 1 de metrovalència, el Parc de l'Estació i el Mercat Municipal. A la plaça de l'Ajuntament es troben bars i nombrosos comerços.

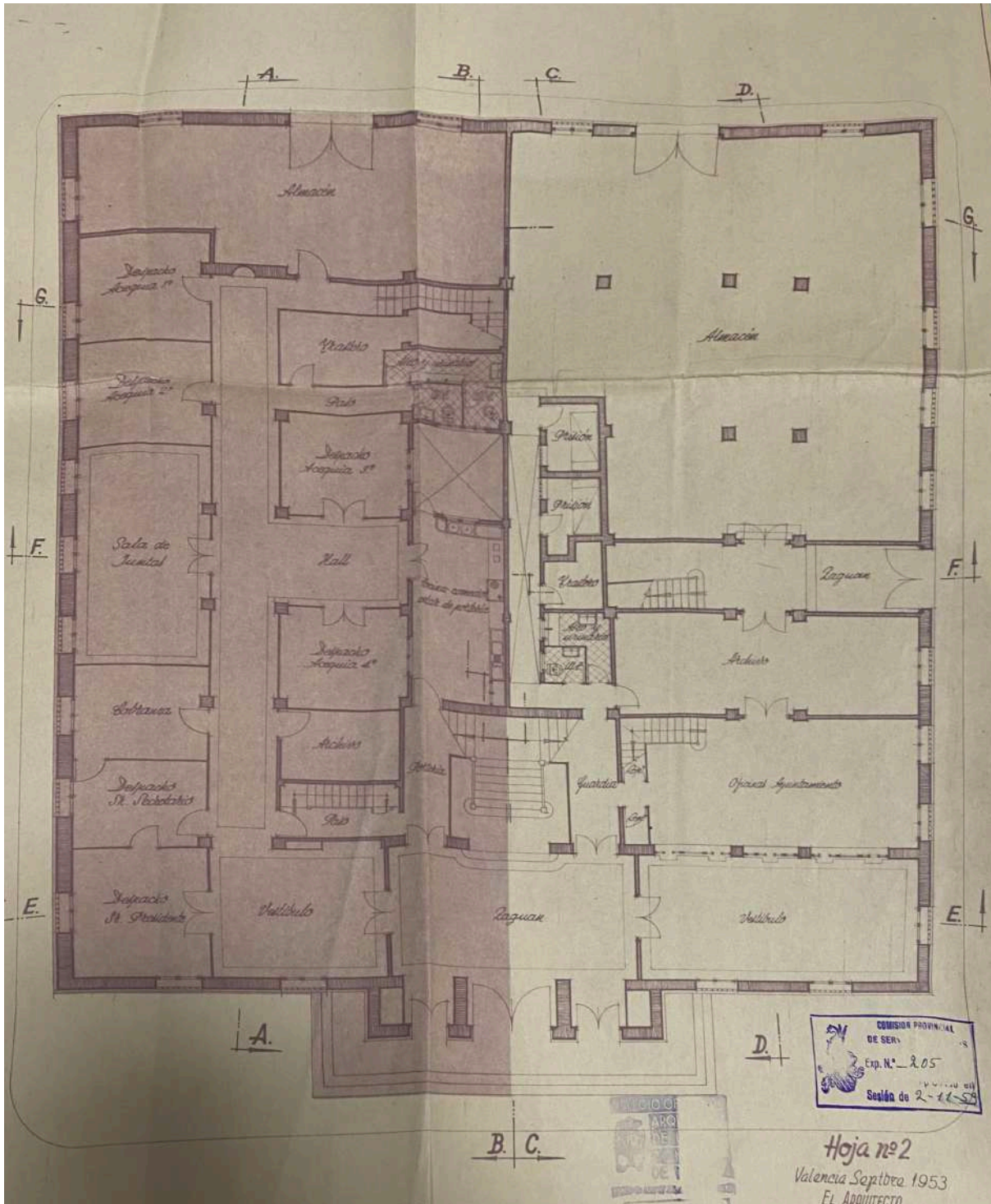
estructura Porticada de rajola amb façana de mur de càrrega

superfície útil 841m²

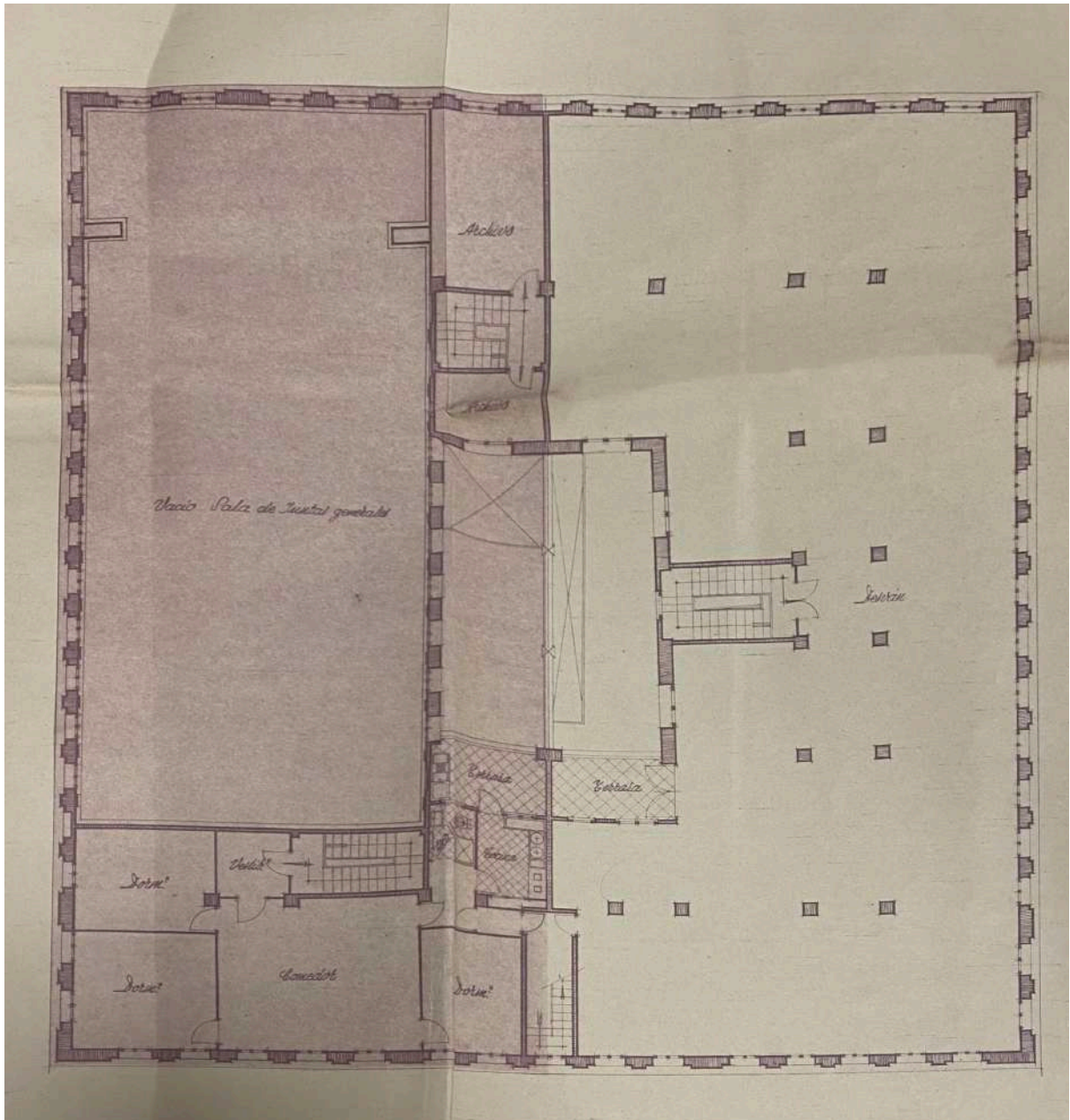
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de Castelló de la Ribera.

altres ...

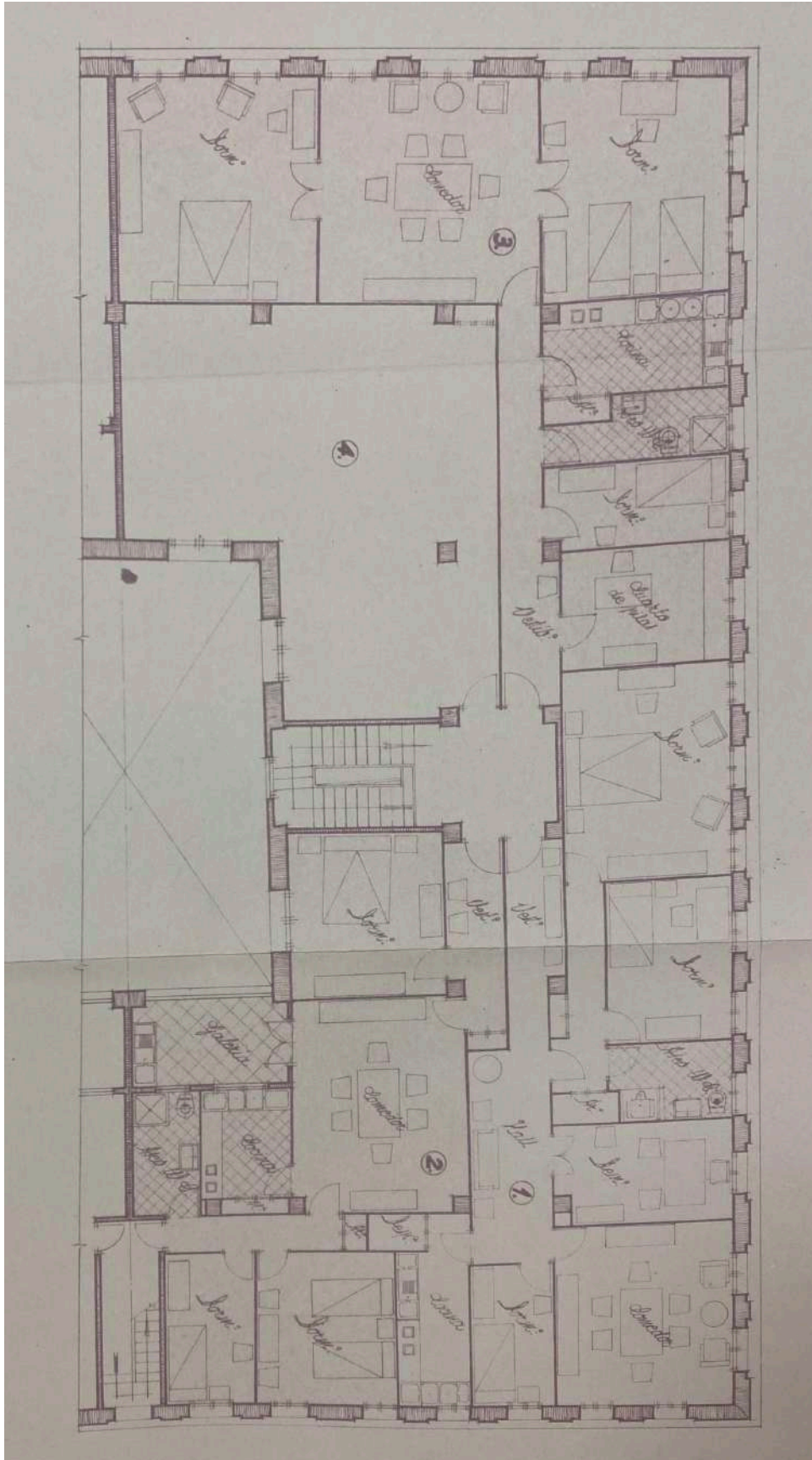
plànols

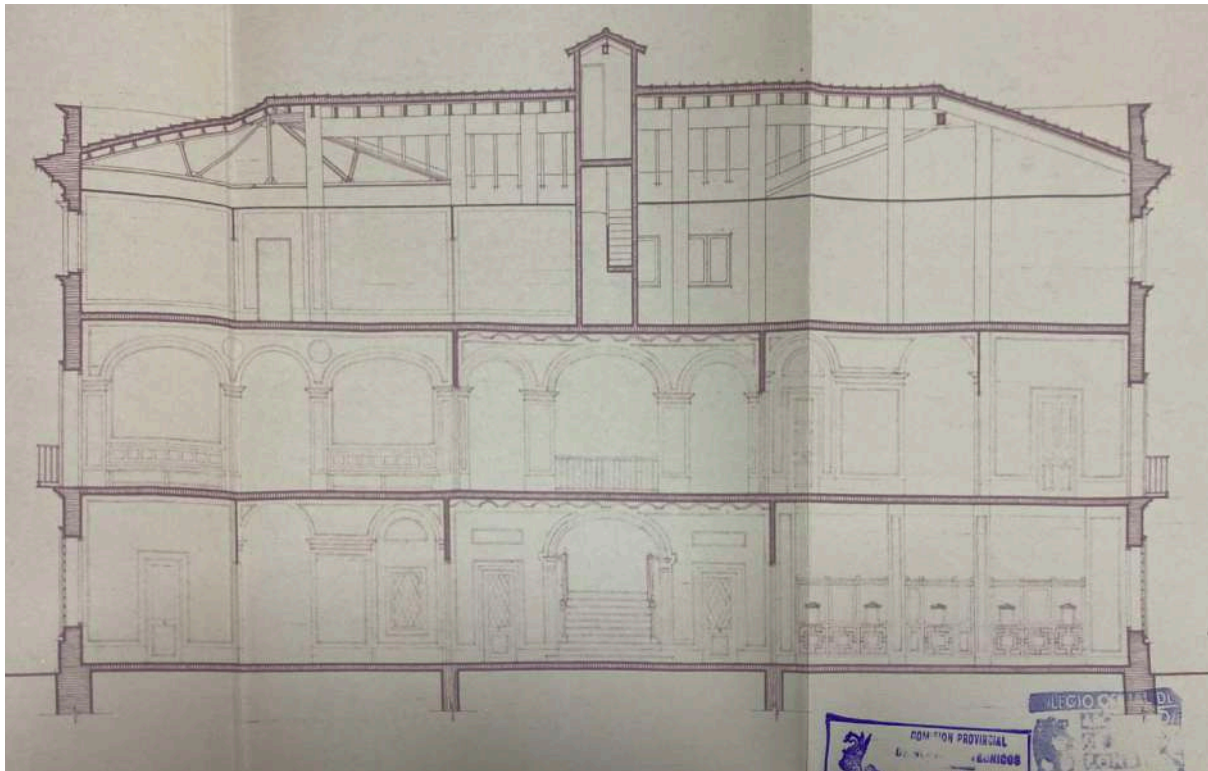
planta baixa

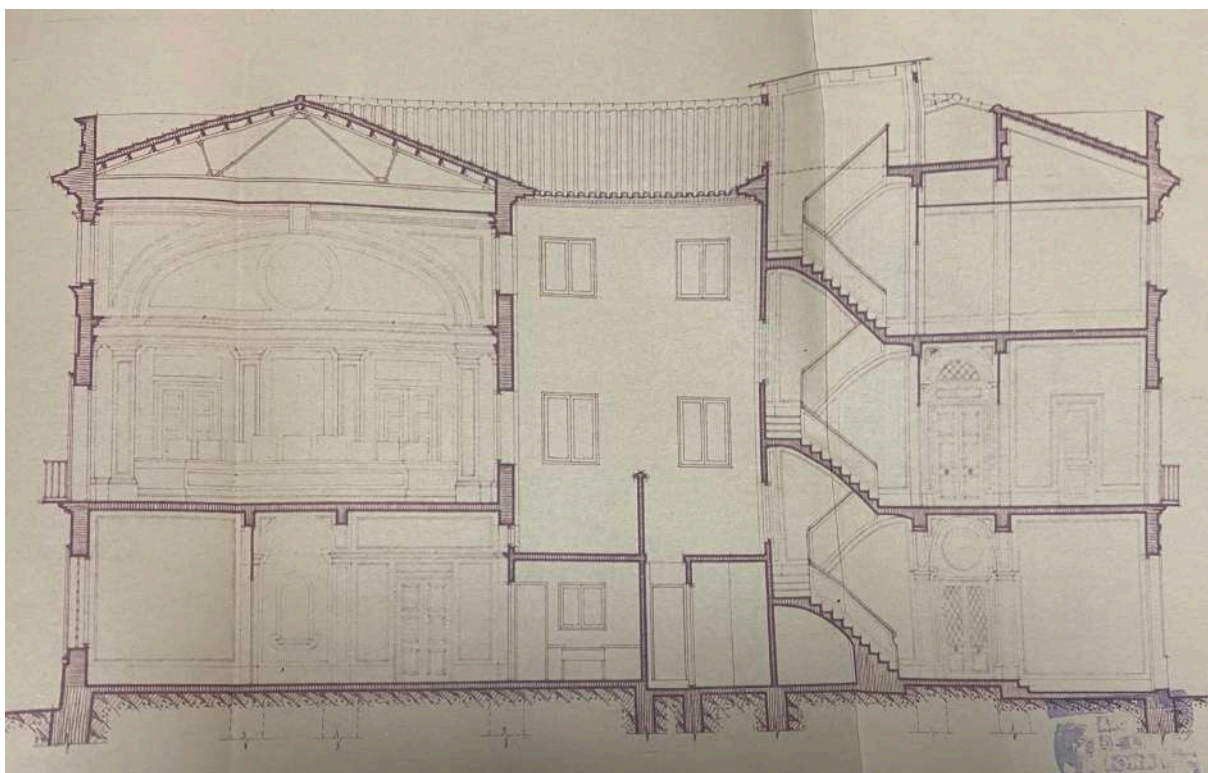
planta segona

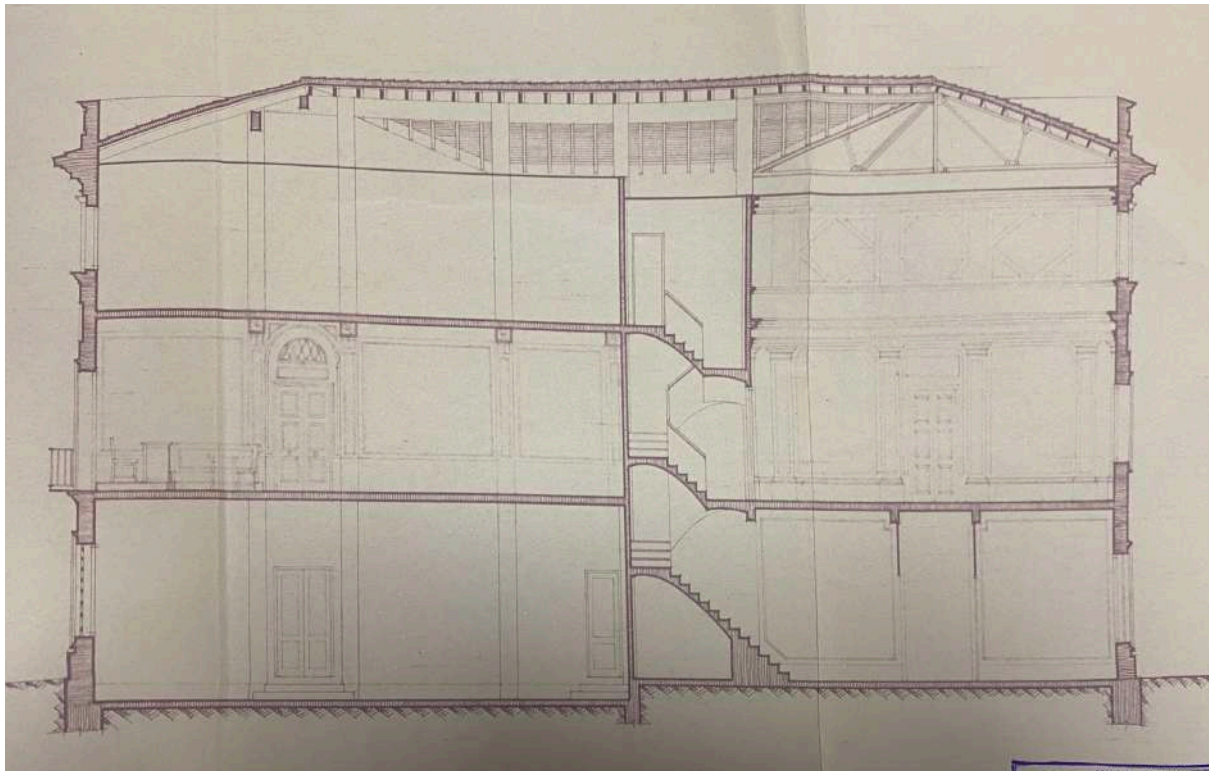
planta segona

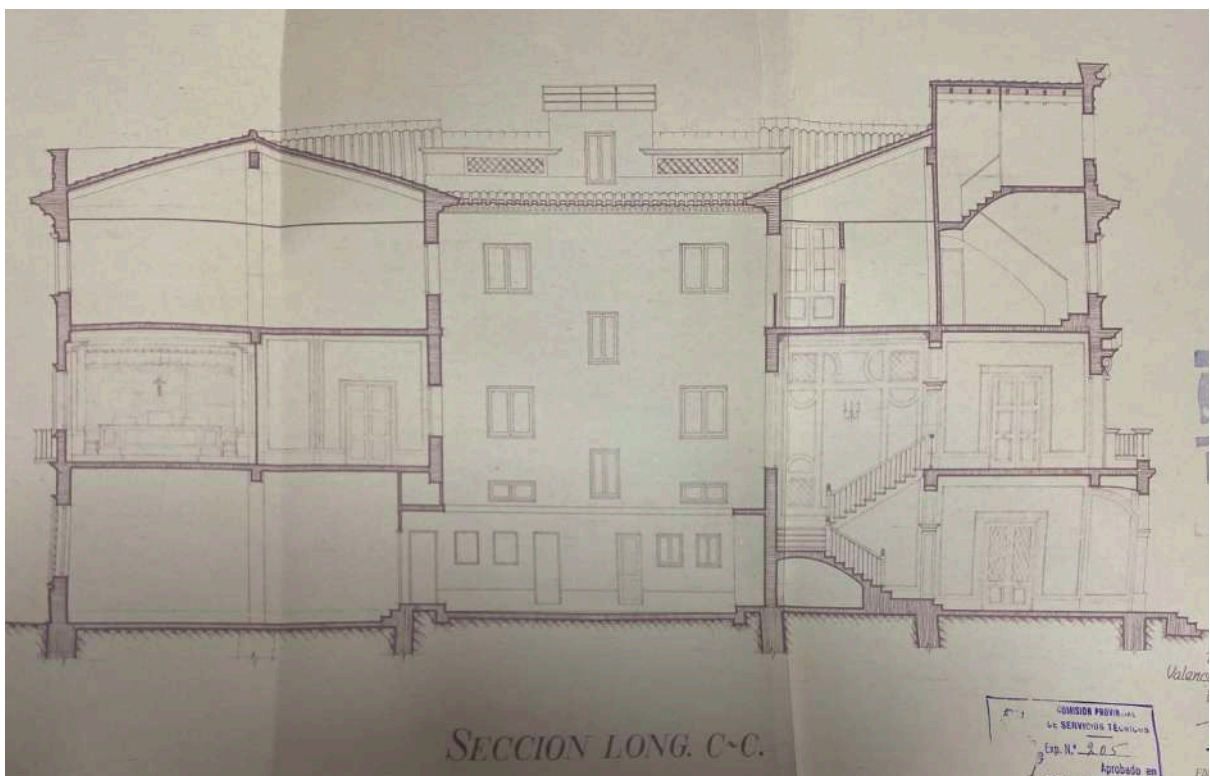
secció transversal E-E

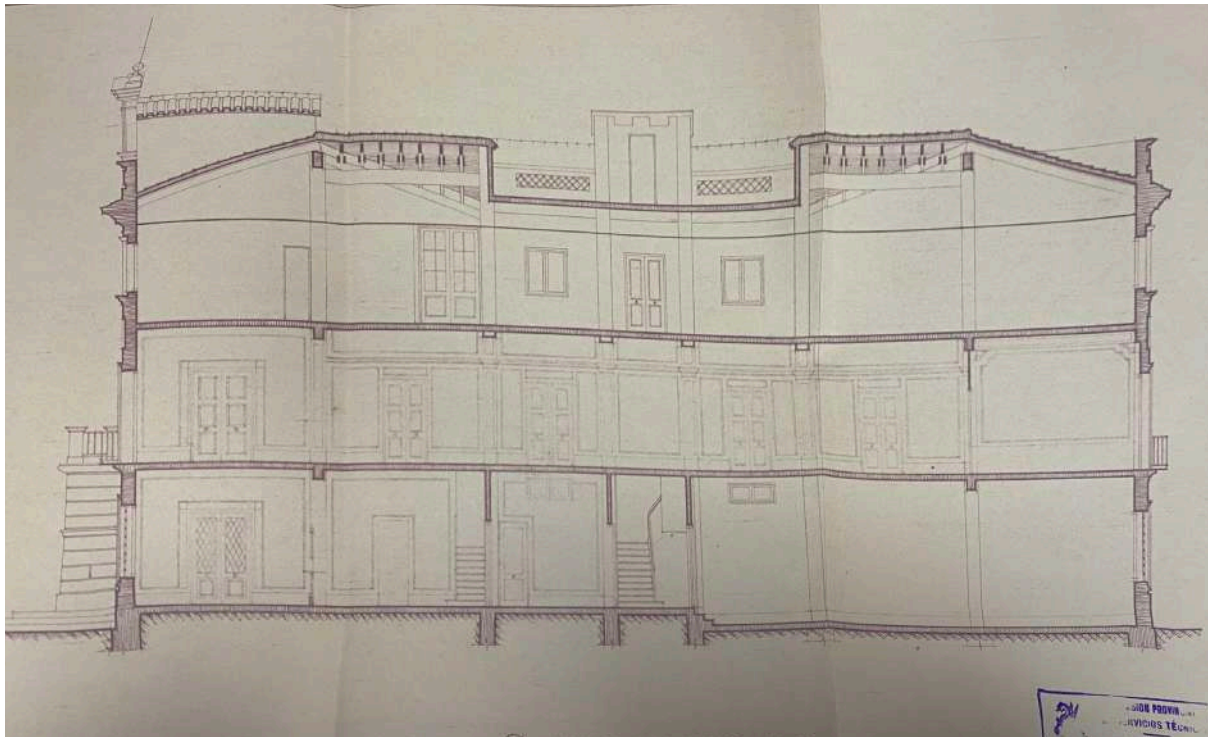
secció transversal F-F

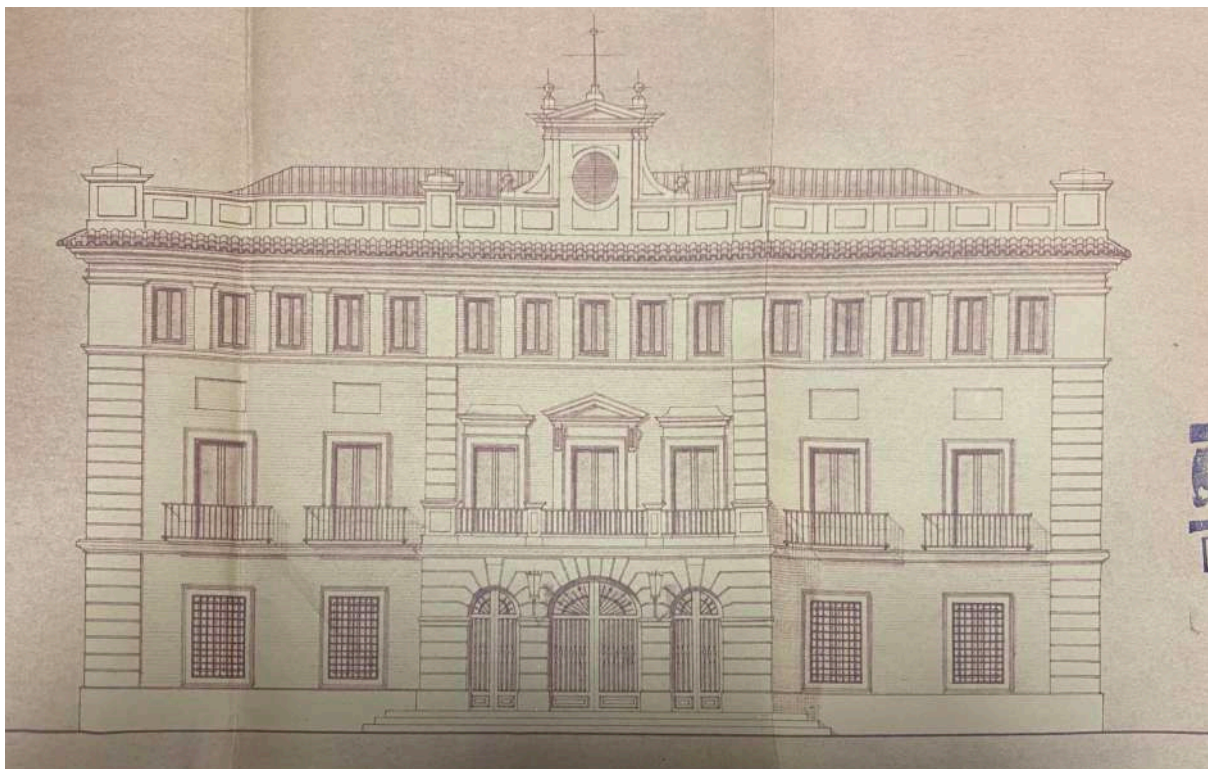
secció transversal G-G

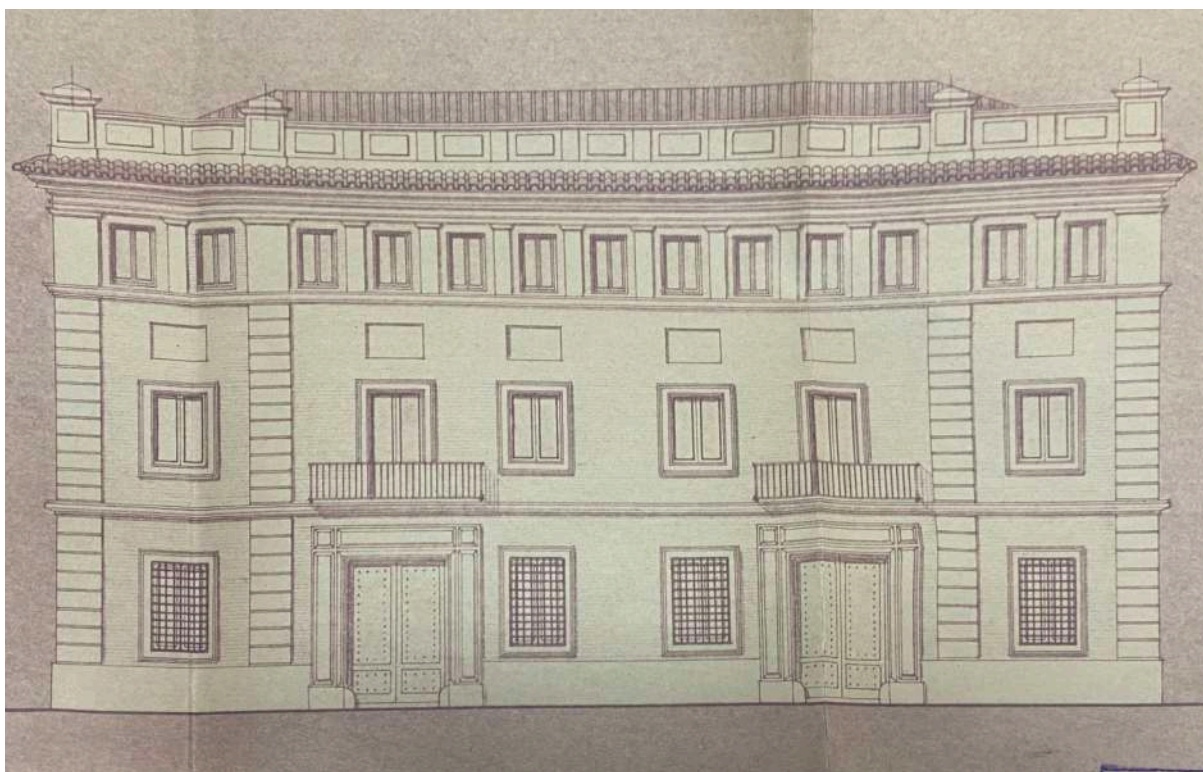
secció longitudinal C-C

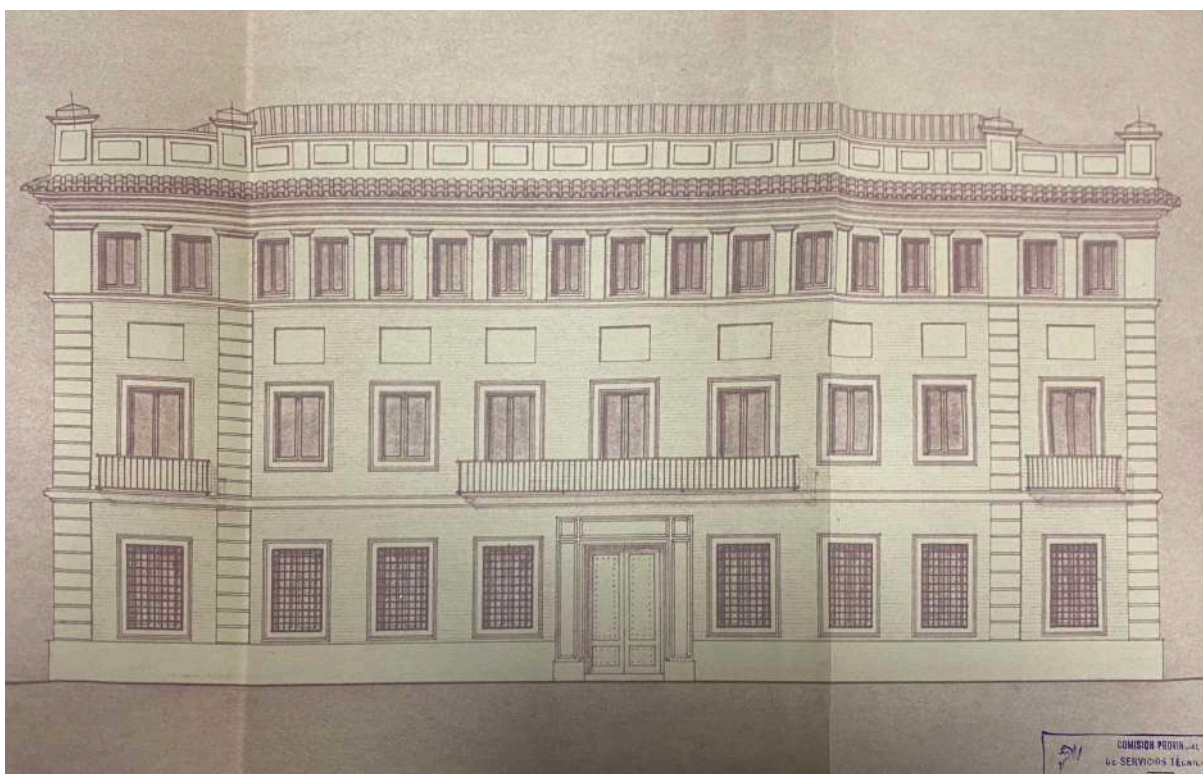
secció longitudinal D-D

alçat principal

alçat posterior

alçat lateral

1. Introducció:

L'edifici mancomunat entre l'Ajuntament i la Casa Social per a la Reial Séquia Escalona es divideix en dues meitats de forma vertical, a la dreta el primer i a l'esquerra el segon. En el segon pis es distribuïran quatre habitatges, per al secretari de l'Escalona, per al secretari de l'Ajuntament, per al funcionari de correus i telègrafs i per al conserge, ja que hi havia una problemàtica en quant a l'allotjament dels funcionaris mencionats i amb aquesta reforma es pretenia donar una sol·lució.

L'edifici és totalment exempt, ocupant una illa completa amb quatre façanes i la principal recau sobre la plaça de l'Ajuntament.

2. Descripció interior:

A la planta baixa, que es troba elevada sobre el nivell del carrer, trobem un vestíbul que dona pas a mà esquerra a l'àmbit de la Casa Social per a la Reial Séquia Escalona:

Una de les dues portes condueix al vestíbul de les oficines de l'Escalona que inclou una sala de juntes i un magatzem amb accés directe des de l'exterior a la part posterior de l'edifici, i a través de la segona porta s'accedeix a la porteria amb una cuina-menjador. En aquesta banda hi han dues escales que donen accés a les dues plantes superiors, en canvi l'escala principal solament dona accés a la primera planta.

Pujant per l'escala central a la primera planta, trobem un hall que condueix a un vestíbul per a accedir a la Sala de Juntes generals (estança de doble altura), compta amb dos banys i un traster. La sala dona a dues façanes exteriors i a un pati interior.

En la segona planta, a través d'una escala s'accedeix a l'arxiu i a través de l'altra s'accedeix a l'habitatge del secretari que compta amb tres dormitoris, un menjador i una cuina amb terrassa.

A la banda de l'Ajuntament, la dreta, a partir del vestíbul de l'entrada en planta baixa, trobem un altre vestíbul que dona accés a les oficines

i a partir d'aquestes s'accedeix també a l'arxiu. L'altra porta condueix a la Guàrdia, on es troben dues cel·les de presó, un traster i un bany complet.

En la façana lateral es troba una altra entrada que dona accés a aquest arxiu mencionat anteriorment i a una zona que posa magatzem però, estava destinat als serveis de Correus i Telègrafs. Ací hi ha una escala que connecta la banda de l'Ajuntament amb la primera i segona planta.

A la planta primera, a partir d'un vestíbul trobem altra vegada oficines, dos arxius, una sala de comissions, una altra de juntes i un bany.

Per últim, a la segona planta, a través de l'escala de l'Ajuntament, s'accedeix als altres tres habitatges i a l'arxiu general. Els habitatges més grans són per al secretari i per al funcionari, amb 3 dormitoris, una cuina, un bany, un menjador, totes aquestes estances donant a l'exterior, i a més el del secretari compta amb una sala per a veure la televisió. El tercer habitatge és el del conserge, que dona al pati de interior, i compta amb tres dormitoris, un menjador, un servei, una galeria i una xicoteta cuina.

3. Estructura:

L'estructura és porticada de rajola i els murs són de fàbrica de rajola també.

4. Descripció exterior:

L'edifici guarda una simetria molt evident en totes les seues façanes. En l'entrada forma una porxada avançada, amb tres portes arquejades, per formar un balcó en primera planta. Les tres portes d'aquest balcó estan coronades amb frontons. A les finestres contigües col·loca balcons xicotets amb baranes de ferro, igual que en altres parts d'aquesta planta en les façanes restants. A la segona planta les finestres són molt més menudes, ja que aquestes van disminuint conforme augmenta l'altura.

En la planta baixa col·loca un sòcol de pedra que també ocupa la porxada avançada i d'aquest mateix material enmarca l'edifici amb pilastres encoixinades (sense capitell), que també ho fa en el cas del balcó per resaltar-lo. Un tret típic de l'arquitectura neoherreriana.

El remat de l'edifici forma una senefa de pedra i al seu mig es col·loca un rellotge incrustat en una estructura de pedra que s'eleva de la línia de façana, amb un frontó i boles herrerianes. Aquest tipus de remat recorda al d'edificis com el Palau d'Aranjuez de Juan Bautista de Toledo i Juan de Herrera. La resta de la façana està formada per caravista, creant una bicromia amb la pedra també típica dels edificis de Juan de Herrera i de l'estil neoherreria del moment com per exemple el Ministeri de l'Aire de Gutiérrez Soto.

Inmediatament abans d'aquest remat corona una cornissa amb un teules roges, típic de l'arquitectura popular.

La coberta és a quatre vessants de teules roges.

És un edifici de línies clàssiques, institucional, que segueix la línia del moment. L'estil és neoherreria i mescla elements també de l'arquitectura popular.

any 1953

localització Plaça de l'Església, 11, 46270 Castelló (València)

promotor/s Mariano Gómez Santandreu

tipologia Cinema

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut

estil Casticista

situació El cinema d'estiu se situava a la Plaça de l'esglèsia, que forma part del recorregut del carrer Major, un dels elements estructuradors principals del municipi. En les seves proximitats s'ubica, com és lògic, l'Església del poble, i seguint el carrer en direcció nord, s'arriba ràpidament a altres emplaçaments històrics, com el cine Rex i l'Ajuntament.

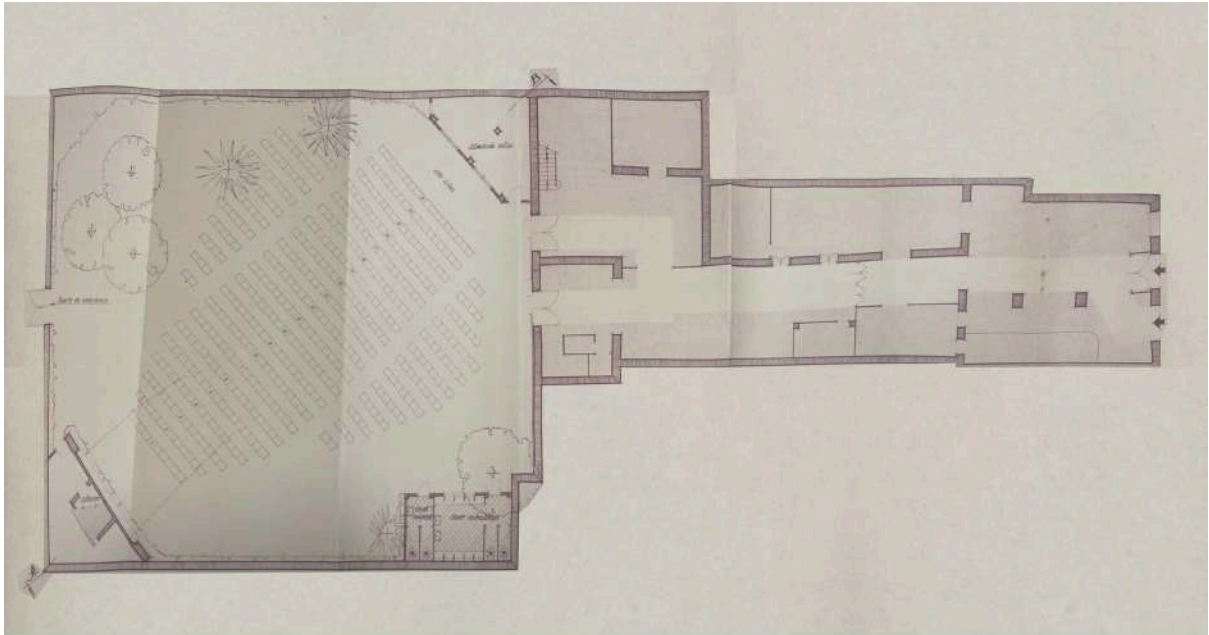
estructura Estructura porticada de rajola

capacitat Fins a 500 espectadors

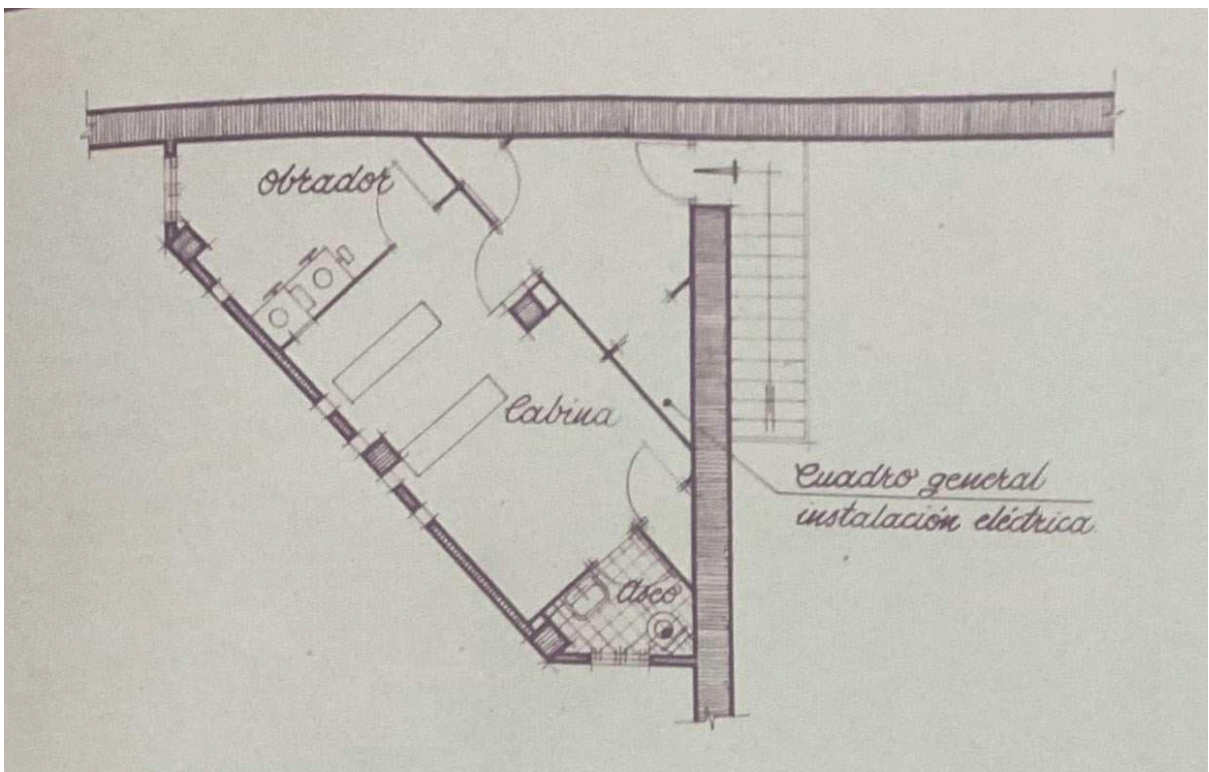
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de Castelló de la Ribera.

altres L'edifici actualment ha desaparegut i la foto mostra la parcel·la on estava ubicat.

plànols

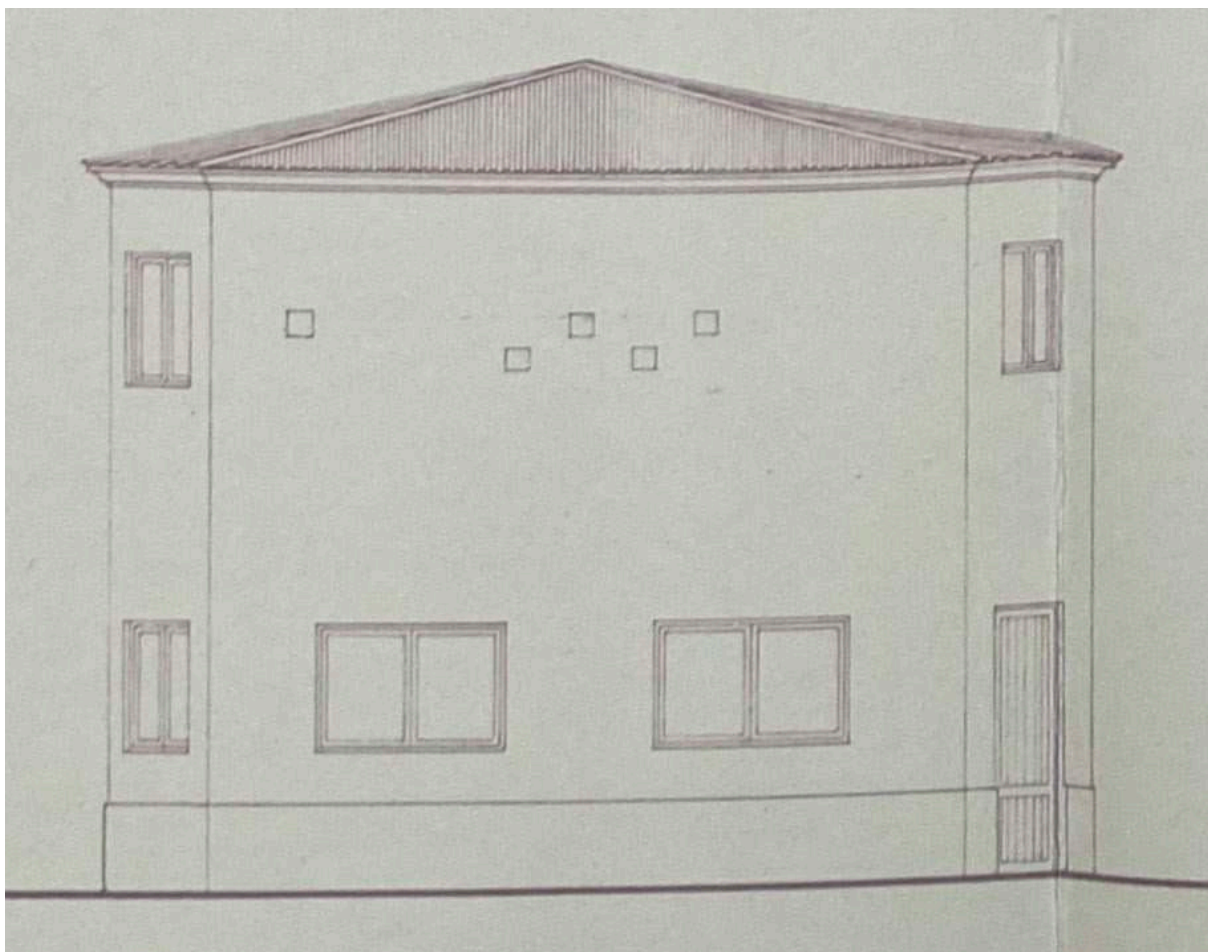
planta baixa

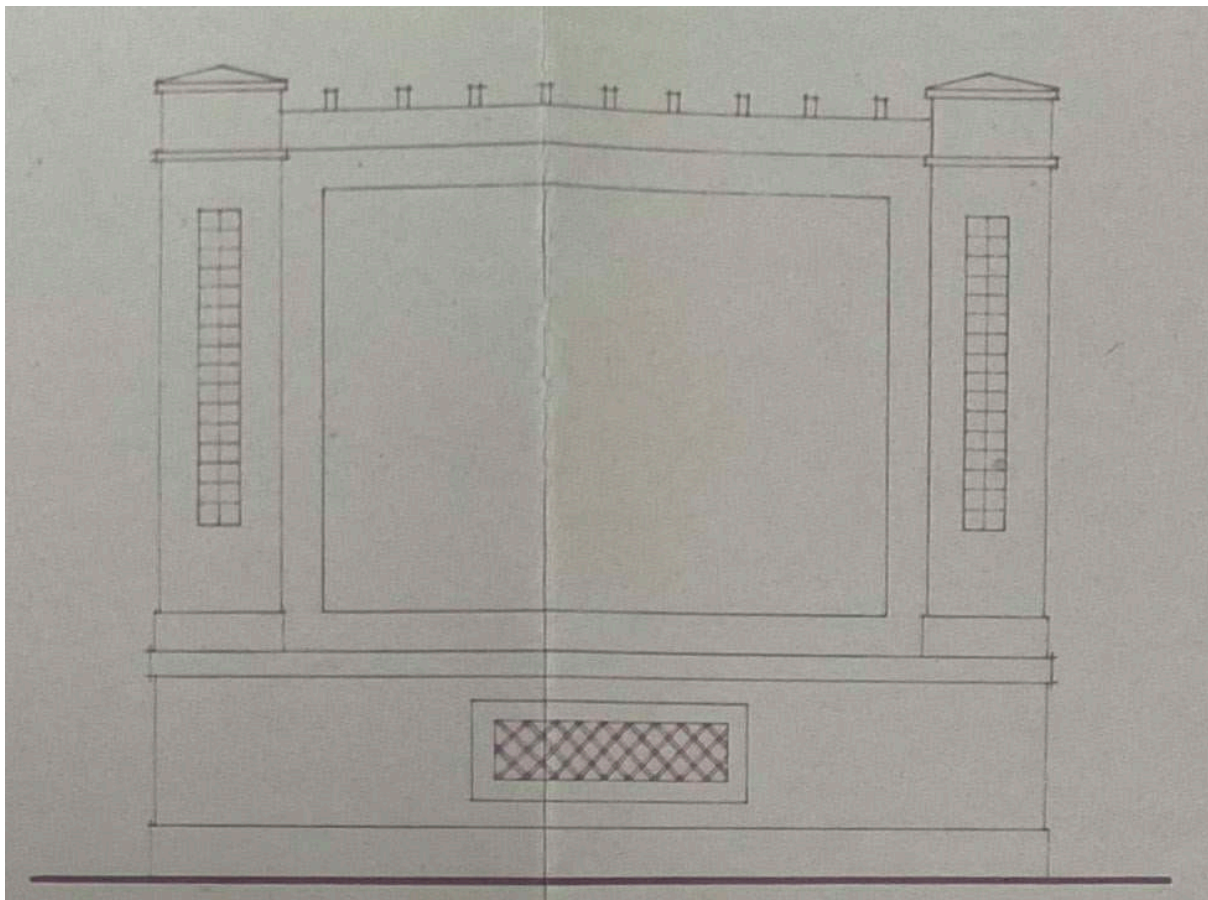
segona planta cabina

secció longitudinal A-B

vista frontal pavelló cabina

vista frontal pavelló escenari

1. Introducció:

El Cinema d'estiu es trobava a l'hort de l'interior del Café Castellonense, que als plànols és la figura rectangular que va des de la plaça de l'Església fins al cinema en qüestió. Estava pensat per a ser provisional i es va deixar constància de que en cas de necessitar eixe espai per a fer qualsevol reforma urbana del poble, se cediria l'espai sense posar impediments, ja que hi havia un planejament en el que un nou carrer invadia eixe espai.

L'empresa que explotava el Cinema Rex pretenia representar també en aquest cinema les pel·lícules durant els mesos de l'estiu.

2. Descripció interior:

El projecte es basa en habilitar l'espai. S'anivella el sòl, s'ajardinen els espais morts, es mantenen alguns arbres i també s'afigen de nous.

Es construeixen tres pavellons i s'ubiquen als cantons: en un situa els serveis; en el següent, de dues altures, situa en planta baixa un magatzem per guardar cadires i en primera planta la cabina de projeccions; i finalment, enfront d'aquest últim pavelló col·loca el tercer que serveix de pantalla de projecció i dins d'ell es col·loquen els altaveus per protegirlos del clima.

No es col·loca taquilla perquè es pretén que es compren les entrades en el Cinema Rex, que es troba a una distància d'escassos 100m. El número màxim d'espectadors és de 500.

3. Estructura:

L'estructura és porticada de rajola.

4. Descripció exterior:

La tipologia constructiva dels pavellons és tradicional, tant pels seus materials (rajola), com pel llenguatge constructiu, ja que trobem cobertes inclinades de teules roges amb xicotetes finestres, simetries, etc.

Per tant, podríem considerar que es tracta d'una construcció que segueix l'estil de l'arquitectura tradicional i popular espanyola.

obra Escorxador

any 1957

localització Avinguda de Cuba, 2, 46270 Castelló (València)

promotor/s Ajuntament

tipologia Escorxador

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut

estil Moviment Modern

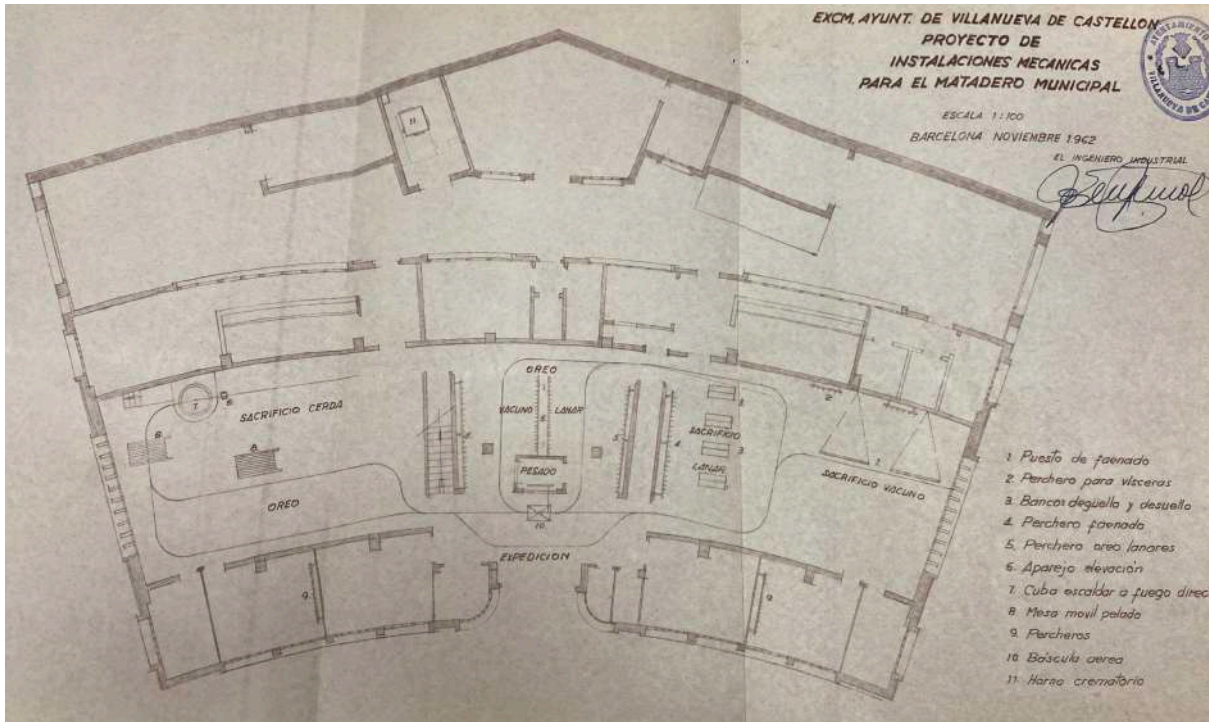
situació L'edifici es localitza als afores del municipi, concretament a la zona sud-oest i en el moment de la seua construcció estava envoltat d'horts.

estructura Porticada de formigó armat i murs de càrrega

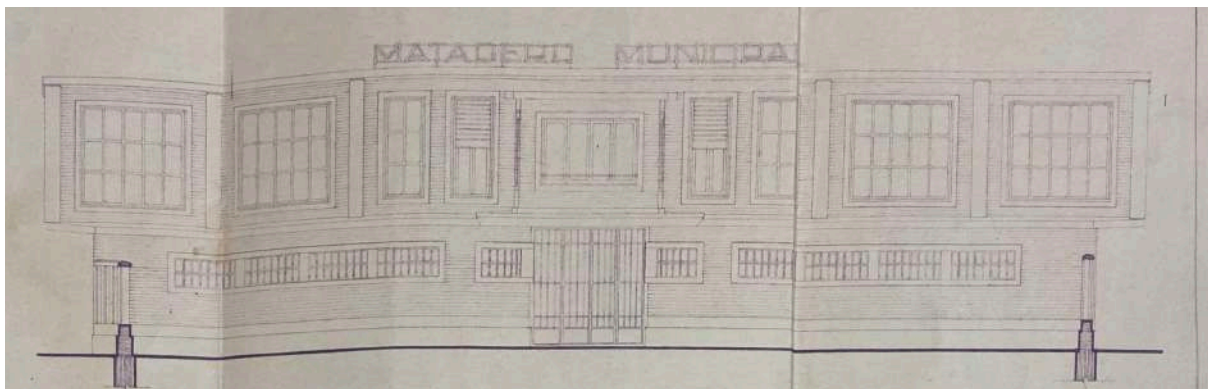
**superfície
útil**

**fonts
primàries** Arxiu Històric Municipal de Castelló de la Ribera.

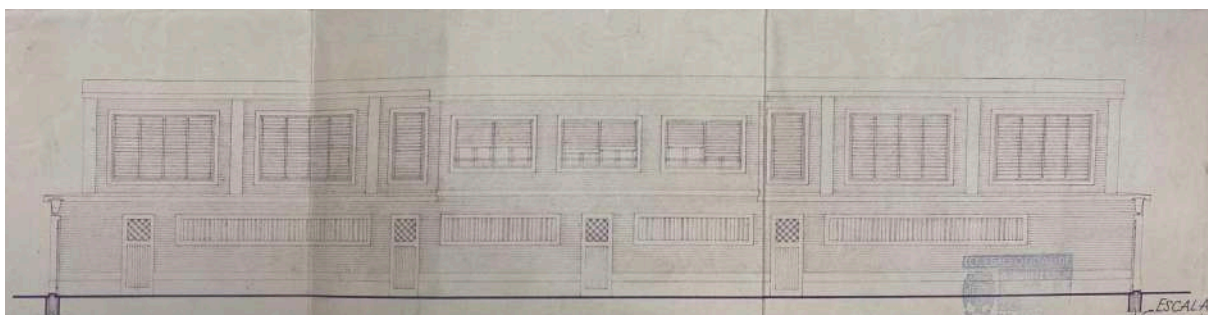
altres Plànols de la segona planta extraviats. Actualment, és la llar dels jubilats.

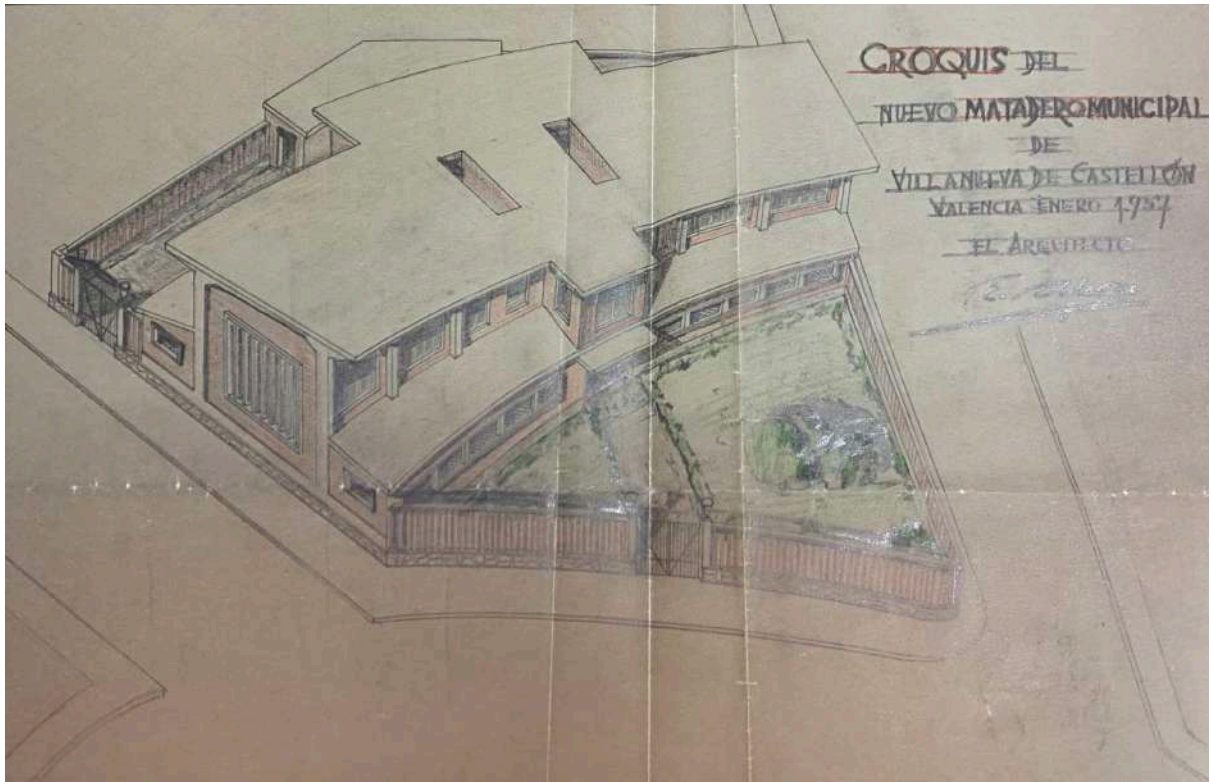
planta baixa detallada

alçat principal

alçat posterior

axonometria

foto estat actual (llar dels jubilats)

1. Introducció:

A finals dels anys 50, es va decidir construir un nou escorxador perquè l'antic, que datava de 1877, estava molt obsolet.

2. Descripció interior:

Situat a una parcel·la irregular, es construeix un edifici, en forma de sector d'anell de circumferència, de dues plantes.

L'edifici té dues entrades, la principal, a través d'un camí acompanyat d'un jardí a cada costat, i la secundària, per la part de darrere accedint per l'avinguda de Cuba.

La planta baixa es pot dividir en quatre bandes, dues d'elles formen part on se sacrifiquen als animals, i les dues altres formen part dels laboratoris i on es té cura de la salut dels animals. A la seua vegada, en la direcció perpendicular, l'edifici es divideix en dues, una per als bovins i l'altra per als porcins.

Una vegada s'entra, adossada a la façana trobem la primera banda formada pels vestidors, la triperia dels bovins (el lloc relacionat amb els budells dels animals) un despatx de l'administrador i la porteria, i en simetria a l'altre costat trobem altra vegada uns vestidors, la triperia dels porcins, el despatx del veterinari i dos banys.

En la segona banda trobem una nau de matança a cada extrem i al mig la sala de refrigeració de la carn després de la matança. Entre les tres sales trobem dues escales que pugen a la planta superior.

A la tercera banda trobem sales d'espera i sales d'observació tant per als bovins com per als porcins i el lloc de vacunació.

Finalment, a la quarta banda es troba el carro de fem, un vestidor amb lavabo, el laboratori, el crematori i el carro de la carn.

3. Estructura:

L'estructura és porticada de formigó armat i compta amb murs de càrrega a les façanes laterals.

4. Descripció exterior:

La façana és de rajola vista. En planta baixa trobem grans finestres horitzontals de pavés i en la primera planta els finestres són quadrats o horitzontals, de sòl a sostre, situats entre pilars.

La coberta és plana i sobre la porta d'entrada hi ha un gran marquesina sobre pilars metàl·lics.

És un edifici que s'acosta bastant a la modernitat del moment per la seua decoració, que és la del propi material, i també per la sinceritat constructiva, mostrant els pilars en la façana. Encara que segueix tenint alguns patrons clàssics com la simetria, aquests estan ja més desdibuixats, i s'aprècia la combinació entre la modernitat i la tradició pròpia del Moviment Modern en aquesta etapa, a l'estil de Gutierrez Soto.

obra *Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos*

Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos

180

any 1960

localització Carrer Major, 2, 46270 Castelló (València)

promotor/s

tipologia Oficines

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut

estil Casticisme depurat

situació L'edifici se situa al centre del poble, en el carrer Major. Es troba entre l'Església i l'Ajuntament, a les immediacions d'una de les places més rellevants del poble, la plaça de l'Om, junt a alguns comerços i botigues.

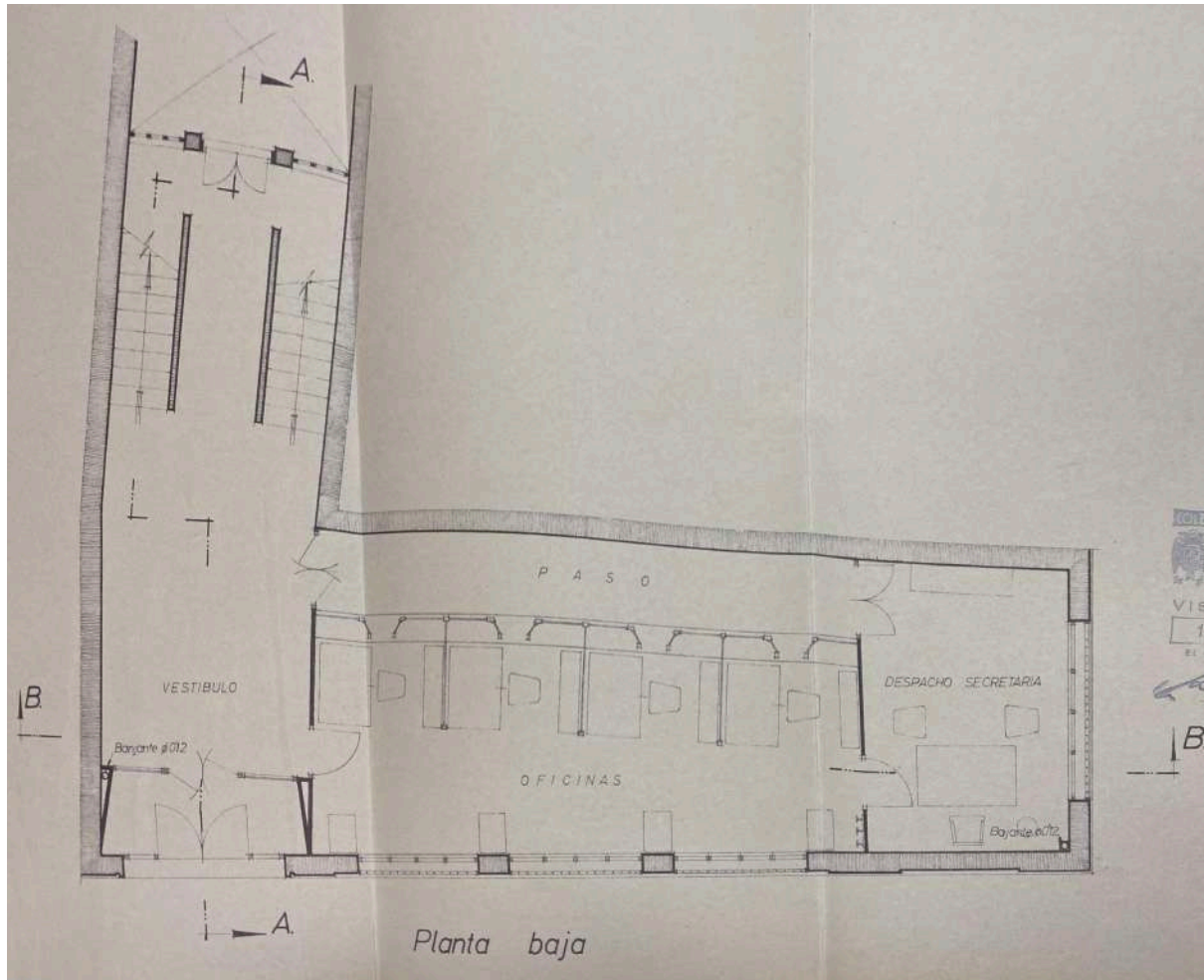
estructura Murs de càrrega de fàbrica de rajola massissa i bigues de formigó

superfície útil

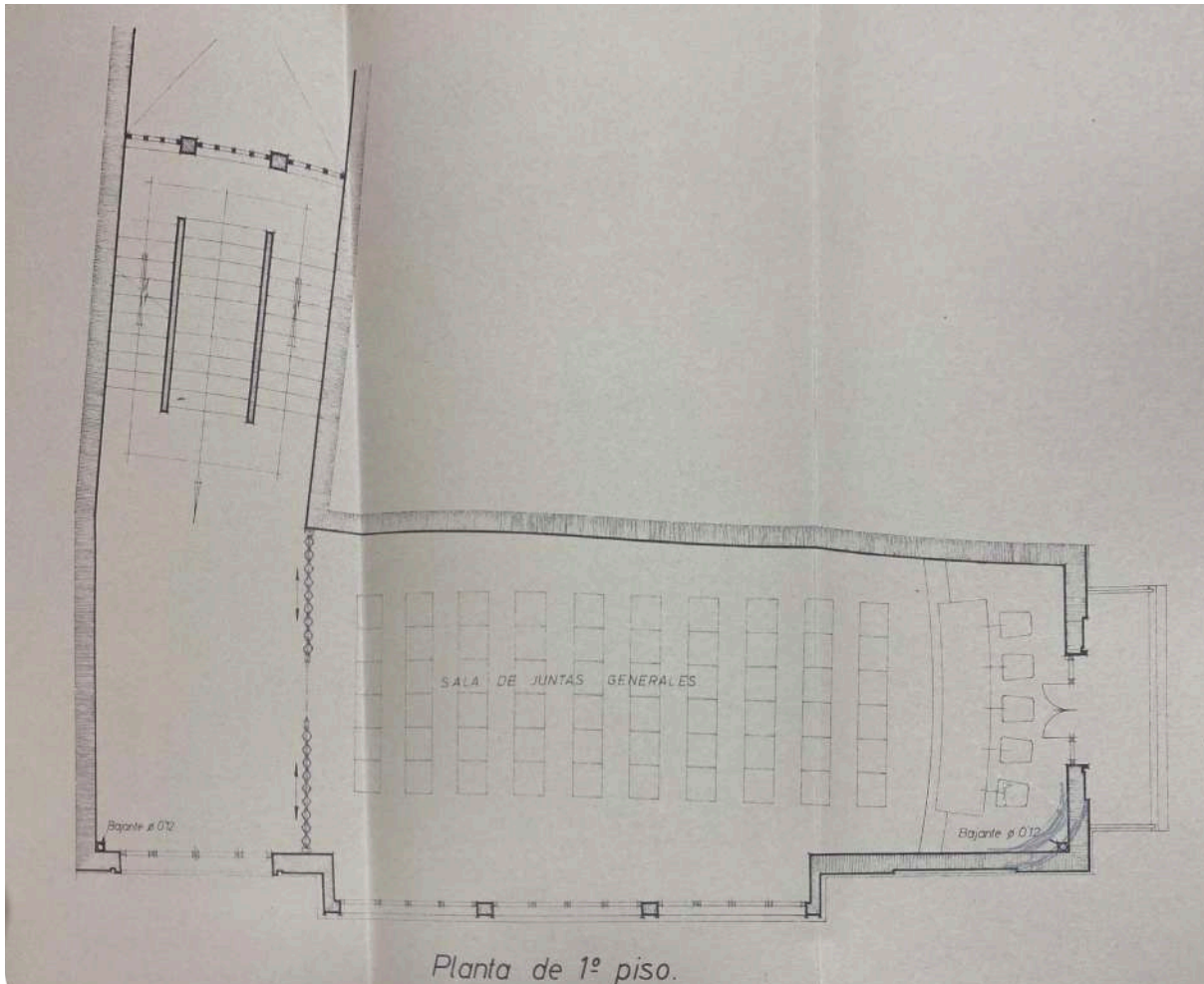
fonts primàries Arxiu Històric Municipal de Castelló de la Ribera.

altres Actualment allotgen aquest espai diverses associacions d'agricultors del poble.

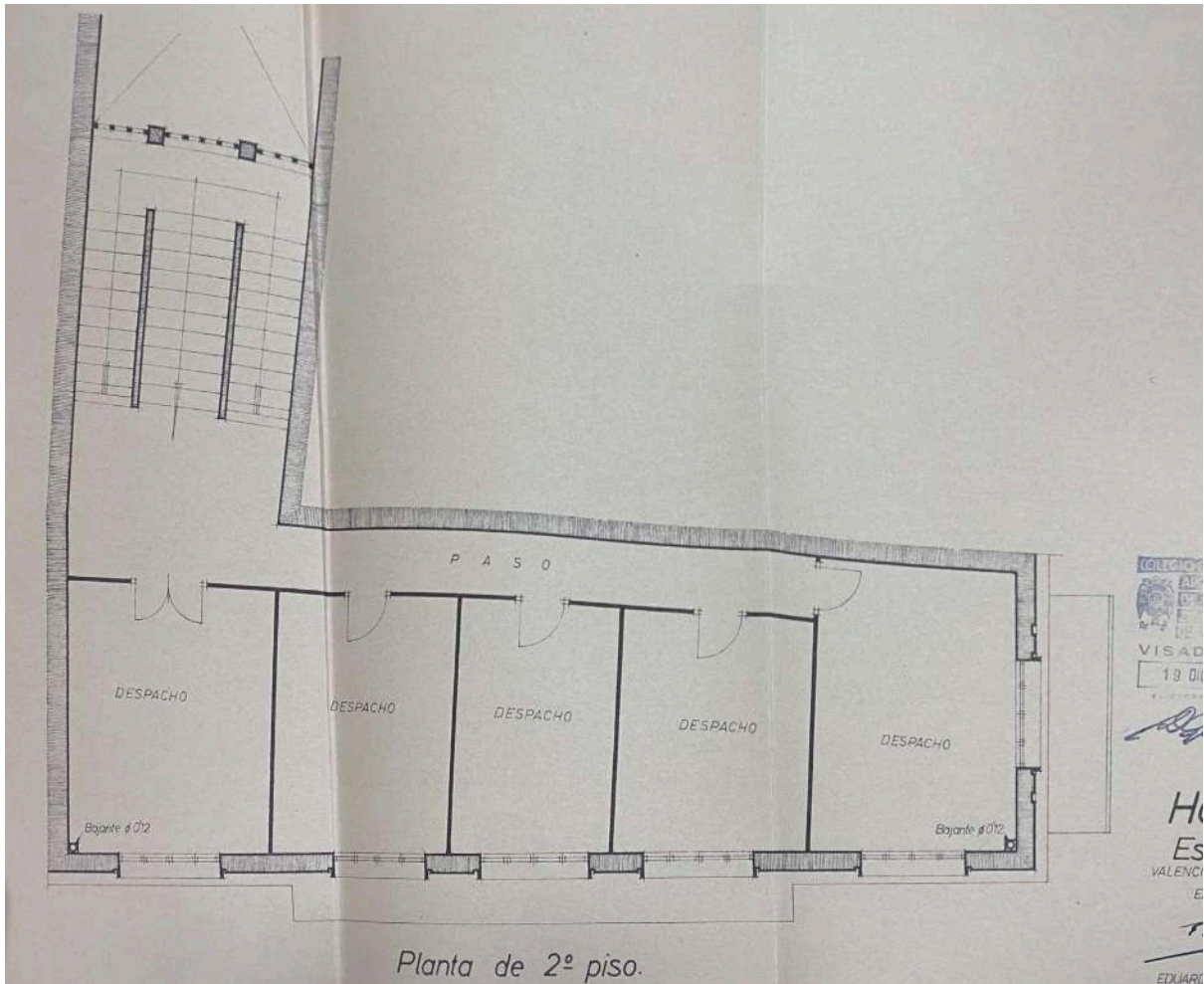
plànols

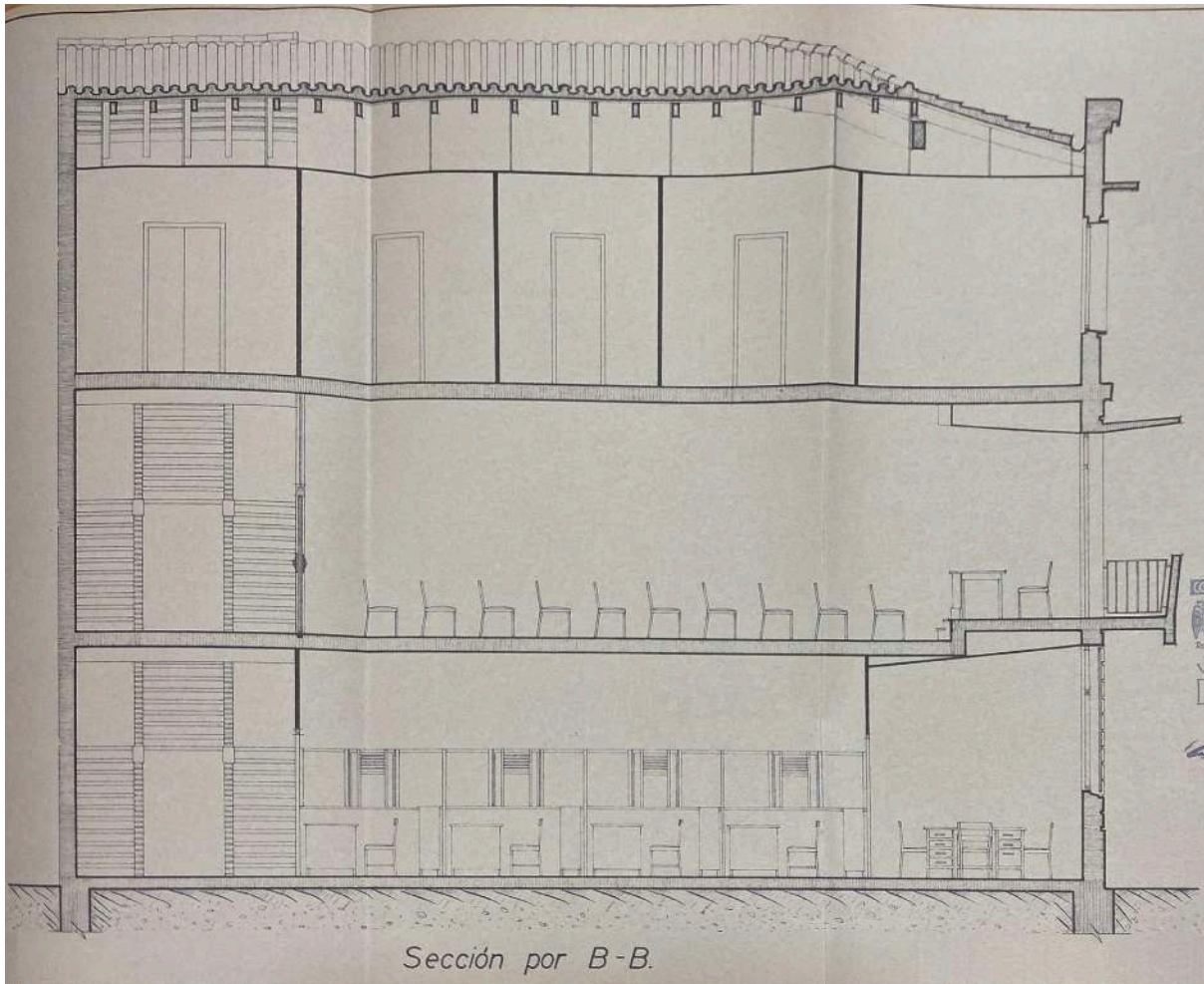
planta baixa

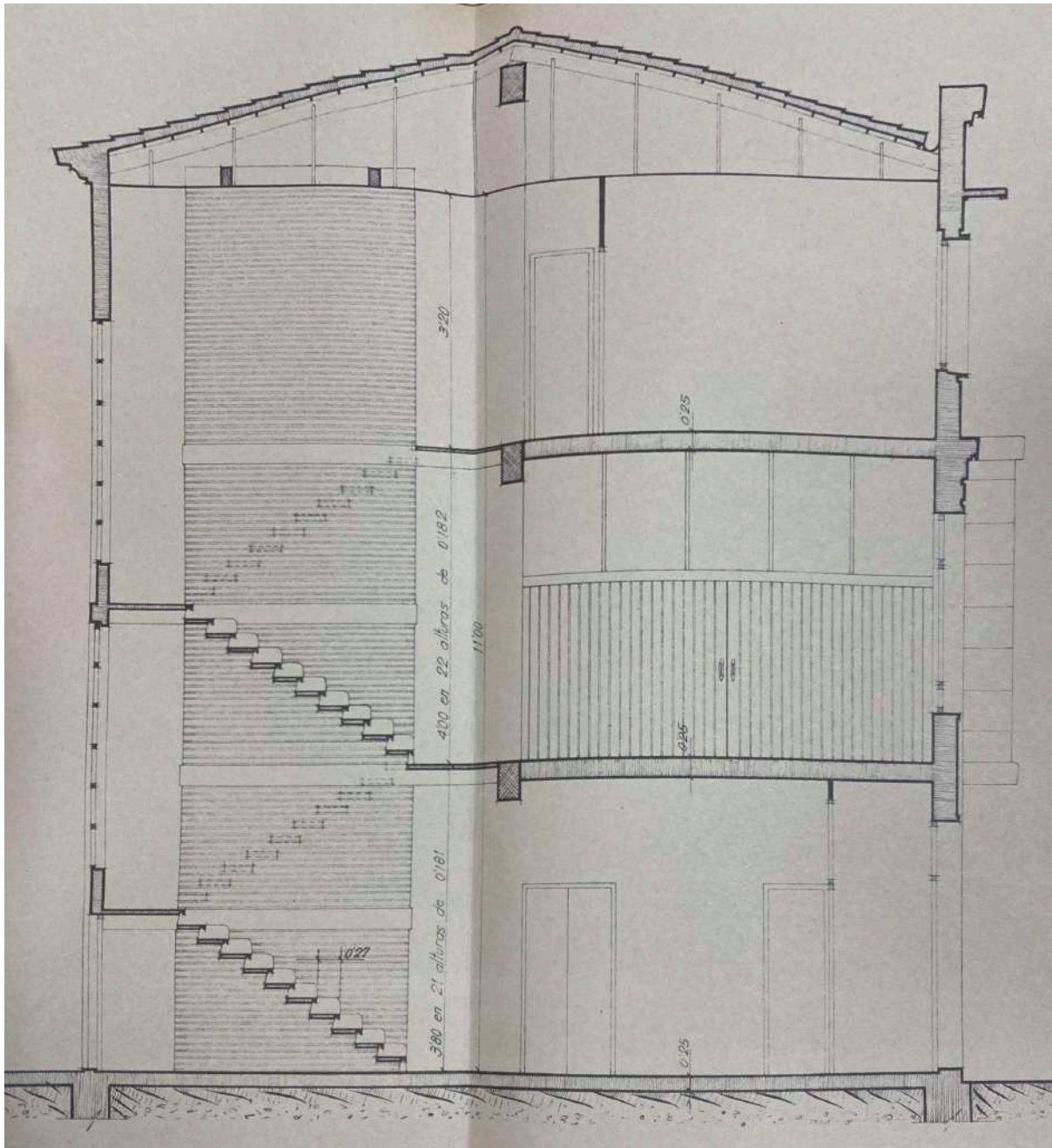
planta primera

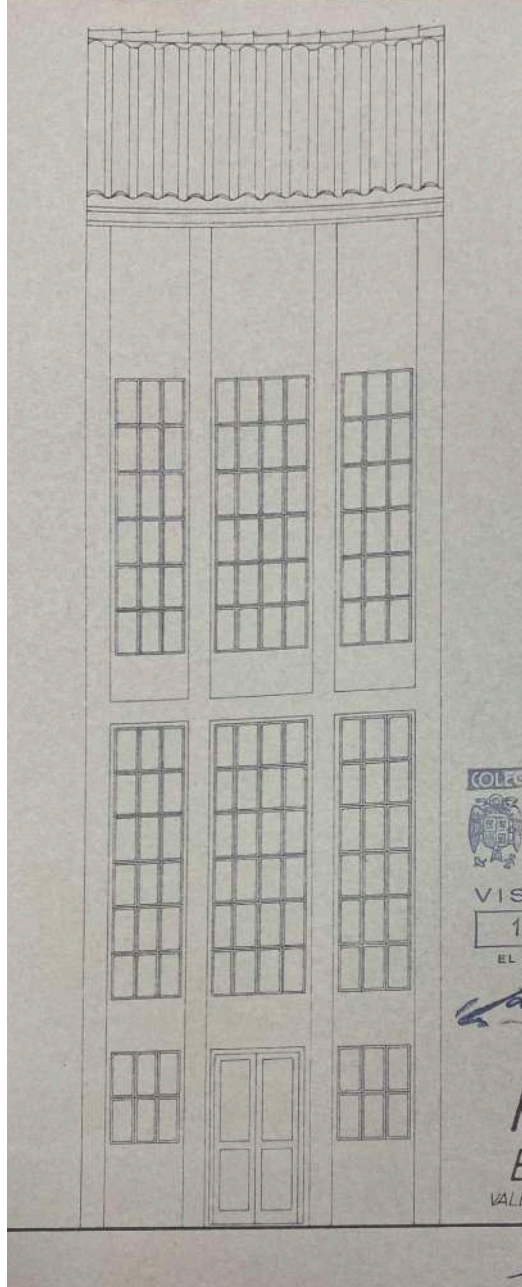
planta segona

secció B-B

secció A-A

façana interior

façana exterior

descripció

1. Introducció:

L'edifici estava destinat al Sindicat Vertical del Règim anomenat "Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos".

2. Descripció interior:

L'edifici té forma de "L", la banda perpendicular al carrer Major constitueix el nucli vertical d'aquest, amb una visual que acaba amb un pati interior, i en la banda paral·lela s'allotja el programa principal. Consta de tres plantes:

En la planta baixa s'allotja el vestíbul de l'entrada i les escales en aquesta primera banda que hem comentat, la perpendicular, i en la paral·lela trobem les oficines generals (obertes) a les quals s'accedeix a través del vestíbul per als treballadors i el despatx del secretari al qual s'accedeix a través d'un passadís. Aquest passadís és per on el públic s'adreça als treballadors gràcies a un mostrador de fusta. Tant l'oficina com el despatx es comuniquen al seu interior per tal d'evitar passar entre l'espai reservat al públic. La porta que duu al pati interior, condueix als banys que es troben ahi fora (aquesta informació no es troba als plànols però està escrita a la memòria).

En la primera planta es situa un vestíbul i una sala de juntes amb una plataforma elevada amb la taula presidencial, per aconseguir una major visió per part dels assistents. El parament que tanca la sala es mòvil, per tant, en cas de necessitar més espai es pot obrir per complet.

A la tercera i última planta, es trobem cinc despatxos comunicats per un passadís.

3. Estructura:

Els murs són de càrrega de fàbrica de rajola massissa, les bigues de formigó armat i els forjats de ceràmica armada.

4. Descripció exterior:

L'edifici presenta dues textures diferents, la primera és un aplacat de

pedra artificial que ocupa la planta baixa i la primera, i la següent textura és la de la rajola caravista, que ocupa la tercera planta.

Totes les obertures en façana estan cobertes per un volat, en el cas de la planta baixa estan cobertes pel mirador o pel balcó de la planta superior, i en els altres casos per un voladís de formigó.

La coberta es a tres vessants però allarga amb un ampit la façana per tal d'ocultar-la a la vista del peató, tenint com a coronació una cornissa de formigó.

En quant a l'ornamentació, és la pròpia textura de la façana que s'ha comentat abans, un tret molt significatiu de la modernitat. Tanmateix, inclou encoixinats i cornises simplificades (tret de l'evolució del casticisme) i també certa simetria en la façana del carrer Major, però amb algunes modificacions, fet que dona la sensació de ser-ho menys. En definitiva, es pot considerar que combina modernitat i tradició.

OBRA A CASTELLÓ
habitatges
1950-1961

obra Cases en filera Califòrnia

any 1950

localització Carrer de Sant Rafel, 46270 Castelló (València)
Carrer de Sant Vicent, 46270 Castelló (València)

promotor/s Vicente Gallego Alegre

tipologia Habitatge unifamiliar

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Arquitectura popular

situació Aquestes cases es localitzen a la zona de l'eixample Est del poble i presenten un traçat perpendicular entre les principals avingudes i el terme municipal. El nom del barri ve donat per un Cinema d'Estiu que es troba allí i s'anomenava Cinema Califòrnia.

estructura Estructura porticada de rajola i façanes de murs de càrrega també

superfície útil 128 m²

fonts primàries Arxiu Històric Municipal de Castelló de la Ribera. Visita d'uns dels habitatges.

altres Projecte conjunt d'Eduardo Alegre Fayos i José Cort Botí. En l'arxiu es troba extraviat. En l'actualitat els habitatges han patit algunes modificacions, com l'afegit d'una planta més.

perspectiva carrer actual

habitatges modificats

habitatges que conserven l'altura original

descripció**1. Introducció:**

Es construeix un total de 65 habitatges de caràcter unifamiliar i bonificable que se situen als solars de Vicente Gallego Alegre.

2. Estructura:

L'estructura és porticada de rajola i els murs són de càrrega de rajola també.

3. Descripció exterior:

Com que els habitatges donen a dos carrers, el principal dona a un carrer ample i el posterior a un carrer de servei. Les façanes mesuren uns 6 metres i s'agrupen en la seua composició de dos en dos, amb un balcó superior compartit sobre les portes d'entrada.

Les façanes són llises i senzilles, fetes de materials tradicionals i amb tècniques tradicionals també.

any 1950

localització Carrer del Pla, 12, 46270 Castelló (València)

promotor/s Pasqual Martorell Serra

tipologia Habitatge unifamiliar

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Moviment Modern

situació L'habitatge es troba a l'oest del municipi prop dels afores. Aquest carrer comunica amb el carrer Major i amb l'avinguda de Cuba, dues vertebres de l'estructura viària.

estructura Porticada de formigó armat

superfície solar 204 m²

superfície construïda 435 m²

fonts primàries Seu Electrònica del Cadastre

altres No s'ha pogut accedir als plànols de l'habitatge.

1. Estructura:

L'estructura és porticada de formigó armat i les façanes són de murs de càrrega.

2. Descripció exterior:

L'edifici consta de tres altures:

La planta baixa està alineada amb les altres façanes, excepte per la porta del garatge que està més endinsada. Es pot veure el segell personal de l'arquitecte en un dels cantons creats per aquest enfonsament, on es mostra un pla corb amb una finestra.

La primera planta i segona sobreixen d'aquesta línia de façana que hem comentat. A l'última planta es troba un balcó amb uns perfils d'acer. La barana es metàl·lica, també.

Trobem quatre textures diferents: a la base del mur, col·loca un sòcol de formigó, després trobem la rajola caravista, una espècie de tessel·les verdes i finalment, asoma l'estructura de formigó dels plànols horitzontals.

En aquest cas no utilitza el recurs de la simetria i l'ornamentació es basa en la utilització de diferents materialitats. Podríem considerar que a aquest edifici pertany completament a la modernitat.

any 1956

localització Carrer Salvador Gil, 10, 46270 Castelló (València)

promotor/s Cipriano Piqueras Sanz

tipologia Habitatge unifamiliar

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Moviment Modern

situació Aquest edifici es troba al sud del municipi, a un carrer que comunica amb el carrer Major. Es troba prop d'un edifici important del poble, el Col·legi-Asil Sant Doménech, obra de l'arquitecte Joaquín María Arnau.

estructura Porticada de formigó armat

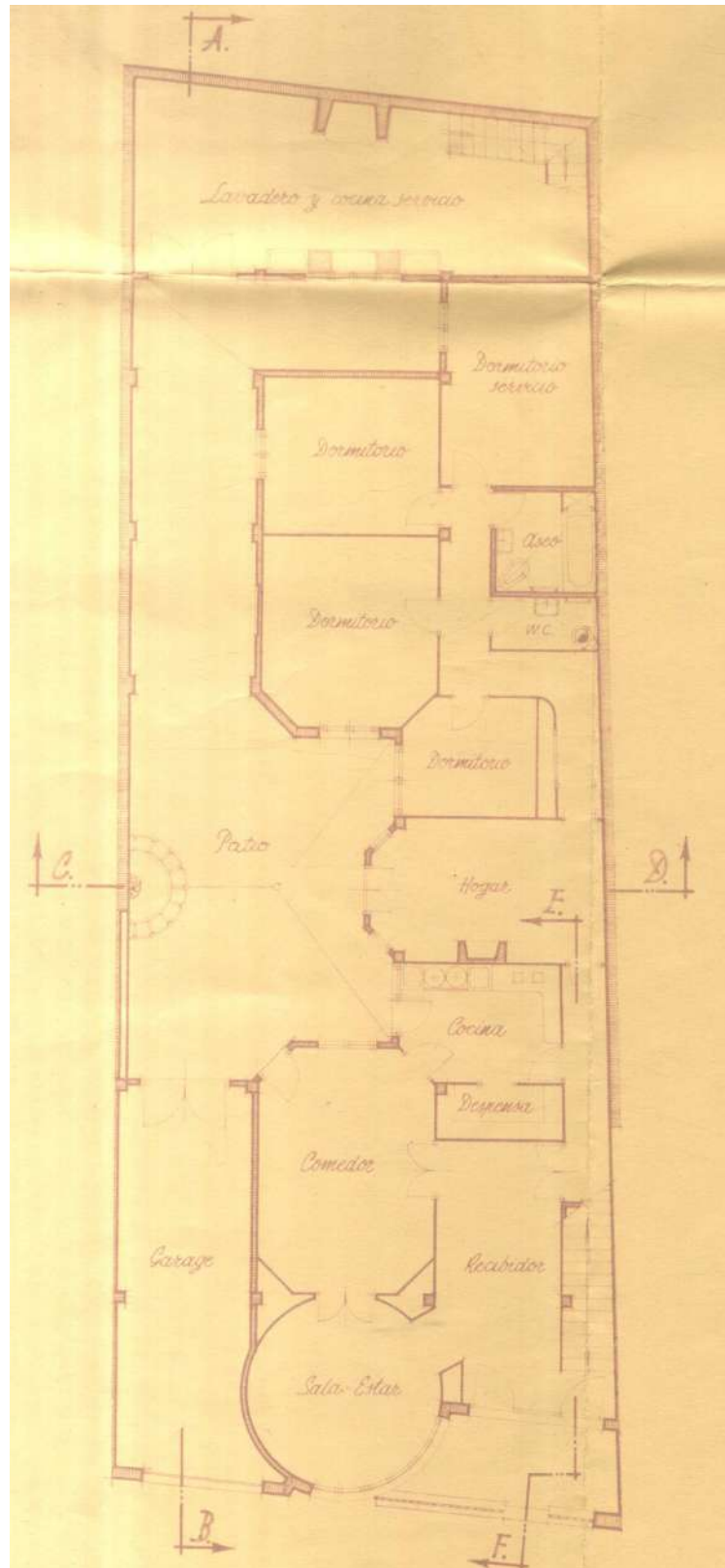
superfície solar 296 m²

superfície construïda 473 m²

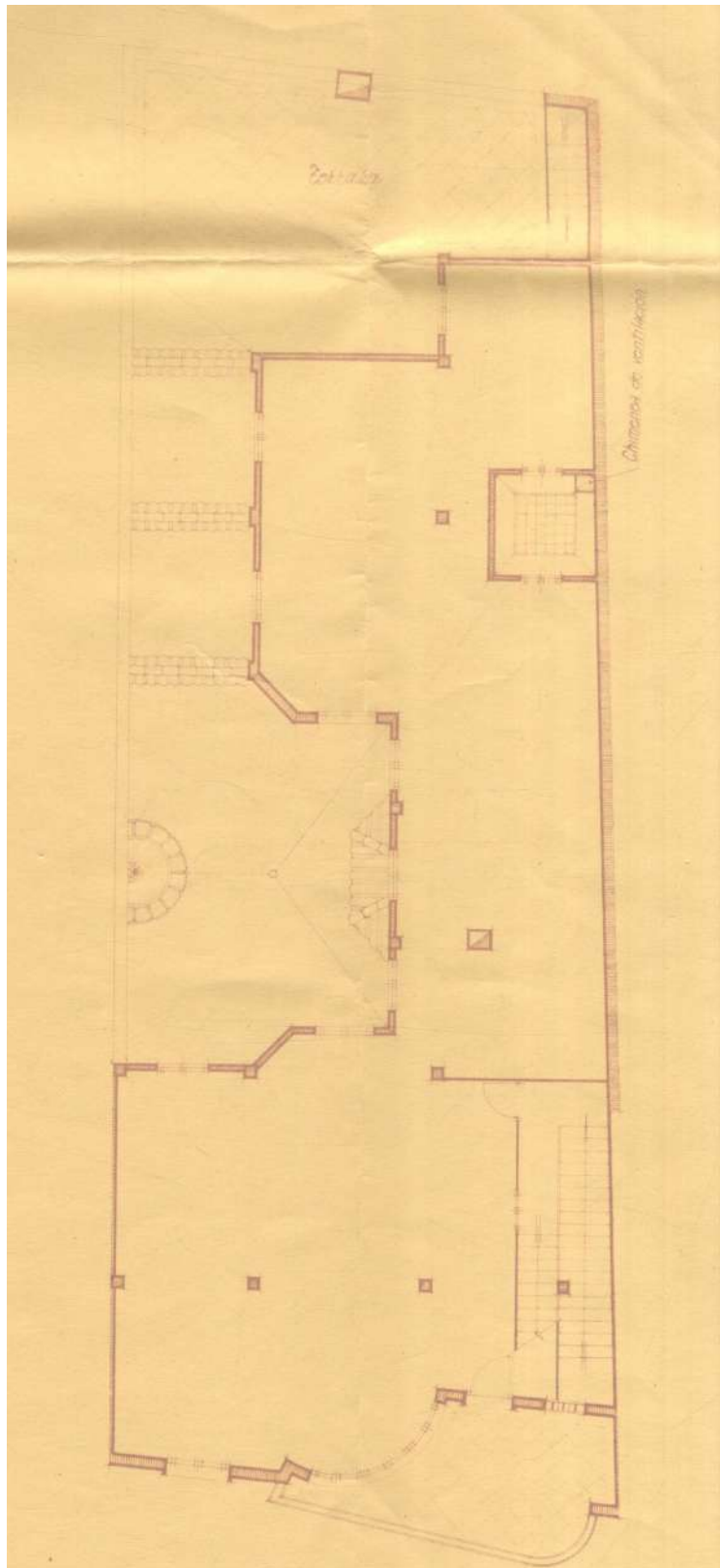
fonts primàries Plànols cedits per Lluís Piqueras, fill del propietari.

altres ...

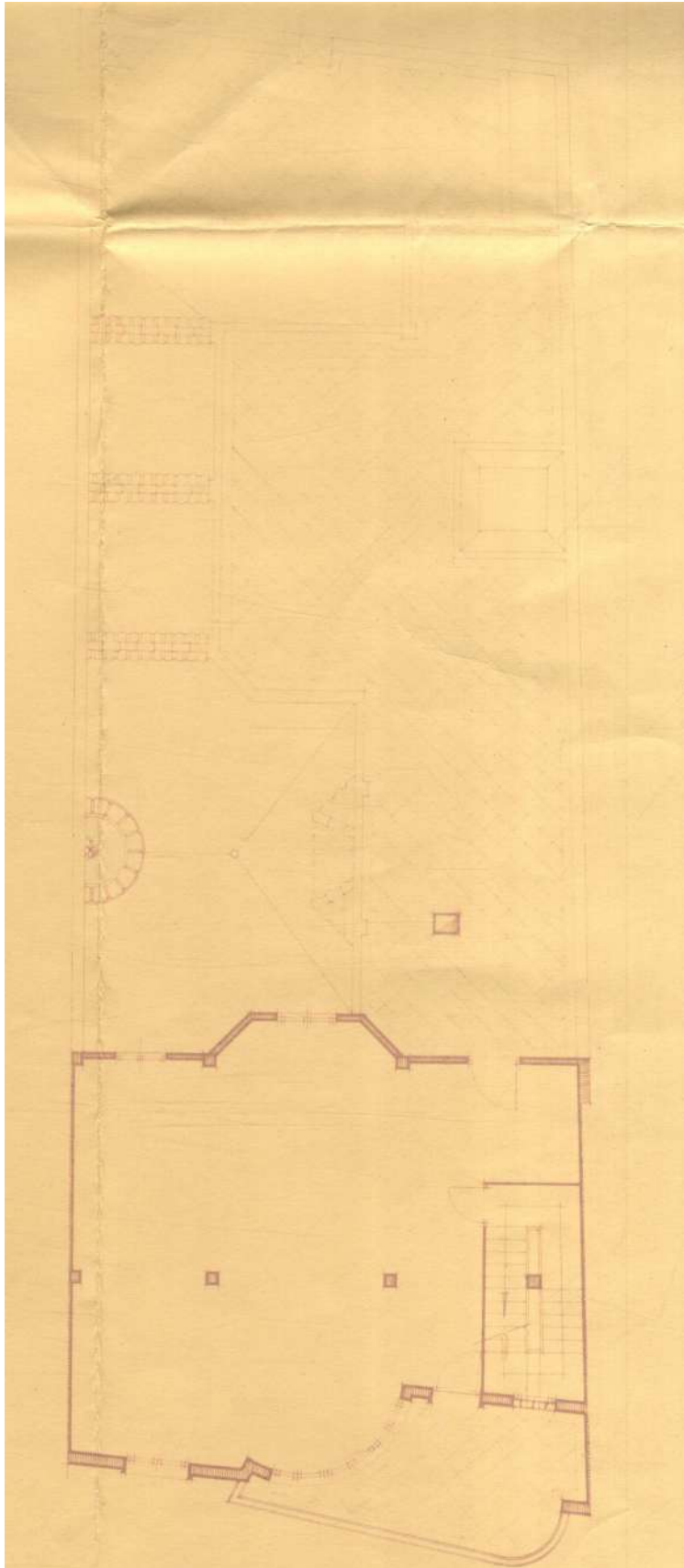
plànols

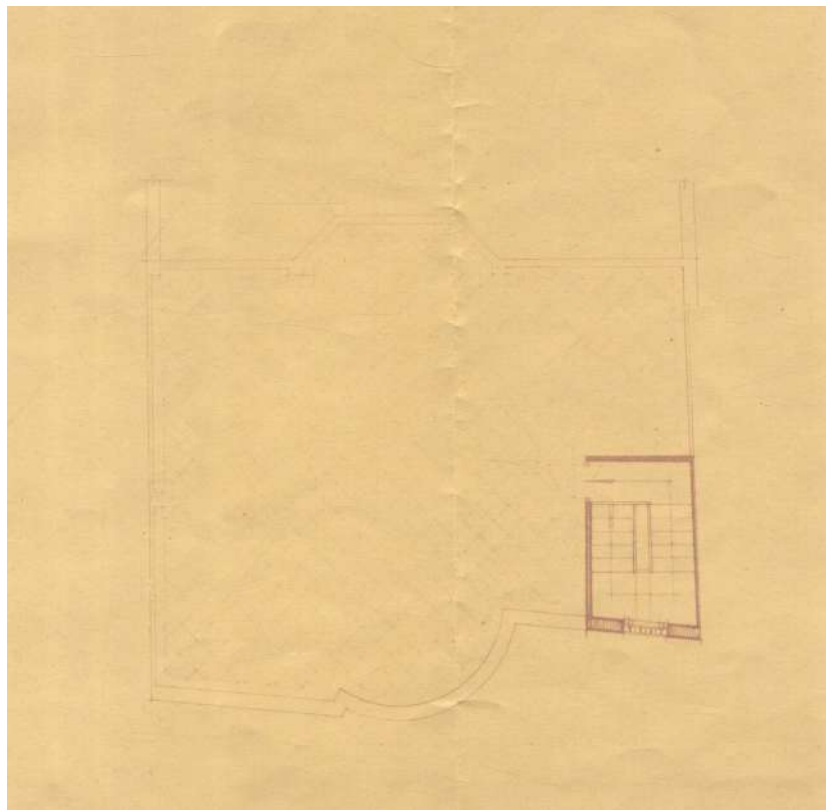
planta baixa

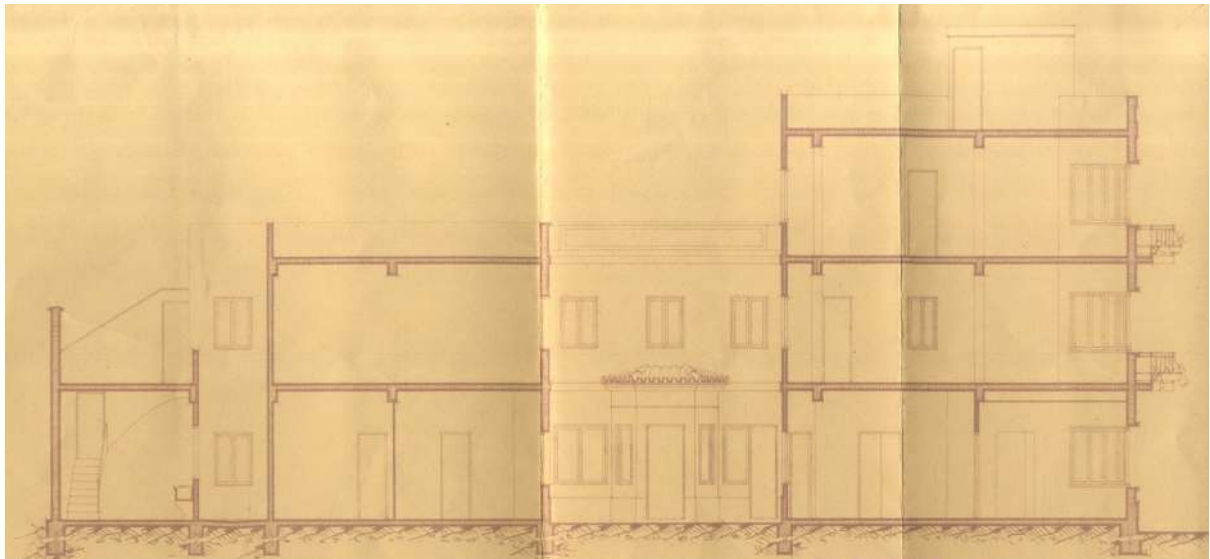
planta primera

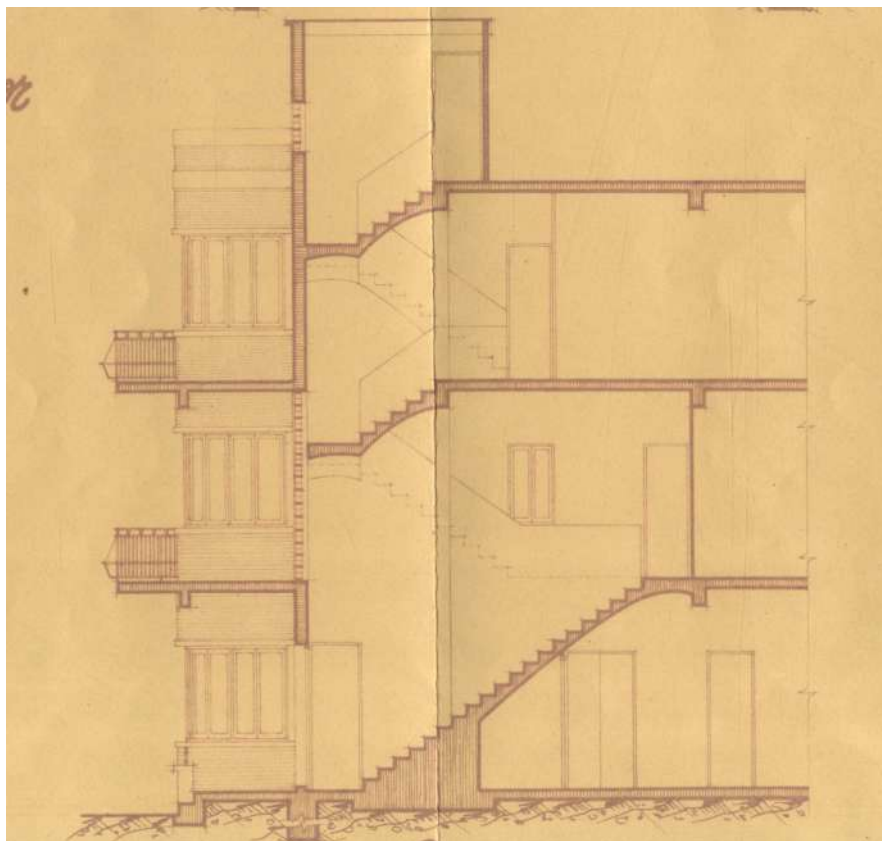
planta segona

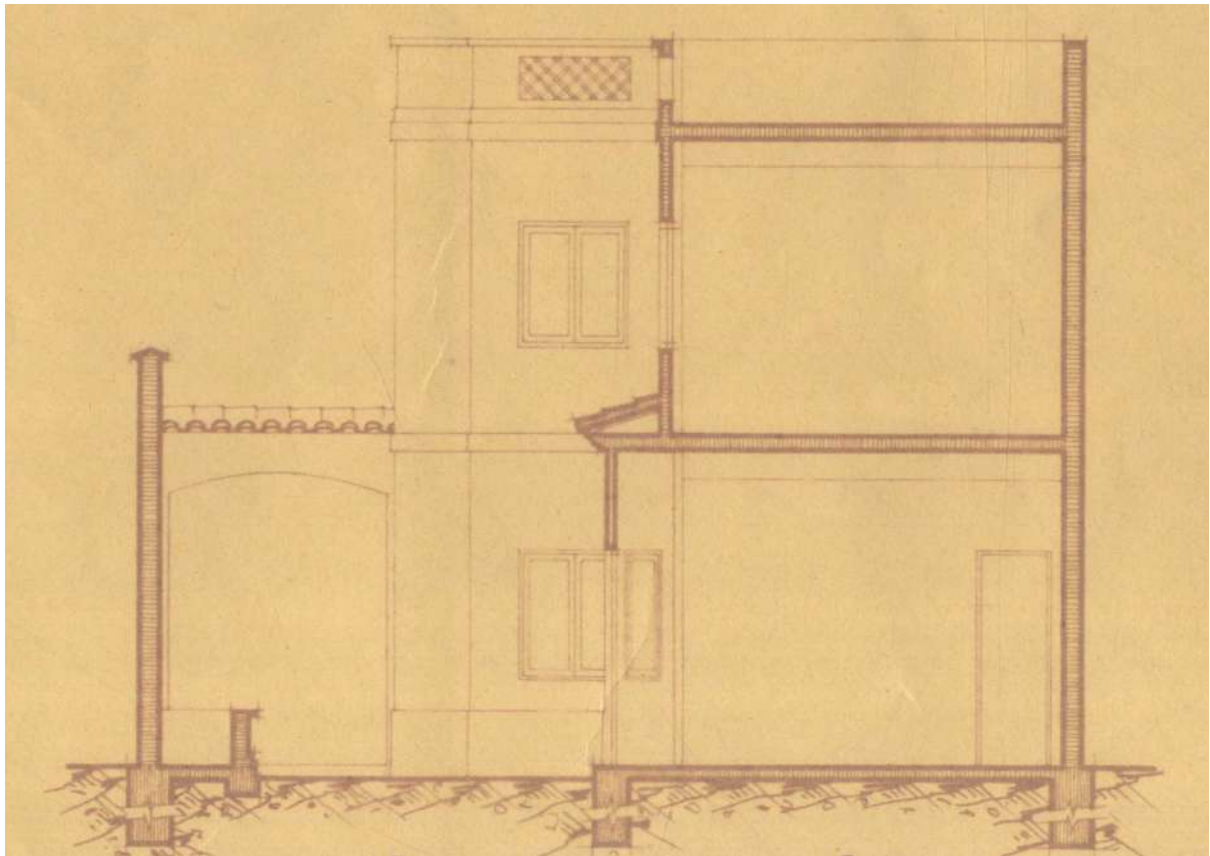
planta coberta

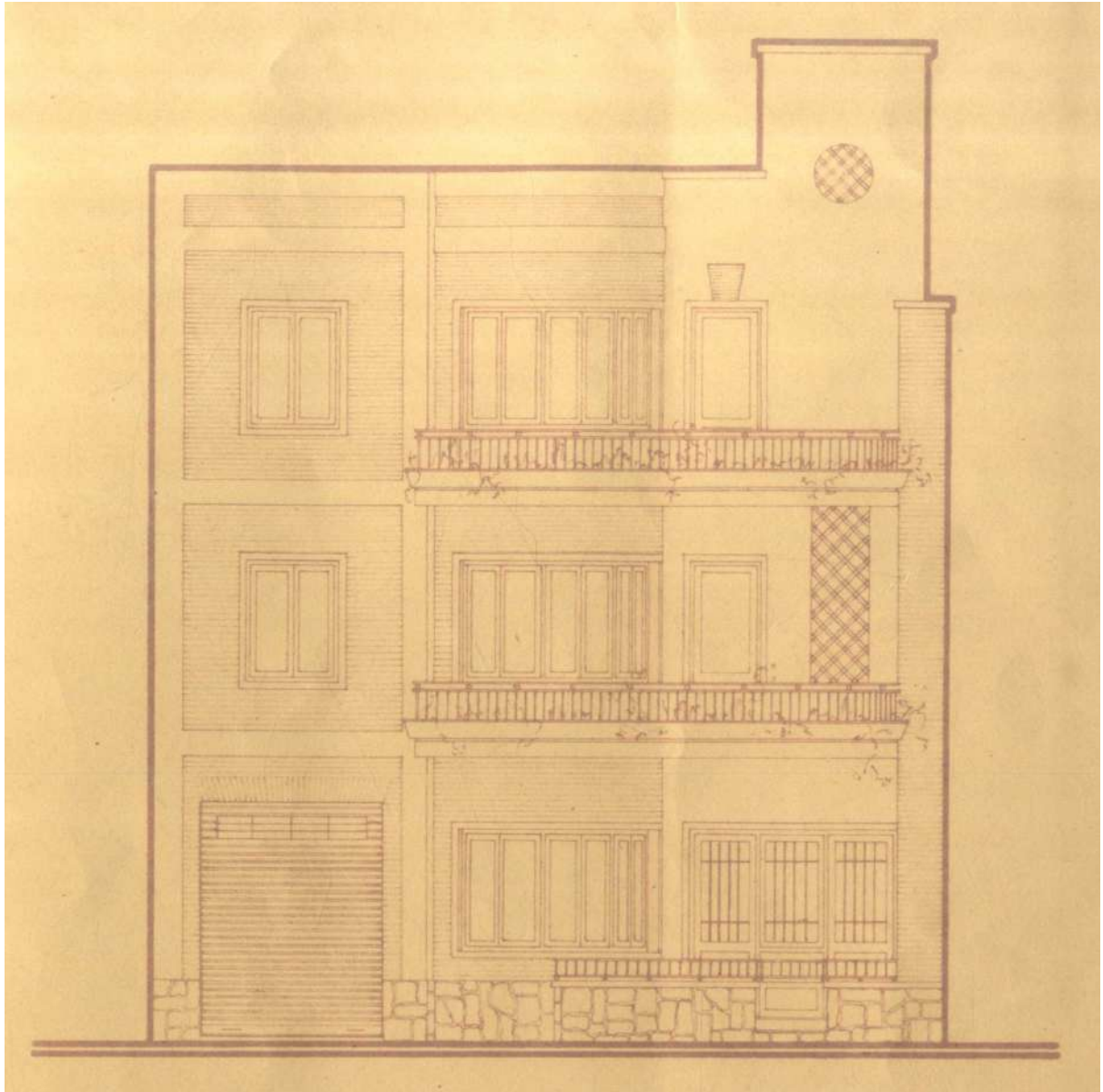
secció longitudinal A-B

secció longitudinal E-F

secció transversal C-D

alçat

1. Introducció:

Es construeix un habitatge, amb magatzem, de nova planta a la parcel·la de 473m² de Cipriano Piqueras Sanz.

2. Descripció interior:

L'edifici compta amb tres plantes, de les quals, la planta baixa és l'única que es destina a habitatge i les altres dues a magatzem.

S'estructura a partir d'un pati interior situat al llarg de la banda esquerra, a la mitjanera amb la parcel·la contigua. També té un xicotet pati d'entrada. En canvi, la zona servidora es troba a la banda dreta, amb l'altra mitjanera.

Les estances que s'ubiquen en la façana exterior són el garatge, el rebedor amb l'escala principal i la sala d'estar circular que connecta amb el pati interior. Seguidament, a través d'un llarg passadís, trobem la cuina, una altra sala d'estar i quatre dormitoris més, un d'ells és un dormitori per al servei, i tots ells ventilen al pati en qüestió. A l'altra banda del passadís trobem un bany de cortesia i un bany complet que ventilen a través d'una xemeneia que ix del sostre. A l'interior de la parcel·la es troba el llavador i la cuina del servei, al qual s'accedeix a través del pati. Ací trobem l'escala secundària.

La segona i la tercera planta són volums buits.

Veiem a les seccions una espècie de mirador des de la sala d'estar interior cap al pati, aquest element està rematat amb una coberta de teules roges.

3. Estructura:

L'estructura és porticada de formigó armat i les façanes són de murs de càrrega.

4. Descripció exterior:

L'edifici es pot dividir en tres parts verticalment:

La primera, la de l'esquerra, on es troba la porta del garatge i una finestra per cada planta.

La segona, la del mig, té una forma circular i en cada planta es troba una finestra correguda, segell personal de l'arquitecte,

La tercera, la banda de la dreta, on es troba l'accés, es troba retirat de la línia de façana i compta amb la porta d'entrada en planta baixa, i una porta a cada planta per accedir al balcó amb barana de ferro. Aquest balcó ocupa dues bandes en planta primera i segona i acaba formant una corba al cantó. A la dreta de la part alta sobreix de la línia horitzontal de façana el nucli d'escales.

A la façana trobem tres textures diferents: a la base del mur, col·loca un sòcol de mamposteria de pedra natural a l'escocesa, típic dels anys 50, després trobem la rajola caravista i finalment, trau l'estructura de formigó a la façana i a més, l'acabat de la banda de la dreta també és completament de formigó.

Troblem elements en l'interior alguns formalismes, com és el cas de la sala d'estar circular. No utilitza el recurs de la simetria però, segueix amb la divisió tripartita de la façana. És una façana austera, l'ornamentació és la pròpia sinceritat constructiva dels materials, la rajola i el formigó. Per aquestes raons, podríem considerar que és un edifici del Moviment Modern.

obra Casa Beltrán

Casa Beltrán

any 1958

localització Carrer de l'Almassereta, 3, 46270 Castelló (València)

promotor/s Adelino Beltrán Aranda

tipologia Habitatge unifamiliar

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Moviment Modern

situació L'habitatge es troba al nucli antic del poble, a la paral·lela del carrer Major i destaca per la seua altura ja que la majoria de cases del carrer compten amb dues plantes.

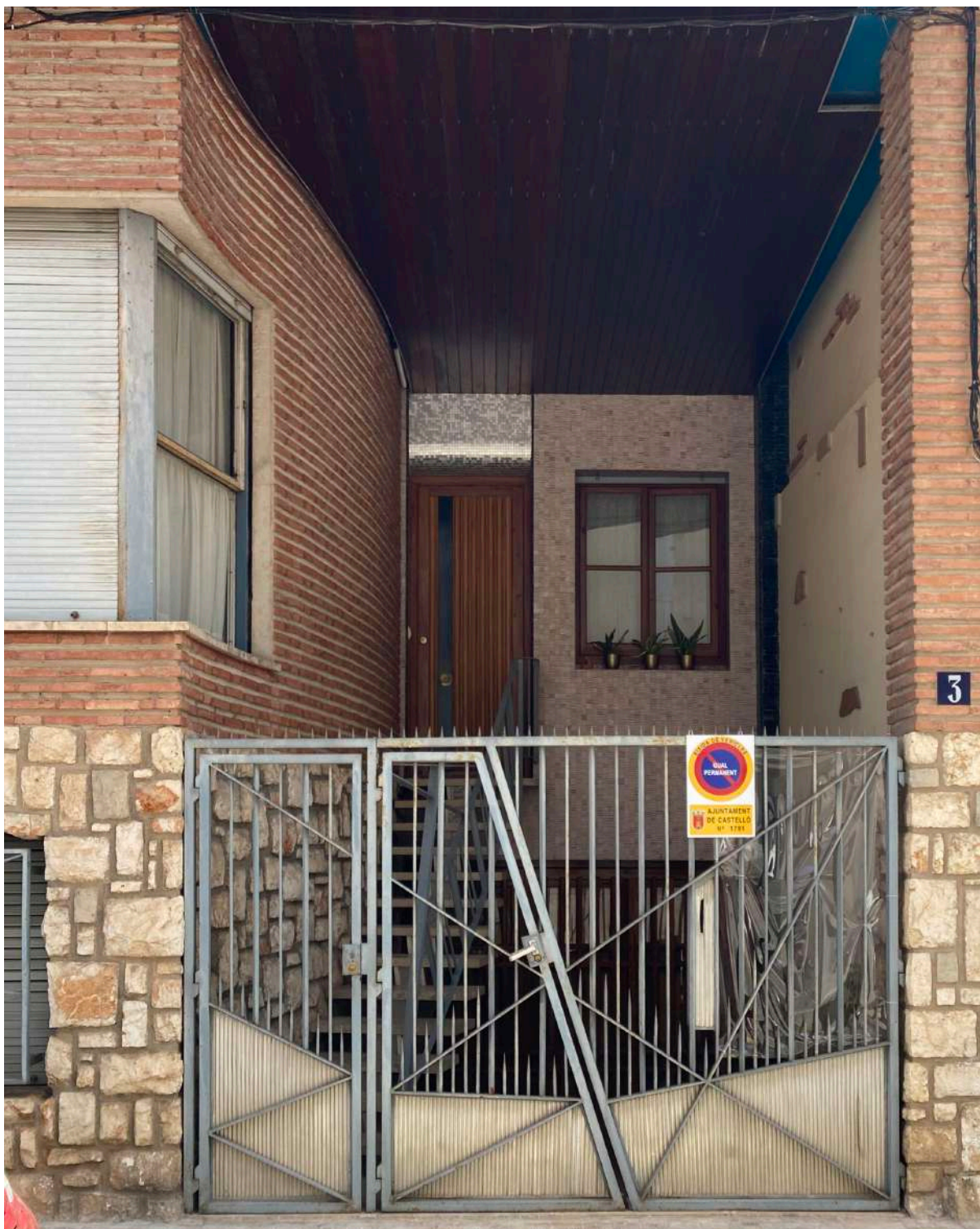
estructura Porticada de formigó armat

superfície solar 146 m²

superfície construïda 387 m²

fonts primàries Seu Electrònica del Cadastre

altres No s'ha pogut accedir als plànols de l'habitatge.

vista de l'entrada

descripció

1. Estructura:

L'estructura és porticada de formigó armat i les façanes són de murs de càrrega.

2. Descripció exterior:

L'edifici consta de tres altures i un semisoterrani.

El semisoterrani i la primera planta estan alineats amb les altres façanes en una meitat i en l'altra es troben enfonsades la porta del garatge amb una rampa i una finestra amb la porta d'entrada a la esquerra, a la qual s'accedeix a través d'unes escales de graons volats de formigó.

La segona planta i tercera sobreixen un poc d'aquesta línia de façana que hem comentat, ja que col·loca un balcó que acaba formant una corba al cantó, com una espècie de paleta de pintor i repeteix la forma a la coberta de la terrassa de l'última planta també. Els balcons són metàl·lics.

Trobem quatre textures diferents: a la base del mur, col·loca un sòcol de mamposteria de pedra natural a l'escocesa, després trobem la rajola caravista, una espècie de tesselles verdes als plans enfonsats i també als plànols horitzontals de l'estructura que mostra, però aquests de color blanc. La part de baix dels forjats la recobreix de llistons de fusta.

En aquest cas no utilitza el recurs de la simetria i l'ornamentació es basa en la utilització de diferents materialitats. Podríem considerar que a aquest edifici combina modernitat i tradició.

any 1960

localització Plaça de l'Om, 2, 46270 Castelló (València)

promotor/s Emilio Gallego Alegre

tipologia Habitatge unifamiliar

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Moviment Modern

situació L'edifici se situa al centre del poble, a la Plaça de l'om, una de les més rellevants del poble. Es troba entre l'església i l'ajuntament, a la desembocadura del carrer Major, junt a alguns comerços i botigues.

estructura Porticada de formigó armat

superfície solar 239 m²

superfície construïda 500 m²

fonts primàries Seu Electrònica del Cadastre

altres No s'ha pogut accedir als plànols de l'habitatge.

1. Estructura:

L'estructura és porticada de formigó armat i les façanes són de murs de càrrega.

2. Descripció exterior:

L'edifici consta de tres altures:

La primera planta està alineada amb les altres façanes del carrer. L'entrada es troba enfonsada i s'accedeix a ella a través d'unes escales i es pot veure el segell personal de l'arquitecte en un dels cantons creats per aquest endinsament, on es mostra un pla corb amb una finestra.

La segona planta i tercera presenten un balcó cadascuna que sobreixen, amb baranes metàl·liques. En la primera planta es combina aquest balcó amb un mirador al seu costat. A la part superior d'aquesta planta trobem un tipus de pèrgola cruta de formigó.

Al terrat col·loca una estructura de formigó i una barana metàl·lica.

Troblem tres textures diferents: a la base del mur, col·loca un sòcol de mamposteria de pedra natural a l'escocesa, després trobem la rajola caravista, uns plànols enlluïts de morter i als plànols horitzontals i a l'estructura del terrat el formigó armat de l'estructura.

En aquest cas no utilitza el recurs de la simetria i l'ornamentació es basa en la utilització de diferents materialitats. Podríem considerar que a aquest edifici forma part de la modernitat per les solucions modernes i funcionals.

any 1961

localització Carrer de Vicent Ignasi Franco, 6, 46270 Castelló (València)

promotor/s Manuel Gallego Alegre

tipologia Habitatge unifamiliar

estat Bo | Acceptable | Deficient | Ruïna | Desaparegut | No construït

estil Moviment Modern

situació L'habitatge es troba al nucli antic del poble, a la perpendicular del carrer Major, prop de la Musical, del Cinema Rex i entre l'Ajuntament i l'Església.

estructura Porticada de formigó armat

superfície solar 230 m²

superfície construïda 285 m²

fonts primàries Seu Electrònica del Cadastre

altres No s'ha pogut accedir als plànols de l'habitatge.

descripció

1. Estructura:

L'estructura és porticada de formigó armat i les façanes són de murs de càrrega.

2. Descripció exterior:

L'edifici consta de tres altures i un soterrani.

La planta baixa segueix la línia de façana del carrer amb alguns elements com la jardinera o el mur del límit entre la parcela veïna, però, l'entrada està enfonsada i és accessible a través d'unes escales, d'altra banda tenim el garatge també enfonsat. En un dels cantons que es formen es forma un pla corb amb una finestra, que mostra el segell personal de l'arquitecte.

Una part de la façana de la primera planta i segona sobreixen de la línia de façana que comentàvem i l'altra part, queda enrasada amb el nivell del garatge.

L'última planta està dividida entre espai interior i terrat, sent la major part d'aquesta terrat. En ell col·loca una estructura de formigó que tanquen imaginàriament el volum que hi hauria si se seguiren les línies de la planta inferior. També col·loca una barana metàl·lica.

Trobem cinc textures diferents: la rajola caravista, enlluït de morter, una franja a nivell del primer forjat de pedra, tessel·les verdes a la façana i a una columna en planta baixa, i la part de baix del primer forjat la cobreix amb llistons de fusta.

En aquest cas no utilitza el recurs de la simetria i l'ornamentació es basa en la utilització de diferents materialitats. Podríem considerar que a aquest edifici forma part de la modernitat per les solucions modernes i funcionals.

6. Conclusions

Eduardo Alegre Fayos, arquitecte valencià nascut al principi del segle XX, ha deixat una significativa herència en l'arquitectura d'aquest segle, especialment a València i a Castelló de la Ribera. Al llarg de la seua carrera s'observa una clara evolució en el disseny de les seues façanes que reflecteixen tant les seues influències estilístiques com les necessitats de cada període.

Inicialment, entre el 1948 i 1955, Alegre va adoptar un estil clàssic i castís, caracteritzat com hem vist a les fitxes per la simetria, detalls ornamentals encara que a la seua majoria de vegades simplificats, l'ús de materials que imiten la pedra a mode d'encoixinats... Aquest enfocament és l'imperant a la societat del moment, per tant, s'integra amb l'entorn urbà i cultural a través d'elements com són pilastres, cornises, en algun cas inclús boles neoherrerianes, així com balcons de ferro, típics de l'arquitectura popular i cobertes a inclinades amb teules roges.

Un dels exemples estrella d'aquest moment són l'Edifici Alegre-Martínez amb una simetria perfecta, l'Edifici Galiana on mostra el seu costat més castís amb l'ornamentació de cornises i teules roges, o l'Edifici Carles en el qual trobem aquests elements neoherrerians i encoixinats, en quant als edificis que es troben a València.

En el cas de Castelló podrien ser exemples el Cinema Rex amb una arquitectura clàssica o l'Ajuntament i la Casa Social per a la Reial Séquia Escalona un edifici purament neoherrerianà que recorda a grans projectes com el Palau d'Aranjuez del propi Juan de Herrera. Encara que, en aquesta etapa, al 1952, sorprén amb un edifici totalment oposat al que havia fet fins al moment, és el cas de la Cambra agrària, per la seua racionalitat i modernitat radical, el qual el va construir junt a l'enginyer José García García.

Amb el temps, i especialment a partir de 1957, el seu estil va començar a incorporar elements de la modernitat: es van simplificar i abstraure les

ornamentacions (podríem dir que fins al punt d'eliminar-les, com és al cas de l'Escorxador) i es va adoptar un enfocament més funcional amb la sinceritat dels materials constructius, deixant a la vista l'estructura en les façanes i la rajola caravista. Aquesta transició també es va manifestar en la ruptura amb la composició tripartita. Tots aquests, trets que formen part de l'evolució natural de la depuració del neoherrerianisme i el casticisme, i també amb influència de les idees del Moviment Modern que anaven assentant-se al país i a l'imaginari dels arquitectes.

Els exemples més evidents d'aquesta etapa son la *Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos* (encara amb cornises i encoixinats, però molt simplificats) a banda de l'anteriorment comentada, l'Escorxador on s'evidencia la gran influència de la modernitat, a més dels nombrosos habitatges unifamiliars com la Casa Manuel Gallego o la Casa Martorell.

L'obra d'Eduardo Alegre és un testimoni de la seua capacitat per evolucionar amb els canvis estilístics i socials de la seua època, combinant la tradició espanyola amb les influències modernes que s'anaven introduint. La seua contribució a l'arquitectura valenciana no sols es reflecteix en els seus edificis, sinó també en la forma en la que aquests han sigut capaços d'integrar-se i perdurar en el context urbà actual.

7. Bibliografia

- Alegre Fayos, E. (1975). *Alegrías y tristezas de un poblano. Fiestas patronales Puebla del Duc*.
- Aragó L., Azkárraga J. M., Salazar J. (2010). *Guía Urbana. Valencia 1931-1939. La ciudad en la II República* (2ª ed.). Universitat de València.
- Azpilicueta Astarloa, E. (2004). *La construcción de la arquitectura de postguerra en España (1939-1962)* [Tesis de doctorat, Universidad Politécnica de Madrid]. Repositorio Digital de la Universidad Politécnica de Madrid. (Disponible a https://oa.upm.es/23197/1/t1_pro.pdf .Visitat el 25 de maig de 2024.)
- Baldellou Santolaria, M. Á. (1995). Hacia una arquitectura racional española. En M. Á. Baldellou Santolaria, *Arquitectura española del siglo XX*, (pp. 7-354). Espasa-Calpe. (Disponible en https://oa.upm.es/47674/2/1995_racional_MAB_2.pdf . Visitat el 20 de maig de 2024.)
- Baró J., Gasent-Blesa J. L., Iborra F., Oliver P. (2021). Joaquín Rieta y el teatro de la Banda Primitiva de Lliria. *Archivo de arte valenciano, Vol. 102*, (pp. 235-250). (Disponible a https://www.researchgate.net/publication/357701263_Joaquin_Rieta_y_el_teatro_de_la_Banda_Primitiva_de_Lliria .)
- Benito D., Vegas F., Taberner F., Llopis A., Estellés J., Giménez E., Llorens T., Torres J., Portaceli M., Dauksis S., Salvadores C., Garcia-Herrera A. i De Miguel E. (2001). *Arquitectura del siglo XX en València: actas del Seminario realizado en el Centre València de Cultura Mediterrània-La Beneficència, entre los días 8 y 30 de mayo de 2000*. Valencia: Institució Alfons el Magnànim.

Boletín Oficial del Estado. (1953). Decreto 15882/1953, de 17 de julio, sobre la creación de la Dirección General de Bellas Artes. Boletín Oficial del Estado. (Disponible a <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=-BOE-A-1953-15882> .)

Capitel, A. (1986). *Arquitectura spanyola años 50- años 80*. Centro de Publicaciones del MOPU. (Disponible a https://oa.upm.es/6485/1/LIB_72%28460%29_CAP_ARQ.pdf . Visitat el 20 de maig de 2024.)

Chueca Goitia, F. (1947). *Invariantes castizos de la arquitectura española*. Dossat.

Chueca Goitia, F. (1984). *Historia de la arquitectura occidental. El siglo XX. Las fases finales y España* (2ª ed.). (Vol. XII). Dossat.

Gaja Diaz, F. (1989). *La promoción pública de la vivienda en Valencia (1939-1976)* [Tesis de doctorat, Universitat Politècnica de València]. RiuNet. (Disponible a <https://personales.upv.es/fgaja/publicaciones/vivienda.pdf> . Visitat el 22 de juliol de 2024.)

Jefatura del Estado. (1953). Decreto-ley de 27 de noviembre de 1953 por el que se restablece la vigencia del de 19 de noviembre de 1948, sobre viviendas bonificables. Boletín Oficial del Estado, núm. 346, 12 de diciembre de 1953, pp. 7316-7317. (Disponible a <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1953-15882>.)

Martínez Verón, J. (2016, 25 d'agost). Rincón de Goya. Zaragoza. *Arquitectura. Siglo XX*. (Disponible a <https://zaragozarquitecturasigloxx.com/2016/08/25/rincon-de-goya/> . Visitat el 20 de juliol de 2024.)

Martinez, D. (2021, 1 de gener). Estils arquitectònics (3): El Noucentisme. *D'aquí*.
(Disponible a <http://www.daqui.cat/estils-arquitectonics-3-el-noucentisme/> .
Visitat el 15 de maig de 2024.)

Ministerio de Defensa Nacional. (1937) València. Circular, de 21 de mayo 1937. Diario
Oficial del Ministerio de Defensa Nacional. (Disponible a
https://bibliotecavirtual.defensa.gob.es/BVMDefensa/i18n/catalogo_imagenes/imagen.do?path=43868#page=4 .)

Miralpeix, X. (2012, 22 de novembre). L'arquitectura del Noucentisme. *Xavier
Miralpeix Blog*. (Disponible a
<http://xaviermiralpeix.blogspot.com/2012/11/larquitectura-del-noucentisme.html> . Visitat el 27 de maig de 2024.)

Moleón Gavilanes, P. (2000). *La arquitectura oficial en las décadas de 1930 y 1940*.
Instituto Juan de Herrera. (Disponible a
https://oa.upm.es/76793/1/2000_ArquitecturaOficial_PM.pdf . Visitat el 25 de
maig de 2024.)

Navascués Palacio, P. (1985). Regionalismo y Arquitectura en España (1900-1930).
Arquitectura y vivienda, (n. 3), pp. 28-35. Disponible a
https://oa.upm.es/6595/1/Navascues_19.pdf . Consultat el 20 de maig de
2024.)

Pérez Morales, J. C. (2011). *Vicente Traver Tomás. Un arquitecto entre Sevilla y
Castellón*. Universitat Jaume I. Diputació Castelló.

Prieto, M. J. (2023, 12 de gener). Los pueblos reconstruidos después de la Guerra
Civil. *EscapadaRuralMag*. (Disponible a

<https://www.escapadarural.com/blog/pueblos-reconstruidos-despues-de-la-guerra-civil/> . Visitat el 27 de maig de 2024.)

Ribes Marco, D. (1918). La tradición en la arquitectura. *Arquitectura y Construcción*, (n. 35), pp. 21-28.

Rivera Echegaray, C. S. (2003). *Un siglo de vivienda social, 1903-2003*. (Vol. I). Nerea.

Roso Pascual, J. (1998). Dos espacios lúdicos para la Exposición del 29. Casino y Teatro. *Laboratorio de Arte*, (n. 11), pp. 337-359. (Disponible a <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=635737> . Consultat el 23 de juliol de 2024.)

Sanz Esquide, J. A. (1996). *Real club náutico de San Sebastián, 1928-1928*. José Manuel Aizpurúa y Joaquín Labayen. Archivos de arquitectura.

Solà-Morales Rubió, I. (1976). Sobre noucentisme y arquitectura: notas para una historia de la arquitectura moderna en Cataluña: 1909-1917. *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo*, (n. 113), pp. 19-34; (Disponible a <https://www.raco.cat/index.php/CuadernosArquitecturaUrbanismo/article/view/121681/256789> . Visitat el 20 de juliol de 2024.)

Teatro Capitol Tavernes: Planta de cubiertas 1:100 (copia del original). Riunet UPV. (Disponible a <https://m.riunet.upv.es/bitstream/handle/10251/84575/Teatro%20Capitol%20Tabernes%20planta%20de%20cubiertas%201.100%20copia%20del%20original.pdf?sequence=8&isAllowed=y>)

Torres Balbás, L. (1918). Mientras labran los sillares. *Arquitectura*, 1 (n. 2), pp. 17-21.

(Citat per Navascués. Regionalismo... (1985), p. 5.)

Yepes Rodríguez, C. A. (2020). *La Revista Hogar y Arquitectura de 1955 a 1963: Modelando la vivienda social* [Treball Fi de Màster, Universitat Politècnica de Catalunya]. (Disponible a

https://upcommons.upc.edu/bitstream/handle/2117/337011/%40201005TF_M_CY.pdf . Visitat el 20 de maig de 2024.)

ORIGEN DE LES FIGURES

Figura 1. Portada del llibre *En busca de una arquitectura nacional* de Lluís Domènech Montaner. Nota. (2024) [Fotografia], elaboració pròpia. València.

Figura 2. José Urioste, El Pavelló d'Espanya, Exposició Universal de París, 1900. Nota. Sazatornil Ruiz, L. (2019) [Fotografia], en *España en el París de las exposiciones universales: arquitectura e identidad nacional (1867-1935)*. Repositori Universidad de Cantabria. (Disponible a <https://repositorio.unican.es/xmlui/bitstream/handle/10902/18559/EspañaEnEl.pdf?sequence=1&isAllowed=y> .)

Figura 3. Imatge del Palau Municipal de Francisco Mora, Exposició 1909. Nota. Biblioteca Valenciana Digital. [Fotografia], en Las Provincias *El Palacio Municipal de la Exposición Regional de Valencia de 1909*. (Disponible a <https://www.lasprovincias.es/valencia-ciudad/palacio-municipal-exposicion-regional-valencia-1909-20190519005252-nt.html> .)

Figura 4. Edifici Llopis. Nota. Anònim. [Fotografia] en *Docomomo Ibérico*. (Disponible a <https://docomomoiberico.com/edificios/edificio-llopis> .)

Figura 5. Edifici Alonso. Nota. Anònim. [Fotografia] en *Docomomo Ibérico*.
(Disponible a <https://docomomoiberico.com/edificios/edificio-alonso> .)

Figura 6. Rètol refugi antiaeri de València. Nota. Anònim. [Fotografia] en *Así es por dentro el refugio de Serranos rehabilitado por el Ayuntamiento de Valencia* en *La Ser*. (Disponible a https://cadenaser.com/emisora/2018/04/12/radio_valencia/1523516783_854565.html .)

Figura 7. Ministeri de l'Aire. Nota. Gutiérrez Soto L., Electa (1997). [Fotografia] en *La casa de la Arquitectura*. (Disponible a <https://lacasadelarquitectura.es/recurso/ministerio-del-aire/0b136837-d63a-4319-8896-b672cf72830b> .)

Figura 8. Universitat Laboral de Gijón. Nota. Fernández Vázquez de Prada, J. R. (2012) [Fotografia] en *Patrimonio Arquitectónico de Asturias*. (Disponible a <https://patrimonioarquitectonicodeasturias.blogspot.com/2012/02/universidad-laboral-de-gijon-la-ciudad.html> .)

Figura 9. Grup d'habitatges *Federico Mayo*. Nota. [Fotografia] en Llopis Alonso, A. (2001). 1940-1959: Arquitectura moderna en Valencia. En D. Benito, F. Vegas, F. Taberner, A. Llopis, J. Estellés, E. Giménez, T. Llorens, J. Torres, M. Portaceli, S. Dauksis, C. Salvadores, A. Garcia-Herrera i E. De Miguel, *Arquitectura del siglo XX en València: actas del Seminario realizado en el Centre València de Cultura Mediterrània-La Beneficència, entre los días 8 y 30 de mayo de 2000*, p. 74. Valencia: Institució Alfons el Magnànim.

Figura 10. Edifici *Renfe-Aragó*. Nota. Llopis Alonso A. (2001) [Fotografia] en Llopis. 1940-1959: Arquitectura... (2001) p. 75.

Figura 11. Grup l'Illa Perduda. Nota. Llopis Alonso A. (2001) [Fotografia] en Llopis. 1940-1959: Arquitectura... (2001) p. 76.

*Totes les fotografies de les fitxes, tant de façanes com de plànols, han sigut elaboració pròpia de l'autora a excepció de la pàgina 124 i 173, extretes de l'Arxiu Històric del Col·legi Territorial d'Arquitectes de València.